

אמרו לפני

ליקוט פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות

קיבץ וליקט

שמואל הלוי רוט

עריכה לשונית והבאה לדפוס ע"י אביו אוהבו

אברהם משה בלאאמו"ר רבי אהרן יהודה הלוי שליט"א רוט

מהדורת ביקורת

ירושלים עיר הקודש

אלול תשפ"ג לפ"ק

להשיג הקונטרס

שמואל הלוי רוט

אליעזרוב 1 ירושלים

025311037

או אצל אבי שליט"א:

הרב אברהם משה רוט

0527652027

A0527652027@gmail.com

הערות והוספות יתקבלו בברכה

על מנת שאוכל להמשיך לתקן ולשפר חיבור זה

בשנים הבעל"ט בל"נ

תודה גדולה לרבנותי מתלמוד תורה "חוות דעת"

בראשות הרב קוגלר והמפקח הרה"ג **רבי אורי ברנדווין שליט"א**

שמכים על קודקדי ואומרים לי "גדל"

ובפרט לרבנותי האהובים

הרה"ג **רבי אריאל ברויאר שליט"א**

הרה"ג **רבי מרדכי יגר שליט"א**

הרה"ג **רבי יהודה אריה רדנר שליט"א**

הרה"ג **רבי קינוולד שליט"א**

אמר המביא לבית הדפוס, אבי המחבר, לכבוד החיבור מדבר:

בראש השנה תשפ"ב למדתי עם בני יקירי שמואל הלוי נ"י את סוגיית אמירת מו"ש במסכת ראש השנה. במהלך הלימוד התעוררנו שעדיין לא התחבר שום חיבור לברר אלו פסוקים כשרים לקיום המצוה הגדולה הזו.

שמואל נ"י לקח על עצמו המשימה הגדולה הזאת, לטרוח ולחפש בכל מרחבי התורה הקדושה את פסוקי מלכויות וזכרונות ושופרות. הוא הסתייע בתוכנת "בר אילן" (אותה קיבלתי במתנה לאחר נישואי ממורי זקני רבי דוד בונם סומפולינסקי זצ"ל, לשמו ולזכרו תאוות נפש) בשביל ללקט אותם. אח"כ ישב ללמוד כל פסוק עם כל מפרשיו, ולברר עפ"י את כשרותו לאמירת מו"ש. במשך חודשים ארוכים השקיע בזה את זמנו הפנוי, עד שהשלים כל הליקוט, ונקרא שמו בישראל "אמרו לפני" שהוא בגימטריא (מלא) כמניין "שמואל הלוי".

תוך כדי ליקוט הפסוקים הוא רשם את מחשבותיו מקופיא על דינו של כל פסוק וכשרותו, כפי הנראה לפום ריהטא.

סוגיא זו מיוחדת בכך שהיא נוגעת לכל כ"ד ספרי התנ"ך שתלמיד חכם צריך להתעטר בהם. זאת היתה הזדמנות לשמואל נ"י לרעות בשדותיה המוריקים של התורה, להכיר ספרים ונבואות, פרקים ופסוקים, בכל מרחבי התורה הקדושה.

הלא דבר הוא שדוקא בראש השנה זכינו למצוה ייחודית בתורה שתלויה בפירושי פסוקי המקראות בכל מרחבי התנ"ך. לא מצאנו עוד מצוה כזו.

ובאמת ביום ראש השנה ייסד לנו עזרא את יסודות לימוד התורה שבכתב כמפורש בספר נחמיה ח:

"וַיֹּאסְפוּ כָּל הָעָם פָּאִישׁ אֶחָד אֶל הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַפְּתִים וַיֹּאמְרוּ לְעֹזְרָא הַסֹּפֵר לְהִבְיֵא אֶת סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל: וַיָּבִיֵא עֹזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכָל מִבֵּין לְשִׁמְעַת בַּיּוֹם אֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי: וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַפְּתִים מִן הָאֹרֶץ עַד מַחֲצִית הַיּוֹם נֶגֶד הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַמְּבִינִים וְאֶזְנֵי כָּל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה: וַיַּעֲמֵד עֹזְרָא הַסֹּפֵר עַל מַגֵּדָל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לְדָבָר וַיַּעֲמֵד אֶצְלוֹ מִתְּתִיָּה וְשִׁמְעִי וְעֲנָנִיָּה וְאוּרִיָּה וְחֶלְקִיָּה וּמַעֲשִׂיָּה עַל יְמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ פִּדְיָה וּמִיִּשָּׁאֵל וּמִלְכָּיָה וְחִשְׁבִּידְנָה וְזַכְרִיָּה מִשְׁלֵם: וַיִּפְתָּח עֹזְרָא הַסֹּפֵר לְעֵינֵי כָּל הָעָם כִּי מַעַל כָּל הָעָם הָיָה וַיִּכְפְּתוּהוּ עֲמֻדוֹ כָּל הָעָם: וַיִּבְרַךְ עֹזְרָא אֶת ה' הָאֱלֹקִים הַגָּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם אָמֵן אָמֵן בְּמַעַל

יִדְיָהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶּ אַפִּים אֶרְצָה: וַיִּשׁוּעַ וַכְּנִי וְשִׁרְבָּה יָמִין עֲקֹב שְׁפָתַי הוֹדִיָּה מַעֲשֵׂיהָ
קְלִיטָא עֲזָרְיָה יוֹזֶבֶד חָנָן פְּלִאִיָּה וְהַלּוֹיִם מְבִינִים אֶת הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עַל עֲמָדָם: וַיִּקְרָאוּ
בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפָּרֶשׁ וְשׁוֹם שָׁכַל וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא:

ואמרו חז"ל במסכת מגילה ג,א:

"אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב: מאי דכתיב ויקראו בספר תורת האלקים
מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. ויקראו בספר תורת האלקים - זה מקרא, מפרש - זה
תרגום, ושום שכל - אלו הפסוקין, ויבינו במקרא - אלו פיסקי טעמים, ואמרי לה: אלו
המסורת.

וצריך להבין מדוע טרח עזרא בעיצומו של היום הקדוש הזה (מאור הבוקר עד חצות היום!
כל זמן המשפט!) ללמד את ישראל את דרכי לימוד תורה שבכתב, מקרא ותרגום,
פסוקים, טעמים ומסורות.

נראה לפרש הדבר, משום שביום זה, בו מתחדשת בריאת העולם, צריכים אנו לחדש את
בחינת "אסתכל באוריתא וברא עלמא". הרי העולם נברא ע"י אותיות התורה ותיבותיה,
פסוקיה ופרשותיה, כל אלו קדמו לעולם, ומהם נוצר העולם. לכן טרח עזרא ביום הזה
לחזור ולהשריש בעם את צורת התורה שבכתב, לאחר ששכחום בגלות בבל.

כך גם בכל שנה ושנה, כאשר אנו באים בימי ראש השנה לעורר את חידוש בריאת העולם
תחת מלכות ה', השגחתו והופעתו, אנו עושים זאת באמצעות העסק בפסוקי התורה
שבכתב השייכים לעניינים הללו.

במהלך השבועות האחרונים המשכנו, שמואל ואני, יחדיו, להמשיך ולבנות את הבניין
הגדול הזה: לסדר כל ההלכות והנידונים של מצות אמירת מז"ש עם רשימות הפסוקים
השייכים לכל סעיף וענף. כמו כן לשוב ולהתבונן ולעיין בכל פסוק ופסוק על מנת לנסות
ולברר את דינו.

לעת עתה, הספקנו רק חלק קטן אחד מתוך הספר, והוא מופיע בסוף הליקוט הזה:
קונטרס "ירגזו עמים" על דיני אמירת פסוקי פורענות עכו"ם. יזכנו ה' ללמוד ולברר
ולהשלים עוד ועוד חלקים ממצוה זו ומכל התורה כולה.

בשנה זו, תשפ"ג, הוסיף שמואל נ"י יחד איתי לשכלל חיבור זה עוד ועוד, באמצעות ליבון
ועיון מחדש בדברים; סידור כללי הפסוקים; הדגשת הפסוקים הכשרים; הדגשת מילות
האזכרה שבתוך הפסוק; ציון הפסוקים שנזכרים בתקיעות ובפיוטים השונים, ועוד ועוד.

הגה"ק רבי הלל זאקס זצ"ל היה אומר בשם הקדמונים שהגאולה השלימה תלויה בבירור וגילוי חלקים עמומים של התורה. ואין אתנו יודע עד מה, אבל מסתבר מאד שסוגיא עמומה זאת היתה מונחת בקרן זוית ומצפה לבירורה לקראת ביאת משיח צדקנו.

כמדומה שמקום הניחו לנו מן השמיים: פרטי מצוות אמירת מז"ש לא נתבארו ונתלבנו כל כך במשך הדורות. גם הפוסקים לא האריכו בה ובכל פרטיה. כנראה משום שבלא"ה המתפללים התפללו כנוסח המקובל מדורות (כפי שעורך אאמו"ר שליט"א **שלמעשה אין ראוי לשנות מן הנוסח המקובל**) וממילא לא טרחו להאריך במו"מ וספיקות רבים במה שאינו נוהג כ"כ למעשה.

אלא שתורה היא וללמוד אנו צריכים, ובפרט שהדברים נוגעים לקיום מצוה גדולה ונשגבה אשר כל חיינו תלויים בה (ולכמה שיטות היא מן התורה). ולפעמים נוגעים הדברים מאד למעשה: בדיעבד, אם שינה או דילג או הוסיף, באיזה אופן יצא ידי חובתו ובאלו אופנים קלקל וצריך לחזור ולהתפלל כל תפילת מוסף. אי אפשר להחמיר בזה, משום שנוגע מאידך גיסא לאיסור החמור של ברכה לבטלה, וממילא צריך לעמוד היטב לברר הדין לאשורו, ולגלות צפונותיה של תורה.

את החיבה הגדולה למצות אמירת מלכויות זכרונות ושופרות, קיבלתי מהורי היקרים, אבי מורי הגאון שליט"א ואמי מורתי הרבנית תליט"א. כבר מילדותי קלטו אוזני חקירות וספיקות, עיונים ובירורים בהלכותיה ופרטיה של מצוה נוראה זו. **גם רשימותיו של שמואל נ"י זכו להערותיו של זקנו האוהב והוא שילבם בתוך הקונטרס.**

אהבתם, מסירותם והשקעתם של הורי היקרים, מאז הוולדי ועד עתה, מרוממת ומגדלת אותי ואת כל המשפחה. יהי רצון שנוכה להרוותם רק רוב נחת ושמחה בבריאות גופא ונהורא מעליא לאוי"ט.

מאז לידתו של שמואל נ"י הוא נקשר בקשר אמיץ ומיוחד עם מו"ח הגאון רבי לוי שולמן שליט"א וחמותי הרבנית תליט"א, הם מטפחים ומגדלים אותו ואותנו במסירות ובאהבה, מעורדים ומחנכים לגדול עוד ועוד בתורה וביראה. יהי רצון שנוכה להרוותם בנחת ובשמחה בבריאות גופא ונהורא מעליא לאוי"ט.

הברכה אחת היא לאשת בריתי שושנה אשר מגדלת את ילדינו היקרים שרה, שמואל, לאה ושמחה-שלמה במסירות נפש, ומסירה ממני באהבה את עול החשבונוֹת הרבים למען אוכל לשקוד על התורה במנוחה ובנחת. שלי ושלו - שלה.

בְּנִי, אִם חָכַם לְךָ יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי: וְתַעֲלֶזְנָה כְּלִיּוֹתִי בְּדַבָּר שֶׁפְּתִיד מִיִּשְׂרָאֵל:

אני פורש תחינתי לפני אבינו שבשמיים, שאזכה יחד עם בני יקירי שמואל נ"י להמשיך ולעמול על בניית החיבור הגדול הזה על הלכות אמירת מז"ש, להשלימו ולשכללו, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, לכוון לאמיתה של תורה, ויהיו דברינו מתבדרין בבי מדרשא.

ויהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיהיו אלו המלאכים העולים מן המלכויות ומן הזיכרונות ומן השופרות, מן התורה ומן הכתובים ומן הנביאים, עולים לפני כסא כבודך וימליצו טוב בעדנו לכפר על כל חטאתינו ולכתבנו ולחתמנו לשנה טובה ומתוקה, שנת ביאת גואל צדק בב"א.

בהודאה לה' יתברך

אברהם משה הלוי רוט

ערב ראש השנה תשפ"ד, ירושלים

מכתב מזקני הגאון רבי אהרן יהודה הלוי רוט שליט"א

לנכדי היקר ר' שמואל נרו יאיר ויזרח.

שמחתי ופחד ורחב לבבי לראות את עמלך הנפלא בבירור פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות.

כשאדם בונה בית הוא יוצק יסודות שעליהם נשען כל הבנין. אם בהמשך הזמן הוא רוצה להגביה את הבנין אינו יכול בלי לשנות את היסודות כי הם אינו מתאימים לדברים גדולים ממה שהוכן. אבל אם אדם נוטע שתיל בתחילה יונק השתיל מהשרש שהיה לו מראש, ובהמשך הזמן כשהענפים גדלים, גם השרשים מעמיקים.

לימודי ימי הילדות הם היסוד והשרש למה שיתוסף בעזרת ה' בשנים הבאות ובמשך השנים אנחנו מתפללים להמשיך ולגדול והעמיק גם את השרשים וגם את הענפים והפירות. בינתיים אנחנו רואים בחיבור שלך יסודות נפלאים מושרשים היטב, ואנחנו מתפללים שתמשיך להעמיק בהם ולהצמיח עוד ועוד הבחנות וחילקי דינים.

אתמול הייתי צריך להטלטל קצת בדרכים, ולקחתי לדרך את המאמר שלך. וככל שהיה אפשר נסיתי להעיר קצת הערות. [אחת ההערות הייתה שאולי בקשה שה' יזכור אינה זכרון, אלא רק פסוקים שכתוב בהם שה' באמת זוכר אותנו. אבל בהמשך ראיתי שאין זה נכון כי כתוב בגמרא שהפסוק "זכרה לי אלקים לטובה" הוא זכרון של יחיד, משמע שאם היו אלו רבים היתה בקשת הזכרון נחשבת.] לא יכלתי לעיין בדברים עיון גמור אלא רק הרשמתי מה שעלה בדעתי לפום ריהטא, אבל בודאי אתה תדון עם אביך שליט"א ותרחיבו את הענינים.

בקשר לעצם הנידון אילו פסוקים נחשבים, אנחנו נוהרים מאוד שלא לשנות ממנהגי אבותינו ורבותינו לא להוסיף ולא לגרוע, ובפרט ביום הקדוש והנורא שבו כל באי עולם נידונים. אבל יש חשיבות לדעת מה יעשה מי שלא יכול לנהוג כרצונו. ויכול לומר רק פסוקים אחרים. גם צריך לדעת מי שכבר אמר פסוקים אחרים מתי צריך לחזור ולהתפלל.

[ראיתי גם בספרי קדמונים [רי"ץ גיאאות ועוד] שדנים בפיוט ליום השני של ראש השנה שהפייטן [יוסי בן יוסי] שבץ את פסוקי המלכויות בתוך הפיוט [ליום שני של ראש השנה] בסדר אחר ממה שכתוב בתורה, ודנים האם הסדר מעכב. יש לעיין בהערתם, הרי הפיוט אינה אמירת פסוקי המלכויות לא בלחש ולא בחזרת הש"ץ, ומדוע דנו על כך בהלכות אמירת הפסוקים. אולי משמע שהעסק בפסוקים בפיוטים נחשב גם כן לחלק מ"אמרו לפני". ואולי כך גם העסק בפסוקים בראש השנה גם אחרי התפילה]

ובכלל העסק בפסוקים וליבון הענינים שבהם מוסיף מעלות רבות לאמירת הפסוקים, ככל עסק התורה הקדושה שמקדשת את כל חיינו.

חילך לאורייתא תמשיך לגדול ולצמוח.

מברכים באהבה, סבתא וסבא.

מכתב מזקני הגאון רבי לוי שולמן שליט"א

בס"ד

ברכת סב

במה אקדם ד' אכף לאלוקי מרום. מעיל צדקה יעטני.

בראותי ביכורי פרי עמלו של נכדי יקירי חביבי שמואל נ"י

הנה פרח מטף - אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצא ציץ ויגמל שקדנים:

משוקדים כפתוריה ופרחיה.

אמרו חז"ל אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם,

זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה - בשופר.

שנזכה יחד להרבות מלכות שמים ונזכר כולנו יחד לטובה ולברכה עד ישמע קול שופר גדול

בגאול ד' את עמו ישראל גאולת עולם.

בברכת עלה והצלח

כתיבה וחתימה טובה, ער"ה תשפ"ג

הסבא לוי שולמן

תוכן העניינים:

עמוד יא	כללי הפסוקים
עמוד יט	פסוקי מלכויות
עמוד מא	פסוקי ייחוד ה'
עמוד נ	פסוקי זכרונות
עמוד ע	פסוקי פקדונות
עמוד פב	פסוקי שופרות
עמוד צא	פסוקי תרועות
עמוד קג	פסוקי תקיעות
עמוד קיג	"ירגזו עמים" הלכות אמירת פסוקי פורענות עכו"ם
עמוד קכא	רשימת פסוקי פורענות עכו"ם
עמוד קלא	רשימת פסוקי פורענות כלל העולם
עמוד קלב	רשימת פסוקי פורענות פושעי ישראל
עמוד קלד	רשימת פסוקי טובת עכו"ם
עמוד קלה	רשימת פסוקי פורענות שונאיהם של ישראל
עמוד קמג	רשימת פסוקים שפורענותם איננה בתוך הזכרת מז"ש
עמוד קמז	רשימת פסוקים בגנות שונאיהם של ישראל
עמוד קמט	רשימת פסוקי הבלגה ואריכות אף
עמוד קנב	רשימת פסוקי פורענות רק לפי פירוש אחד
עמוד קנד	רשימת פסוקים העוסקים בחרון אף ה'
עמוד קנה	רשימת פסוקים שתכליתם פורענות
עמוד קנו	רשימת פסוקי שופרות של תשובה

כללי פסוקי מז"ש

לא להלכה ולא למעשה, לפום ריהטא ובקוצר אמרים

מניין הפסוקים

- א. להלכה צריך לומר עשרה פסוקים בכל ברכה, ובדיעבד יצא ידי חובתו באמירת ג' פסוקים בכל ברכה, אחד תורה ואחד כתובים ואחד נביאים.
- ב. אם רוצה להוסיף - מוסיף כפי שירצה. וכתב הרא"ש שאין בזה הפסק משום שכך תקנו חכמים שיהיה אפשר להוסיף והכל יהיה בכלל הברכה. [ויש ראשונים שהקפידו שלא להוסיף על המניין ואכמ"ל].
- ג. אמר זקני הגראי"ה רוט שליט"א שבזמניו אין ראוי לאנשים כערכנו להוסיף או לשנות מן הפסוקים.

בלשונות אחרים

- ד. פסוק בארמית, כגון פסוקי ספר דניאל, יש לדון אם יחיד יכול להזכירו בתפילתו. שהרי אסור ליחיד להתפלל לשון ארמית. ותלוי בכמה חקירות בגדרי מז"ש, ואכמ"ל.
- ה. המתרגם פסוק ללשון אחרת, לכאורה יצא ידי חובתו. דלא גרע מקריאת שמע.

חצאי פסוקים

- ו. כתב הריטב"א שהאומר חצי פסוק שיש בו אזכרת מז"ש, כשר.
- ז. לפיכך, פסוק אחד שיש בו כמה אזכרות יוצאים בו כפי מנין האזכרות שבפסוק.
- ח. כפל לשונות בפסוק, כגון "מלכותך - מלכות כל עולמים", צ"ע אם נחשב כמה אזכרות.

כמה פירושים ומשמעויות

- ט. פסוק שיש בו כמה פירושים, ואחד מהם מבטא מז"ש, כשר. [דאי לאו הכי היה צריך לחשוש לפירושים האחרים ב"ויהי בישורון מלך" או ב"תרועת מלך בו",

וכהנה רבים, ולא שמענו כן. אלא משום שהתורה מתפרשת בשבעים פנים, ודי שבאחד מהם ישנה משמעות של מז"ש].

י. פסוק שעיקרו למשמעות שאין בה מז"ש, אלא שבדרך רמז דרשוהו חז"ל לעניין זה, פסול. ולכן האומר "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" נראה שלא יצא ידי מלכות, אע"פ שדרשוהו חז"ל על הקב"ה, משום שבוודאי אין מקרא יוצא מדי פשוטו שנדדה שנת אחשוורוש, אלא שנרמז כאן עוד משמעות בדרכי הרמז.

יא. במשלי ובקהלת יש פסוקי מוסר על דרכי המלוכה. מטרת הפסוק ללמדנו את היחס הראוי אל מלכותא דשמיא. אבל יש לדון האם נחשב הדבר כפסוק על מלכות ה'. כגון "ברוב עם הדרת מלך". וכדומה.

יב. פסוקי שיר השירים העוסקים ב"מלך שלמה" ולפי רוב פירושי חז"ל והמפרשים הוא משל על הקב"ה. יש לדון אם כשרים למלוכות, או שכיון שה"משל" עוסק במלך בשר ודם לא די בנמשל להכשירו.

משמעות עקיפה למז"ש

יג. פסוק שלא בא לתאר את מלכות ה', אלא היא משתמעת ממנו כבדרך אגב, כגון שמסיים הפסוק "נאום המלך ה'", כשר.

יד. פסוק שמשמע ממנו בעקיפין מלכות ה', כשר. וכגון פסוק שעם ישראל נזכר בו כ"בת מלך" הרי נכלל בזה שאביהם ה' הוא מלך. או שאומר "ואזבחה זבחי תרועה" שאינו מזכיר את התרועה אלא את כינוי הזבחים ומאליו נשמע שיש תרועה על הזבחים, כשר. וכמבואר בחידושי הרשב"ץ לר"ה לב, דאף שפירוש "ויהי בישורון מלך" מתפרש על משה רבינו, מ"מ יוצאים בזה מלכויות, כי "אם משה הוא מלך גם השם הוא מלך, שהשרה שכינתו עליו, וקראו אלהי"ם, ואתה תהיה לו לאלהי"ם". ואמנם בפירוש הרמב"ן על התורה כתב שאם הפסוק מתפרש על משה אין יוצאים בזה ידי חובת מלכויות, אבל במקומות שהמשמעות היא ישירה יותר לא שמענו שנחלקו. כגון "אלקי ממלכות הארץ" אף שלא כתוב שהוא המלך, אבל הרי מי שהוא השליט על כל הממלכות, זהו בעצם מלוכה, נראה דכשר (אף לרבי יהודה דבעינן לשון מלכות), וכל כהאי גוונא.

טו. פסוק שלא כתוב בו להדיא שה' הוא המלך אלא שלזה כוונת הכתוב, כגון "ויהי בישורון מלך", כשר.

טז. פסוק שנזכר בו אגב מלכות ה', אבל עיקרו אינו מתאים לברכה. כגון "גם במדעך מלך אל תקלל" שאין זה מתאים לומר פסוק כזה בתפילה על מלכות ה', נראה שפסול.

מלכות שאינה על כל העולם

- יז. מלכות על אומה אחת, כגון "זמרו למלכנו" רבי יוסי מכשיר ורבי יהודה פוסל. קיי"ל כרבי יוסי. אבל דעת השפת אמת שגם לרבי יוסי דמכשיר היינו דוקא אם ממשיך בפסוק נוסף שמתברר בו מלכות ה' על כל העולם, כגון שממשיך "כי מלך כל הארץ אלקים", ואז יוצא גם באזכרה הראשונה על אומה אחת, אבל בלא"ה לכו"ע לא יוצאים במלכות על אומה אחת, וסיים "וצריך עיון לדינא בזה".
- יח. כתב הטורי אבן שמלכות על רוב העולם, כגון "מלך הגויים" (שאינו כולל ישראל), כשר לכו"ע.
- יט. מלכות דיחיד, כגון "מלכי ואלקי", יש להסתפק אם גם לדעת רבי יוסי פסול, דומיא דזכרונות דיחיד. ומסתימת הפוסקים משמע דלא פסלינן יחיד אלא בזכרונות.
- כ. מלכות על השמיים, על מלאכי מעלה, על כל הממלכות - נראה שנחשב כמלכות על כל העולם.

לשונות שאלה

- כא. מלכות הנאמרת כשאלה "מי הוא זה מלך הכבוד" לדעת רבי יהודה פסול ולדעת רבי יוסי כשר. הלכה כרבי יוסי. [ונראה דכן בשופרות "מה קול התרועה הזאת במחנה העברים"].
- כב. אמנם שאלה רטורית - שתשובתה מובנית מאליה - כגון "מי אל מבלעדי ה'" שמשמעותו: אין אל מבלעדי ה'. נראה שלכו"ע כשר.
- כג. אמנם יש שאלות תמיהה שזועקות מול מציאות הפוכה, כמו "הה' אין בציון? אם מלכה אין בה?!" שהכוונה: "הרי מלכה נמצא בה! ומדוע אין ניכר הדבר?" באופנים כאלו אמר זקני הגרא"ה רוט שליט"א שאין כשר למלכויות, אף שהפסוק זועק את מלכות ה', כי אינו ראוי להזכיר בברכת המלכויות פסוקים שמתייחסים למציאות של הסתר מלכות.

מלכות שאינה מפורשת

- כד. בלשון הקודש יש ג' מושגים: "מלוכה" "מלכות" "ממלכה". "מלוכה" היא שם פעולת המולך, ואילו ה"מלכות" היא שם מערכת השלטון שתחת המלך, וה"ממלכה" היא המדינה שתחת מלכותו. ויש לעיין אם גם "מלכות" ("מלכותך מלכות כל עולמים") וגם "ממלכה" ("לך ה' הממלכה") כשרים למלכויות.

כה. פסוקי "אחדות ה'" כשרים להלכה (כרבי יוסי) למלויות. וכן פסוקי "אין עוד מלבדו". ולכאורה נראה שגם פסוקי "אלקים בשמים ובארץ" ללא תוספת "אין עוד" בכלל זה.

כו. יש לדון האם לכתחילה יש להימנע מפסוקי מלויות שאינם מפורשים כדי לצאת דעת רבי יהודה. והנה, אנו אומרים פסוק "מלך ישראל וגואלו" שאינו כשר לפי דעת השפת אמת לעיל סעיף --, וא"כ מוכרח שיוצאים רק מצד סוף הפסוק "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים" הרי שמשמשים לכתחילה בלשון זו ואין מבקשים פסוק עם מלכות מפורשת.

כז. בקשת גילוי מלכותו, לכא' כשר למלויות. שהרי דעת הרמב"ן שזהו פירוש "ה' ימלוך לעולם ועד" שאינו הכרזה אלא תפילה.

זכרונות דיחיד

כח. זכרונות דיחיד, פסולים. אבל זכרון דיחיד שרבים יצאו ממנו בזכרון זה, כגון "וה'פקד את שרה" כשר.

כט. בפסקי ריא"ז כתב שגם "ויזכור ה' את רחל" כשר משום שיצאו ממנה רבים, אבל הערוך לנר כתב שמכיון שלא יצאו ממנה אלא שני שבטים פסול. [וצ"ע] הרי כולנו צאצאי רחל מצד אמותינו].

זכרונות לא מפורשים

ל. פסוק שלא כתוב בו להדיא מי הוא הזוכר, אבל כוונתו לזכרון ה', נראה דכשר.

לא. פסוק שמבקש שהקב"ה לא יזכור רעות, צ"ע אם זהו משמעות של "זכירה לטובה". שהרי אין שכחה לפני כסא כבודו, והכוונה הפשוטה בזה שיזכרו צדדי הזכות ולא החובה. ואמנם אין כאן לשון זכירה אבל לא גרע מפקדונות.

לב. פקדונות, רבי יהודה פוסל ורבי יוסי מכשיר, וקיי"ל כרבי יוסי. אבל לכתחילה נוהגים לא להזכיר פקדונות כדי לצאת לכו"ע.

לג. בקשת הכנסת זכרון מה', כשרה לזכרונות, כדמוכח ממה שפסלו את הפסוק "זכרה לי אלקי לטובה" רק משום זכרון דיחיד. (ראה דברי זקני הגרא"ה רוט שליט"א במכתבו ראש הקונטרס. וכיון לדברי חזון יחזקאל).

זכרונות שונים

לד. זכרון דישאל את ה' לכא' אין יוצאים בזה, כגון "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כוח", אבל נהגו לצאת בפסוק "זכר עשה לנפלאותיו". וצ"ע. ואמר זקני הגרא"ה רוט שליט"א שע"י שישאל זוכרים את הנפלאות, הם מכניסים זכרון הניסים לפני ה' לשוב ולעוררם בכל שנה.

לה. בלשון הקודש יש "זכרון" ויש "זכר". ולכאורה יש חילוק גדול ביניהם, ומסתבר שבפסוק "זה זכרי לדור ודור" אין יוצאים כמו אילו היה כתוב "זה זכרוני לדור ודור". משום שאינו לשון זכרון אלא לשון זכר. אבל נהגו לצאת בפסוק "זכר עשה לנפלאותיו", וכבר תמחו בזה מצד שהוא זכרון דיישראל, אבל גם בלא"ה אין כאן זכרון אלא זכר, וצ"ע.

לו. יש לדון אם זכרון הארץ, זכרון כלי המקדש, זכרון האדמה לגשמים, זכרון הבהמה והחיה, פקידת מזבחות אלילים, וכדומה, כשרים לזכרונות, או דבעינן דוקא זכרון בני אדם.

מה נכלל בשופרות

לז. הגדרת עניין ה"שופרות" לא נתברר כל כך. הפסוקים המובאים בשופרות כוללים עניינים שונים: תקיעת ה' לישראל, תקיעת ה' על העמים, תקיעת ישראל לה', יראה, שמחה, שבח. בגמרא מבואר שאילו פסוק "תקעו שופר בגבעה" היה עוסק בפורענות עכו"ם היה כשר לשופרות, למרות שהתקיעה בו היא מליצה לפרסום הדבר. וכן "כתקוע שופר תשמעו" לפי הרבה מפרשים הכוונה "כמו תקיעת שופר" תשמעו, ואעפ"כ כשר לשופרות. ולפי"ז "הריעו תחתיות ארץ" ג"כ כשר כתרועה. עוד מצאנו בתענית ציבור ש"תקיעות יריחו" כשרות לזכרונות, אע"פ שבפשטות אינם תקיעה לה' אלא תרועת מלחמה. ועוד צ"ע גדול בגדרי מצוה זו.

לח. תרועה בכלל שופרות, להלכה כרבי יוסי. אבל לכתחילה נוהגים כרבי יהודה.
לט. תרועת חצוצרות נחלקו הראשונים אם כשר לשופרות. ולהלכה אנו מזכירים פסוק "ותקעתם בחצוצרות" כעשירי לשופרות.
מ. לשון "הרעה" שייך גם בתרועת-פה וגם בתרועת-כלי. וכנראה שלגבי פסוקי שופרות לא מחלקים ביניהם. שהרי הרבה פעמים לא מפורש איזה סוג הרעה זו, כמו "תרועת מלך בו", ובכל זאת כשר.

פסול פורענות

להרחבה בענייני פורענות, ראה נספח "ירגזו עמים" בסוף החוברת

טעם פסול פורענות

מא. אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות. אף פורענות שמביאה לידי גאולה ואנו מצפים שתבוא, כמו "בחמה שפוכה אמלוך עליכם", מ"מ אין להזכירה לפי שאין מזכירים כעס בראש השנה, כמו שאמרו בגמרא ר"ה לבב.

פסוק נוסף על הפסוקים

מב. נראה שגם אם אמר עשרה פסוקים שאין בהם פורענות, אסור להוסיף פסוק שיש בו פורענות. ובפרט לפי מה שכתב הרא"ש שגם הפסוקים שמוסיפים הם בכלל המצוה (ולכן אין בזה הפסק), א"כ גם הם בכלל הפסוקים שמכניסים זיכרוננו ויש לחוש להזכיר בהם ריתחא. ואם אין הם בכלל הברכה, שוב הוי הפסק כמ"ש הרא"ש. וכ"כ הערוך לגר לדקדק מלשון המשנה.

מג. אם עבר והוסיף פסוק שיש בו פורענות, נראה שלא פסל את כל הברכה, אלא יוצא ידי חובתו בשאר הפסוקים הכשרים. ואע"פ שהפסיק באמצע הברכה מ"מ אינו פוסל בדיעבד.

פסוק שחלקו פורענות

מד. פסוק שנזכר בו מז"ש שאין בו פורענות, אך בשאר תיבות הפסוק נזכר פורענות, יש לדון להכשירו לפי שיטת הריטב"א "שלאחר שאמר המלכות או הזכרון או השופר אינו צריך לגמור כל הפסוק", אך אפשר שכיון שאסור להפסיק בפסוק שלא הפסיקו משה, ומצד זה צריך לכוף להזכיר כל הפסוק, שוב אסור להזכירו בברכת מז"ש.

מה. אמנם נראה דבדיעבד אם אמר פסוק שחציו פורענות וחציו מז"ש, יצא ידי חובתו. דסו"ס יש לומר "דל מהכא" להאי פלגא, ויש כאן חצי פסוק הכשר למז"ש.

מו. מסתבר שלא בכל אופן אפשר לחלק את הפסוק, כגון "בחימה שפוכה אמלוך עליכם" שאמרו בגמרא שהוא פורענות ולא אמרינן שיכול לומר רק "אמלוך עליכם" בפני עצמו.

מז. יש לדון בפסוק שכשהוא נקרא לבדו אין לו משמעות פורענות אבל כשקוראים עמו את כל הפרשה מתפרש הפסוק על פורענות. ראה דוגמא אות רג. וכן להיפך: פסוק שלבדו נראה כפורענות אך כשנקרא עם המשך הפסוקים מובן שהוא נחמה. ראה דוגמא אות רנג. יש להסתפק אם אולינן בתר משמעות הפסוק כשהוא לבדו או כשהוא בתוך הקשרו האמיתי.

בזמנים אחרים

מח. יש להסתפק באמירת מז"ש ביום הכיפורים של יובל אם מותר להזכיר של פורענות, שהרי לכוף אינו "ריש שתא". אך מצאנו בכמה מקומות שיוהכ"פ נקרא ראש השנה, כמו בפסוק "בראש השנה בעשור לחודש" (יחזקאל מא). ויש מהראשונים שהקפידו על סימני ראש השנה בכל עשרת ימי תשובה.

מט. במז"ש שאומרים בתפילת התעניות, לכאן אין צריך להזהר מפורענות. ולכל הפחות מפורענות של "חימה שפוכה אמלך עליכם". אך לשון רש"י בתענית טו, א ד"ה זכרונות ושופרות "כל הפסוקים שאומרים בראש השנה" משמע שרק פסוקים שאומרים בראש השנה נאמרים גם בתענית. וכנראה חוזרים ומעוררים את זכות ראש השנה בחזרת העבודה הנשגבה של מז"ש, ולכן מקפידים שלא לשנות מפסוקי ראש השנה, וצ"ע.

פורענות של אומות העולם

נ. "אבל אם בא לומר זכרון מלכות ושופר של פורענות של נכרים - אומר". [ועיין חזון יחזקאל שכתב בדעת רבי יוסי שמ"מ אינם עולים למנין הפסוקים].

נא. בפשטות משמע דאין בזה חשש אבל גם אין בזה מעלה, כי איננו מבקשים ברה"ה פורענות לעכו"ם, אלא שאנו מזכירים מלכות וזכרון ושופר ולא אכפת לן אם ממילא נכלל בזה פורענות עכו"ם, אבל לא יבקש לקרוא פסוק זה בשביל לעורר עליהם פורענות. אך לשון הרמב"ם "אבל יש לו להזכיר פורענות של אומות העולם" משמע שדבר ראוי הוא לעשות כן.

נב. דעת הטורי אבן שאין היתר להזכיר פורענות של עכו"ם אלא במקום שמוזכר בה ג"כ איזה טובה לישראל. ולכן אנו מסיימים "ה' צבקות יגן עליהם". אך הרמב"ם והפוסקים לא הזכירו תנאי זה.

נג. יש להסתפק בפסוקים שיש בהם טובה לעכו"ם, האם נחשב כפורענות לישראל.

נד. יש לדון מי נחשב "עכו"ם" לגבי פורענות. מה דין פסוקי פורענות העוסקים בפושעי ישראל אשר רדפו את ירמיהו או את הנביאים או את עם ישראל.

נה. זקני שליט"א הסתפק האם המבול נחשב פורענות דעכו"ם. שהרי כל העולם נידון בכללותו ויותר רק נח. וכע"ז יש להסתפק בפסוקים העוסקים בכעס ה' ובאימת משפטו, אך אינם מתייחסים לא לעכו"ם ולא לישראל, אם נחשבים כפסוקי פורענות.

מה נכלל בכלל "פורענות"

נו. יש לדון בהזכרת חטאים וחסרונות שאין בהם פורענות, האם הוא בכלל ריתחא. כמו "כי אותי מאסו ממלך עליהם", "כי איש טמא שפתים אנוכי... כי את המלך ה' צבקות ראו עיני" "אדור נוכל ויש בידו... כי מלך גדול אני" "עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו" וכדומה.

נז. המזכיר את הפחד מהפורענות נחשב כמזכיר פורענות, שהרי בגמרא אמרו ש"ה' מלך ירגזו עמים" הוי פורענות.

- נח. המזכיר שה' ממית ומחיה, צ"ע אי הוי הזכרת פורענותא. שהרי אנו אומרים בברכת זכרונות "ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות" ואיננו חוששים בזה משום הזכרת פורענותא.
- נט. יש לדון במי שמזכיר שהקב"ה מאריך אף ולא מעניש את החוטאים, האם נחשב שמזכיר ריתחא. וכן מי שמזכיר שהקב"ה יציל מן הצרות או יבטל את הגזירות. האם הוי פורענות משום שסו"ס מזכיר הריתחא. וזקני הגראי"ה רוט שליט"א הוכיח מקרא ד"וינחם כרוב חסדיו", דמייירי בנחמה על הפורענות. וכן כיו"ב בפסוק "זכור לעבדיך... אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו".
- ס. יש להסתפק בפסוקים העוסקים באיום על הענשת החוטאים העתידיים "כי אני א-ל קנא פוקד עוון", האם נחשב פורענות.
- סא. וכן יש לדון בהזכרת פסוקי דין ומשפט האם נחשב פסוקי פורענות. כמו "עוז מלך משפט אהב" וכדומה.
- סב. כאשר מזכיר זכרון רשעות העכו"ם שפרעו פרעות בישראל, איננו נחשב פורענותא דישראל אלא פורענותא דעכו"ם. כמבואר ממה שהכשירו את הפסוק "זכור ה' לבני אדם... האומרים ערו ערו עד היסוד בה".
- סג. פורענות לפי פירוש אחד. פסוק שיש לו משמעות של פורענות לפי אחד הפירושים, נראה דאי אפשר לאומרו, שהרי גם פירוש זה אמת, וא"כ יש כאן הזכרת פורענות.
- סד. פסוקים שאין בהם פורענות אך תכליתם לפורענות (דהיינו שלאחר שממשיכים ללמוד הפסוקים הבאים מבינים שמכאן התגלגלה הפורענות), יש לעיין אם נחשבים כפורענות.
- סה. פסוקים שמעוררים לתשובה מאימת הדין, כגון שופרות של תענית בעת צרה. נראה שאינן נחשבים פורענות, שהרי שופר של ראש השנה זהו טעמו לכמה מן הראשונים.

א. חילקתי הפסוקים לשש רמות: כשר; לכאו' כשר; לכאו' כשר וצ"ע; לכאו' פסול וצ"ע; לכאו' פסול; פסול.

ב. הפסוקים שבשתי הדרגות הראשונות ("כשר" "לכאו' כשר") הדפסתי באותיות שחורות, להבדיל מהפסוקים שמהדרגה השלישית ("לכאו' כשר וצ"ע") ומטה הדפסתי בגוון אפור, על מנת שיהיה קל למצוא את הפסוקים שלכאורה כשרים.

ג. כל הפניה ל"אות" ("ראה אות פלונית") הכוונה לאותיות ברשימת הפסוקים.

ד. כל הפניה ל"כלל" ("כמבואר בכלל פלוני") הכוונה לכלל מכללי הפסוקים שהבאתי לעיל עמודים יא-יח.

מלכויות

א. שמואל א פרק ח, ז. לאחר בקשת העם להמליך עליהם מלך

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שִׁמְעֵ בְקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי לֹא אֶתְּנֶךָ מֶלֶךְ כִּי־אֲנִי מֵאֲסֹר כִּי־אֲנִי מֵאֲסֹר מִמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם:

לכאו' פסול. מצד מה שיש כאן רק משמעות עקיפה למלכות ה' עליהם, עיין כלל יד. ומצד מה דהוי אומה אחת "ממלוך עליהם" קיי"ל כרבי יוסי, ועיין כלל יז. אך יש לדון מצד דהוי פורענות, עיין כלל נו. ובלאו הכי העיר זקני הגראי"ה רוט שליט"א שאיך אפשר לומר: "ותמלוך עליהם ... כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד, ככתוב על ידי עבדיך הנביאים: כי אותי מאסו ממלוך" הרי זה לכאורה היפך הענין, ולא נראה שדי מה שמבינים בעקיפין שהיה ראוי להם לשמוח במלכות הי"ת, עכ"ד.

ב. שמואל א פרק יב, יב. תוכחת שמואל אל העם לאחר שבקשו מלך

וַתֵּרֶאוּ כִּי־נִחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהוֶה אֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶם:

לכא' פסול. מצד מה דהוי אומה אחת קי"ל כרבי יוסי דכשר. אמנם אם אומר את כל הפסוק, העיר זקני הגר"ה רוס שליט"א שאולי אין זה מתאים לבקשת גילוי מלכות ה', ועוד יש לדון בזה מצד פורענות, עיין כלל ז', אך לכא' אפשר לומר רק חצי פסוק, עיין כלל מה.

ג. שמואל ב פרק ז, טז. נבואת נתן הנביא לדוד על מלכות שלמה בנו.

וְנֶאֱמַר בְּיָתְךָ וּמִמְלַכְתְּךָ עַד עוֹלָם לְפָנֶיךָ כְּסֶאֶךָ יְהִי נֶכֶן עַד עוֹלָם:

לכא' פסול. שהרי לא קאי על מלכות ה' אלא על מלכות דוד. אמנם, בפסוק המקביל בדברי הימים (עיין לקמן אות פז) כתוב "בביתי ובמלכותי עד העולם", הרי דקאי על מלכות ה'. (יש כאן שאלה כללית איך מתייחסים לשינויי הנבואות בין ספרי נביאים ראשונים לבין דברי הימים, האם מפרשים זה את זה או נוספים זה על זה. ראה במלבי"ם בדברי הימים שם, ואכמ"ל). וצ"ע.

ד. מלכים ב פרק יט, טו, תפילת חזקיהו לאחר חירוף סנחריב

וַיִּתְפַּלֵּל חִזְקִיָּהוּ לְפָנָי יְקֹנֶה וַיֹּאמֶר יְקֹנֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵשֶׁב הַכְּרִבִּים אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכֹל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עֲשִׂיתָ אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ:
כשר. דקי"ל כרבי יוסי, עיין כלל כו.

ה. מלכים ב פרק יט, יט, המשך תפילת חזקיהו להינצל מסנחריב מחרף ה'

וַעֲתָה יְקֹנֶה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּדוֹ וַיַּדְעוּ כָּל-מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּי אַתָּה יְקֹנֶה אֱלֹהִים לְבַדְּךָ:

כשר. דקי"ל כרבי יוסי, ועיין כלל כו. ויש מקום לדון דגם לרבי יהודה כשר כיון שנוצר כאן לשון מלוכה בעקיפין, (שכתוב כאן שכל הממלכות יכירו בו, ממילא הוא המלך), עיין כלל יד וראה כע"ז לקמן אות יא; יב.

ו. מלכים ב פרק ד, יג, דברי אלישע לגיחזי אודות האשה השונמית

וַיֹּאמֶר לוֹ אֶמְרָנָא אֱלֹהֵי הַנֶּה תִּרְדָּתָּ אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַתִּרְדָּה הַזֹּאת מֶה לַעֲשׂוֹת לָךְ הִישׁ לְדַבְּרִי לָךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אִן אֶל-שַׂר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יֹשֶׁבֶת:

לכא' פסול. בזהר הקדוש (נח סט, ב) כתוב על פסוק זה: **ההוא יומא יום טוב דראש השנה** הוה וקודשא בריך הוא דאין עלמא וכדין אמר לה אלישע (מלכים ב' ד) היש לדבר לך אל המלך - **דא קודשא בריך הוא, דכדין אקרי מלך, מלך הקדוש מלך המשפט**, "ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת" לא בעינא דיכרונו לי וישגחון בי אלא בתוך עמי, מאן דעייל רישיה בין עמא לא ישגחון עליה למידן ליה לביש בגיני, כך אמרה בתוך עמי".

כך הביא גם **המלבי"ם**: **פי' בזהר ששאל אם יש לדבר בשבילה אל מלכו של עולם או לפעול בעדה ע"י שרי צבאותיו המוניעים את המערכת, והשיבה שאינה רוצה לפרוש מן הכלל ותפלת הרבים.**

וכמוהו האלשיך: לעשות לך היש לדבר לך אל המלך, הוא מלכו של עולם כמאמר חכמי האמת, או אל שר הצבא של מעלה להליץ בעדך.

אך לפי הפשט הכוונה שם אל מלך בשר ודם, כמבואר במפרשים שם. ועיין כלל י. אך זקני הגר"ה ר"ט שליט"א כתב שהדבר צריך עיון האם פסוק שלא כתוב בו שהמלך הוא ה'"ת האם נחשב לפסוק של מלכות, עכ"ד. ולא הבנתי הרי "ויהי בישרון מלך" וכן "תרועת מלך בו" לא מבואר שם מי הוא המלך, ואם מצד שהפסוק לא בא לתאר את מלכות ה' אלא בא לדבר על המלך ה', הרי גם מצאנו "הריעו לפני המלך ה'" וכשר למלכויות.

ז. ישעיהו פרק ו, ה, דברי הנביא ישעיה לאחר שראה את מראה כבוד ה' וְאִמְרָא אוֹיְלִי כִּי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טִמְאָ שְׁפָתַיִם אֲנִי וּבִתְוֹךְ עַם־טִמְאָ שְׁפָתַיִם אֲנִי יוֹשֵׁב בְּלִי אֶת־הַמֶּלֶךְ יִקְנֶה צְבָאוֹת רְאוּ עֵינֵי: לְכָאוּ כֶשֶׁר. ואף שיש כאן פורענות, עיין כלל נו, מ"מ יכול לומר רק חצי הפסוק השני, עיין כלל מה.

ח. ישעיהו פרק כד, כג. לעתיד לבוא: וְחִפְרָה הַלְבֵנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה כִּי־מֶלֶךְ יִקְנֶה צְבָאוֹת בְּהָרֵי צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וְנִגְדָה זִקְנֵיו כְּבֹד:

כשר. נזכר גם בנוסח תימן בברכת 'ובכן', וכן בתקיעתא של יוסי בן יוסי כה"ג ושל רבי פנחס הכהן. וצ"ע אם לרבי יהודה פסול משום מלכות על אומה אחת. אך אמר זקני הגר"ה ר"ט שליט"א שנראה שאם השמש והירח מתבישים מזה זו מלכות על כל העולם, ובפרט לפמש"כ המפרשים ש"חפרה הלבנה ובושה החמה" הכוונה לעובדי החמה והלבנה שיתביישו באליליהם.

ט. ישעיהו פרק לג, יז.

מֶלֶךְ בִּיפְיִי תַחְזִינֵה עֵינַי תְּרַאֲנֵה אֶרֶץ מִרְחָקִים: לְכָאוּ כֶשֶׁר. התרגום יהונתן מביא שמדובר על הקב"ה: ית יקר שכינת מלך: עֲלֵמָא פְּתוּשְׁפָּתָה יִחְזִין עֵינֶה תִּסְתַּכַּל וְתַחְזִי בְּנַחְתִּי אֶרֶץ גִּהֶנֶם. ויש לדון אם מה שפירש את הסיפא "תראינה ארץ מרחקים" על יורדי הגהינום נחשב פורענות דישראל. ורש"י: לך הצדיק אני אומר שתזכה לראות זו שכינתו של מקום. והאלשיך: אל תחוש ישראל, כי הלא ע"י הגלויות כאשר יהיה מלך ביפיו יתברך, שתגלה מלכותו ית' בהדרתו אחר הגלויות, תזכה שתראינה עיניך שהוא כתום הגלויות והוא דבר גדול, ומה גם לתנפים שאחזו רעדה שהם מהבלתי רואים פני שכינה, וגם תראינה ארץ העליונה, שנתרחקה ממך מעת החרבן עתה תראה אותה, וזהו תראינה ארץ מרחקים. אמנם הרד"ק והאבן עזרא והמצודות והמלבי"ם פירשו על חזקיהו עי"ש. ועיין כלל ט.

י. ישעיהו פרק לג, כב.

כִּי יִקְנֶה שְׁפָטָנוּ יִקְנֶה מַחְקֵקֵנוּ יִקְנֶה מִלְכָּנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ:
כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של ר"א הקליר. אמנם לרבי יהודה פסול משום אומה אחת.
 וראה ספר העיקרים שעל פסוק זה נסובה כל תפילת מז"ש בראש השנה.

יא. ישעיהו פרק לז, טז, תפילת חזקיהו אחרי גידוף סנחריב.

יִקְנֶה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵשֵׁב הַפְּרָכִים אֲתָה הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדָּךְ
לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אֲתָה עֹשֶׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:
כשר. דקיי"ל כרבי יוסי ש"אין עוד מלבדו" מלכות, ומסתבר דה"ה "אתה הוא אלקים לבדך" ובפרט לפי מה שתרגם יונתן "אנת הוא אלקא ולית בר מינד" אין מלבדך. ויש לדון דגם לרבי יהודה כשר שהרי בכך שהוא "האלקים לכל ממלכות הארץ" נכלל בזה ממילא שהוא מלך על כל הממלכות, וראה אברבנאל שאמר "אתה אלקים לכל הממלכות" כנגד מה שאמר סנחריב שהוא "המלך הגדול". הרי שזהו לשון מלוכה. וצ"ע. **ועיין אות קלח.**
 [במכתב מאליהו ביאר המחלוקת ר' יהודה ור"י דלר' יהודה צריך להזכיר מלכות שכופה ולא מלכות שמאוחדת ומבטלת כל דבר חוץ ממנה, ע"ש, ולפי"ז פסוק זה יהיה כשרים למלכויות גם לר"י אף לא אם נזכר בפירוש מלכות, אך מההשוואה למחלוקת לגבי תרועה משמע לא כן, וצ"ע].

יב. ישעיהו פרק לז, כ, המשך תפילת חזקיהו להצלה מסנחריב

וְעַתָּה יִקְנֶה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ מִיָּדוֹ וַיַּדְעוּ כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּי־אַתָּה
יִקְנֶה לְבַדָּךְ:

כשר. כאן אמנם לא נזכר לשון "אלקי ממלכות" אך עכ"פ נזכר שהוא ה' לבדו, וכתרגום יונתן "לית בר מיניה". ויש לציין שזהו פסוק של תפילה ולא של הכרזה, שהרי לא מודיע שה' הוא לבדו אלא מתפלל שידעו כל הממלכות שה' הוא לבדו. אך גם פסוק "ה' ימלוך לעולם ועד" הוא תפילה ובקשה לדעת הרמב"ן. ועיין קונטרס "רחמנא אמר אדכר" בשם זקני הגרא"י רוט שליט"א ש"ככתוב בתורתך" הוא המשך ל"על כן נקווה", שאנו מתפללים על מלכותו ככתוב בתורתך שהיו ישראל מתפללים כן ואומרים "ה' ימלוך לעולם ועד", וה"ה לפסוק זה.

יג. ישעיהו פרק מא, כא. ה' קורא לאומות ולאלילים לריב עמו ולהראות "כוחם" בהגדת עתידות:

קָרְבוּ רִיבְכֶם יֹאמְרוּ יִקְנֶה הַגִּישׁוּ עֲצָמוֹתֵיכֶם יֹאמְרוּ מֶלֶךְ יַעֲקֹב:
כשר. אבל לרבי יהודה לכא' הוא מלך על אומה אחת, אך יש לדחות שכיון שהפסוק פונה אל האומות "קרבו ריבכם" ותראו שאתם לא יכולים לעשות כלום בלעדי מלך יעקב, ע"ש, זה נחשב מלכות על הכל.

יד. ישעיהו פרק מג, טו.

אֲנִי יִקְנֶה קְדוֹשְׁכֶם בּוֹרֵא יִשְׂרָאֵל מִלְכְּכֶם:

כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של ר"א הקליר. אבל לרבי יהודה לכאורה הן מלכות על אומה אחת. וראה מלבי"ם "גם אם לא יזכו לעשה זאת, יען שאני בורא ישראל מלככם, כמלך הפודה עבדיו אף שהם בלתי ראויים".

טו. ישעיהו פרק מד, ו

כֹּה-אָמַר יְקֹנֶן מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וְגִאֲלוֹ יְקֹנֶן צְבָאוֹת אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹון
וּמִבְלַעְדִּי אֵין אֱלֹהִים:

כשר. נאמר בברכת מלכויות. והנה, האלשיך מפרש: כה אמר ה' מלך ישראל; שעם היותו מלכו של כל העולמות כלם אינו מכנה שם מלכותו כי אם עליכם. ויש לעיין אם מספיקה כוונת הפסוק שהקב"ה מלך על כל העולם (וקורא שמו על ישראל) או שצריך מפורש (ואז זה נחשב אומה אחת). אכן בלאו הכי יש בפסוק זה מלכות נוספת מצד "ומבלעדיו אין אלקים", ראה לקמן אות קט, אבל נפק"מ אם יש כאן ב' מלכויות, וצ"ע.
עוד יש לדון שאולי גם "גואלו" נחשב מלכות, עפ"י מה שכתב ערוך לנר שברכת "גואל ישראל" בתעניות היא ברכת מלכויות שלהם "שבמה שנקרא הקב"ה גואל ישראל ממליכים אותו ישראל". ולפי"ז יש לדון גם על פסוק "גואל ישראל וקדושו" ישעי' מט, ז.

טז. ישעיהו פרק נב, ז

מִה-נָאֻו עַל-הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׂר מְשֻׁמֵּעַ שְׁלֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מְשֻׁמֵּעַ
יְשׁוּעָה אֲמַר לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיהָ:

כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של ר"א הקליר ושל רבי מישאל בן אלסטל. ולכאורה אף לרבי יהודה כשר, כי אינו על אומה אחת, אלא אומר לציון שמלך אלקים על כל העולם, עיין במפרשים.

יז. ירמיהו פרק ח, יט. נבואת חורבן, הפטרת תשעה באב:

הִנֵּה-קוֹל שׁוֹעֵת בַּת-עַמִּי מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים הִיקֹנֶן אֵין בְּצִיּוֹן אִם-מֶלֶכָה אֵין בָּהּ
מִדּוֹעַ הַכְּעֶסְנִי בְּפִסְלֵיהֶם בְּהַבְלִי נֹכַר:

לכאורה פסול. מיהו "מלכה"? לפי רוב המפרשים "מלכה" הוא הקב"ה, ויש כאן כפילות התמיהה "הה' אין בציון, אם מלכה אין בה". אבל המלבי"ם מפרש "מלכה" בשר ודם, עיי"ש. והנה, המילים הללו "אם מלכה אין בה" מתפרשות לכאורה במובן של תמיהה רטורית: וכי יתכן שמלכה איננו בה?! א"כ מדוע הם צועקים מארץ מרחקים? הרי יכולים לתקן הדבר ע"י שישובו אליו בתשובה (רש"י) או שיתפללו אליו לבטל הגזירה (מצודות). או כמו שכתב האלשיך "אם מלכה, היא שכינה, אין בה, בתמיהה, כלומר הלא לא זזה מכותל מערבי ולמה יסבול גוים מרקדים בהיכלי", וכעיי"ז ברד"ק. ולדעת תרגום יונתן התמיהה הולכת על המשך הפסוק: הנביא מוכיח אותם שהרי מלכה נמצא בה ואיך אפשר להם להרגיזו בפניו בהבליהם ובפסלי נכר. עכ"פ מבואר מכל המפרשים שפירוש "אם מלכה אין בה" - הרי בוודאי שמלכה נמצא בה!

והנה מציאנו שתמיהת "מי הוא זה מלך הכבוד" נחשבת מלכות אע"פ שאיננה תמיהה רטורית אלא שאלה המביאה לתשובתה שבצידה, וא"כ כל שכן לשון תמיהה כזו של "מלכה אין בה?!", והרי

זה כמו "מי כמוך באלים ה'" שמשמעותו "אין כמוך". אמנם זקני הגרסי"ה ר"ט שליט"א כתב שבפסוק זה אינו מתאר שרואים מלכות אלא להיפך שהמלכות מסתתרת ותמה וכי היכן הוא מלכה. ואינו כמו "מי הוא זה מלך הכבוד" שרואים שם מלכות ובאים לעורר להבין מי הוא. עכ"ד. אך זה כפי פירוש הרד"ק והאלשיך, אבל לפירוש רש"י ומצודות ותרגום יונתן הרי הפסוק אומר שה' נמצא בה, ואינו מסתתר, ומדוע חוטאים ואין שבים ומתפללים אליו. ראה כלל כב; כג. אכן, מסתברא שבלא"ה פסוק זה פסול משום פורענות, כיון שהוא לשון תוכחה, עיין כלל נו, ואע"פ שאין המלוכה עצמה בפורענות וחימה שפוכה אלא שהמלכות נזכרת בתוך דברי פורענות, ובפרט שאי אפשר לומר את המילים של המלוכה בלא ההקשר של הפסוק, ולומר: "שנאמר הה' אין בציון אם מלכה אין בה" כי אין לזה שום מובן ובהכרח צריכים להזכיר פורענות. עיין כללים מד-מו.

יח. ירמיהו פרק י, ז

מִי לֹא יִרְאֶה מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לֹא יָאֲתָה בִּי בְּכָל-חֲכָמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל-מַלְכוּתָם מֵאִין פְּמוֹדֶה:

כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של אחד מקטעי הגניזה הקהדית. ועיין תרגום ורד"ק "כי לך יאתה - המלוכה" ודלא כמפרשים "כי לא יאתה - היראה". ובפיוט של יוסי בן יוסי למלכויות "אהללה אלקי": אֶשְׁגֵּב לְפִוְעַל / אֶשְׁרֶשׁ וּפְעַל / אֶנְוֶהוּ, כִּי לוֹ יֵאָתֶה מְלוֹכָה. והוא כפירוש התרגום ב"לך יאתה". ויש לעיין אם יש כאן ב' מלכויות, גם משום "בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך", ופירש יונתן בן עוזיאל "לית בר מינד" אין מלבדך. [הערת זקני הגרסי"ה ר"ט שליט"א: מתאים לרש"י במלך אלקים על גויים. ויש לעיין במפרשים.]

יט. ירמיהו פרק י, י

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֱמֶת הוּא-אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם מְקַצֵּפוֹ תַרְעֵשׁ הָאָרֶץ וְלֹא-יִכָּלּוּ גוֹיִם זַעְמָו:

לכאוי כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של ר"א הקליר. ואף דהוי פורענות מכל מקום פורענות דגויים, אמנם עיין כלל נב דלדעת טורי אבן פסול, וצ"ע.

כ. ירמיהו פרק מו, יח, נבואת חורבן מצרים

חִי-אֱלֹהֵי נְאֻם-הַמֶּלֶךְ יִקְרָא צְבָאוֹת שְׁמוֹ בִּי כְתֹבֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֵל בְּיָם יִבְּאוּ:

כשר. משום דהוי פורענות דעכו"ם, ע"ש במפרשים שכמו שתבור בהרים וכרמל על הים כך יבוא חורבן מצרים, ועיין כלל נב וכלל מז.

כא. ירמיהו פרק מה, טו, נבואת חורבן מואב

שָׁדָד מוֹאָב וְעָרֵיהָ עָלָה וּמִבְתָּר בַּחוּרֵיהֶּו יָרְדּוּ לְטָבַח נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יְהוֹנָן
צָבָאוֹת שְׁמוֹ:
כשר. פורענות דעכו"ם, ועיין כלל נב.

כב. ירמיהו פרק נא, נו, נבואת חורבן בבל

וְהַשְׁפַּרְתִּי שָׂרִיָּה וְחִכְמִיָּה פַּחוּתִיָּה וּסְגָנִיָּה וְגִבּוֹרִיָּה וַיִּשְׁנּוּ שְׁנַת־עוֹלָם וְלֹא
יָקִיצוּ נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יְהוֹנָן צָבָאוֹת שְׁמוֹ:
כשר. פורענות דעכו"ם, ועיין כלל נב. זה לשון הרד"ק: כי הוא מלך על כל מלך ובידו להסיר
המלוכה ממי שירצה ולתתה למי שירצה והוא אדון צבאות מעלה וצבאות מטה וכן שמו וכן הוא.
(וצ"ע למה לא פירש זאת כבר לעיל אות כא לגבי חורבן מואב).

כג. יחזקאל פרק כ, לג

חִי־אֲנִי נְאֻם אֱלֹהֵי יְהוֹנָן אִם־לֹא בִּיד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה וּבְחֶמֶה שְׂפוּכָה
אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם:
פסול. כמפורש בגמרא בר"ה לב, ב: "אף על גב דאמר רב נחמן: כל כי האי ריתחא לירתח קודשא
בריך הוא עלן, וליפרוקינן. כיון דבריתחא אמור - אדכורי ריתחא בריש שתא לא מדכרינן".

כד. מיכה פרק ב, יג

עָלָה הַפָּרֶץ לַפְּנִיָּהֶם פָּרְצוּ וַיַּעֲבְרוּ שְׁעַר נִינְּצָאוּ בְּוַיַּעֲבֹר מִלְכָּם לַפְּנִיָּהֶם
וַיִּקְרָן בְּרֹאשָׁם:

לכא"ו כשר. רוב המפרשים פירשו "ויעבור מלכם" על מלך המשיח לעתיד לבוא או על צדקיהו
המלך ביציאתו אל הגלות. אבל בתנא דבי אליהו "באותה שעה עובר הקב"ה לפניהם והם אחריו,
שנאמר ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם", וכן בפסיקתא "ה' אלקיך הוא עובר לפניך - כענין
שנאמר ויעבור מלכם לפניהם", וכן בר"י בכור שור על הפסוק "וה' הולך לפניהם - מלכם לפניהם
וה' בראשם". וכן באבן עזרא כאן "וכבוד השם בתחילה". ובמחזור ויטרי הביא פסוק זה בתוך נוסח
קדושת מוסף של יו"ט בתוך פסוקי מלכויות "ככת' על יד נביאך ויעבור מלכם לפניהם וי"י
בראשם: ונאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לי"י המלוכה". וכן קצת
משמע מהרמז שהביא הבית יוסף או"ח סימן כה: "וביום שיש ספר תורה נוהגים העולם שלא
לחלוץ תפילין עד שיסלקו ס"ת ויניחוהו בהיכל, וסמכי לה מדכתיב 'ויעבור מלכם לפניהם וי"י
בראשם', כלומר, שכל עוד "מלכם לפניהם" עדיין "ה' בראשם" תפילין של ראש. הרי ש"מלכם
לפניהם" על הקב"ה.

אמנם נחלקו המפרשים האם הפסוק הזה קאי על היציאה לגלות, ששכינת ה' תצא עמם לגלות,
ולפי"ז יש לדון שהוא פורענות, (לכל הפחות משום תחילת הפסוק "עלה הפורץ וגו'" שלפירושם
מתאר את כיבוש ירושלים והגליית ישראל), או שהפירוש הזה על הגאולה העתידה, והוא פסוקי

נחמה. ועיין כלל סג. וזקני הגראי"ה רוט שליט"א העיר שלדעת רבי יהודה לכאן פסול משום "אומה אחת".

כה. מיכה פרק ד, ז

וְשִׁמְתִי אֶת־הַצִּלְעָה לְשֹׂאֲרֵית וְהִנְהִלָּאָה לְגֹי עֲצוּם וּמֶלֶךְ יִקְנֶה עֲלֵיהֶם
בְּהֶר צִיּוֹן מִעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

כשר. אמנם לרבי יהודה אפשר שנחשב אומה אחת, אך לשון התרגום יונתן "ותתגלי מלכותא דה' עליהון" משמע שמלכות ה' הכללית תתגלה על ישראל.

כו. מיכה פרק ד, ט

עֲתָה לְמָה תִּרְיֵעִי רֹעַ הַמֶּלֶךְ אֲיִיר־בְּךָ אִם־יִוַּעֲצֶךָ אֲבָד כִּי־הִחֲזִיקָךְ חֵיל
כִּי־לָדָה:

לכאן פסול. גם כאן, כדלעיל אות יז, יש לשון תמיהה רטורית "המלך אין בך?!" הרי בוודאי שהמלך נמצא בתוכך! אמנם זקני הגראי"ה רוט שליט"א פקפק שסוף סוף אין כאן תיאור על גילוי המלכות אלא להיפך, "הרי זה נראה כאילו את חושבת שאין המלך בתוכך, וכי כך עולה על דעתך?!" ולכן זה גרוע משאלת "מי הוא זה מלך הכבוד" אע"פ ששם אין השאלה מעידה על התשובה (כמו כאן, שזו שאלת רטורית), כי סו"ס זה מבטא גילוי מלכות ה' שמעורר את השאלה "מי הוא מלך הכבוד".

והנה, יונתן ורש"י פירשו לשון תוכחה: מדוע את הולכת להתחבר אל המלכים הגויים (תריעי ריע - מלשון יצירת ריעות וחברות) הרי הקב"ה נמצא בתוכך, יועצך ה' לא אבד, ומדוע את מתייסרת כיולדת. תשובי אל ה' ורפא לך. ויש לעיין אם לפירושם פסול משום פורענות, עיין כלל סג.

אבל האבן עזרא והרד"ק והאברבנאל פירשו שהם דברי עידוד וחיזוק: למה את מריעה תרועת אבל וצעקה, הרי גם כשאת הולכת לגלות המלך נמצא איתך! [האבן עזרא ממשיך: במקום להריע, תחולי כיולדת, כי הגלות היא כצירי לידה, כמו שממשיך הפסוק הבא: חוּלִי וְגֹחִי בַת צִיּוֹן כִּי־לָדָה פִּי עֲתָה תִצְאִי מִקְרִיָּה וְשִׁכְנֶתָ בְּשָׂדֶה וְכָאת עַד בְּכָל שָׁם תִּנְצְלִי, שָׁם יִגְאָלְךָ יִקְנֶה מִכָּאִי־בְךָ]. ולכאן' לשיטתם אין כאן פורענות.

כז. צפניה פרק ג, טו

הִסִּיר יִקְנֶה מִשְׁפָּטֶיךָ פָּנֶה אֵיבֶךָ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יִקְנֶה בְּקִרְבְּךָ לֹא־תִירָצִי
רַע עוֹד:

כשר. ולרבי יהודה לכאן פסול משום אומה אחת.

כח. זכריה פרק יד, ט

וְהָיָה יִקְנֶה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יִקְנֶה אֶחָד וְשִׁמּוֹ
אֶחָד:

כשר. אחד מפסוקי מלכויות הנאמרים אצלנו. ויש בו עוד מלכות מצד "ה' אחד", ראה אות קמ.

כט. זכריה פרק יד, טז

וְהָיָה כָּל־הַנוֹתֵר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלּוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה
לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יִקְנוּק צַבָּאוֹת וְלַחַג אֶת־תֵּג הַסִּכּוֹת:

כשר. רוב המפרשים פירשו שמדובר על המלך ה'. אכן, האבן עזרא מביא שמדובר על מלך המשיח שהוא שייך לה' צבקות, "בעבור שאמר למלך בשוא תחת הלמ"ד ולא נפתח הלמ"ד נראה כי הוא סמוך השם, הוא המשיח, כדרך ואני נסכתי מלכי וכתוב וישתחוו לו כל הגוים על שלמה או על המשיח בנו".

ל. זכריה פרק יד, יז

וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאֲרִיז אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת
לַמֶּלֶךְ יִקְנוּק צַבָּאוֹת וְלֹא עָלִיָּהֶם יִהְיֶה הַגָּשָׁם:

כשר. כנ"ל פסוק הקודם. ואמנם יש כאן פורענות, אך זאת פורענות דעכו"ם. עיין כלל נב.

לא. מלאכי פרק א, יד

וְאֲרוּר נוֹכַח וַיֵּשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר וְנָגֵד וְזָכַח מִשְׁחַת לְאֹדְנִי כִּי מֶלֶךְ גָּדוֹל אֲנִי
אֶמַר יִקְנוּק צַבָּאוֹת וּשְׁמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם:

לכאו' כשר. במבט ראשון זה נראה פסוק שיש בו פורענות, אבל יש לדון מצד שבחלק הפסוק שיש בו מלכות לא נזכרת פורענות, עיין כלל מה. ועוד יש לדון האם איום באזהרת עונש נחשבת פורענות, הרי אין כאן נבואה מפורשת על מישחו מסויים שעשה זאת אלא אזהרת איסור כמו ארורים שבתורה, עיין כלל ס. אמנם בפסוקים לעיל מבואר שהיו נוהגים כן אנשי הדור ההוא, וצ"ע.

לב. תהלים פרק ה, ג

הַקֹּשִׁיבָה! לְקוֹל שׁוֹעֵי מַלְכִּי וְאַלֶּהֱי כִּי־אֶלֶּיָּה אֶתְפַּלֵּל:

לכאו' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי המלכויות של ר"א הקליר. שהרי הלכה כרבי יוסי שמלכויות של אומה אחת כשר. (אלא שהסתפק זקני הגרא"ה רוט שליט"א שאולי מלכות של יחיד גרע טפי, ובוזה גם רבי יוסי מודה שאינה מלכות. כמו שמצאנו לגבי זכרונות דיחיד שאינם כשרים לכו"ע. וראה בפני משה על הירושלמי שכתב למ"ד שאלקים הוי מלכות שהוא באלקינו ובאלקי, לכאו' מוכח שלשון יחיד הוי מלכות. וגם השו"ע והפוסקים לא הזכירו אלא זכרונות דיחיד ולא מלכויות ושופרות דיחיד. וראה כלל יט)

לג. תהלים פרק י, טז

יִקְנוּק מֶלֶךְ עוֹלָם וַעַד אֶבְדּוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ:

כשר. פסוק זה נמצא בפסוקי מלכויות של ר"י בן יקר. הגמרא בראש השנה דף לב: אומרת: אבל אם בא לומר מלכות זכרון ושופר של פורענות של נכרים - אומר: מלכות - כגון ה' מלך ירגזו עמים, וכגון ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו. ועיין כלל נא.

לד. תהלים פרק כ, י

יְקַוְהוּ הַיְשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קִרְאָנוּ:
כשר.

לה. תהלים פרק כט, י

יְקַוְהוּ לַמִּבּוֹל יִשָּׁב וַיִּשָּׁב יְהוָה מֶלֶךְ לְעוֹלָם:
לכא' כשר. שהרי לכא' המבול הוא פורענות דעכו"ם, ועיין כלל נה בשם זקני הגראי"ה רוט שליט"א. אמנם עיי"ש במפרשים משמעויות שאין בהם פורענות: לדעת אבן עזרא ורד"ק "למבול ישב" ונשבע שלא יהיה עוד מבול, ושיהיה מלך לעולם. ויש שפירשו "ישב" במלכותו בזמן המבול. ויש שפירשו על מעמד הר סיני או לעתיד לבוא. ועיין כלל סג.

לו. תהלים פרק מד, ה

אֲתֶּה-הָיָא מֶלְכִי אֱלֹהִים צִוְּהָ יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב:
כשר. גם אם נניח שיש חסרון במלכות דיחיד, עיין כלל יט, אבל כאן כתבו המפרשים שהמשורר מדבר בשם כל כלל ישראל כאיש יחיד, שהרי לכן ממשיך "צוה ישועות יעקב". אמנם לדעת רבי יהודה פסול משום אומה אחת.

לו. תהלים פרק מה, ז

כִּסְאָךָ אֱלֹהִים עוֹלָם וְעַד יִשְׁבֹּט מִיְשָׁר שִׁבְט מַלְכוּתְךָ:
לכא' פסול, וצ"ע. המפרשים מבארים פסוק זה על מלך בשר ודם, רש"י מבאר על תלמידי חכמים שנקראים מלכים. **אך פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של ר"א הקליר,** אולי ס"ל כמו"ש רשב"ץ ר"ה לבב, על מלכות משה שנחשבת מלכות ה' ולכן הכשיר "ויהי בישורון מלך" אע"פ דקאי על משה, וה"ה לכל מלכות החכמים ועבדי ה'.

לז. תהלים פרק מה, יב

וַיִּתְּאוּ הַמֶּלֶךְ יִפְגֹּה כִּי-הָיָא אֶלְדִּיָּה וְהִשְׁתַּחֲוִי-לוֹ:
לכא' כשר. האבן עזרא אומר ש"המלך" הולך או על המשיח או על הקב"ה: ויתאו - אם על דוד כמשמעו ואם על המשיח המלך הוא השם או המשיח וגם המצודות דוד אומר שזה הולך על המשיח: ויתאו - אז יתאוה מלך המשיח את יופי כשרון מעשיך. אבל רש"י אומר שזה על הקב"ה: ויתאו המלך יפיד - ואם תעשי כן יתאוה המלך הקדוש ברוך הוא לנווי מעשיך. ועל הצד שמדובר על הקב"ה צ"ע אם זה אומה אחת, כי רש"י בפסוק הקודם אומר: שמעי בת וראי - שמעי כנסת

ישראל וראי דרך הטוב. אז לפ"ז המלך גם אם הוא הקב"ה זה על אומה אחת, ויש לדחות. ועיין כלל ט.

לח. תהלים פרק מה, יד

כָּל־כְּבוֹדָהּ בַּת־מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמְּשַׁבְצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה:

לכא' פסול. אף לפי המפרשים במובן של "כנסת ישראל - בת המלך ה'", מ"מ הפסוק מתאר את בת המלך ולא את המלך עצמו, אף שבעקיפין מובן ממילא שה' הוא המלך. עיין כלל יד.

לט. תהלים פרק מה, טו

לְרַקְמוֹת תּוֹבֵל לְמֶלֶךְ בְּתוֹלוֹת אַחֲרֶיהָ רְעוּתֶיהָ מוֹבָאוֹת לָךְ:

לכא' כשר. שהרי רש"י מפרש שמדובר בקב"ה: לרקמות תובל למלך - בבגדי רקמה יבאום מנחה למלך על כל הארץ. וגם כך אומר האלשיך: תובל למלך מלכו של עולם להיות מרואות פני המלך. לעומתם הרד"ק אומר: "בנות מלכים הן האומות, שיהיו כולם סרים למשמעת המלך המשיח". והמצודות דוד גם סובר שלא מדובר על הקב"ה: בתולות אחריה - ר"ל עם הבתולות אשר תלכנה אחריה לשמשה ועם רעותיה ההולכים עמה כאחת כולן תהינה מובאות מארצם בשמחה ותבואנה בהיכל מלך ר"ל בשמחה יקבלו עול מלכות המשיח". ועיין כלל ט.

מ. תהלים פרק מה, טז

תּוֹבֵלָנָה בְּשִׁמְחָת וַגִּיל תִּבְאֲיָנָה בְּהִיכַל מֶלֶךְ:

לכא' כשר. כדלעיל אות לט.

מא. תהלים פרק מז, ג

פִּי־יִקְנֶנָּה עֲלֵינוּ נֹרָא מֶלֶךְ גָּדוֹל עַל־כָּל־הָאָרֶץ:

כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של אחד מקטעי הגניזה הקהירית.

מב. תהלים פרק מז, ז

זִמְרוּ אֱלֹהִים זִמְרוּ זִמְרוּ לְמִלְכֵּנוּ זִמְרוּ:

כשר. בגמרא ראש השנה לב: מביא רש"י שלפי ר' יהודה אין מלכויות על אומה אחת: זמרו למלכנו - לא קא חשיב רבי יהודה, דלא אמליכתייה אלא על אומה אחת. להלכה אנו נוקטים כדברי ר' יוסי שסובר שיש מלכויות באומה אחת.

מג. תהלים פרק מז, ח

כִּי מֶלֶךְ כָּל־הָאָרֶץ אֱלֹהִים זִמְרוּ מִשְׁכִּיל:

כשר. יש קצת מקום לפקפק, לפי דברי המהרש"א שהטעם שלשון "אלקים" אינו כשר למלכויות (אע"פ שמלכויות נלמד מ"אני ה' אלקיכם") הוא משום שמזכיר מידת הדין והוי כפורענות, אם כן יש לדון ש"מלך כל הארץ אלקים" גם הוא לשון דין. ראה כלל סא. אך ראה במלבי"ם שהכוונה

שלעתיד לבוא הם יבינו ש"אלקים" הוא באמת ה"מלך כל הארץ", וא"כ זה כמו "שמע ישראל", שה' שהוא אלקינו הוא באמת אחד, שזה כשר למלכויות.

מד. תהלים פרק מ, ט

מֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל־גּוֹיִם אֱלֹהִים יֵשְׁבוּ עַל־כֶּסֶּא קְדֹשׁוֹ:

כשר, וכנ"ל פסוק הקודם. **פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של רבי פנחס הכהן (מתקופת גאוני א"י).** אבל אין כאן אלא מלכות אחת, ולא שתיים, כמו שאמרו בגמרא שם שהכל מודים בפסוק זה שיש בו מלכות אחת, ופרש"י שלשון "אלקים ישב על כסא קדשו" אינו מלכות. (וצ"ע הטעם מדוע באמת אינו לשון מלכות, הרי כסא קדשו - הוא כסא מלכותו). ובטורי אבן כתב שכוונת הגמרא לומר שאפילו לרבי יהודה שמלוכה על אומה אחת פסולה, מ"מ "מלך אלקים על גוים כשר" אע"פ שישאל אינם בכלל, משום דאזלינן בתר רובא דעלמא.

מה. תהלים פרק מח, ג

יִפְהַ נֹף מְשׁוֹשׁ כָּל־הָאָרֶץ הִרְצִיּוֹן יִרְכָּתִי צִפּוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רֵב:

לכאור' כשר. פסוק זה נמצא בפסוקי מלכויות של יוסי בן יוסי כד"ג. רוב מפרשי הפשט לא פירשוהו על הקב"ה. הרד"ק מפרש שמדובר על דוד או המשיח: קרית מלך רב, מלך גדול, כמו (אסתר א, ח): על כל רב ביתו, והוא דוד, כמו שאמר (ישעיה כט, א): קרית חנה דוד. או אמר מלך רב על המלך המשיח. וכן המצודות גם סובר שמדובר על המשיח: יפה נוף - מחוז יפה ומושש לכל הארץ הוא הר ציון העומד בצפון ירושלים והיא קרית מלך רב וגדול הוא דוד וכה"א קרית חנה דוד. והאלשיך יש לעיין מה הוא סובר. וכך הוא אומר: מהולל מאד גם בהיותה הר, הוא כי לא זו מחבבה כשהחריבה, כי הלא כשנעשה הר ציון שהוא כשנחרבה, אז ירכתי צפון הוא בכל נעשית קרית מלך רב, עם היות שמתחלה כשדים זה העם לא היה, ועתה גדלה מאד, כי שם גלתה שכינה כביכול כנודע, ואעפ"י כן לא זזה שכינה מציון. מצד אחד אפשר לדייק שאומר שבכל נהפכה לקריית מלך גדולה וממילא זה כלל לא הולך על הקב"ה. ומצד שני אפשר לדייק שבכל נהפכה לקרית מלך רב מפני שהשכינה כביכול ירדה לשם אז א"כ היא נהפכה לקרית מלך הקב"ה. אמנם במדרש שיר השירים זוטא כתוב: "נקראה קרית מלך רב, שהיא עירו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא". ועיין כלל ט.

מו. תהלים פרק סח, כה

רְאוּ הַלִּיכֹתֶיךָ אֱלֹהִים הַלִּיכֹת אֵלֵי מַלְכִי בִקְדֹשׁ:

כשר. אלא שיש לדון לרבי יהודה אם "מלכי בקודש" נחשב על אומה אחת. דהנה נחלקו המפרשים מהו "בקודש" האבן עזרא אומר: וטעם בקדש, השמים. וגם הרד"ק אומר כך: מלכי בקדש, כלומר, הוא מלך בשמים שהוא מקום הקודש. וגם המצודות דוד: בקדש - השוכן בשמי קודש. אבל האלשיך אומר: מלכי בקדש שהוא בארץ ישראל שנחלקה ל"ב שבטים כל אחד בגבול בפני עצמו. ואם קודש זה השמים משמע שמלכותו מתגלה על כל העולם. אבל אם זה על ארץ ישראל אז צ"ע אם נחשב כמלך על אומה אחת.

עוד יש לעיין אם לשון "מלכי בקודש" נחשב מלכות דיחיד, עיין כלל יט. שהרי בפסוק מדובר על ישראל שראו את כל הנסים שקרו על הים, ודוד משבח ואומר "מלכי בקדש", ויש לעיין אם זה

לשון המשורר שפונה אל הקב"ה בתואר "מלכי", או שמדבר על עם ישראל שראו את הליכות ה' ונפלאותיו והם ראו שה' הוא "מלכי בקודש". וכן אנו אומרים בתפילה "מלכותך ראו בניך", הרי שעם ישראל הוא אשר ראה על ים סוף שה' הוא "מלכי בקודש".

מז. תהלים פרק עד, יב

וְאֱלֹהִים מַלְכֵי מַקְדָּם פִּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
לכא' כשר. ועיין כלל יט.

מח. תהלים פרק פד, ד

גַּם־צִפּוֹרוֹ מִצָּאָה בַּיָּת וַדְרָרוּ קוֹן לָהּ אֲשֶׁר־שָׁתָה אֶפְרָתִיָּה אֶת־מִזְבַּח־תִּידֶיךָ
יִקְוֶה צִבְאוֹת מַלְכֵי וְאֱלֹהֵי:

לכא' פסול. משום שיש בו פורענות לפי פשט הפסוק, עיין רש"י: "גם צפור מצאה בית - בחורבנו קנו בו הצפרים, ומדרש אגדה בבניינו מדבר והצפור היא כנסת ישראל". אמנם בתרגום תהלים פירש על דרך החיוב שהצפור זוכה שאפרוחיה יהיו כשרים לעלות קרבנות על מזבח ה'. ועיין כלל יט, וכלל סג.

מט. תהלים פרק פט, יט

כִּי־לִיקְוֶה מִגִּגְנִי וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מַלְכֵנוּ:
לכא' פסול. כי "מלכנו" כאן לא קאי על הקב"ה, אלא על מלך ישראל שהוא שייך לקב"ה קדוש ישראל, עיין במפרשים.

נ. תהלים פרק צג, א

יִקְוֶה מַלְךְ גִּבּוֹר לְבָשׁ לְבָשׁ יִקְוֶה עֶז הַתְּאֵזָר אֶף־תִּכּוֹן תִּבְלַל בַּל־תִּמּוֹט:
כשר. נאמר בעוסח התפילה שלנו.

נא. תהלים פרק צה, ג

כִּי אֶל גִּבּוֹר יִקְוֶה וּמַלְךְ גִּבּוֹר עַל־כָּל־אֱלֹהִים:
כשר. אע"פ שנוכרה מלכותו על האלהים, היינו מלאכי מעלה והגלגלים והמזלות, מכל מקום בוודאי אין זה "מלכות על אומה אחת" אלא בזה הוא מלך על כל העולם.

נב. תהלים פרק צו, י

אִמְרוּ בְּגוֹיִם יִקְוֶה מַלְךְ אֶף־תִּכּוֹן תִּבְלַל בַּל־תִּמּוֹט יִדִּין עַמִּים בְּמִישָׁרִים:
כשר. אמנם יש כאן לשון "ידין עמים", אבל פורענות דעכו"ם כשר.

נג. תהלים פרק צז, א

יִקְוֶה מַלְךְ תִּגַּל הָאָרֶץ יִשְׁמְחוּ אַיִּים רַבִּים:

כשר.

נד. תהלים פרק צח, ו

בַּחֲצָצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְהוָה:

כשר.

נה. תהלים פרק צט, א

יְהוָה מֶלֶךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֵשֶׁב כְּרוֹבִים תָּנוּט הָאָרֶץ:

כשר. הגמרא במסכת ראש השנה דף לב: אומרת: אבל אם בא לומר מלכות זכרון ושופר של פורענות של נכרים - אומר: מלכות - כגון ה' מלך ירגזו עמים. ע"כ. ולפום ריהטא צ"ע מדוע זה נחשב פורענות הרי זה מדבר על המורא ממלכות ה', "תן פחדך על כל מעשיך". אך עיי"ש רש"י שעוסק במגיפת הגויים החוטאים. ועיין טורי אבן שמה שפורענות דעכו"ם כשר רק היכא שיש בזה טובת ישראל, כגון בפסוק זה שעיי"ז מלך ה' על כל העולם ונעשה "יושב כרובים" בתוך בית המקדש.

נו. תהלים פרק צט, ד

וַעֲזַז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אֱהָב אֶתֶּה כּוֹנֵנֶת מִיִּשְׂרָאֵל מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בִּינְעֻקְבוֹ אֶתֶּה עֲשִׂית:

לכאור כשר. רוב המפרשים פירשו "משפט אהב" על משפטי התורה שהם מיישרים. אבל הרד"ק פירש "משפט" על דיני ה', "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית" משפט - בהוצאתם לגלות, וצדקה - בהוצאתם מן הגלות. וא"כ צ"ע אם הוא בכלל "פורענות דישאל". ובפרט לפי דברי המהרש"א שלשון "אלקים" אינו מלכות משום שהוא מידת הדין בראש השנה, והרי כל פסוק זה עוסק באהבת המלך את המשפט. וצ"ע.

נד. תהלים פרק קג, יט

יִקְוֶה בְּנַשְׁמִים הֶכִּין כְּסֵאוֹ וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשֻׁלָּה:

כשר. היה מקום לדון לחלק בין "מלוכה" ל"מלוכה" היא שם פעולת המולך, ואילו ה"מלוכה" היא תואר מערכת השלטון שתחת המלך, אך מסתבר שאין חילוק. עיין כלל כד על זה.

נח. תהלים פרק קמה, א

תְּהִלָּה לַיהוָה אֲרוֹמָמְךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

כשר. היה מקום לדון ש"אלקי המלך" הוא מלכות דיחיד, עיין כלל יט. אבל באלשיך כאן כתב: תהלה היא לדוד, וההתפארות שהחשבתני, שארוממך ושאקראך "אלקי" של איש אחד, עם היותך המלך הידוע, שהוא היותו מלך מלכי המלכים, עכ"ד. הרי ש"המלך" אינו על היחיד.

נט. תהלים פרק קמה, יא

בְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֵאֱמָרוּ וַיִּגְבוֹרְתְּךָ יִדְבָּרוּ:

כשר. עיין כלל כד שאולי יש לחלק בין "מלוכתך" (המלוכה שלך) לבין "מלכותך" (המלוכות שלך).

ס. תהלים פרק קמה, יב

להודיעו לבני האדם גבורתו וכבוד הדר מלכותו:
כשר. עיין כלל כד כנ"ל.

סא. תהלים פרק קמה, יג

מלכותך מלכות פלעלים וממשלתך בכל דור ודור:
כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של רבי מישאל בר אלסטל (פיטן מא"י בתקופת הגאונים).
עיין כלל כד כנ"ל. ויש לדון אם יש כאן ב' מלכויות, או מלכות אחת.

סב. תהלים פרק קמו, י

ימלך יקו לעולם אלתיך ציון לדר ודר הללויה:
כשר. פסוק זה נמצא בפסוקי המלכויות של הרמב"ם והגאונים.

סג. תהלים פרק קמט, ב

ישמח ישראל בעשיו בני ציון גילו במלכם:
לכאו' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי המלכויות של ר"א הקליר. אבל לרבי יהודה לכאו' הוי מלכות דאומה אחת.

סד. משלי פרק יד, כח

ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם מחתת רזון:
לכאו' כשר. אך זקני הגרא"ה רוט שליט"א העיר: לא נזכר בפסוק מי הוא המלך, עכ"ד. והנה גם ב"ויהי בישורון מלך" וב"תרועת מלך בו" לא נזכר מיהו המלך, אבל כוונת זקני שליט"א שהפסוק מדבר באופן כללי על ענייני המלכות, וממילא נלמד לגבי הקב"ה, שמלכותא דארעא כעין מלכותו, ואין כאן התייחסות ישירה אליו יתברך. הערה זו שייכת לכל פסוקי משלי דלהלן אודות דרכי המלוכה, עיין כלל יא. וראה בסמוך אות סז. וצ"ע.

סה. משלי פרק יד, לה

רצון מלך לעבד משפיל ועברתו תהיה מביש:
לכאו' כשר. עיין כלל יא.

סו. משלי פרק טז, י

קסם על שפת מלך במשפט לא ימעל פיו:

לכא' פסול. וכפי פרש"י שמדובר על דיין: קסם על שפתי מלך - על שפתי חכם היושב בדיון. ועוד לא ראיתי מפרש שאומר בפרוש שמדובר על ה'. וצ"ע.

סז. משלי פרק טז, יד

חַמַּת מֶלֶךְ מְלָאכִי־מֹות וְאִישׁ חָכֵם יִכְפְּרֶנָּה:

לכא' פסול. חז"ל דרשו מכאן בבבא בתרא קטז, א שמי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. הרי שדרשו "חמת מלך" על הקב"ה. אבל יש לדון בזה משום פורענות, אלא שלא מפורש כאן על מי הולך ה"חמת מלך" אם על ישראל או גויים, וראה כלל נה, וצ"ע. אמנם רבינו יונה אומר: "חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה. תלמוד מזה להתיירא מחמת השם יתברך, כי גם את מלכי האדמה אתה ירא". ומשמע שהפירוש המילולי הוא על סתם מלך שבעולם, וכוונת הפסוק שנלמד מזה לקח לירא את המלך הגדול. וכן הוא אומר על המשך הפסוק "ואיש חכם יכפרנה. תלמוד מזה מעלת החכמה, והצורך והתועלת בה. ואם מלכי האדמה יאהבון החכמה ויתרצו אל החכם, אף כי אדון החכמה הנותן חכמה ומפיו דעת ותבונה". הרי שהפסוק מדבר במלכי האדמה ובא ללמדנו על מעלת החכמה אצל הקב"ה. וזה כדברי **זקני הגראי"ה רוט שליט"א** לעיל אות סד.

סח. משלי פרק טז, טו

בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים אֶרְצוּנוֹ כְּעֵב מְלָקוֹשׁ:

לכא' כשר, שהרי חז"ל דרשוהו בהרבה מקומות על הקב"ה, וכן הוא פירוש רש"י כאן "מי שהקב"ה מסביר לו פנים - חיים הוא לו. לכך צריך אדם ליישר דרכו לפניו". ועיין כלל ט; יא.

סט. משלי פרק יט, יב

נָהֵם בְּכִפּוּר זַעַף מֶלֶךְ וּכְטַל עַל־עֵשֶׁב רְצוֹנוֹ:

לכא' פסול. רש"י פירש שקאי על הקב"ה, אבל יש לדון אם הוא פסול משום פורענות, או שכיון שמדבר באופן כללי על מורא חרון אף ה' כשר. ועיין כלל נה.

ע. משלי פרק כ, ב

נָהֵם בְּכִפּוּר אֵימַת מֶלֶךְ מִתְעַבְּרוֹ חוּטֵא נִפְשׁוֹ:

לכא' פסול. חז"ל דרשוהו בכמה מקומות על הקב"ה ומידת דינו, הרעמים שהם כשאגת הארי וכדומה. ויש מפרשים שמדבר במלך בשר ודם ובא להזהיר על מוראו. והרלב"ג שם אומר: נהם ככפיר אימת מלך - הנה אימת המלך המושל באדם והוא השכל האנושי - לפי"ז אינו כשר למלכויות. אמנם גם לפי מדרש חז"ל יש לדון משום פורענות. עיין כלל ט; סג.

עא. משלי פרק כ, ח

מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דִין מְזַכֶּה בְּעֵינָיו כָּל־רָע:

לכא' פסול. רש"י אומר: מלך יושב על כסא דין - יש לפרשו כנגד הקדוש ברוך הוא ויש לפרשו כנגד שופטי אמת. והמצודות דוד אומר: מלך - כאשר יושב ה' על כסא דין. וצ"ע. אך גם כאן יש

לדון מצד פורענות, וראה במצודות "מזרה בעיניו כל רע - מצודות: מפוזר ושטוח בעיניו כל רעות בני האדם אף אם עשאוהו בסתר".

עב. משלי פרק כ, כו

מִזְרָה רְשָׁעִים מֶלֶךְ חָכִים וַיֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם אוֹפֵן:

לכא' כשר. רש"י אומר: מלך חכם - הקב"ה, והרשעים - פרעה וחילו. ולשיטתו ולפי רש"י הוי פורענות דעכו"ם וכשר. חז"ל דרשו במקום אחד על הקב"ה שמגלגל על הרשעים את ה"אופן" הגלגל החוזר בעולם (צ"ע) אם הוא פורענות דישראל או דעכו"ם, עיין כלל נד). אבל במקום אחר דרשוהו חז"ל על יוסף הצדיק מלך חכם שפיזר את כל מצרים מקצה גבול מצרים ועד קצהו. שאר מפרשים פירשו על סתם מלך.

עג. משלי פרק כב, יא

אֱהָב (טהור) טְהוֹרֵי לֵב חֵן שֶׁפָּתִיו רַעְיָהוּ מֶלֶךְ:

לכא' כשר. רש"י אומר: רעהו מלך - הקדוש ברוך הוא אוהבו ומחבבו. וכן דרשוהו חז"ל על אברהם אבינו שהיה אוהבו של הקב"ה "רעהו מלך". ולעומת זאת מובן מדברי האלשיך שלא מדובר על הקב"ה: **אהב טהר לב וכו'.** לומר דע איפוא כי האוהב שהוא טהר לב, ה' יתן חן בשפתיו שיכנסו בלב השומע ולא יחשדהו למחנף, כי מטהר לב יצאו דבריו ועד לב השומע יכנסו טהורים אמרי נועם, ויהיו לחן, גם כי מזולתו היו נראים חנופה, וזהו אהב טהר לב חן שפתיו הוא עד קרוא את רעהו אנוש כערכו מלך, ויהיה לחן ולא יחשבהו למחנף, כי לבו יאמר לו כי יושר לבו אמריו, כי גדול חן שפתיו בעיני הכל מפאת טהור לבו. וכע"ז בעוד מפרשים שאפילו המלך יהיה רעהו. וצ"ע.

עד. משלי פרק כה, ו

אֶל־תִּתְּהֶדֶר לִפְנֵי־מֶלֶךְ וּבִמְקוֹם אֲדֹלָיִים אֶל־תַּעֲמֹד:

לכא' כשר. אמנם רש"י אומר: אל תתהדר לפני מלך - להראו' כבודך ולהתגאות לפני מלך או לעמוד לפני מי שגדול ממך כי טוב שיאמרו לך עלה הנה, משתבוא בלא רשותו ויאמרו לך צא. משמע שלא מדובר על הקב"ה. וגם המצודות דוד: אל תתהדר - אל תעשה עצמך הדר ויפה להתגאות כאשר תעמוד לפני המלך ואל תדחוק עצמך לעמוד במקום שהגדולים והחשובים עומדים שם. אך לעומתם האלשיך והמלבי"ם אמרו שכן מדובר על הקב"ה אל תתהדר לפני מלך, אל תראה שום הידור לפני מלך, כי כבודך בטל לפני כבוד המלך שאין לו שיעור, וכשתראה הידור כאילו גם כבודך נחשב למאומה, הנך מקלה כבוד המלך, וכמ"ש דוד ושחקתי לפני ה' וכו' שהיה מפזז ומכרכר כהדיט לפני ה'. וכן מצאנו בחז"ל שפירשו בזה מה שאין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים בבגדי זהב משום "אל תתהדר בפני מלך". וצ"ע.

עה. משלי פרק כט, ד

מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמֹת יִהְיֶה סָנָה:

לכא' כשר. אמנם רש"י פירש על דיין "יעמיד ארץ - אם שופט אמת הוא יעמיד ארץ וכו'", וכן בגמרא סנהדרין יד, ב וכתובות קה, ב שזה על דיין. אבל בבראשית רבה יד, א זה מלך מלכי המלכים הקב"ה. אך יש לעיין מצד לשון משפט ודין בראש השנה, עיין כלל סא.

עו. משלי פרק כט, יד

מֶלֶךְ שׁוֹפֵט בְּאֵמֶת דְּלִים כְּסָאוֹ לְעֵד יָכוֹן:

לכא' פסול. לפי כל המפרשים קאי על מלך בשר ודם שאם הוא ישפוט באמת את הדלים יזכה שכסאו יעמוד לעד.

עז. משלי פרק ל, כח

שְׁמִמִּית בְּיָדָיו תִּחַפֵּשׁ וְהִיא בְּהִיכְלִי מֶלֶךְ:

פסול. לפי פשוטו בא ללמוד מוסר מן השממית שאע"פ שמסתובבת בהיכלי מלך, אינה מבקשת אלא את מעשי ידיה. עיין במפרשים. אמנם חז"ל דרשוהו על אדום, ש"בידיים תתפש" נאחזת מכוח ידיו ששימשו את אביו "ויעש גם הוא מטעמים", ולכן "היא בהיכלי מלך" כבשה ושממה את בית המקדש היכל המלך ה'. אך גם לפי"ז פסול משום פורענות דיישראל.

עח. שיר השירים פרק א, יב

עַד־יִשְׁהַמְלֹךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדֵּי נִתָּן רִיחֹו:

לכא' פסול. חז"ל דרשוהו בכמה מקומות על משה רבינו או על חזקיהו המלך: ר' ברכיה אומר, במשה משתעי קרא שנקרא מלך, דכתיב ויהי בישרון מלך, והכי קאמר, עד שמשנה במסבו כבר וידבר אלקים את כל הדברים האלה. וגם עוד מביא בשם המדרש רבה: עד שהמלך וגו' - ר' אבהו דריש, עד שמישה וישראל מסובים ואוכלים פסחיהם במצרים כבר הקדים הקדוש ברוך הוא, שנאמר ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו'. ועוד: ר' יודן אמר, עד שחזקיהו וסיעתו אוכלים פסחיהם בירושלים כבר הקדים הקדוש ברוך הוא בלילה ההוא, שנאמר (מ"ב י"ט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור.

אבל במקומות אחרים רבים נדרש על הקב"ה, יש מקומות שנדרש לשבח: "עד שהקב"ה במסבו ברקיע נתנו ישראל ריח טוב לפני הר סיני ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה וגשמע, דבר אחר, עד שהקב"ה במסבו ברקיע כבר הר סיני מתמר באור, דבר אחר, עד שהקב"ה במסבו ברקיע כבר וישכן כבוד ה' על הר סיני". ועוד: "עד שהמלך וגו' - עד שהקב"ה במסבו ברקיע ירד והציל לאברהם אבינו מתוך כבשן האש, שנאמר אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים". ועוד: "ר' הושעיא אמר, עד שהקב"ה במסבו ברקיע כבר הקדים הוא, דכתיב (פ' יתרו) ויוצא משה את העם לקראת האלהים".

אבל חז"ל בגיטין לו, ב דורשים לגנאי "עלובה כלה שזינתה תחת חופתה", וכן אומר רש"י: "עד שהמלך במסבו - בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל". ולפי"ז הוי לשון פורענות וקטיגוריא על ישראל.

עט. שיר השירים פרק ג, ט

אֶפְרַיִם עָשָׂה לִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה מַעְצֵי הַלְבָּנוֹן:

לכא' כשר. כמעט כל המפרשים מסבירים שמדובר על הקב"ה. אבל זקני הגראי"ה רוט שליט"א כתב: שבכל זאת צ"ע האם זה מספיק לברכה. [ואולי כוונתו כי סו"ס יש כאן משל על המלך שלמה, והפירוש על הקב"ה הוא רק הנמשל, עיין כלל יב. הערה זו שייכת לכל פסוקי שיר השירים דלהלן].

פ. שיר השירים פרק ג, יא

צִיִּינָהּ וְרִאֲיִנָּה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ שְׁלֵמָה בְּעֵטָהּ שְׁעֵטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִתָּת לָבֹ:
 לכא' כשר. חז"ל וכמעט כל המפרשים מפרשים שמדובר על הקב"ה.

פא. שיר השירים פרק ז, ו

רֹאשִׁיךָ עָלֶיךָ כַּכְרָמֶל וְדִלְתָּ רֹאשֶׁךָ פָּאֲרָגָמָן מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרֵהִטִּים:
 לכא' כשר. רש"י מפרש על הקב"ה שנקשר באהבה לריצת שרצים בני ישראל אל המצוות. וכן דרשו חז"ל בשה"ש רבה: "מלך אסור ברהטים - מלך - זה הקדוש ברוך הוא דכתיב ביה ה' מלך גאות לבש, אסור ברהטים, שאסר עצמו בשבועה שהוא משרה שכירתו בתוך ישראל ברהטים של יעקב אבינו". אבל יש שם חולק: "ר' ברכיה אומר, מלך - זה משה, שנאמר ויהי בישרון מלך, אסור ברהטים שבשביל רהטים של מי מריבה נגזר עליו שלא לכנס לארץ ישראל".

פב. קהלת פרק ב, יב

וּפְגִיטִי אֲנִי לִרְאֹת חֲכָמָה וְהוֹלָלוֹת וְסִכְלֹת כִּי מָה הָאֲדָם שִׁיבּוֹא אַחֲרַי
 הַמֶּלֶךְ אֶת אֲשֶׁר-כָּבֹד עָשָׂהוּ:
 לכא' כשר, וצ"ע. הן אמנם לפי כל המפרשים מדובר על הקב"ה, אבל לכא' הו' פורענות לשיטת רש"י שכותב: כי מה האדם שיבא אחרי המלך - להתחנן לו על גזרה שגזר עליו וכבר עשאוהו למעשה הגזירה לגזור.

פג. קהלת פרק ח, ב

אֲנִי פִי־מֶלֶךְ שְׁמֹר וְעַל דְּבַרְתָּ שְׁבוּעַת אֱלֹהִים:
 לכא' כשר. עיין כלל יא, ושייך גם לכל פסוקי מלכויות בקהלת דלהלן.

פד. קהלת פרק ח, ד

בְּאֲשֶׁר דְּבַר־מֶלֶךְ שְׁלֵטוֹן וְיָמִי יֵאֱמַר־לֹא מֶה־תַּעֲשֶׂה:
 לכא' כשר.

פה. קהלת פרק י, ב

גם במדעך מלך אל-תקלל ובסדרך משפךך אל-תקלל עשיר כי עוף השמים יליך את-הקול ובעל הכנפים פנפים יגיד דבר: **לכאן פסול, וצ"ע.** רש"י מביא שני פירושים אם הוא אזהרה על הקב"ה או על מלך בשר ודם. בחז"ל יש מחלוקת אם הוא מדבר על הקב"ה או על משה רבינו או על סתם מלך. אבל נראה שאין זה מתאים לתאר את מלכות ה' באזהרה שלא לברכו. עיין כלל טז.

פז. דברי הימים א פרק טז, לא

ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יקנוק מלך: כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי המלכויות של ר"א הקליר.

פז. דברי הימים א פרק יז, יד

והעמדתיהו בבייתי ובמלכותי עד-העולם וכסאו יהיה נכון עד-עולם: **לכאן פסול, וצ"ע.** כאן מדבר על שלמה המלך שהקב"ה אומר שיעמידו "בבייתי ובמלכותי", אבל לכאן כוונתו על "מלכות ישראל" שהיא של הקב"ה ולא על מלכות ה' בעולמו. אבל ראה בפסוק הבא (אות פח) "לשבת על כסא מלכות ה' על ישראל".

פח. דברי הימים א פרק כח, ה

ומפל-בני כי רבים בנים נתן לי יקנוק ויבחר בשלמה בני לשבת על-כסא מלכות יקנוק על-ישראל: **לכאן כשר, וצ"ע.** ויש לדון אם תיבות "על ישראל" קאי על "מלכות ה'", וא"כ הוי מלכות על אומה אחת, ולרבי יהודה פסול, עיין כלל יז, או שקאי על "לשבת" ששלמה ישב על ישראל על כסא מלכות ה'.

פט. דברי הימים א פרק כט, יא

לך יקנוק הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי-כל בשמים ובארץ לך יקנוק הממלכה והמתנשא לכלו לראש: **כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות באחד מקטעי הגניזה הקהירית.** אמנם היה מקום לחלק בין לשון "מלוכותך" - או אפילו "מלוכותך" - לבין לשון "ממלכתך". שה"ממלכה" היא המדינה שיש עליה מלכות או מלוכה. ועיין כלל כד.

צ. דברי הימים ב פרק ט, ח

יהי יקנוק אליהי ברוך אשרו חפץ בך לתתך על-כסאו למלך ליקנוק אליהי באהבת אליהי את-ישראל להעמידו לעולם ויתנה עליהם למלך לעשות משפט וצדקה:

פסול. ואמנם מוזכר "כסאו" של הקב"ה, אך מבואר בגמרא שלשון "אלקים ישב על כסא קדשו" אינו מלכות. אמנם לדעת הרשב"ץ שאפילו תיאור מלכות משה נחשבת ממלכויות, ראה כלל יד, לכאו' כ"ש פסוק כזה שמתאר איך ה' מושיב את מלך ישראל על כסאו שלו.

צא. דברי הימים ב פרק יג, ח

וַעֲתָהּ אַתָּם אֲמָרִים לְהַתְחַזֵּק לִפְנֵי מַמְלַכֶּת יִקְוֶה בֶּיֶד בְּנֵי דָוִיד וְאַתָּם הֶמּוֹן רָב וְעַמְכֶּם עֲגָלִי זָהָב אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יִרְבְּעֶם לֵאלֹהִים:
לכאו' פסול. יש לדון גם מצד הלשון "ממלכת ה' ביד בני דוד" אם הוא לשון מלכות ה' הכללית. אבל בלא"ה לכאו' הוי כפורענות להזכיר המרידה במלכות ה' והעבודה זרה.

צב. דברי הימים ב פרק לו, כג

כֹּה־אָמַר כְּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ גָּתוּ לִי יִקְוֶה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא־פָקֵד עָלַי לִבְנוֹת־לִּי בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה מִי־בֵינָם מִכָּל־עַמּוֹ יִקְוֶה אֱלֹהֵיוּ עַמּוֹ וַיַּעַל:
לכאו' פסול. ואולי להרשב"ץ הנ"ל אות צ יש להכשיר פסוק שמפורש בו שהקב"ה הוא הממליך מלך לכל הארצות.

הפסוקים הכשרים בדניאל, יש לדון שאינם כשרים רק בציבור,
מפני שאין יחיד מתפלל בלשון ארמי, ראה כלל ד

צג. דניאל פרק ג, לג

אֲתוּהִי כְּמָה רַבְרָבִין וְתִמְהוּהִי כְּמָה תְּקִיפִין מַלְכוּתֶיהָ מַלְכוּת עֲלֵם וְשִׁלְטָנָה עַם־דָּר וְדָר:
כשור, ויש לעיין אם יש כאן שתי מלכויות בגלל כפל לשונות "מלכותיה-מלכות עלם". ראה כלל ח.

צד. דניאל פרק ד, יד

בְּגִזְתָּ עִירִין פִּתְגָמָא וּמֵאֲמַר קִדִּישִׁין שְׁאַלְתָּא עַד־דְּכַרְתָּ דִּי יִנְדַּעְוִן חֲטִיָּא דִּי־שְׁלִיט עָלֵיהָ בְּמַלְכוּת אֲנוּשָׂא אֲנוּשָׂא וְלִמְן־דִּי יִצְבֵּא תִּתְנֶנָּה וְשִׁפְל אֲנוּשִׁים יָקִים עָלֶיהָ עֲלָה:
לכאו' כשור. צ"ע אם זה שהקב"ה שולט במלכות האנושים זה נקרא מלכות גם לרבי יהודה, עיין כלל יד, אבל לרבי יוסי לכאורה לא גרע משאר לשונות ממשלתו היחידה כמו "אין עוד מלבדו".

צה. דניאל פרק ד, כט

וּמִן־אֲנָשָׁא לָךְ טָרְדִּין וְעַם־חֵינוּת בְּרָא מִדָּרְךָ עֲשָׂבָא כְּתוּרִין לָךְ יִטְעֲמוּן
וְשִׁבְעָה עֶדְנִין יִחְלְפוּן עֲלֶיךָ עֲלֵךְ עַד דִּי־תִנָּדַע דִּי־שְׁלִיט עָלִיא עֲלָאָה
בְּמַלְכוּת אֲנָשָׁא וּלְמִן־דִּי יִצְבָּא יִתְנַגֵּה:
לכא' כשר. צ"ע אם זה שהקב"ה שולט במלכות האנשים זה נקרא מלכות, וכנ"ל פסוק הקודם.

צו. דניאל פרק ד, לא

וְלִקְצַת יוֹמִיָּה אָנָּה נְבוּכַדְנֶצַּר עֲיָגוּ לְשִׁמְיָא נְטִלַת וּמִנְדַּעַי עָלַי יְתוּב
וּלְעִלִּיא וּלְעֲלָאָה בִּרְכָת וּלְתִי עֲלָמָא שְׂבַחַת וְהִדְגַת דִּי שְׁלִטְנָה שְׁלִטוֹן
עָלָם וּמַלְכוּתָה עַם־דָּר וְדָר:
כשר.

צז. דניאל פרק ד, לד

כָּעֶזְן אָנָּה נְבוּכַדְנֶצַּר מְשַׁבַּח וּמְרוֹמָם וּמְהִדָּר לְמִלְךָ שְׁמִיָּא דִּי כָּל־
מַעֲבְדוּהִי קִשְׁט וְאַרְחָתָה דִּין וְדִי מַהֲלֵכִין בְּגוֹה יָכֹל לְהַשְׁפִּילָה:
לכא' כשר. ויש לעיין שאולי "מלך שמיא" אינו מלכות גמורה, כמו שאמרו חז"ל שעד אברהם
אבינו היה הקב"ה מלך השמים, עד שבא אברהם והמליכו גם על הארץ.

צח. דניאל פרק ו, כז

מִן־קִדְמִי שָׁמַיָּם טַעַם דִּין בְּכָל־שְׁלִטוֹן מַלְכוּתִי לְהוֹן זֹאעִין וְזִיעִין וְתַחֲלִין
מִן־קִדְמָא אֶלְהָה דִּי־דְנִיָּאל דִּי־הוּא אֶלְהָא סִיָּא וְקִיָּם לְעֲלָמִין וּמַלְכוּתָה
דִּי־לֹא תִתְחַבֵּל וְשְׁלִטְנָה עַד־סוּפָא:
כשר.

צט. דניאל פרק ז, יד

וְלֵה יְהִיב שְׁלִטוֹן וִיקָר וּמִלְכוּ וְכָל עַמְמָיָא אֲמִיָּא וְלִשְׁנָיָא לָהּ יִפְלָחוּן
שְׁלִטְנָה שְׁלִטוֹן עָלָם דִּי־לֹא יַעֲדָה וּמַלְכוּתָה דִּי־לֹא תִתְחַבֵּל:
לכא' פסול. כי מדבר במלכות ישראל ומלך המשיח.

ק. דניאל פרק ז, כז

וּמַלְכוּתָה וְשְׁלִטְנָא וּרְבוּתָא דִּי מַלְכוּת תַּחְוֹת כָּל־שְׁמִיָּא יְהִיבַת לַעַם
קִדְיָשִׁי עֲלִיוֹגִין מַלְכוּתָה מַלְכוּת עָלָם וְכָל־שְׁלִטְנָיָא לָהּ יִפְלָחוּן
וְיִשְׁתַּמְעוּן:

לכאן פסול. כי מדבר במלכות ישראל ומלך המשיח.

"אין מלבדו"

שיטת רבי יוסי ש"אין עוד מלבדו" נחשב מלכות.
כאן ליקטתי לשונות שמשמעותן "אין עוד" מבלעדי ה'.

קא. דברים פרק ד, לה

אֶתְּהָ הָרָאָה לְדַעַת כִּי יִקְרָא הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ:
כשר.

קב. דברים פרק ד, לט

וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשָּׁבָת אֶל־לִבְכָּהּ כִּי יִקְרָא הוּא הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמִים מִמַּעַל
וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:
כשר. ויש לעיין אם הוא רק משום "אין עוד" או גם משום "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת",
ראה להלן אות קמד ואילך. פסוק זה מוזכר בסוף ההקדמה למו"ש "עלינו לשבח", ובפסוקי
מלכויות של ר"א הקליר.

קג. דברים פרק לב, לט

רָאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֱמִית וְאַחֲרַי מִסְחָצִית
וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל:
לכאן פסול, וצ"ע. לכאורה נחשב כפורענות, אף שעיקר הפסוק בא לומר שלעתיד לבוא יראו
שהוא המכה והוא הגואל, דלא גרע מבחמה שפוכה אמלוח עליכם, וצ"ע.

קד. שמואל א פרק ב, ב

אֵין־קְדוֹשׁ כִּי יִקְרָא אֵין בְּלִתָּהּ וְאֵין צוּר כְּאֱלֹהֵינוּ:
לכאן כשר. מצד לשון "אין בלתי" שהוא כמו "אין עוד מלבדו". אבל ברד"ק מבאר "אין בלתי" -
שראו להתפלל לו". ולגבי לשונות "אין קדוש כה" "אין צור כאלקינו" ראה לקמן אות קכד.

קה. שמואל ב פרק ז, כב

עַל־כֵּן גִּדַּלְתָּ אֶדְגִּי יִקְרָא כִּי־אֵין כְּמוֹהוּ וְאֵין אֱלֹהִים זִוְלָתָהּ בְּכָל אֲשֶׁר־
שָׁמַעְנוּ בְּאָזְנוֹנוּ:

כשר. שהרי "אין אלקים זולתך" הוא כלשון "אין עוד מלבדו". ולגבי "אין כמוך" ראה לקמן אות קכה.

קו. שמואל ב פרק כב, לב

כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעֲדִי יִקְרָא וְיָמִי צוּר מִבְּלַעֲדִי אֱלֹהֵינוּ:

לכא' כשר, שהרי נאמר כאן שאין מבלעדי ה' שום אל, והרי זה ממש כמו הפסוק "ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו". ויש לעיין אם "מי צור מבלעדי אלקינו" נחשב כמלכות נוספת. וכמובן שלדעת רבי יהודה פסול כי לא נאמר כאן לשון מלך, אבל יש לעיין אם לדעת רבי יהודה יש לפסול גם משום שהוא לשון תמיהה, כמו שפסל "מי הוא זה מלך הכבוד". אבל נראה שכאן אין זו שאלה אלא "שאלה רטורית" שמשמעותה היא "אין אל מבלעדי ה'" וכמו שאומר התרגום לית אלהא אלא יי ארי לית בר מנה ועמד ימרון לית דתקיף אלא אלהנא.

קז. מלכים ב פרק ה, טו

וַיִּשָּׁבֶ אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הָיָא וְכָל־מַחְנֵהוּ וַיִּבְאֹ וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יִדְעָתִי כִּי אֲנִי אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בִּישְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח־נָא בְּרָכָה מֵאֵת עַבְדְּךָ:

כשר. אמנם היה צד לומר שהוא כמלכות על אומה אחת בגלל "כי אם בישראל", אבל פירוש הפסוק הוא שאין אלוקים בכל הארץ מלבד האלוקים שנמצא בישראל. וגם צריך עיון אם מלכות על אומה אחת.

קח. מלכים א פרק ח, ס

לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יִקְרָא הָיָא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד:
כשר.

קט. ישעיהו פרק מד, ו

כֹּה־אָמַר יְקֹנָק מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגִאֲלוֹ יְקֹנָק צָבָאוֹת אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹון וּמִבְּלַעֲדִי אֵין אֱלֹהִים:

כשר. מלבד "מלך ישראל וגואלו" הנוכח לעיל אות טו נראה שאפשר לומר ולצאת ידי חובת מלכויות גם בחלק השני של "מבלעדי אין אלקים".

קי. ישעיהו פרק מד, ח

אֶל־תִּפְחָדּוּ וְאֶל־תִּרְהוּ הָלֹא מֵאֲזַז הַשְׁמַעְתִּיהָ וְהַגִּדְתִּי וְאַתֶּם עַדִּי הִנֵּשׁ אֱלֹהִים מִבְּלַעֲדִי וְאֵין צוּר בַּל־יִדְעָתִי:

כשר. וכפי שתרגם יונתן: האית אלהא בר מני (צ"ע שלא תרגם "לית אלהא בר מניה", להסיר התמיהה כדרכו), וכפי שכתב רש"י שזה מתפרש על מעמד הר סיני שהקב"ה פתח להם שבעה רקיעים והראה להם שאין שום אלוה מבלעדיו. וזהו פסוקי "אתה הראת" ו"ידעת היום" שכשרים

למלכויות לרבי יוסי. ויש לדון האם אפשר לצאת בפסוק זה שתי מלכויות גם "היש אלוה מבלעדי" וגם "אין צור בל ידעתי".

קיא. ישעיהו פרק מה, ה, דבר ה' על כורש

אֲנִי יְקֹנֶה וְאֵין עוֹד זִוְלָתִי אֵין אֱלֹהִים אַעֲזָרָה וְלֹא יִדְעָתִנִּי:

כשר. ולכא' יש כאן ב' מלכויות "אני ה' ואין עוד" "זולתי אין אלהים". המשך הכתוב "ולא ידעתי" שלא עבדת אותי, זה הזכרת חטאו של כורש, ולא על ישראל.

קיב. ישעיהו פרק מה, ו, המשך דבר ה' על כורש

לְמַעַן יִדְעוּ מִמְּזֶרְח־שָׁמַיִשׁ וּמִמַּעַרְבָּה כִּי־אֶפֶס בִּלְעָדִי אֲנִי יְקֹנֶה וְאֵין עוֹד:

כשר. ולכא' יש כאן שתי מלכויות "אפס בלעדי" "אני ה' ואין עוד".

קיד. ישעיהו פרק מה, יד, נבואה על שבויי סנחריב שישובו אל ה' לאחר מפלתו מול חזקיהו

כֹּה אָמַר יְקֹנֶה יְגִיעַ מִצְרַיִם וְסַחֲר־כּוֹשׁ וְסַבְאִים אֲנָשֵׁי מִדֶּה עֲלֵיהֶם יַעֲבְרוּ וְלֹא יִהְיוּ אַחֲרֵיהֶם יִלְכוּ בַּזָּגִים יַעֲבְרוּ וְאֵלֵיהֶם יִשְׁתַּחֲוּ אֲלֵיהֶם יִתְפַּלְּלוּ אֲךָ בְּךָ אֵל וְאֵין עוֹד אֶפֶס אֱלֹהִים:
כשר.

קיד. ישעיהו פרק מה, יח

כִּי כֹה אָמַר־יְקֹנֶה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֵצֵר הָאָרֶץ וְעֹשֶׂה הוּא כּוֹנֵנָהּ לֹא־תִהְיֶה בְּרָאָה לְשֹׁכֶת יִצְרָה אֲנִי יְקֹנֶה וְאֵין עוֹד:
כשר.

קטו. ישעיהו פרק מה, כא

הַגִּידוּ וְהַגִּישׁוּ אֶף יִנְעֲצוּ יַחְדָּו מִי הַשָּׁמַיִם זֹאת מְקֹדֶם מֵאֵז הַגִּידָה הַלּוֹא אֲנִי יְקֹנֶה וְאֵין־עוֹד אֱלֹהִים מִבִּלְעָדִי אֶל־צַדִּיק וּמוֹשִׁיעַ אֵין זִוְלָתִי:

כשר. ועי' פירוש האלשיך ש"אל צדיק ומושיע" הכוונה שהוא מעכב את הישועה עד שזיה יהיה בצדק "ושמא תאמרו אם כן איפוא, למה הגלם וגם מאריך בגלותם אחר שהוא עתיד להושיעם מתחת שעבודם, הלא הוא כי הוא "אל צדיק" עושה משפט צדק, ועל כן למרק אשמותם והתם חטאתם הגלם ועיכבם עד עת ליבונם, ואח"כ הוא מושיעם, וזהו אל צדיק ומושיע". ומ"מ אין נראה שבגלל זה נחשב שיש כאן פורענות דישאל.

ויש לדון אם יש כאן שתי מלכויות "אין עוד אלקים מבלעדי" "אל צדיק ומושיע אין זולתי", או שהשני לא נחשב מלכות כי לא מדבר על שאין אלוה בלעדיו אלא שאין אל "צדיק ומושיע" בלעדיו. אמנם באלשיך כתב ש"אין זולתי" הוא דבר נפרד מ"אל צדיק ומושיע", ומוכיח זה

מהטעמים "מהיות טעם מפסיק במלת ומושיע, זה יורה כי אומרו "אין זולתי" אינו נמשך אחר מלת ומושיע", ומפרש "אין זולתי" במובן של "אין עוד מלבדו" ולשיטתו יש כאן עוד מלכות.

קטז. ישעיהו פרק מה, כב

פְּנוּ-אֵלַי וְהִנְשָׁעוּ כָּל-אֶפְסֵי-אָרֶץ כִּי אֲנִי-אֵל וְאֵין עוֹד:
כשר.

קיז. ישעיהו פרק מו, ט

זָכְרוּ רֵאשִׁיטוֹת מַעֲוָלֶם כִּי אֲנִי אֵל וְאֵין עוֹד אֱלֹהִים וְאֶפֶס כְּמוֹנִי:
כשר. ומצד "אפס כמוני" ראה לקמן אות קכח.

קיח. יואל פרק ב, כז

וַיְדַעְתֶּם כִּי בִקְרֹב יִשְׂרָאֵל אֲנִי וְאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא-יִבָּשׁוּ
עַמִּי לְעוֹלָם:

כשר. יתכן שיש להחשיב זאת כמלכות על אומה אחת "אני ה' אלקיכם ואין עוד", אבל המצודות דוד אומר: ואין עוד, ר"ל אין עוד אלהים לעכב על ידי מלתת לכם ברכה מרובה כזאת עכ"ל, ולכן נראה שאפשר לומר.

קיט. תהלים פרק יח, לב

כִּי מִי אֱלֹהִים מִבְּלַעַדִּי יְהוָה וְיִמִּי צִוֹר זוּלָּתִי אֱלֹהֵינוּ:
כשר. ועיין בפסוק קו שיש לדון האם יש כאן שתי מלכויות.

קכ. דברי הימים א פרק יז, כ

יְהוָה אֵין כְּמוֹד וְאֵין אֱלֹהִים זוּלָּתָהּ בְּכָל אֲשֶׁר-שָׁמַעְנוּ בְּאָזְנֵינוּ:
כשר מצד "אין אלקים זולתה". ומצד "אין כמוה" ראה לקמן אות קלז.

"אין כאלקינו"

יש לדון אם לשיטת רבי יוסי ש"אין עוד מלבדו" נחשב מלכות, הוא הדין לשונות של "אין עוד כמוהו", או שלשון זו אינה שוללת כל קיום כוח אחר אלא רק אומרת שה' הוא העליון ואין כמוהו, ואולי זה לא מלכות.
כאן ליקטתי לשונות שמשמעותן "אין כמו" אלקינו.

קכא. דברים פרק לג, כז

אֵין פֶּאֶל יִשְׂרָאֵל רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרָהּ וּבְגִאֲוָתוֹ שְׁחָקִים:

לכאור' כשר, וצ"ע. יש שמפרשים אין כקל של ישורון (וא"כ צ"ע אם נחשב מלכות רק על ישראל, כי עדיין יכול לומר אין כקל של ישורון בכל העולם) ויש מפרשים אין כקל, ישורון. ולשיטתם בוודאי לא חשוב על אומה אחת.

קכב. שמות פרק ח, ו

וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרֵךְ לְמַעַן תִּדְעַ פִּי־אֵין פִּיקֻנָּה אֱלֹהֵינוּ:
לכאור' כשר, וצ"ע. האלישיך אומר כי אין כה' אלוקינו - בעל הרחמים, ולפי זה אולי אין מלכות.

קכג. שמות פרק טו פסוק יא

מִי־כַמְכָּה בָּאֵלֶם יִקְוָה מִי כַמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נִזְרָא תִהְיֶה עֲשֵׂה פֶלֶא:
לכאור' כשר, וצ"ע. פסוק זה נמצא בפסוקי מלכויות של ר"א הקליר.

קכד. שמואל א פרק ב, ב

אֵין־קֹדֶשׁ פִּיקֻנָּה כִּי אֵין בְּלִתֵּךְ וְאֵין צוּר פֶּאֱלֹהֵינוּ:
לכאור' כשר, וצ"ע. מצד "אין קדוש כה'" "אין צור כאלקינו". אבל מצד "אין בלתיך" עיין לעיל אות קד.

קכה. שמואל ב פרק ז, כב

עַל־כֵּן גִּדְּלַת אֲדֹנִי יִקְוָה פִּי־אֵין כְּמוֹדָה וְאֵין אֱלֹהִים זִוְלָתֵךְ בְּכָל אֲשֶׁר־
שָׁמַעְנוּ בְּאָזְנוֹנוּ:
לכאור' כשר, וצ"ע. מצד "כי אין כמוך", אבל מצד "אין אלקים זולתך" עיין לעיל אות קה דהוי מלכות.

קכו. מלכים א פרק ח, כג

וַיֹּאמֶר יִקְוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־כְּמוֹדָה אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ
מִתַּחַת שָׁמַר הַבְּרִית וְהִתְקַדֵּשׁ לַעֲבֹדָיָהּ הַהִלָּכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם:
לכאור' כשר, שהרי לשון "אין כמוך" מתרגם יונתן "לית בר מנך" - אין מלבדך, ולא תרגם "לית דכוותך" שע"ז יש לדון כמו בפסוקים הסמוכים. ומצד "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" ראה אות קמח.

קכז. ישעיהו פרק מ, כה

וְאֵל־מִי תִדְמִינִי וְאִשְׁוֶה יֹאמֶר קְדוֹשׁ:
לכאור' פסול, וצ"ע. יש לעיין אם מה שאומר שאין מי שידמה לו זה נקרא שאין עוד שולט חוץ ממנו (ואם כן זה מלכות) או שכיון שלא כתוב בפירוש לגבי מה "לא תדמיוני" אין זו מלכות.

קכח. ישעיהו פרק מו, ט

זכרו ראשונות מעולם כי אנכי אל ואין עוד אלהים ואפס כמוני:
לכאו' כשר וצ"ע. מצד "אפס כמוני". ומצד "אנכי אל ואין עוד" ראה לעיל אות קיז.

קכט. ירמיהו פרק יו

מאין כמוך יקוק גדול אתה וגדול שמך בגבורה:
לכאו' כשר, וצ"ע.

קל. ירמיהו פרק יז

מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל־חכמי הגוים ובכל־
מלכותם מאין כמוך:
לכאו' כשר, וצ"ע.

קלא. תהלים פרק עא, יט

וצדקתך אלהים עד־מָרוֹם אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ גְדֻלֹת אֱלֹהִים מי כמוך:
לכאו' כשר, וצ"ע.

קלב. תהלים פרק עז, יד

אלהים בְּקֹדֶשׁ דִּרְבָּךְ מִי־אֵל גָּדוֹל בָּאֱלֹהִים:
לכאו' פסול, וצ"ע. כאן יותר מסתבר שאין זה לשון יחידות, שהרי רק מדבר על גדלותו שאין
כמותה, אבל לא על אלהותו היחידה.

קלג. תהלים פרק פו, ח

אין־כמוך בָּאֱלֹהִים | אֲדֹנִי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ:
לכאו' כשר, וצ"ע.

קלד. תהלים פרק פט, ט

יקוק אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי־כְמוֹךְ חֲסִין | יְהִי לְאִמּוֹנַתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:
לכאו' כשר, וצ"ע. שהרי לשון "חסין" הוא חזק, מי כמוך חזק.

קלה. תהלים פרק קלה, ה

כִּי אֲנִי יִדְעָתִי כִּי־גָדוֹל יְקוֹק וְאֲדִינּוּ מְכַל־אֱלֹהִים:
לכאו' פסול, וצ"ע. שכן המשמעות שקב"ה הוא השולט ואין אלהים מולו, אבל לא מוזכר שהוא
היחיד כלשון הגמרא.

קלו. דברי הימים ב פרק ו, יד

וַיֹּאמֶר יְקֹנָן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין כְּמוֹד אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לַעֲבָדֶיךָ הַהֲלָכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם:
לכא' כשר, וצ"ע. ומצד מה שהוא "בשמים ובארץ" עיין לקמן אות קנ.

קלו. דברי הימים א פרק יז, כ

יְקֹנָן אֵין כְּמוֹד וְאֵין אֱלֹהִים זִוְלָתָךְ בְּכָל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ בְּאָזְנֵינוּ:
לכא' כשר, וצ"ע. מצד "אין כמוך", ומצד "אין אלקים זולתך" ראה לעיל אות קכ.

"ה' אחד"

שיטת רבי יוסי ש"ה' אחד" נחשב מלכות.
כאן ליקטתי לשונות שה' הוא אחד ויחיד לבדו.

קלח. ישעיהו פרק לז, טז

יְקֹנָן צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵשֵׁב הַפְּרָכִים אֶת־הָהוּא הָאֱלֹהִים לְבַדָּךְ
לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עֹשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:
כשר. ואף שפתח "אלקי ישראל" אינו לשון אומה אחת, שהרי מסיים "לכל ממלכות הארץ".
ומצד לשון "ממלכות" הנוכח כאן, עיין לעיל אות יא.

קלט. ישעיהו פרק לז, כ, המשך תפילת חזקיהו להצלה מסנחריב

וַעֲתָה יְקֹנָן אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ מִיָּגְדוֹ וְיַדְעוּ כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּי־אַתָּה
יְקֹנָן לְבַדָּךְ:
כשר. מצד שכתוב כאן שה' הוא לבדו "לית בר מיניה", כמו "ה' אחד". ומצד שכל הממלכות
מכירות במלכותו, עיין לעיל אות יב.

קמ. זכריה פרק יד, ט

וְהָיָה יְקֹנָן לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְקֹנָן אֶחָד וּשְׁמוֹ
אֶחָד:
כשר. מלבד לשון "מלך על כל הארץ" יש כאן עוד מלכות מצד "ה' אחד ושמו אחד".

קמא. תהלים פרק פו, י

כִּי־יַגְדוֹל אַתָּה וְעֹשֶׂה נִפְלְאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים לְבַדָּךְ:

כשר. אמנם לפי רש"י קצת פחות משמע לשון יחידות, כי מפרש: ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך - עד שלא נבראו המלאכים נבראו השמים והארץ לפיכך יכבדו כל הגוים לשמך. ולפי דבריו זה הולך על יום ראשון לבריאת העולם, כ"ה באלול. אבל מסתבר שגם רש"י מודה שסוף סוף יש כאן גם משמעות שהוא עדיין האלהים לבדו כפירוש שאר המפרשים.

קמב. איוב פרק כג, יג

וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יִשְׁיבֵנוּ וְנִפְלֹא אֶתְּהָ וְיַעֲשֶׂה:

לכא' כשר. רש"י פירש: והוא באחד - לפי שהוא יחיד בעולם ויודע דעתן ומחשבתן של בריות ומה יש להם לדבר לפניו לפיכך תשובות מוכנות לפניו. ומי ישיבנו - לפיכך נפשו אותה ויעש. וכן בתרגום "הוא יחידאי". וכן האבן עזרא כותב בתחילה שהאות בי"ת נוסף, וכאילו כתוב "והוא אחד", ואח"כ כתב: והאמת שאיננו נוסף ולא אוכל לפרש כי יש בו סוד גדול. הרי שפירשו כולם במובן של יחיד. וא"כ הרי זה כמו ה' אחד" דהוי מלכויות. אמנם המצודות דוד פירש "והוא באחד" כמו "והוא בשלו" - הוא בדעה אחת להמשיך לייסרני.

אמנם יש לדון מצד שהפסוק מדבר על פורענות איוב, שכיון שהקב"ה אחד אי אפשר לטעון כנגדו על היסורים, והוא עושה כרצונו. וכן דרשו חז"ל מפסוק זה שהקב"ה דן יחידי לכל באי עולם. וכן הביאוהו חז"ל לגבי הגזירה על משה רבינו: "אשר מי אל בשמים ובארץ, שלא כמדת בשר ודם מדת המקום מדת בשר ודם הגדול מחבירו מבטל גזירת חבירו אבל אתה מי יכול למחות על ידך, וכן הוא אומר והוא באחד ומי ישיבנו וגו'". ויש לציין שאומרים פסוק זה בפיוטי קדושה (ולא בדקתי עכשיו במפרשים למחזור).

קמג. נחמיה פרק ט, ו

אֶתְהִי־הוּא יִקְוָה לְבִדְךָ אֶת אֶתְהָ עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֶתְהָ מְחִינָה אֶת־כָּלָם וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לִךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

לכא' כשר. מצד "אתה הוא ה' לבדך" אבל מצד "אתה עשית את השמים וכו'" ראה לקמן אות קמט.

"בשמים ובארץ"

שיטת רבי יוסי ש"ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" נחשב מלכות. יש לדון האם כוונתו מצד "אין עוד", או שעצם הלשון שה' הוא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת זה מלכות. וכן משמע ממה שנחלקו בנפרד על פסוק "אתה הראת" (מצד אין עוד מלבדו) ועל פסוק "וידעת היום" (מצד בשמים ממעל ועל הארץ מתחת).

כאן ליקטתי לשונות שמשמעותן שה' מושל בשמים ובארץ.

קמד.

בראשית פרק יד, יט

וַיְבָרֶכְהָ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ לְאֵל עֲלִיּוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

לכא' כשר וצ"ע. לדעת רוב המפרשים "קונה שמים וארץ" קאי על הקב"ה, שהוא עשה את השמים ואת הארץ ולכן הם קניינו לעשות בהם כרצונו. וא"כ זהו כעין לשון "אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת". (אכן לא נזכר כאן לשונות של "אין עוד"). אבל בחז"ל יש מקומות שפירושוהו על אברהם אבינו, עיין ברבינו בחיי, אלשיך והעמק דבר.

קמה.

דברים פרק ג, כד

אֲדֹנָי יְהוֹה אֲתָהּ הַחַלּוּת לְהַרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יְדֹת הַסּוּדָה

אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֶׂיךָ וְכַגְבוּרָתְךָ:

לכא' כשר וצ"ע. עיין תרגום אונקלוס ש"מי אל בשמים ובארץ" מתפרש - אתה הוא אל בשמים ובארץ.

קמו. דברים פרק י, יד

הֵן לִיהְוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ:

לכא' כשר וצ"ע.

קמז. יהושע פרק ב, יא, מדברי רחב למרגלי יהושע

וּנְשַׁמַּע נִימָס לְבַבְנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רֹוחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

הוּא אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת:

לכא' כשר, וצ"ע.

קמח.

מלכים א פרק ח, כג

וַיֹּאמֶר יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־פְּמוֹד אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ

מִתַּחַת שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לַעֲבָדֶיךָ הַהֹלְכִים לִפְנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם:

לכא' כשר, וצ"ע. אבל מצד "אין כמוך אלקים" ראה לעיל אות קכו.

קמט.

נחמיה פרק ט, ו

אֲתָהּ־הוּא יְקֹנֶךָ לְבַדְּךָ אַתְּ אֲתָהּ עֹשִׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם וְכָל־

צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מַחֲיֶה

אֶת־כָּל־הַשָּׁמַיִם וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

לכא' כשר, וצ"ע. מצד "אתה עשית את השמים וגו'", אבל מצד "אתה הוא ה' לבדך" ראה לעיל אות קמג.

קנ. דברי הימים א פרק כט, יא

לֵךְ יְקֹנֶךָ הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאֶרֶת וְהַנְצָחָה וְהַהוֹד כִּי-כָל בְּשָׁמַיִם
וּבָאָרֶץ לֵךְ יְקֹנֶךָ הַמְמַלְכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לְרָאשׁ:
לכא' כשר, וצ"ע. (מלבד לשון "לך ה' הממלכה" שנתבאר לעיל אות פט) לכא' יש כאן עוד
מלכות מצד "לך ה' הגדולה... כי כל בשמים ובארץ".

קנ. דברי הימים ב פרק ו, יד

וַיֹּאמֶר יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין-כְּמוֹךָ אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ שִׁמְר
הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לַעֲבָדֶיךָ הַהִלְכִים לַפְּנִיךָ בְּכָל-לִבָּם:
לכא' כשר, וצ"ע. מצד "בשמים ובארץ" ועיין לעיל אות קלו מצד "אין כמוך".

זיכרונות

קנא. בראשית פרק ח, א

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת פֶּלֶא-חַיָּה וְאֶת-פֶּלֶא-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אָתוֹ
בַּתְּבָה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁכַּח הַמָּיִם:
כשר. פסוק זה הוא הפסוק הראשון שאנו אומרים בזכרונות. ויש לדון אם יש כאן שלושה זכרונות,
את נח, את כל החיה ואת כל הבהמה. או שזכרון בעלי חיים אינו בכלל זכרונות הכשרים. ראה כלל
לו.

קנב. בראשית פרק ט, טז

וַיִּזְכֹּרְתִי אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵינִי כָל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בָּשָׂר
וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד הַמָּיִם לַמַּבּוּל לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר:
לכא' כשר. היה מקום להחשיבו כפורענות שמדבר על שמגיע להם פורענות לשחת כל בשר אלא
שהוא זוכר את הברית ולכן אע"פ שעשו חטאים לא יעניש אותם. אבל זקני הגר"ה ר"ט שליט"א
כתב שאולי יש ראייה מהפסוק "ויזכור להם בריתו וינחם כרוב חסדיו" שמביאים מתהילים
בהמשך הברכה, שגם הוא עוסק בעניין כעין זה שניחם על הרעה מזכירת הברית. עיין כלל נט.

קנג. בראשית פרק ט, טז

וְהָיְתָה הַקִּשּׁוֹת בְּעֵינַי וְרֵאִיתִיָּה לְזַכֹּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-
נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:
לכא' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר. כנ"ל אות קנב. וראה בדברי האלשיך:
אך אם לא תתראה, שלא ישימו לב בני אדם לראות ולהביט לשוב, שעם היות הקשת בענן לא

יראוהו, רק וראיתיה אני ולא הם, לא אמיש מלזכור, אלא שאז יחיה אדם בזכות בהמה, שמן הבהמות אעשה עיקר. וזהו בין אלהים ובין כל נפש חיה, שהם בעלי חיים. בכל בשר שהוא בשביל כל בשר תועיל זכירת הבעלי חיים. אמנם אעפ"כ יש לצדד שאינו נחשב פורענות וכו"ל. וראה בירושלמי סוטה ג, ד (הביאווהו תוספות סוטה כב, ד"ה הא) שאין בתורה זכרון שאינו לטובה חוץ ממנחת סוטה.

קנד. בראשית פרק יט, כט

וַיְהִי בְשֹׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עֲרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה בְּהַפֵּךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:
לכא' פסול, וצ"ע. כי זה זכרון דיחיד ולכאורה פסול, ואע"פ שהגמרא אומרת בר"ה לב, ב דה' פקד את שרה לא נחשב פקדון דיחיד "כיון דאתו רבים מינה - כרבים דמיא". מ"מ הרי רש"י שם כתב "כיון דאתו רבים מינה - בההיא פקידה", ואילו כאן לא הגיעו רבים מאברהם בזכות אותה הצלה אלא לוט. אמנם יש לדון מצד שהרי מלוט הגיעה רות ונעמה ודוד המלך ומלך המשיח וצ"ע.
[ובמשך חכמה כתב לפרש "ויזכור אלקים את אברהם - לתת לו את יצחק", שבאותה שעה שהקב"ה שיחת את הערים הוא מצד שני נהג במידת החסד להיטיב לאברהם ולזכרו ביצחק. ולפי"ז בוודאי נחשב זכרון דרבים. אמנם בגמרא בברכות מפורש שמברכים על אשת לוט "ברוך זוהר הצדיקים"].

קנה. בראשית פרק ל, כב

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וַיִּפְתָּח אֶת־רַחֲמָה:
לכא' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר. כ"כ בפסקי ריא"ז ר"ה פ"ד ה"א אות ז, אבל וקני הגרא"ה רוס שלט"א ציין לדברי ערוך לנר שאצל רחל לא חשוב רבים כי באו ממנה רק שני שבטים. וצ"ע שהרי כל כלל ישראל נולד מהם דרך אמותינו, שהרי הותרו בנות השבטים להינשא לשבטים אחרים, וכרגיל על לשוננו "רחל אמנו", וא"כ כולנו באנו מזכרון זה. עיין כלל כט.

קנו. שמות פרק ב, כד

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:
כשר. פסוק זה נזכר בנוסח התפילה שלנו. ויש לעיין אם יש כאן זכרון אחד של ברית ג' אבות, או ג' זכרונות של כל ברית בפני עצמה (ואולי ד' זכרונות: זכר את בריתו, וזכר את אברהם, וזכר את יצחק, וזכר את יעקב).

קנז. שמות פרק ג, טו

וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְקַח אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לֵעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דָּר: לכא' פסול. עיין כלל לד; לה.

קנח. שמות פרק ו, ה

וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצָּרִים מַעֲבִדִּים אֹתָם
וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:
כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר ורבי פינחס הכהן ורבי מישאל מפייטני א"י.

קנט. שמות פרק יז, יד

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כָּתֹב זֶכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־
מָחָה אֶמְחֶה אֶת־זִכְרְךָ עֲמֻלֶּךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
לכא' כשר, וצ"ע. הפיסקא זוטרא מביא על פסוק זה את מה שנאמר פקדתי את אשר עשה עמלק
לישראל, ואומר פקידה וזכירה ענין אחד הם. וכן השכל טוב. נמצא שהם פירשו לשון "זכרון
בספר" שהוא זכרון לפני הקב"ה שיפרע מעמלק. אבל הספורנו מביא שזה פרשת זכור שזה כדי
שאנחנו נזכור. והעמק דבר מביא על אותה הדרך כלשונו שעלינו להשכיל כי יש לנו לזכור זה הענין
ביותר. וצ"ע.

קס. שמות פרק כח, יב

וְשִׁמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבֹנִים עַל כְּתֻפֹּת הָאֹפֶד אֲבֹנֵי זָכָרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִשְׂאָ אֹהֶרֶן אֶת־שְׁמוֹתֵם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתֻפֹּתֵי לְזָכָרוֹן:
לכא' כשר. רש"י כותב שטעם הדבר הוא כדי שיהא הקב"ה רואה השבטים כתובים לפניו ויזכור
צדקתם וכן הרא"ם והשפתי חכמים והגור אריה. וכע"ז הספורנו מביא שזה כדי שהקב"ה יראה
כדי להשיג רחמים על ישראל. אבל האלשיך אומר: "אבני זכרון לבני ישראל שילמדו בה שיזכירהו
בפיהם". וא"כ מדובר על זכרון ישראל ולא על זכרון לפני ה'".
ולכא' יש מקום לדון שיש כאן שתי זכרונות, אבל הכתב והקבלה מחלק בין הזכרון הראשון לשני.
על הראשון הוא אומר שזה שאהרן יזכר את בני ישראל ועל השני הוא מביא שתי פרושים,
הראשון כמו רש"י והרא"ם וכו' והשני שזה גם על אהרן והוא כותב שהוא מעדיף יותר את הפרוש
הזה שאומר שהשכחה אצל מי שתמיד שוכח מאשר אצל מי שלא שוכח אף פעם. ועיין כלל לג.

קסא. שמות פרק כח, כט

וְנִשְׂאָ אֹהֶרֶן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֻשָּׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבָבוֹ בְּבָאֹז אֶל־
הַקָּדָשׁ לְזָכָרוֹן לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד:
כשר.

קסב. שמות פרק ל, טז

וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכָרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיהֶם:

כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר.

קסג. שמות פרק לב, יג

זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּבְדַבַּר
אֱלֹהֵם אַרְבֶּה אֶת־ זֶרְעֲכֶם פְּכוּכְבֵּי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הִזְאֵת אֲשֶׁר
אֲמַרְתִּי אִתִּי לְזֶרְעֲכֶם וְנָחְלוּ לְעַלְמִם:

כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של יוסי בן יוסי כה"ג ושל ר"א הקליר ושל רבי מישאל
(מפייטני א"י בזמן הגאונים) ועיין כלל לג.

קסד. שמות פרק לט, ז

וַיֵּשֶׁם אֹתָם עַל פֶּתַח הָאֹפֶד אַבְנֵי זָכָרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנָק
אֶת־מֹשֶׁה: לְכָאוֹ כָּשֵׁר. אבל המושך חכמה אומר: אבני זכרון לבני ישראל. שיזכרו בני ישראל
ששמותם חקוקים באפוד לפני ה', ויתביישו לעשות עבירה. וא"כ איננו שייך לזכרונות. [אמנם
אומרים בברכת הזכרונות "אשרי איש שלא ישכחך" אבל אין יוצאים בזה בפסוקי זכרונות].

קסה. ויקרא פרק ב, ב, בעניין מנחת סולת

וַהֲבִיאָה אֶל־בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים וְקִמֵּץ מִשֶּׁם מֶלֶא קִמְצוֹ מִסֹּלֶתָהּ וּמִשֶּׁמֶנָּה
עַל כָּל־לִבְנֹתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אֲזִכָּרְתָּהּ הַמִּזְבֵּחַהּ אִשָּׁה גֵרִים נִיחָם
לִיקְנוֹק:

לכאו' כשר וצ"ע. "אזכרתה" פרש"י "הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה
לטובה ולנחת רוח". אלא שלכאו' זה זכרון דיחיד, כי מדובר במנחת יחיד. אך מאידך הלא נאמר
זאת על כל או"א מישראל שיביא מנחה, וצ"ע.

קסו. ויקרא פרק ב, ט, מנחת מרחשת

וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ אִשָּׁה גֵרִים נִיחָם
לִיקְנוֹק:
לכאו' כשר וצ"ע. כדלעיל אות קסה.

קסז. ויקרא פרק ב, טז, מנחת העומר

וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אֲזִכָּרְתָּהּ מִגִּרְשָׁהּ וּמִשֶּׁמֶנָּה עַל כָּל־לִבְנֹתָהּ אִשָּׁה
לִיקְנוֹק:

לכאו' כשר. כאן מדובר על מנחת ציבור, וא"כ הזכרון הוא על כלל ישראל. "הביאו לפני עומר
בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות".

קסח.

ויקרא פרק ה, יב, מנחת חטאת

וְהִבִּיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת־אֲזִכְרֹתֶיהָ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יִקְוֶה חֲטָאת הָיָה:
לכא' כשר וצ"ע. עיין אות קסה, וכאן מדובר בזכרון החוטא אולי נחשב קצת כמו פורענות. והרי
אין מזכירין חטאים בראש השנה.

קסט.

ויקרא פרק ו, ח, מנחת עולה.

וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה וְאֵת כָּל־הַלֶּבָנָה אֲשֶׁר עַל־
הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ בָּיִם נִיחָם אֲזִכְרֹתֶיהָ לִיקְוֶה:
לכא' כשר וצ"ע כדלעיל אות קסה.

קסט. ויקרא פרק כג, כד

דָּבָר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם
שְׁבֻתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ:
כשר. נכלל בפסוקי זכרונות של רס"ג.

קע. ויקרא פרק כד, ז, פרשת לחם הפנים

וְנִתְּתָה עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לֶבֶנָה זָכָה וְהִיתָה לְלֶחֶם לְאֲזִכְרָה אִשָּׁה לִיקְוֶה:
לכא' כשר. כאן מדובר על לבונה של לחם הפנים, וא"כ האזכרה היא לכלל כלל ישראל. וכדלעיל
אות קסז.

קעא.

ויקרא פרק כו, מב

וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי
אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהֶאֱרַץ אֶזְכֹּר:

כשר. פסוק זה אנו אומרים בזכרונות, ולכא' יש כאן שלש זכרונות. ואולי עוד זכרון רביעי "ואת
את בריתי יצחק", כי בפשטות כוונת הפסוק "ואף את בריתי יצחק - אזכור", ולכא' אין צריך לשון
זכרון דוקא לפי מה דקיי"ל שגם פקדון כשר, וכן יחיד במלכויות וכו'. ואף לפי מה שרש"י אומר:
"ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח" לכא'
גם זה נכלל בזכרונות, ועל זה אנו מבקשים בחתימה "ותיראה לפניך עקידה".

קעב.

ויקרא פרק כו, מה

וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רַאשֵׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַעֲיֹגִי
הַגּוֹיִם לְהִזְוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲגִי יִקְוֶה:
כשר. מובא בחתימת הברכה שלנו בפסוק העשירי מזכרונות.

קעג. במדבר פרק ה, טו, פרשת סוטה

וְהָבִיָּא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהָבִיָּא אֶת־קֶרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצָּק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה כִּי־מִנְחַת קִנְאָת הִוא מִנְחַת זִכְרוֹן מִזִּכְרֹת עוֹן:
פסול. עיין לעיל אות קסה האם הוא זכרון דיחיד, אבל כאן בלא"ה יש לפסול משום פורענות.

קעד. במדבר פרק ה, יח

וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְקֹנֶה וּפָרַעַ אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כִּפְתֵּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכְרוֹן מִנְחַת קִנְאָת הִוא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:
לכא' פסול. כאן היה מקום לומר שאין זה פורענות לפי דברי המלבי"ם: "ופה הקדים זכרון לקנאות כי הכהן מכוין יותר שיהיה זכרון לטובה ולזכות", אבל בלא"ה הסתפקנו לפסול עכ"פ כי זה זכרון יחיד, כדלעיל אות קסה.

קעה. במדבר פרק ה, כו

וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִיכָרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמֵּיִם:
לכא' פסול. כדלעיל אות קעד.

קעו. במדבר פרק י, ט

וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֲתָכֶם וְהִרְעַתְּם בְּחִצְצָרֹת וּנְזִפְרֹתֶם לִפְנֵי יְקֹנֶה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:
לכאורה כשר. ואולי יש להסתפק שמזכיר פורענות "הצר הצורר אתכם", ועיין כלל נט, אבל בלא"ה הוא בחצי פסוק אחר, עיין כלל מה.

קעז. במדבר פרק י, י

וּבָיֹום שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֹאשֵׁי חֻדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצָצְרֹת עַל־עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְקֹנֶה אֱלֹהֵיכֶם:
כשר. ועיין לקמן אות תסו אם כשר גם משום שופרות.

קעח. במדבר פרק יז, ה

זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מגרע אהרן
הוא להקטיר קטרת לפני יקנק ולא יהיה קלרח וכעדתו כאשר דבר
יקנק ביד משה לו:
פסול. כי אינו זכרון לה' אלא לבני ישראל.

קעט. במדבר פרק לא, נד

ויקח משה ואֵלֶעֶזֶר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהָב מֵאֵת שְׂגֵרֵי הָאֲלָפִים וְהַמָּאוֹת וַיָּבִאוּ
אֹתוֹ אֶל־אַהֲלֵ מוֹעֵד זִכְרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יִקְנֹק:
לכא' כשר.

קפ. דברים פרק ט, כז, תפילת משה אחר חטא העגל

זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל־תִּפְּן אֶל־קִשִּׁי הָעַם הַזֶּה
ואֶל־רִשְׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ:
לכא' כשר. עיין כלל לג, וכלל נט.

קפא. יהושע פרק ד, ז

וּבְמֶרְתָּם לָהֶם אֲשֶׁר נִכְרְתוּ מִיָּמֵי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְקֹנָם בְּעֶבְרוֹ
בַּיַּרְדֵּן נִכְרְתוּ מִי הַיַּרְדֵּן וְהָיוּ הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לְזִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־
עוֹלָם:
לכא' פסול. עוסק בזכרון בני ישראל את הנס. ועיין כלל לד.

קפב. שופטים פרק טז, כח

וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֶל־יְקֹנָם וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יִקְוֹךְ זִכְרֹנִי נָא וְסִזְלֹנִי נָא אֶךְ
הַפֶּעַם הַזֶּה הָיְלָהִים וְאֲנִקְמָה נִקֵּם־אֶתְּ מִשְׁתִּי עֵינִי מִפְּלִשְׁתִּים:
לכא' פסול. משום זכרון דיחיד, אבל אולי יש לדון שכאן הזכרון הוא להנקם נקמת ישראל
מפלשתים.

קפג. שמואל א פרק א, יא, תפילת חנה

וּבַיּוֹם הַהוּא וַתֹּאמֶר יְקֹנָם צָבָאוֹת אֱ־מִי תִרְאֶה תִרְאֶהוּ בְּעֵינֵי אִמִּיתִי וּזְכַרְתִּי
וְלֹא־תִשְׁכַּח אֶת־אִמִּיתִי וְנִתְּתָה לְאִמִּיתִי גִרֵּעַ אֲנִשִּׁים וְנִתְּתִיו לִיקְוֹנָל כָּל־
יָמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא־יִעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ:

לכא' פסול. משום זיכרון דיחיד, אבל קצת קשה לומר שזכרון לידת שמואל הנביא, רבם של ישראל, בונה ירושלים ובית המקדש, גרע מכל "אתו רבים מינה". ויש לציין שזכרון זה נזכרה בראש השנה, כמו שאמרו חז"ל ולכן אנו מפטירים בפרשה זו.

קפד. שמואל א פרק א, יט

וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיִּבְּאוּ אֶל־בֵּיתָם הָרִמָּתָה וַיִּזְדַּע
אֶלְקָנָה אֶת־חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָהּ יְהוָה:
לכא' פסול. כדלעיל אות קפג.

קפה. מלכים ב פרק כ, ג, תפילת חזקיהו בעת מחלתו

אָנָּה יְהוָה זָכַר־נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֶיךָ בְּאַמַּת וּבִלְבָב שָׁלֹם
וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיִּבֶךְ חֲזַקְיָהוּ בְּכִי גָדוֹל:
פסול. משום זכרון דיחיד.

קפו. ישעיהו פרק כג, טז, פורענות צור

קָחִי כְנֹזֶר סָבִי עִיר זִוְנָה נִשְׁכָּחָה הִיטִיבִי נֶגֶל הַרְבִּי־שִׁיר לְמַעַן תִּזְכְּרִי:
לכא' פסול, וצ"ע. אמנם משמע ברש"י ובתרגום "למען תזכרי" לטובה ע"י הקב"ה, עיי"ש, וכמו
שממשיך בפסוק הבא "והיה מקץ שבעים שנה יפקוד ה' את צור", אך זכרון לטובת עכו"ם - רעה
היא אצל ישראל, עיין כלל נג, וצ"ע.

קפז. ישעיהו פרק כו, ח

אָף אֲרַח מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה קוֹיִנֶיךָ לְשִׁמְךָ וְלִזְכָּרְךָ תֵּאֱזָכֵר:
לכא' פסול, וצ"ע. עיין כלל לה. אך בנוסח ר"א הקליר נמצא פסוק זה, ואמר ר"מ אייזנברג שאולי
הוא פירש "לזכרך" - לזכרון שלך שאתה זוכר אותנו.

קפח. ישעיהו פרק לח, ג

וַיֹּאמֶר אָנָּה יְהוָה זָכַר־נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֶיךָ בְּאַמַּת וּבִלְבָב שָׁלֹם
וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיִּבֶךְ חֲזַקְיָהוּ בְּכִי גָדוֹל:
פסול. כדלעיל אות קפה.

קפט. ישעיהו פרק נז, ח

וְאַתָּה הַדֹּלֵת וְהַמְזוֹזָה שְׁמֹת זְכָרְוֹנְךָ כִּי מֵאֲתֵי גִלִּית וּתַעֲלֵי הַרְחֲבָתָךְ
מִשְׁכְּבֶךָ וּתְכַרְתֶּלְךָ מֵהֶם אֶתְּבֹת מִשְׁכְּבָם יַד חֲזִית:
פסול. זכרון חטאיה אצל המנאפים.

קצ. ישעיהו פרק סב, ו

על־חומתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמַרְיָם כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תִּמְיֵד לֹא
יִחְשְׁוּ הַמִּזְכְּרִים אֶת־ יְקֹנֶךָ אֶל־דָּמִי לָכֶם:
לכאורה כשר. עיין כלל לג.

ישעיהו פרק סג, ז

חֲסִדֵי יְקֹנֶךָ אֲזַכִּיר תִּהְיֶה יְקֹנֶךָ כְּעֵל כָּל אֲשֶׁר־גָּמְלָנוּ יְקֹנֶךָ וְרַב־טוֹב
לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־ גָּמְלָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:
לכאו' פסול. אבל נמצא בפסוקי זכרונות של רבי מישאל אלסטל, ואולי פירש "אזכיר" לפניו.

קצא. ישעיהו פרק סג, יא

וַיִּזְכֹּר יְמֵי־עוֹלָם מַשֶּׁה עָמָּו אֵיךָ הִמְעַלְמָם מִיָּם אֶת רֵעֵי צֹאֲנוֹ אֵיךָ הִשָּׁם
בְּקִרְבּוֹ אֶת־רוּם קִדְשׁוֹ:

לכאו' כשר, וצ"ע. לדעת יונתן ויזכור" קאי על הקב"ה שנכנס לפניו זכרון הגבורות שעשה למשה
וישראל על הים. אבל שאר המפרשים "ויזכור" קאי על עם ישראל שבגלותם וזכרים את הניסים
שהיו ביציאת מצרים. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר ושל מישאל בירבי אלסטל.

קצב. ישעיהו פרק סד, ד.

פָּגַעְתָּ אֶת־שֵׁשׁ וְעִשָּׂה אֶדְנִי בְּדַרְכֶּיךָ יִזְכְּרֶיךָ הֵן־אֵתָּה קָצַפְתָּ וַנִּחַטָּא בָּהֶם
עוֹלָם וַנּוֹשָׁע: לכאו' פסול, וצ"ע. יש מהמפרשים שפירשו "בדרכיך יזכורך" שהזכירו לפניך
את דרכי טובך, ויש לעיין אם זה נחשב כ"הכנסת זכרון לפניו" שנחשב זכרונות. עיין כלל לג.

קצג. ישעיהו פרק סד, ח

אֶל־תִּקְצֹף יְקֹנֶךָ עַד־מָאֵד וְאֶל־לַעַד תִּזְכֹּר עוֹן הֵן הִבְטַחְתָּ עִמָּךְ כְּלָנוּ:
לכאו' פסול, וצ"ע. עיין כלל לא, אלא שיש לדון מצד "הבט נא עמך כולנו" אולי נחשב תוכן של
זכרון כמו פקדונות, שהרי "הבט נא" משמעותו "זכור והתבונן בנו".

קצד. ישעיהו פרק סה, יז

כִּי־הִגֵּנִי בּוֹרָא שְׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא תִזְכְּרֶנָּה הָרָאשֹׁנוֹת וְלֹא
תַעֲלִינָה עַל־לֵב:
לכאו' פסול. עיין כלל לא.

קצח.

ירמיהו פרק ב, ב

הָלֹךְ וְקִרְאֶתָּ בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה יְקִנֹּךְ זִכְרָתִי לְךָ תִּסָּד
נְעוּרֶיךָ אֶהְבֶּת כְּלוּלֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה:
כָּשׁוּר. מִכָּר בְּנוֹסַח הַתַּפִּילָה שֶׁלֵּנוּ.

קצו. ירמיהו פרק ג, טז

וְהָיָה כִּי תִרְבּוּ וּפְרִיתֶם בְּאַרְץ בְּיָמִים הַהֵמָּה גִּאֲם־יִקְנֹךְ לֹא־נִאֲמְרוּ עוֹד
אֲרוֹן בְּרִית־יְקִנֹּךְ וְלֹא יַעֲלֶה עַל־לֵב וְלֹא יִזְכְּרוּ־בוֹ וְלֹא יִפְקְדוּ וְלֹא יַעֲשֶׂה
עוֹד:
פֶּסוּל.

קצז. ירמיהו פרק יד, י

כֹּה־אָמַר יְקִנֹּךְ לַעֲם הַזֶּה כֵּן אֶהְבּוּ לְנוּע רִגְלֵיהֶם לֹא חֲשָׁכוּ וַיִּקְנֹךְ לֹא
רָצָם עַתָּה יִזְכֹּר עוֹנָם וַיִּפְקֹד חַטָּאתָם:
פֶּסוּל. זִכְרוֹן פּוֹרְעָנוֹת.

קצח.

ירמיהו פרק יד, כא

אֶל־תִּנְאֹץ לְמַעַן שְׁמֹךְ אֶל־תִּנְבֵּל כִּסֵּא כְבוֹדְךָ זָכָר אֶל־תִּפְרַר בְּרִיתְךָ
אֶתְּנוּ:
כָּשׁוּר. פִּירְשׁוֹ הַמִּפְרָשִׁים "זִכּוֹר" אֶת בְּרִיתְךָ וּלְכֵן "אֵל תִּפְרַר בְּרִיתְךָ אֶתְּנוּ".

קצט.

ירמיהו פרק טו, טו

אֵתָּה יְדַעַת יְקִנֹּךְ זִכְרָנִי וּפְקֻדֹתֵי וְהִנֵּקָם לִי מִדְּפִי אֶל־לְאָרֶץ אֲפֹה תִקְחָנִי
יָדַע שְׂאֵתִי עָלֶיךָ חֲרָפָה:
פֶּסוּל. כִּי זִכְרוֹן דִּיחִיד הוּא.

ר. ירמיהו פרק יח, כ

הִישָׁלַם תַּחַת־טוֹבָה רָעָה כִּי־כָרוּ שׁוֹחָה לְנַפְשִׁי זָכָר עֲמָדִי לִפְנֵיךָ לְדַבֵּר
עָלֵיהֶם טוֹבָה לְהַשִּׁיב אֶת־חַמְתָּךְ מֵהֶם:
פֶּסוּל. כִּי זִכְרוֹן דִּיחִיד הוּא.

רא. ירמיהו פרק לא, יט

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים כִּי־מִדֵּי דְבָרִי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ
עוֹד עַל־כֵּן הָמוּ מֵעַל לֹא רַחֵם אֶרְחָמֶנּוּ נְאֻם־יְהוָה:
כשר. נזכר בנוסח התפילה שלנו. וצ"ע אם שני זכרונות "זכור", "אזכרנו", עיין כלל ח.

רב. ירמיהו פרק מד, כא

הָלוֹא אֶת־הַקָּטָר אֲשֶׁר קִטַּרְתֶּם בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם אֲתֶם
וְאֲבוֹתֵיכֶם מִלְכִּיכֶם וְשָׂרֵיכֶם וְעַם הָאָרֶץ אֲתֶם זָכַר יְהוָה וַתַּעֲלֶה עַל־
לְבוֹ:

פסול, כי פורענות. [וכן איתא בירושלמי דהוי פורענות לפי חלק מהנוסחאות, עיין פירוש הגר"ח
על הירושלמי].

רג. יחזקאל פרק טז, ס

וְזָכַרְתִּי אֹנִי אֶת־בְּרִיתִי אֲתָךְ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ וְהַקְמוֹתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם:
כשר. נזכר בנוסח התפילה שלנו. יש להתבונן מדוע אין זה פורענות, הרי פסוק זה נאמר כתוכחה
לישראל: "כִּי כָה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹשִׁיעַ אֲתָךְ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ וְהַקְמוֹתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם:
אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי אֲתָךְ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ וְהַקְמוֹתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם: וְזָכַרְתִּי אֶת־דְּרָכֶךָ וְנִקְלַמְתִּי בְּקֻחֶיךָ אֶת־
אֲחוֹתֶיךָ הַגְּדֹלוֹת מִמֶּךָ אֶל־הַקְּטָנוֹת מִמֶּךָ וְנִתְּתִי אֶתְּהֶן לָךְ לְבָנוֹת וְלֹא מִבְּרִיתֶךָ: וְהַקְמוֹתִי אֹנִי אֶת־
בְּרִיתִי אֲתָךְ וְיִדְעֶתָ כִּי־אֲנִי יְהוָה: לִמְעַן תִּזְכְּרִי וְבִשְׁתִּי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד פֶּתַח וְלֹא פֶתַח וְלֹא פֶתַח מִפְּנֵי פֶתַח
בְּכַפְרֵי־לָךְ לְכָל־אֲשֶׁר עָשִׂיתָ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוֹשִׁיעַ". ואמנם אנו מייחלים ונשענים על הנבואה הזאת,
שהקב"ה לא ינהא איתנו כמידתנו, ויבייש אותנו בנאמנותו לבריתנו, אבל סו"ס יש כאן תוכחה
ובושה וכלימה. לכא' יש כאן דוגמא לפסוק שכשהוא נקרא לבדו אין לו משמעות פורענות אבל
כשקוראים עמו את כל הפרשה מתפרש פורענות. ומצאנו להיפך לקמן אות רג פסוק שלבדו
נראה כפורענות אך כשנקרא עם המשך הפסוקים מובן שהוא נחמה. עיין כלל מז.

רד. יחזקאל פרק כא, כט

לָכֵן כָּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹשִׁיעַ הִנֵּנִי הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּנִי עוֹנֶכֶם בְּהַגְלוֹת פִּשְׁעֵיכֶם לְהָרָאוֹת
חַטָּאוֹתֵיכֶם בְּכָל עֲלִילוֹתֵיכֶם הִנֵּנִי הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּנִי בְּכָף תַּתְּפִּשׁוּ:
פסול. משום זכרון פורענות.

רה. הושע פרק ז, ב

וּבִלְיָאֲמַר לְלִבְכֶם כִּלְיָתְכֶם זָכַרְתִּי עֲתָה סִבְבִּים מַעֲלִילֵיהֶם גָּגַד פָּנֵי
הָאָדָם:
פסול. משום זכרון פורענות.

רו. הושע פרק ח, יג

זבחי הבקבִי יזבחו בשֶׁר וַיֹּאכְלוּ יִקְנֹךְ לֹא רָצָם עֲתָה יִזְכָּר עֲוֹנָם וַיִּפְקֹד
חַטֹּאוֹתָם הִמָּה מַצָּרִים יִשְׁוּבוּ:
פסול. משום זכרון פורענות.

רז. הושע פרק יב, ו

וַיִּקְנֹךְ אֱלֹהֵי הַצִּבְאוֹת יִקְנֹךְ זָכְרוּ:
לכא' פסול. עיין כלל לה.

רח. הושע פרק יד, ח

יִשְׁלְבוּ יִשְׁבִּי בַצֵּלֹו יִחִיו דָּגוּ וַיִּפְרְחוּ כִגְפָן זָכְרוּ כִגְיוֹ לְבָנוֹ:
לכא' כשר. עיין תרגום יונתן ופרש"י שכוונת הפסוק שיעלה זכרונם לטובה כמו זכרון תקיעת
החצוצרות בעת ניסוך היין "יְהִי דְכָרוֹן טְבוּתָהוֹן עָלֵינוּ וְלֹא פֶסֶק בְּדוּכְרוֹן יִבְבוּת חֲצוּצְרָתָא עַל חֲמֹר
עֲתִיק דְּמִתְנַסָּה בְּבֵית מַקְדָּשָׁא".

רח. חבקוק פרק ג, ב

יִקְנֹךְ שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְתִּי יִרְאֵתִי יִקְנֹךְ פָּעַלְךָ בְּקָרֵב שְׁנִים חֲיִיהוּ בְּקָרֵב שְׁנִים
תוֹדִיעַ בְּרָגְזוֹ רַחֵם תִּזְכֹּר:
לכא' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי הזכרונות של ר"א הקליר (ומתחיל מהפסוק הקודם "תפילה
לחבקוק הנביא על שגיונות", וצ"ע הטעם).

רט. זכריה פרק ו, יד

וְהַעֲטֹרֹת תַּהֲיֶה לְחֶלֶם וּלְטוֹבִיָּה וְלִידְעָיָה וְלִחֲנֹן בֶּן-צִפְנִיָּה לְזָכְרוֹן בְּהִיבֹל
יִקְנֹךְ:

לכא' פסול, וצ"ע. פסוק זה נכלל בפסוקי מלכויות של ר"א הקליר. יש לדון אם זכרון של ארבעה
אנשים נחשב "זכרון דיחיד". ועיין ערוך לנר שצידד שאפילו זכרון של שני שבטים (בזכרון פקידת
רחל אמנו) אינו נחשב זכרון דרבים. ועיין אות רנו. וראה אות רלא שלדעת הירושלמי לא מצאנו
פסול יחיד, ואפשר שלכן ר"א הקליר הביא פסוק זה. ועיין רד"ק שפירש "לזכרון" ע"י בני ישראל
שיראו את תרומתם.

רי. מלאכי פרק ג, טז

אֲזַ נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יִקְנֹךְ אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וַיִּקְנֹשׁ יִקְנֹךְ וַיִּשְׁמָע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר
זָכְרוֹ לְפָנָיו לִירְאֵי יִקְנֹךְ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ:
לכא' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של יוסי בן יוסי כה"ג ורבי פינחס הכהן. מסתבר שאין
זה נחשב זכרון דיחיד, אף שעוסק ביראי ה' ולא בכל ישראל.

ריא. תהלים פרק ח, ה

מִה־אֲנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֶנּוּ וּבִן־אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ:

לכאור' כשר. אין מדובר שם על זכרון חטאים, אלא על שלמרות גדלות ה' הנראית מתוך עוצמת הבריאה הוא זוכר ומשגיח על מעשי האדם. עיין במפרשים. ועיין לקמן אות שי לגבי "כי תפקדנו".

ריב. תהלים פרק ט, יג

כִּי־דִרְשׁ דָּמִים אוֹתָם זָכַר לֹא־שָׁכַח צַעֲקַת עֲנִיִּים עֲנִיִּים:

לכאור' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר. רוב המפרשים פירשו "אותם זכר" את הדמים ששפכו הגויים בישראל, והוי פורענות דעכו"ם. וכן "לא שכח" צעקת ענווים (שלכאור' הוי ג"כ לשון זכרון, ולא גרע מפקדונות). אבל האלשיך כתב ש"אותם זכר" הוא לשון טובת עכו"ם, שאע"פ שהקב"ה דורש דמים מכל מקום המשיך לזכור את טובתם של הגויים, כי האריך אף, וכל שכן שזיכור את צעקת ענווים ולא ישכחם. וגם לשיטתו לכאור' "לא שכח" הוי שפיר זכרונות. אבל בירושלמי הזכירו פסוק זה כפורענות (זולת במהדורת עוז והדר ששינו עפ"י הגהת הגר"ק בפירושו. וכגירסא הישנה משמע בהגהת הראב"ה שנוכרת בהערות הר"ד דבילצקי לראב"ה סימן תקלו, שלפיה לא נהגו לומר בתקיעתא של ר"א הקליר את הקטע "זכר לבחוני שמד" שהולך על פסוק זה), ולפי דברי האלשיך מבוארת היטב כוונת הירושלמי.

ריג. תהלים פרק כ, ד

יִזְכֹּר כָּל־מִנְחָתָךְ וְעוֹלֹתֶיךָ יִדְשָׁנָה סֵלָה:

כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר.

ריד. תהלים פרק כה, ו

זָכַר־רַחֲמֶיךָ יִקְנֶה וַחֲסִדֶיךָ כִּי מַעֲוֹלָם הָמָּה:

לכאור' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר. יש לדון כאן משום זכרון דיחיד, כי כל הפסוקים בפרק זה עוסקים בתחנונים על דוד כיחיד "הַדְרִיכֵנִי בְּאַמְתָּךְ וּלְמַדֵּנִי כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹתָךְ קִוִּיתִי כָּל הַיּוֹם: זָכַר רַחֲמֶיךָ יִקְנֶה וַחֲסִדֶיךָ כִּי מַעֲוֹלָם הָמָּה: חטאות נְעוּרַי וּפְשָׁעֵי אֵל תִּזְכֹּר פְּחַסְדֶּךָ זָכַר לִי אַתָּה לְמַעַן טִיבָךְ יִקְנֶה". אבל זקני הגראי"ה רוט שליט"א כתב שהלשון "כי מעולם המה" לא נראה כל כך שהבקשה היא רק על דוד.

רטו. תהלים פרק כה, ז

חטאות נְעוּרַי וּפְשָׁעֵי אֵל־תִּזְכֹּר כְּחַסְדֶּךָ זָכַר־לִי־אַתָּה לְמַעַן טִיבָךְ

יִקְנֶה:

פסול. כי זכרון דיחיד.

רטז. תהלים פרק ל, ה

וּמָנְרוּ לִיקְנֶה חֲסִידָיו אֶהְיֶה לְזָכַר קִדְשׁוֹ:

לכאן פסול. עיין כלל לה.

ריז. תהלים פרק עד, ב

זָכַר עֲדַתְךָ קִנְיַת קָדֶם גָּאֲלָתָּ שְׂבָט נַחֲלֶתְךָ הִרְצִיּוֹן זֶהוּ שְׁכֻנַּת בּוֹ:
כשר. עיין כלל לג. **פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של ר"א הקליר, יוסי בן יוסי כה"ג ורבי פינחס הכהן.**

ריח. תהלים פרק עד פסוק יח

זָכַר-זֹאת אֹיֵב חֲרָףוּ יִקְוֶה וְעַם נָכַל נֶאֱצָו שְׁמֶךָ:
לכאן כשר. לפי רוב המפרשים "זכור זאת" קאי על הקב"ה, וכשר כי זה פורענות דגוים. אבל לפי האבן עזרא "זכור זאת" פונה אל האויב, ופסול.

ריט. תהלים פרק עד, כב

קוֹמָה אֱלֹהִים רִיבָה רִיבָה זָכַר חֲרַפְתְּךָ מִנִּי-נָכַל כָּל-הַיּוֹם:
כשר. שמדבר על המן ואחשורוש ופורענות דגוים כשר.

רכ. תהלים פרק עז, יב

אֲזַכִּיר אֶזְכוֹר מַעֲלִייתָהּ כִּי-אֶזְכְּרָה מִקֶּדֶם פְּלֶאֶף:
פסול. מדבר על זכירת ה' על ידינו.

רכא. תהלים פרק עח, לט

וַיִּזְכֹּר כִּי-בָשָׁר הֵמָּה רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב:
פסול, משום פורענות, כמו בגמרא בראש השנה שאי אפשר להגיד את הפסוק הזה, ונראה משום שכונת הפסוק להגיד שא"א שבנאדם לא יחטא ואשם. והעיר זקני הגראי"ה רוט שליט"א מדברי הטור סימן תקפב שרמזו לפסוק זה ב"מי כמוך אב הרחמים", וש"ר שהעיר בזה הדרישה, ראה נספח "ירגזו עמים" הערה 113.

רכב. תהלים פרק עט, ח

אֶל־תִּזְכֹּר-לָנוּ עֲוֹנֹת רֹאשֵׁינִים מֵהָרָקְדְּמוֹנֵנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי נִלְוֵנוּ מֵאֵד:
פסול. עיין כלל לא.

רכג. תהלים פרק פח, ו

בַּמִּתִּים חִפְצֵי כְמוֹ חֲלָלִים שְׂכָבֵי קֶבֶר אֲשֶׁר לֹא זִכְרָתָם עוֹד וְהֵמָּה מִיָּדְךָ נִגְזְרוּ:

פסול. עיין מפרשים "אשר לא זכרתם עוד" עדיין כי יבוא עת אשר תזכור אותם להחיותם, ומ"מ אין זה זכרון מפורש.

רכד. תהלים פרק פט, נא

זָכַר אֱלֹהֵי חֲרַפַּת עֲבָדֶיךָ שְׁאֵתִי בְּחִילִי כָּל־רִבִּים עַמִּים:
לכא' כשר. זכרון חטאי עכו"ם. אבל האלשיך כתב "זכור ה' חרפת עבדיך, ומה היא חרפתם שאתי בחיקי כל רבים עמים, שמתקיימים בזכותי ואת בני לא אוכל להושיע, כי תמה זכות אבות ואין חרפה גדולה מזו, שאבותם נושא וסוכל מי שמיצר את בניו ואת בניו לא יושיע" ואולי לפי"ז הוא זכרון של פורענות ישראל.

רכה. תהלים פרק צז, יב

שִׁמְחֵנוּ צְדִיקִים בִּיקְנוֹן יְהוָה לְזִכָּר קִדְשׁוֹ:
לכא' פסול. עיין כלל לה.

רכו. תהלים פרק צח, ג

זָכַר חֲסִדּוֹ וְאַמּוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל־אֲפִסֵּי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:
כשר.

רכז. תהלים פרק קב, יג

וְאַתָּה יְקֻנֵּן לְעוֹלָם תִּשָּׁב יְזַכְּרֶךָ לְדֹר וָדֹר:
לכא' פסול. עיין כלל לה. ועיין בדברי הרד"ק: וזכרך לדור ודור, כשם ששםך קיים לעד כך תהיה שבועתך קיימת, ואתה אמרת (ישעיה נד, ט): כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצֵף עֲלֶיךָ וּמִגֹּעַר כָּדָּ, אִם כֵּן אַתָּה תִּקְוֶה תִּרְחַם צִיּוֹן, עכ"ל. קצת משמע שמפרש "זכרך" הזכרון שאתה זוכר אותנו.

רכח. תהלים פרק קה, ה

זָכְרוּ נִפְלְאוֹתֵינוּ אֲשֶׁר־עָשָׂה מַלְּפָתֵינוּ וּמִשְׁפָּטֵינוּ:
לכא' פסול. אך עיין פסוק זכר עשה לנפלאותינו, שיש מפרשים על בני ישראל ואפילו הכי כשר, ועיין כלל לד, וצ"ע.

רכט. תהלים פרק קה, ח

זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוְּהָ לְאֵלֶיךָ דָּוִד:
כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של נוסח הרמב"ם, ר"א הקליר, יוסי בן יוסי כה"ג, רבי מישאל אלסטל.

רל. תהלים פרק קה, מב

כִּי־זָכַר אֶת־דָּבָר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבֹרָתָם עֲבָדָיו:
כשר.

רלא. תהלים פרק קו, ד

זָכַרְנִי יְיָ בְּרִצּוֹן עֲמָךְ פֶּקֶדְנִי בִישׁוּעֶתְךָ:

פסול. משום זכרון דיחיד, כמפורש בגמרא בר"ה לבב. ועיין כלל לג שמכאן הוכיח זקני הגר"ה רוט שליט"א שבקשת זכרון נחשבת לזכרון, ולכן לא פסלוהו אלא משום יחיד. אכן, פסוק זה נכלל בפסוקי זכרונות של רבי מישאל אלסטל מתקופת גאוני א"י (ואמר ר"מ אייזנברג שבאמת בתלמוד ירושלמי לא נזכר חסרון דיחיד).

רלב. תהלים פרק קו, מה

וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַב חֲסִדוֹ חֲסִידוֹ:

כשר. נזכר בנוסח התפילה שלנו. זה חידוש שאין כאן משום פורענות שהרי הפסוקים עוסקים בכך שכלל ישראל חטאו ונענשו אלא שהקב"ה נתנם לרחמים בפני שוביהם מחמת זכירת הברית "וְהָמָּה יִמְרוּ בַעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַעֲוֹנָם: וַיֵּרָא בְּצַר לָהֶם בְּשִׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם: וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנָּחֵם כָּרַב חֲסִדוֹ חֲסִידוֹ: וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לְפָנָי כָּל שׁוֹבֵיהֶם". ועיין כלל נט.

רלג. תהלים פרק קט, יד

יִזְכְּרוּ עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יִלְנָק וְחַטָּאת אֹמֹר אֶל־תִּמָּח:

כשר, דהוי פורענות דגוים.

רלד. תהלים פרק קיא, ד

זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלָאוֹתָיו סֵגוֹן וְרַחֲמוֹ יִלְנָק:

לכאו' כשר. פסוק זה תלוי במחלוקת נוסחאות התפילה. האשכנזים מחשיבים אותו כזכרון בפני עצמו, אבל הספרדים כוללים אותו עם הפסוק הבא "טרף נתן ליראיו", ומוסיפים פסוק אחר לזכרונות. ובאמת צ"ע מדוע נחשב זכרונות הרי אינו עוסק בזכרון של ה', אלא ב"זכר" שעשה ה' לנפלאותיו, שיזכרוהו ישראל. ואמר זקני הגר"ה רוט שליט"א שע"י שישאל זוכרים את הנפלאות, הם מכניסים זכרון הניסים לפני ה' לשוב ולעוררם בכל שנה.

רלה. תהלים פרק קיא, ה

טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכֹּר לַעֲוֹלָם בְּרִיתוֹ:

כשר. נזכר בנוסח התפילה שלנו.

רלו. תהלים פרק קיב, ו

כִּי־לַעֲוֹלָם לֹא־יָמוּט לִזְכֹּר עֲוֹלָם יְהִיָּה צַדִּיק:

לכאו' פסול, וצ"ע. המצודות פירש "לזכר עולם - אף בעוה"ב יוזכר לצדיק ויקבל עוד גמול". ולשיטתו הכוונה שהקב"ה יזכור אותו להטיבו בעוה"ב. ויש לדון אם זהו זכרון דיחיד, כיון שמדבר על צדיק יחיד, או שיש כאן זכרון כללי לכל צדיקי ישראל, ובפרט ש"עמך כולם צדיקים". אבל

ברד"ק משמע שגם לאחר מותו הוא יזכר כאן בעוה"ז. וזקני הגראי"ה רוס שליט"א צידד שגם לשיטת המצודות אינו כשר כיון שלא נזכר להדיא שהי"ת הוא הזוכר. [אף שגם "זכר עשה לנפלאותיו" לא כתוב מיהו, וכן רבים, אבל כוונת זקני שליט"א שהפסוק כלל לא עוסק בזכר אלא בתוצאה שהוא יהיה "לזכר"].

רלז. תהלים פרק קטו, יב

יְקוֹחַ זְכָרְנוּ יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית אֱהֱרֹן:
לכא' כשר. עיין במפרשים "ה' שהוא זוכר אותנו בני ישראל". אך דעת רבי משה שהובא באבן עזרא ש"זכרנו" אינו לשון זכרון אלא לשון זכר (היפך נקבה) "הזכרים שלנו", אך דבריו נדחו, עיי"ש.

רלח. תהלים פרק קיט, מט

זְכַרְדְּבָר לַעֲבֹדָה לְעַל אֲשֶׁר יִסְלַחֲנִי:
לכא' פסול, וצ"ע. בפשטות הוא זכרון דיחיד, אבל האלשיך כותב: "זכר דבר לעבדך, ולא על הנוגע אלי כי אם על אשר יחלתי על מה שעשית לי שאיחל, והוא שלא אכלה האומות עתה עד גאולת ישראל, וזהו על אשר יחלתי להושיע בידי את ישראל" עכ"ל. ולפי פירוש זה הזכרון הוא על ישועת כלל ישראל.

רלט. תהלים פרק קלה, יג

יְקוֹךְ שְׁמִי לַעֲוֹלָם יְקוֹךְ זְכָרְךָ לְדֹר־דֹּר:
לכא' פסול. ועיין כלל לה.

רמ. תהלים פרק קלו, כג

נִשְׁבַּשְׁפְּלֵנוּ זְכַר לָנוּ כִּי לַעֲוֹלָם חֲסָדֶךָ:
כשר. לפי רוב המפרשים "בשפלנו" בגלות מצרים, אבל ברד"ק פירש "בשפלנו" - כשיצאנו מן הארץ בעווינו ובחטאתינו שהיינו בגלות בשפל. ולפי"ז אולי הוי זכרון פורענות חטאי ישראל. ועיין כלל נו.

רמא. תהלים פרק קלז, ז

זְכַר יְקוֹךְ לִבְנֵי אָדָם אֲתָּ יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוֹ עָרוֹ לְעַד הַיָּסוֹד:

כשר. הגמרא בר"ה לב, ב מביאה פסוק זה כדוגמא לפורענות עכו"ם דכשר.

רמב. משלי פרק י, ז

זְכַר צְדִיק לְבִרְכָה וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב:

לכא' פסול, וצ"ע. רוב המפרשים כותבים שהמזכירים את הצדיק יברכוהו, אבל האבן עזרא כותב שמן השמים יברכהו, וא"כ מדובר בזכרון ה'. ויש לדון אם זהו זכרון יחידי או בבחינת "עמך כולם צדיקים", ראה לעיל אות רלו.

רמג. איוב פרק ד, ז

זְכַרְנָא מִי הָיָא נָקִי אֲבָד וְאִיפָּה יִשְׁרִים נִכְחָדוּ:
פסול.

רמד. איוב פרק ז, ז

זְכַר כִּי־רוּחַ חַיִּי לֹא־תָשׁוּב עֵינִי לְרָאוֹת טוֹב:
פסול. משום זכרון פורענות (זהו ממש כמו "ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב") ודיחיד, ובפרט לפי מה שאמרו חז"ל (הובא ברש"י) כאן כפר איוב בתחיית המתים.

רמה. איוב פרק י, ט

זְכַרְנָא כִּי־כַחֲמָר עֲשִׂיתָנִי וְאֶל־עֶפְרָה תִּשְׁיַכְנִי:
לכא' כשר, וצ"ע. במבט ראשון זה נראה פסוק של פורענות כמו "ויזכור כי בשר המה רוח הולך", אבל המצודות והמלבי"ם פירשו שזה תמיהה, זכור נא כי אתה עשית אותי כחומר ביד היוצר, וא"כ מדוע אל עפר תשיבני? חוסה על עמלך! לפי"ז זהו זכרון טוב. אמנם יש לדון מצד זכרון דיחיד, אך לכא' איוב טוען כאן לזכרון כללי על כל בני האדם ששייך בהם טענת "כחומר עשיתני - ואל עפר תשיבני?"

רמו. איוב פרק יא, טז

כִּי־אַתָּה עָמַל תִּשְׁכַּח כָּמֹיִם עֲבָרֵי תִזְכָּר:
פסול.

רמז. איוב פרק יד, יג

מִי יִתֵּן בְּשִׂאוֹל תִּצְפֹּנֵנִי תִסְתִּירֵנִי עַד־שׁוּב אֶפְרָה תִּשִּׁית לִי חֶק וְתִזְכְּרֵנִי:
לכא' כשר, וצ"ע. "תשיית לי חוק ותזכרני" להחיותי בתחיית המתים, אבל כל הפסוק בא לתאר את הפורענות והיסורים, איך מבקש לברוח אל המוות ולהמתין שם עד שיוכרהו ה' לטובה להחיותו, וצ"ע.

רמח. איוב פרק לו, כד

זְכַר כִּי־תִשְׁנֶא פְעָלִי אֲשֶׁר שָׂרָרִי אֲנִישִׁים:
פסול.

רמט. איוב פרק מ, לב

שִׁים-עָלָיו כִּפָּה זָכַר מְלַחֲמָה אֶל-תּוֹסָף:
פסול.

רנ. איכה פרק ג, יט

זָכַר-עֲנִי וּמְרוּדִי לַעֲנָה וְרָאשׁ:

לכא' כשר. בפשטות הוא זכרון רעות העכו"ם, כמו "דורש דמים אותם זכר" וכדומה. אבל יש גם משמעות של מרידה, כמו שאמרו חז"ל באיכה רבה: "אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע, זכור ענויני ושעוניתי ומרודי שמרדתי בכ' ויסורין שהרויתני לענה וראש - יצאו אלו באלו".

רנא. איכה פרק ה, א

זָכַר יִקְוֶה מִיְהוָה לָנוּ הַבֵּיט הַפִּיטָה וְרָאָה אֶת-חֶרְפָּתָנוּ:
לכא' כשר.

רנב. אסתר פרק ו, א

בְּלִילָה הַהִיא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהִבִּיא אֶת-סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי
הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

לכא' פסול. אף דחו"ל דרשוהו על מלכו של עולם, ולפי"ז ספר הזכרונות קאי על זכרון של מעלה, עיין במפרשים, אבל זהו דרש בנוסף על הפשט, ומסתבר שאין יוצאים עפ"י רמזים כאלו, עיין כלל י.

רנג. נחמיה פרק א, ח-ט

זָכַר-נָא אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוִּיתָ אֶת-מִלְשָׁה עֲבָדֶיךָ לֵאמֹר אַתֶּם תִּמְעָלוּ אֵלַי
אֶפְיָן אַתְּכֶם בְּעַמִּים: וְשִׁבְתֶּם אֵלַי וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוֹתַי וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם אִם
יִהְיֶה נִדְחֶכֶם בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם אֶקְבָּצֶם וְהַבּוֹאִתִּים וְהַבִּיאֹתִים אֶל
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי לִשְׁכֹּן אֶת שְׁמִי שָׁם:

לכא' כשר. פסוק זה נשמע במבט ראשון פורענות גמורה, אבל באמת כשלומדים את כל ההקשר זהו זכרון לטובה. עיין בכל המפרשים שכוונת נחמיה לבקש שה' יזכור את הבטחתו שגם כאשר אתם תמעלו ואפִיין אתכם בעמים, בכל זאת אם תשובו אלי אקבץ אתכם ואשיב את שבותכם. א"כ יש כאן זכרון לטובה גדולה. וראה כע"ז להיפך באות רג. ועיין כלל מז. אבל יש לדון שאי אפשר לומר רק את הפסוק הראשון בלי המשכו, משום שאז המשמעות מתפרשת כביכול לרעה. ועיין כלל נט.

רנד. נחמיה פרק ב, כ

וְאֵשִׁיב אוֹתָם דָּבָר וְאוֹמַר לָהֶם אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם הוּא יַצְלִיחַ לָנוּ וְנִגְהָנוּ
עֲבָדָיו נִקְוִים וּבְגִינוּ וְלָכֶם אִיוֹ-חֶלֶק וַצִּדְקָה וְזַכְרֹון בִּירוּשָׁלַם:
פסול.

רנה. נחמיה פרק ה, יט

זָכְרָה-לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה כָּל אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עַל-הָעָם הַזֶּה:
פסול. הגמרא מביאה פסוק זה כדוגמא לזכרון דיחיד דפסול.

רנו. נחמיה פרק ו, יד

זָכְרָה אֱלֹהֵי לְטוֹבָה וּלְסִנְבִּלַט כְּמַעֲשָׂיו אֵלֶּה וְגַם לְנוֹעֲדָה הַנְּבִיאָה
וּלְיִתָּר הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הָיוּ מִיְּרָאִים אוֹתִי:
לכא' פסול. ואע"פ שאינו יחיד ממש, מכל מקום סו"ס אינו דרבים. ועיין לעיל אות רט.

רנז. נחמיה פרק יג, יד

זָכְרָה-לִי אֱלֹהֵי עַל-זֹאת וְאֶל-תַּמַּח חֶסְדִּי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּבֵית אֱלֹהֵי
וּבְמִשְׁמָרָיו:
פסול. זכרון דיחיד הוי.

רנח. נחמיה פרק יג, כב

וְאִמְרָה לְלוֹאִים אֲשֶׁר יִהְיוּ מִטְהָרִים וּבָאִים שְׁמֵרִים הַשְּׁעָרִים לְקִדְּשׁ אֶת-
יְוֹם הַשַּׁבָּת גַּם-זֹאת זָכְרָה-לִי אֱלֹהֵי וְחֻסָּה עָלַי כָּרֵב חֲסִדָּה:
פסול. זכרון דיחיד הוי.

רנט. נחמיה פרק יג, כט

זָכְרָה לָהֶם אֱלֹהֵי עַל גְּאֻלִּי הַכֹּהֲנָה וּבְרִית הַכֹּהֲנָה וְהַלְוִיִּם:
פסול. זכרון פורענות, וגם משום זכרון דיחיד.

רס. נחמיה פרק יג, לא

וּלְקַרְבֵּן הַעֲצִים בַּעֲתֵימָם מִזְמָנוֹת וּלְבַכּוּרִים זָכְרָה-לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה:
פסול. זכרון דיחיד הוי.

רסא. דברי הימים א פרק טז, יב

זָכְרוּ וּנְפִלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מִפְתִּיו וּמִשְׁפָּטֵי-פִיהוּ:

פסול.

רסב. דברי הימים א פרק טז, טז

זָכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאַלֵּף דָּוִד:

פסול.

רסג. דברי הימים ב פרק ו, מב, תפילת שלמה כשהכניס הארון לבית המקדש

יִקְוֶה אֱלֹהִים אֶל־תִּשָּׁב פָּנָי מִשִּׁיתֶּיךָ זָכָרָה לְחֶסְדֵי דָוִד עַבְדְּךָ:

לכאן פסול. כי זכרון דיחיד הוי, אבל יש לדון שכיון שהזכרון הוא בשביל להכניס הארון לבית המקדש, אפשר שהוא כמו זכרון האבות לטובת כלל ישראל שנחשב זכרון דרבים, וצ"ע.

פקדונות כזרונות

קיי"ל כרבי יוסי שמכשירם (אלא שאין נוהגים כן לכתחילה)

רסד. בראשית פרק כא, א

וַיִּקְרָא פֶקֶד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יִקְוֶה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דָּבָר:

כשר. פסוק זה מובא בגמרא כדוגמא לפקדונות. ומבארת שאין לפוסלו משום פקדון-זכרון דיחיד, משום דאתו רבים מינה (בההיא פקידה, רש"י).

רסה. בראשית פרק נ, כד

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהַעֲלֶה אֶתְכֶם

מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב:

כשר. ואולי יש כאן ב' פקדונות "פקוד" "יפקוד". עיין כלל ח.

רסו. בראשית פרק נ, כה

וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בָּנָיו יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלֶתֶם

אֶת־עַצְמוֹתַי מִצֵּה:

כשר. כנ"ל.

רסז. שמות פרק ג, מז

לך ואספֹת את־זקני ישראל ואמרת אליהם יקוֹץ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה
אֵלַי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקִדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי
לְכֶם בְּמִצְרָיִם:

כשר. פסוק זה מובא בגמרא כדוגמא לפקדונות.

רסח. שמות פרק ד, לא

וַיֹּאמֶר הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פֶקֶד יִקְוֶה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָנָם
וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
כשר.

רסט. שמות פרק יג, יט

וַיִּקַּח מִנֶּשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁכִּיעַ הַשִּׁבְעִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:
כשר.

רע. שמות פרק כ, ה

לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ עֵוֹן
אָבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָא י:
פסול. פקדון דפורענות. עיין כלל ס.

רעא. שמות פרק לד, ז

נִצֵּר חֶסֶד לְאֵלִימ נִשָּׂא עֵוֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנָּקֶה פֶקֶדוֹ עֵוֹן
אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רִבְעִים:
פסול. פקדון דפורענות. עיין כלל ס.

רעב. במדבר פרק יד, יח

יִקְוֶה אֶרֶךְ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד נִשָּׂא עֵוֹן וּפָשַׁע וְנִקְהָ לֹא יִנָּקֶה פֶקֶדוֹ עֵוֹן
אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רִבְעִים:
פסול. פקדון דפורענות. עיין כלל ס.

רעג. במדבר פרק טז, כט

אִם-כַּמּוֹת כָּל-הָאָדָם יִמָּתוּן אֱלֹהִים וּפְקֻדַּת כָּל-הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יִקְוֶה שְׁלֹחָנִי:

פסול. הגמרא מפרשת "פקודת כל האדם יפקד" - ע"י חבריהם שבאים לפוקדם בביקור חולים, ומכאן רמז לביקור חולים. לפי"ז אין כאן סרך פקדונות כמובן. אבל באונקלוס פירש לשון "אסער עליהון" - לשון פקידת עוון. ועכ"פ הוי פקדונות דיחידים ודפורענות.

רעד. דברים פרק ה, ט

לֹא-תִשְׁמַתְנָה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְקֹנֶה אֱלֹהֶיךָ אֶל קִנְיָא פֶּקֶד עֵוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבָּעִים לְשָׁנָא י: **פסול.** פקדון דפורענות. עיין כלל ס.

רעה. שמואל א פרק ב, כא

כִּי-פִקֵּד יִקְוֶה אֶת-סִנְיָהּ וַתִּהְיֶה וַתִּלְדַּ וְשְׁלֹשֶׁה-בָּנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת וַיִּגְדְּלָה הַנָּעַר שְׁמוּאֵל עִם-יְקֹנֶה: **לכא' פסול, וצ"ע.** עיין אות קנה ואות קפג.

רעו. שמואל א פרק טו, ב

כֹּה אָמַר יְקֹנֶה צָבָאוֹת פִּקְדָתִי אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ בְּדֶרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם: **כשר.** פורענות עכו"ם.

רעז. ישעיהו פרק י, ג

וּמִה-תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם פִּקְדָהּ וּלְשׂוֹאָה מִמֶּרְחֶק תָּבוֹא עַל-מִי תִנּוּסוּ לַעֲזֹרָה וְאֵנָּה תַעֲזֹבּוּ כְּבוֹדָכֶם: **פסול.** פקדון דפורענות.

רעה. ישעיהו פרק יג, יא, נבואת פורענות בבל

וּפְקֻדָתִי עַל-תִּבְלִי רָעָה וְעַל-רָשָׁעִים עֲוֹנָם וְהַשְׁבַּתִּי גֵאוֹן זֵלִים וְגִאֲוַת עָרִיצִים אֲשָׁפִיל: **כשר.** פורענות דגוים.

רעט. ישעיהו פרק כג, יז, גאולת צור לאחר גלותה

וְהָיָה מִקֶּץ שְׁבַעִים שָׁנָה יִפְקֹד יְקֹנָן אֶת-צֹר וְשָׁבָה לְאַתְנֶנְהָ וְזִנְתָהּ אֶת-
כָּל-מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:
לכא' פסול, וצ"ע. זוהי פקידה לטובה על עכו"ם, עיין כלל נג.

רפ. ישעיהו פרק כו, טז

יְקֹנָן בַּצֹּר פְּקֻדֵּי צָקוֹן לְחַשׁ מוֹסְרָהּ לְמוֹ:
פסול.

רפא. ישעיהו פרק כו, כא

כִּי-הִנֵּה יְקֹנָן יֵצֵא מִמְּקוֹמוֹ לִפְקֹד עֲוֹן יִשְׁבֵּיהָ-אֶרֶץ עָלְיוֹ וְגִלְתָּהּ הָאָרֶץ
אֶת-דָּמֶיהָ וְלֹא-תִכַּסֶּה עוֹד עַל-הַרוּגֶיהָ:
כשר. פורענות דגוים.

רפב. ירמיהו פרק ו, טו

הַיָּשׁוּ כִּי תוֹעֲבָה עָשׂוּ גַם-בְּיֹשֵׁב גַם-הַכְּלִים לֹא יִדְעוּ לָכֵן יִפְּלוּ
בְּנִפְלִים בְּעֵת פְּקֻדֹתֵיהֶם יִפְשְׁלוּ אָמַר יְקֹנָן:
פסול. פקדון דפורענות.

רפג. ירמיהו פרק ח, יב

הַיָּשׁוּ כִּי תוֹעֲבָה עָשׂוּ גַם-בְּיֹשֵׁב לֹא-יִבְשׁוּ וְהַכְּלָם לֹא יִדְעוּ לָכֵן יִפְּלוּ
בְּנִפְלִים בְּעֵת פְּקֻדֹתֵיהֶם יִפְשְׁלוּ אָמַר יְקֹנָן:
פסול. פקדון דפורענות.

רפד. ירמיהו פרק יא, כב, אודות אנשי ענתות שביקשו את נפש ירמיהו

לָכֵן כֹּה אָמַר יְקֹנָן צָבָאוֹת הַנְּגִי פֹקֵד עַלֵיהֶם הַבְּחוּרִים יָמָתוּ בַחֲרֹב
בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם יָמָתוּ בַרְעֵב:
לכא' פסול, וצ"ע. יש לדון אם פסוק זה נחשב כפורענות לישראל או כפורענות לאויבי נביא ה'
(אף שהם מבני ישראל), שהרי ירמיהו מבקש מה' "אראה נקמתך מהם".

רפה. ירמיהו פרק יא, כג

וּשְׂאֲרִית לֹא תִהְיֶה לָהֶם כִּי-אָבִיא רָעָה אֶל-אֲנָשֵׁי עֲנָתוֹת שָׁנַת פְּקֻדֹתֵיהֶם:

לכאן פסול, וצ"ע. כנ"ל אות רפד.

רפז. ירמיהו פרק יד, י

כֹּה־אָמַר יְקֹנָק לַעֲמֵם הַזֶּה בֵּן אֶהְבֹּ לְנוֹעַ רַגְלֵיהֶם לֹא חָשְׁכוּ וַיִּקְנֹק לֹא
רָצָם עֲתֵה יִזְכָּר עֲוֹנָם וַיִּפְקֹד מִטְּאֲתָם:
פסול. פקדון דפורענות.

רפז. ירמיהו פרק כג, ב

לִכֵּן כֹּה־אָמַר יְקֹנָק אֶלְהִי יִשְׂרָאֵל עַל־הָרָעִים הָרָעִים אֶת־עַמִּי אַתֶּם
הַפְּצִיתֶם אֶת־צִאֲנִי וּבַתְּחוּם וְלֹא פָקַדְתֶּם אֹתָם הַנְּגִי פָקַד עַלְיֶכֶם אֶת־רָע
מַעַלְלֵיכֶם נְאֻם־יְקֹנָק:
פסול. זכרון דפורענות.

רפח. ירמיהו פרק כג, יב

לִכֵּן יִהְיֶה בְּרָכָם לָהֶם כַּחֲלֻקָּתָם בְּאַפְלָה יִדְּחוּ וַיִּגְּפוּ בָּהֶם כִּי־אֲבִיא
עֲלֵיהֶם רָעָה שְׁנֵת פְּקַדְתָּם נְאֻם־יְקֹנָק:
פסול. פקדון דפורענות.

רפט. ירמיהו פרק כג, לד

וְהַנְּבִיא וְהַכֹּהֵן וְהָעָם אֲשֶׁר יֹאמַר מִשָּׂא יְקֹנָק וּפְקַדְתִּי עַל־הָאִישׁ הַהוּא
וְעַל־בֵּיתוֹ:
פסול. פקדון דפורענות.

רצ. ירמיהו פרק כה, יב

וְהָיָה כַּמְּלֹאוֹת שְׂבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל־מֶלֶךְ־בָּבֶל וְעַל־הַגֹּיִם הַהֵוא נְאֻם־
יְקֹנָק אֶת־עֲוֹנָם וְעַל־אֶרֶץ כַּשְׂדִּים וְשָׂמַתִּי אֹתוֹ לְשִׂמְמוֹת עוֹלָם:
כשר. פורענות דגוים. ועיין כלל נב.

רצא. ירמיהו פרק כז, כב, נבואה על כלי המקדש

בְּבִלָּה יִבָּאוּ וְשָׂמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פְּקַדִּי אֹתָם נְאֻם־יְקֹנָק וְהָעֲלִיתִים
וְהִשְׁבִּיתִים אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה:
לכאן כשר. ויש לדון אם פסוקים העוסקים בזכרון ופקידת כלי מקדש כשרים לזכרונות, עיין כלל
לו.

רצב. ירמיהו פרק כט, י

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנַי מְלֵאת לְבַבְכֶּם שְׁבָעִים שָׁנָה אֲפַקְדֶם אֶתְכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת־דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהַשְׁיִיב אֶתְכֶם אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה: כשר.

רצג. ירמיהו פרק כט, לב

לֵכֶן כֹּה־אָמַר יְהוָה הִנְנִי פֹקֵד עַל־שְׁמַעְיָה הַנָּחֳלָמִי וְעַל־זִרְעוֹ לֹא־יִהְיֶה לוֹ אִישׁ יוֹשֵׁב בַּתּוֹךְ־הָעָם הַזֶּה וְלֹא־יִרְאֶה בְטוֹב אֲשֶׁר־אֲנִי עוֹשֶׂה־לְעַמִּי נְאֻם־יְהוָה כִּי־סָרְהָ דָבָר עַל־יְהוָה: פסול. פקדון דפורענות ודיחיד.

רצד. ירמיהו פרק לו, לא

וּפְקֻדָּתִי עָלָיו וְעַל־זִרְעוֹ וְעַל־עַבְדָּיו אֶת־עֲוֹנָם וְהִבֵּאתִי עָלֵיהֶם וְעַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְרוּשָׁלַם וְאֶל־אִישׁ יְהוּדָה אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ: פסול. פקדון דפורענות.

רצה. ירמיהו פרק נ, כז, נבואת חורבן בבל

חָרְבוּ כָל־פְּרִיָה יִרְדּוּ לַטָּבַח הִוֵּי עָלֵיהֶם כִּי־בָא יוֹמָם עַת פְּקֻדָּתָם: כשר. פורענות דגוים. ועיין כלל נב.

רצו. יחזקאל פרק כג, כא

וְתִפְקְדִי אֶת זַמַּת נְעוּרֶיךָ בַּעֲשׂוֹת מַמְצָרִים דַּדִּיךָ לְמַעַן שְׂגִי נְעוּרֶיךָ: פסול.

רצז. יחזקאל פרק לח, ח, נבואה על גוג מלך מגוג

מִיָּמִים רַבִּים תִּפְקֹד בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תִּבּוֹא אֶל־אַרְצִי מִשׁוֹבְבַת מִחֶרֶב מִקְבָּצַת מַעֲמִים רַבִּים עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הֵנִי לְחֶרֶבָה תִּמְיֵד וְהִיא מַעֲמִים הוֹצָאָה וְיִשְׁכְּבוּ לְבִטָח כָּלָם:

לכאו' כשר. פורענות דעכו"ם. אמנם העיר זקני הגראי"ה רוט שליט"א שכאן לא נזכר בפירושו שה' הוא הפוקד, וצ"ע. אבל דעת תרגום יונתן ש"תפקד" מלשון מנין וספירה ולא מלשון זכרון ופקידה.

רצח. הושע פרק א, ד,

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו קְרָא שְׁמוֹ יִזְרְעֵאל כִּי־עוֹד מַעֲט וּפָקַדְתִּי אֶת־דָּמִי
יִזְרְעֵאל עַל־בֵּית יְהוּא וְהִשְׁבַּתִּי מִמְּלָכּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל:
פסול. פקדון דפורענות ודיחיד.

רצט. הושע פרק ב, טו

וּפָקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת־יָמֶי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם וּתַעֲד נִזְמָה וְחִלִּיתָהּ
וּתִלְדִּי אֶחָדִי מֵאֲהָבָיָהּ וְאֶתִּי שְׂכָחָה נָא־יְהוָה:
פסול. פקדון דפורענות.

ש. הושע פרק ד, ט

וְהָיָה כְעַם כִּפְהֶן וּפָקַדְתִּי עָלָיו דִּרְכָּיו וּמַעַלְלָיו אָשִׁיב לוֹ:
פסול. פקדון דפורענות.

שא. הושע פרק ח, יג

זָבַחְתִּי הַבְּהֵמָה יִזְבְּחוּ בָשָׂר וַיֹּאכְלוּ יְהוָה לֹא רָצָם עֹתָהּ יִזְכָּר עוֹנָם וַיִּפְקֹד
חַטֹּאתֵיהֶם הִמָּה מִצָּרִים יָשׁוּבוּ:
פסול. פקדון דפורענות.

שב. הושע פרק ט, ז

בָּאוּ יָמֵי הַפָּקָדָה בָּאוּ יָמֵי הַשָּׁלֹם יִדְעוּ יִשְׂרָאֵל אֲנִיל הַנְּבִיא מְשַׁגֵּעַ אִישׁ
הָרוּם עַל רֶב עוֹנָהּ וְרָבָה מִשְׁטָמָה:
פסול. פקדון דפורענות.

שג. הושע פרק יב, ג

וְרִיב לִיקְחוּ עִם־יְהוּדָה וּלְפָקֵד עַל־יַעֲקֹב כְּדִרְכָּיו כְּמַעַלְלָיו יָשִׁיב לוֹ:
פסול. פקדון דפורענות.

שד. עמוס פרק ג, ב

רַק אַתֶּם יִדְעֵתִי מְכַל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־
עוֹנֹתֵיכֶם:

לכאו' פסול. פקדון דפורענות. אמנם הפסוק כאן מתאר איך הפקידה מרוב אהבה, "רק אתכם ידעתי", אבל מ"מ לא עדיף מ"בחימה שפוכה אמלוח עליכם".

שה. עמוס פרק ג, יד

**כִּי בַיּוֹם פִּקְדֵי פִשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל עָלָיו וּפִקְדֹתַי עַל־מִזְבְּחוֹת בֵּית־אֵל
וְגִגְדָּעַי קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְנִפְלֹוּ לְאָרֶץ:**
לכא' פסול, וצ"ע. פקדון דפורענות. אמנם לכא' פקידת פורענות כנגד מזבחות עבודה זרה הינם
פקידה טובה כמו פקידת פורענות עכו"ם, וצ"ע.

שו. מיכה פרק ז, ד

**טוֹבָם כְּחֹדֶק יֵשָׁר מִמְּסוּכָה יוֹם מִצְפִּיר פִּקְדֹתֶיךָ בָּאָה עִתָּהּ תִּהְיֶה
מְבוֹכְתָם:**
פסול. פקידה דפורענות.

שז. צפניה פרק א, ט

**וּפִקְדֹתַי עַל כָּל־הַדּוֹלָג עַל־הַמִּפְתָּן בַּיּוֹם הַהוּא הַמְּמַלְאִים בֵּית אֲדֹנֵיהֶם
חֶמֶס וּמִרְמָה: לכא' פסול.** פקדון דפורענות. וצ"ע שאולי פורענות של עובדי עבודה זרה זה
כמו פורענות דגוים.

שח. צפניה פרק ב, ז, נבואת שיבת ציון

**וְהָיָה חֶבֶל לִשְׂאֲרֵית בֵּית יְהוּדָה עָלֵיהֶם יִרְעוּן כִּבְתִּי אֲשַׁקְלוֹן בְּעֶרְב
יִרְבְּצוּן כִּי יִפְקְדֻם יִקְרָא אֱלֹהֵיהֶם וְשָׁב שְׁבוֹתָם שְׁבִיתָם:**
כשור.

שט. זכריה פרק י, ג

**עַל־הָרָעִים חֲרָה אִפִּי וְעַל־הַעֲתוּדִים אֶפְקוֹד כִּי־פִקְדֹ יִקְרָא צָבָאוֹת
אֶת־עֲדָרוֹ אֶת־בֵּית יְהוּדָה וְשָׁם אוֹתָם כְּסוּס הוֹדוּ בַּמִּלְחָמָה:**
כשור. וצ"ע אם יוצאים בו משום שתי זיכרונות, הראשון על פורענות דגוים "על העתודים אפקוד"
והשני על טובת ישראל "כי פקד ה' צבקות את עדרו".

שי. תהלים פרק ח, ה

מִה־אֲנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֵנוּ וּבֶן־אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ:
לכא' כשור. אמנם בתרגום "כי תסער עלוי", לשון פקידת עוונות. לגבי "כי תזכרנו" עיין אות ריא.

שיא. תהלים פרק יז, ג

בְּתִנִּית לִבִּי פִקְדֹת לִילִיָּה צָרְפֹתַי בַּל־תִּמְצָא לִמְתִּי בַל־יַעֲבֹר־פִּי:

פסול. משום פקדון דיחיד. יש מפרשים "פקדת לילה" ולא מצאת בי רע, אבל יש מפרשים "פקדת לילה" על חטאי שבילילה, ולפי"ז הוא גם פקדון דפורענות.

שיב. תהלים פרק נט, ו

**וְאַתָּה יְקֹנֶה-אֱלֹהִים צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַקִּיצָה לַפֶּקֶד כָּל-הַגּוֹיִם
אֶל-תַּחֲנוּן כָּל-בְּגֵדֵי אָנָּן סָלָה:
כשר. פורענות גויים.**

שיג. תהלים פרק סה, י

**פֶּקֶדֶת הָאָרֶץ וּתְשַׁקֶּה רַבַּת תַּעֲשֶׂהָ נָה פֶּלַג אֱלֹהִים מָלֵא מֵיִם תִּכְיֶן
דָּגָנָם כִּי-כֵן תִּכְיֶה:
לכא' כשר. פקדון הארץ לטובה, נזכר גם ב"הארץ אזכור", וגם בלשון "כ" ארץ אשר ה' אלקיך
דורש אותה" לגבי פקידת גשמים. (ויש לדון אם מקיימים ב"דורש אותה" זכרונות כמו בפקדונות,
שהרי הראשונים שם ביארו לשון פקידה והשגחה על הארץ ועל מעשי יושביה, וזהו ממש
כפקדונות, וצ"ע. וכן יש לעיין בכל "דרישה" בלשה"כ ועוד חזון למועד בל"נ).**

שיד. תהלים פרק קו, ד

**זָכַרְנִי יְקֹנֶה בְּרָצוֹן עֲמָךְ פֶּקֶדְנִי בִישׁוּעָתְךָ:
פסול. כי פקדון דיחיד.**

שטו. משלי פרק יט, כג

**יִרְאֵת יְקֹנֶה לַחַיִּים וְשִׁבְעַת יָלִין בְּלִי-פֶקֶד רָע:
פסול.**

שטז. איוב פרק לא, יד

**וַיֵּמָה אֶעֱשֶׂה כִּי-יָקֹם אֵל וְכִי-יִפְקֹד מֶה אֲשִׁיבָנִי:
פסול. פקדון דיחיד ודפורענות.**

שיז. רות פרק א, ו

**וּתְקַם הִיא וְכִלְתֶּיהָ וּתִשָּׁב מִשְׁכְּנֵי מוֹאָב כִּי נִשְׁמָעָה בְּשָׂדֶה מוֹאָב כִּי-פֶקֶד
יְקֹנֶה אֶת-עַמּוּ לָתֵת לָהֶם לֶחֶם:
לכא' כשר.**

שיח. איכה פרק ד, כב

תם-עונך בת-ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת-אדום גלה על-
חטאתיך:

כשר, פורענות דעכו"ם. ואף שמזכיר את עוונות בת ציון, עיין כלל נט.

עוד פקדונות

את לשונות "פקדון" שהמצודות מפרש כ"השגחה" ולא כ"זכרון" רשמתי ברשימה בפני עצמה, כי הסתפקתי אולי זה אינו לשון "פקדון" הכשר משום "זכרון". אבל הדעת נוטה שאין חילוק בין המשמעויות, והכל נחשב זכרונות לרבי יוסי.

שיט. ישעיהו פרק י, יב

והיה כייבצע אדני את-כל-מעשהו בְּתֵר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם אֶפְקֹד עַל-
פְּרִי-גִדְלִי לִבָּב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר וְעַל-תַּפְאֶרֶת רֹם עֵינָיו:
לכא' כשר. פורענות דעכו"ם. אמנם נזכר בתחילת הפסוק "כי יבצע ה' את כל מעשהו בהר ציון" דהיינו שישלים את כל העונש שמבקש ליתן על ירושלים, אך עיין כלל נט, וצ"ע.

שכ. ישעיהו פרק כז, א

בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְקֹנֶה בְּסֶרְפוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְדֹּלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחֹשׁ
בָּרִם וְעַל לִוְיָתָן נָחֹשׁ עַקְלָתוֹן וְהֵרֵג אֶת-הַמִּנְיִן אֲשֶׁר בָּיָם:
כשר. פורענות דגוים.

שכא. ירמיהו פרק ה, ט

הַעֲלֵ-אֵלֶּה לֹא-אֶפְקֹד נְאֻם-יְקֹנֶה וְאִם בְּגוֹי אֲשֶׁר-כָּזָה לֹא תִתְּנָם
נִפְשֵׁי:
פסול. פקדון דפורענות.

שכב. ירמיהו פרק ו, ו

כִּי כֹה אָמַר יְקֹנֶה צָבָאוֹת כִּרְתִּי עֲצָה וְשִׁפְכוּ עַל-יְרוּשָׁלַם סִלְגָּה הִיא
הַעֲרִיר הַפְּקֹד כָּלָה עֲשָׂק בְּקֶרְבָּה:

פסול. פקדון דפורענות. ולהאלישיך שאומר ש"הפקד עליה" נבוכדנצאר להכרית אותה, כלל לא שייך לזכרונות.

שכג. ירמיהו פרק ט, ח

העל־אלה לא־אפקד־בם נא־יְקֹנָם אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר־כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם
נְפִישִׁי:
פסול. פקדון דפורענות.

שכד. ירמיהו פרק ט, כד

הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֲמִי־יְקֹנָם וּפְקֻדָּתִי עַל־כָּל־מוֹל בְּעָרָהָ:
פסול. פקדון דפורענות.

שכה. ירמיהו פרק י, טו

הַכֹּל הִמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בַּעַת פְּקֻדָּתָם יֹאבְדוּ:
לכאורה כשר. פקודת פורענות האלילים או הגויים, עיין במפרשים.

שכו. ירמיהו פרק יג, כא

מִה־תֹּאמְרִי כִי־יִפְקֹד עָלֶיךָ וְאַתָּה לִמְדָת אֲתָם עָלֶיךָ אֶלְפִים לְרֹאשׁ הָלֹא
חֲבִלִים יֵאָחֲזוּךָ כִּמּוֹ אִשָּׁת לָדָה:
פסול. פקדון דפורענות.

שכז. ירמיהו פרק טו, טו

אֲתָה יִדְעָתִי יְקֹנָם זָכְרֹנִי וּפְקֻדָּתִי וְהִנֵּקְם לִי מִרְדְּפִי אֶל־לֶאֲרֹךְ אַפְּךָ תִּקְחֵנִי
דָּע שְׂאֵתִי עָלֶיךָ חֲרָפָה:
פסול. פקדון דיחיד.

שכח. ירמיהו פרק כא, יד

וּפְקֻדָּתִי עָלֵיכֶם כַּכְּרִי מַעֲלִיכֶם נֹאֲמִי־יְקֹנָם וְהִצַּתִּי אֵשׁ בִּינְעֹרָה וְאֶכְלָה
כָּל־סְבִיבֶיהָ: פסול. פקדון דפורענות.

שכט. ירמיהו פרק כז, ח

וְהִיָּה הַגּוֹי וְהַמְּמִלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּ אֹתוֹ אֶת־נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
וְאֵת אֲשֶׁר לֹא־יִתֵּן אֶת־צִנּוּאוֹ בְּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל בַּחֲרֹב וּבְרָעַב וּבְדָבָר
אֶפְקֹד עַל־הַגּוֹי הַהוּא נֹאֲמִי־יְקֹנָם עַד־תָּמִי אֲתָם בְּיָדוֹ:

לכאור' כשר. משום פורענות דגוים. אך לדעת הטורי אבן יש לפסול משום שאין כאן טובת ישראל, עיין כלל נב, ויש לדון עוד שיש בזה קצת פורענות דיישראל שישלוט נבוכדנאצר בכל העולם, או משום טובת הגוי שהוא כפורענות לישראל, ראה כלל נג.

של. ירמיהו פרק ל, כ

וְהָיוּ בְנֵי כְלָדָם וְעַדְתּוֹ לִפְנֵי תַכּוֹן וּפְקֻדָּתִי עַל כָּל־לִחְצִיו:
כשר. פורענות דגוים לוחצי ישראל.

שלא. ירמיהו פרק מד, יג

וּפְקֻדָּתִי עַל הַיּוֹשְׁבִים בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר פְּקֻדָּתִי עַל־יְרוּשָׁלַם
בְּתֹרֵב בְּרָעַב וּבְדָבָר:
פסול. שתי הפקדונות בפסוק הזה פקדונות דפורענות ישראל.

שלב. ירמיהו פרק מד, כט

וְזֹאת־לָכֶם הָאוֹת נְאֻם־יְהוָה כִּי־פִקֵּד אֲנִי עֲלֵיכֶם בְּמָקוֹם הַזֶּה לְמַעַן
תִּדְעוּ כִּי לֹא יִקְוֶמוּ דְבָרֵי עֲלֵיכֶם לְרַעָה:
פסול. פקדון דפורענות.

שלג. ירמיהו פרק נא, יח

הִבֵּל הִמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בַּעֲת פְּקֻדָּתָם יֹאבְדוּ:
לכאורה כשר. עיין כע"ז אות שכה.

שלד. עמוס פרק ג, יד

כִּי בַיּוֹם פִּקְדֵי כְשַׁעֲי־יִשְׂרָאֵל עָלָיו וּפְקֻדָּתִי עַל־מִזְבְּחוֹת בֵּית־אֵל וְנִגְדְעוּ
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְנִפְלּוּ לְאֶרֶץ:
לכאור' פסול. פקדון דפורענות, אבל יש לדון אולי פקידת מזבחות ע"ז הוי כפקידת פורענות עכו"ם.

שלה. צפניה פרק א, ח

וְהָיָה בַּיּוֹם גִּבַּח יְהוָה וּפְקֻדָּתִי עַל־הַשָּׂרִים וְעַל־בְּנֵי הַמִּלָּה וְעַל כָּל־
הַלְבָּשִׁים מִלְּבוּשׁ נָכְרִי:
פסול. פקדון דפורענות ישראל.

שלו. תהלים פרק פ, טו

אֲלֵהֵם צָבָאוֹת לְשׁוֹב־נָא הַבֵּט מִשְׁמַיִם וּרְאֵה וּפִקֵּד גִּפּוֹן זֹאת:
כשר.

שופרות

שלז. שמות פרק יט, טז

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲנִית הַבָּקָר וַיְהִי קָלִית וּבָרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר
וְקָל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרִד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּחְנָה:
כָּשֶׁר. נֹכַח בְּנוֹסַח הַתּוֹפִילָה שֶׁלֵּנוּ.

שלח. שמות פרק יט, יט

וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מִשָּׁעָה יִדְבָּר וְהֶאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
כָּשֶׁר. נֹכַח בְּנוֹסַח הַתּוֹפִילָה שֶׁלֵּנוּ.

שלט. שמות פרק כ, טז

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הָהָר
עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֹק:
כָּשֶׁר. נֹכַח בְּנוֹסַח הַתּוֹפִילָה שֶׁלֵּנוּ.

שמ. ויקרא פרק כה, ט

וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבַעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ בַּיּוֹם הַכִּפָּרִים
תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם:
כָּשֶׁר. וְצ"ע אִם יוֹצֵאִים בּוֹה שְׁנֵי שׁוֹפְרוֹת "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה" "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפַר".

שמא. יהושע פרק ו, ד

וַשְּׁבַעַה כְּהֲנָיִם יִשְׂאוּ שְׁבַעַה שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי הָאָרוֹן וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי תִּסָּבּוּ אֶת־הָעִיר שְׁבַע פְּעָמִים וְהַכְּהֲנָיִם יִתְקַעוּ בַּשֹּׁפְרוֹת:
כָּשֶׁר. וְצ"ע אִם יוֹצֵאִים שְׁתֵּי "יִשְׂאוּ שְׁבַעַה שׁוֹפְרוֹת" ו"יִתְקַעוּ בַּשֹּׁפְרוֹת", או ש"יִשְׂאוּ שְׁבַעַה שׁוֹפְרוֹת" אִינוּ כָּשֶׁר כִּינן שֶׁלֹּא נֹכַח שְׁמִרְעִים או תּוֹקְעִים בָּהֶם.

שמב.

יהושע פרק ו, ה

וְהָיָה בַּמָּשָׁו׃ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל בְּשִׁמְעֶכֶם כְּשִׁמְעֶכֶם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר יִרְעוּ
כָּל־הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלָא חֹמַת הָעִיר תִּחְתְּיָה וְעָלוּ הָעָם אִישׁ נֶגְדּוֹ:
כָּשׁוּר.

שמג.

יהושע פרק ו, ו

וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ בְּרִנּוֹן אֶל־הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שָׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית
וְשִׁבְעָה כֹהֲנִים יִשָּׂאוּ **שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת יוֹבְלִים** לִפְנֵי אֲרוֹן יְקִיָּק:
לכא' כָּשׁוּר. ראה לעיל אות שמא. צ"ע האם נשיאת השופר נחשבת לשופרות.

שמד.

יהושע פרק ו, ח

וַיְהִי כֵּךְ אָמַר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נִשְׂאִים **שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת**
הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי יְקִיָּק עֲבְרוּ וְתִקְעוּ בַּשּׁוֹפְרוֹת וְאֲרוֹן בְּרִית יְקִיָּק הִלָּךְ
אֲחֵרֵיהֶם:
כָּשׁוּר. משום "ותקעו בשופרות", ועל "נושאים שבעה שופרות" עיין לעיל אות שמא.

שמה.

יהושע פרק ו, ט

וַהֲחִלוּץ הִלָּךְ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים תִּקְעוּ **תִּקְעִי הַשּׁוֹפְרוֹת** וְהַמֶּאֱסֹף הִלָּךְ אַחֲרֵי
הָאֲרוֹן הַלֹּד וְתִקְוַע בַּשּׁוֹפְרוֹת:
כָּשׁוּר. לכא' יש כאן שתי שופרות, "תוקעי השופרות" ו"תקוע בשופרות".

שמו. יהושע פרק ו, יג

וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נִשְׂאִים **שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים** לִפְנֵי אֲרוֹן יְקִיָּק
הַלְכִים הַלֹּד וְתִקְעוּ בַּשּׁוֹפְרוֹת וְהַחֲלוּץ הִלָּךְ לִפְנֵיהֶם וְהַמֶּאֱסֹף הִלָּךְ
אַחֲרֵי אֲרוֹן יְקִיָּק הוֹלֵךְ הַלֹּד וְתִקְוַע בַּשּׁוֹפְרוֹת:
כָּשׁוּר. לכא' יש כאן שתי שופרות "הלוד ותקעו" "הלוד ותקוע", ואולי גם שלישי משום "נושאים
שבעה שופרות" כדלעיל אות שמא.

שמז.

יהושע פרק ו, טז

וַיְהִי בַּפֶּעַם הַשְּׂבִיעִית **תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפְרוֹת** וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם
הָרִיעוּ כִּי־נָתַן יְקִיָּק לָכֶם אֶת־הָעִיר:
כָּשׁוּר. עיין אות תלד, תעא.

שמח. יהושע פרק ו, כ

וַיֵּרַע הָעָם וַיִּתְּקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיִּהְיֶה כְּשֹׁמֵעַ הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְיֻעוּ
הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחֲתֶיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדוֹ
וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר:

כשר. וצ"ע אם יוצאים חמש, "וירע העם" "ויתקעו בשופרות" "קול השופר" "וירעו העם" "תרועה גדולה". ועיין אות תלה. ועיין הרחב דבר בשלח יד, טו אם "וירע העם" הוא לשון תרועה או לשון תפילה.

שמט. שופטים פרק ג, כז, מלחמת אהוד כנגד מואב

וַיְהִי בְּבֹאוֹ וַיִּתְּקֵעַ בַּשּׁוֹפָר בְּהָר אֶפְרַיִם וַיִּרְדּוּ עִמּוֹ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָהָר
וְהָיָא לַפְּנִיָּהֶם:
לכאו' כשר. אף שתקיעת השופר כאן נועדה רק לאיסוף העם למלחמה, וצ"ע.

שנ. שופטים פרק ו, לד

וַרִּים יִקְנוּ לְבִשָּׁה אֶת־גִּדְעוֹן וַיִּתְּקֵעַ בַּשּׁוֹפָר וַיִּזְעַק אֲבִיעֶזֶר אַחֲרָיו:
לכאו' כשר. כנ"ל אות שמט.

שנא. שופטים פרק ז, ח

וַיִּקְחוּ אֶת־צִדָּה הָעַם בְּיָדָם וְאֵת שׁוֹפְרֵתֵיהֶם וְאֵת כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל שָׁלַח
אִישׁ לְאַהֲלָיו וּבִשְׁלֹש־מֵאוֹת הָאִישׁ הִחֲזִיק וּמִחֲנֶה מִדָּלָן הָיָה לוֹ מִתַּחַת
בָּעֵמֶק:
לכאו' כשר. כאן מוזכרת נשיאת שופרות בלי שימוש בהם, עיין לעיל אות שמא.

שנב. שופטים פרק ז, טז

וַיַּחֲזֵן אֶת־שְׁלֹש־מֵאוֹת הָאִישׁ שְׁלֹשָׁה רְאָשִׁים וַיִּתֵּן שׁוֹפְרוֹת בְּיַד־כָּלֶם
וּכְבָּדִים רַקִּים וְלַפָּדִים בְּתוֹךְ הַכָּבָדִים:
לכאו' כשר. עיין לעיל אות שמא.

שנג. שופטים פרק ז, יח

וַתִּקְעֵתִי בַּשּׁוֹפָר אֲנֹכִי וְכָל־אַשֵּׁר אִתִּי וַתִּקְעֵתֶם בַּשּׁוֹפְרוֹת גַּם־אַתֶּם
סְבִיבוֹת כָּל־הַמִּחְנֶה וְאַמְרַתֶם לִיקְנוֹן וּלְגִדְעוֹן:
לכאו' כשר. ולכאו' יוצאים שתיים "ותקעתי בשופר" "ותקעתם בשופרות".

שנד. שופטים פרק ז, יט

וַיָּבֹא גִדְעוֹן וּמֵאָה-אִישׁ אֲשֶׁר-אִתּוֹ בַּקֶּצֶה הַמִּחְנֶה רָאשׁ הָאֲשָׁמֶרֶת
הַתִּיכוֹנָה אֹךְ הֵקֵם הִקִּימוּ אֶת-הַשְּׁמָרִים וַיִּתְּקֻעוּ בַּשּׁוֹפְרוֹת וַנִּפְּוֹץ
הַפְּדִים אֲשֶׁר בֵּינָם:
לכאו' כשר.

שנה. שופטים פרק ז, כ

וַיִּתְּקֻעוּ שְׁלִשֶׁת הָרָאשִׁים בַּשּׁוֹפְרוֹת וַיִּשְׁבְּרוּ הַפְּדִים וַיִּנְחֲזִיקוּ בִיד-
שְׁמֹאֲלָם בַּלְפָּדִים וּבִיד- יְמִינָם הַשּׁוֹפְרוֹת לַתְּקוּעָה וַיִּקְרְאוּ תָרֵב לִיקְנוֹן
וּלְגִדְעוֹן:
לכאו' כשר. וצ"ע אם יוצאים שתיים גם משום "וביד ימינם השופרות לתקוע".

שנו. שופטים פרק ז, כב

וַיִּתְּקֻעוּ שְׁלֹש־מֵאוֹת הַשּׁוֹפְרוֹת וַיִּשָּׂם יְקִיָּן אֶת תָּרֵב אִישׁ בְּרַעְהוּ
וּבְכָל-הַמִּחְנֶה וַיִּנָּס הַמִּחְנֶה עַד-בֵּית הַשָּׁטָה צָרְרָתָה עַד שְׁפַת-אֲבֶל
מְחֹלָה עַל-טַבָּת:
לכאו' כשר.

שנו. שמואל א פרק יג, ג

וַיֵּךְ יוֹנָתָן אֶת נֹצִיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים וַשָּׂאוֹל תִּקְעַ
בַּשּׁוֹפָר בְּכָל-הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ הָעֶבְרָיִם:
לכאו' כשר. לפי רוב המפרשים אותו השופר לא נועד לעורר מלחמה או גבורה, אלא לפרסם את
אשר אירע כדי שיוהרו היהודים מנקמת הפלשתים. ומ"מ מסתבר שאין חילוק בין סוגי השופרות
השונים. שהרי אפילו "תקעו שופר בגבעה" שאינו אלא מליצת לשון לפרסום החטאים, נחשב
שופרות אילולי הפסול של פורענות ישראל. ראה כלל לז.

שנח. שמואל ב פרק ב, כח

וַיִּתְּקֻעַ יוֹאָב בַּשּׁוֹפָר וַיַּעֲמֵדוּ כָל-הָעָם וְלֹא-יִרְדְּפוּ עוֹד אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא-יָסְפוּ עוֹד לְהִלָּחֵם:
לכאו' כשר, וצ"ע. וזאת תקיעה להימנע ממלחמה עם מחנה אבנר. ואינה תקיעת מלחמה או גבורה
או נצחון או שמחה וכדומה.

שנט.

שמואל ב פרק ו, טו

וְדוֹד וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת-אַרְוֹן יִקְנֹק בְּתִרְעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר:
כֹּשֶׁר. וְרָאָה אוֹת תּוֹ לַגִּבִּי "בְּתִרְעָה" שֶׁבִּפְסוֹק זֶה.

שס. שמואל ב פרק טו, י

וַיִּשְׁלַח אֲבִשָׁלוֹם מְרַגְלִים בְּכָל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כְּשִׁמְעֶכֶם אֶת-קוֹל
הַשׁוֹפָר וְאַמְרָתָם מֶלֶךְ אֲבִשָׁלוֹם בְּחִבְרוֹן:
לְכָאוּ פִּסּוּל. שֶׁהֵי אֵין לֶךְ פּוֹרְעֵנוֹת גְּדוּלָּה מִזֶּה, שֶׁמֶרֶד אֲבִשָׁלוֹם בִּאֲבִיו.

שסא.

מלכים א פרק א, לד

וּמִשָּׁח אֹתוֹ שָׁם צָדִיק הִכָּהֵן וְנָתַן הַנִּבִּיא לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל וּתְקַעְתֶּם
בַּשׁוֹפָר וְאַמְרָתָם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה:
לְכָאוּ כֹשֶׁר. כֶּשֶׁם שֶׁשׁוֹפְרוֹת הַמִּלְחָמָה וּמִסְעוֹת הַמַּחֲנוֹת כֹּשֶׁרִים, כְּמוֹ"כ שׁוֹפֵר הַמַּלְכֵת מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל. וְעֵינַן אוֹת שִׁסְח, וְצ"ע. וּבִיּוֹתֵר שֶׁלַּגִּבִּי מַלְכוּת מִשֶּׁה רַבִּינוּ יֵשׁ שֶׁכְּתוּבוֹ שִׁיּוּצָאִים בּוֹה
מַלְכוּיּוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהוּא מֶלֶךְ בִּשְׁם ה', וְלֹכֵן הַכְּשִׁירוֹ פִּסּוֹק "וַיְהִי בִישׁוּרוֹן מֶלֶךְ" שֶׁמֶתִּפְרֵשׁ עַל מִשֶּׁה
(חִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"ץ רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֵב, ב), וְא"כ בּוֹדָאֵי תִקְיעַת שׁוֹפֵר שֶׁבָּאָה לְהַמְלִיךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.

שסב.

מלכים א פרק א, לט

וַיִּקַּח צָדִיק הִכָּהֵן אֶת-קֶרֶן הַשֶּׁמֶן מִן-הָאֵהָל וַיִּמָּשַׁח אֶת-שְׁלֹמֹה וַיִּתְקַעוּ
בַּשׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעָם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה:
לְכָאוּ כֹשֶׁר, וְצ"ע. כִּנ"ל אוֹת שִׁסְא.

שסג.

מלכים א פרק א, מא

וַיִּשְׁמַע אֲדֹנֵיהֶן וְכָל-הַקְּרָאִים אֲשֶׁר אֹתוֹ וְהֵם כָּלוּ לְאַכֵּל וַיִּשְׁמַע יוֹאָב
אֶת-קוֹל הַשׁוֹפָר וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ קוֹל-הַקְּרִיָּה הַזֹּאת:
לְכָאוּ כֹשֶׁר, וְצ"ע. כִּנ"ל אוֹת שִׁסְא.

שסד.

ישעיהו פרק יח, ג

כָּל-יִשְׁכְּבִי תִבֵּל וְשִׁכְנֵי אֶרֶץ כְּנַעַן-גַּם הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְקַע שׁוֹפָר
תִּשְׁמָעוּ:

כֹּשֶׁר. נֹאמֵר בְּנוֹסַח הַתְּפִילָּה שִׁלְנוּ. הַמְּפִרְשִׁים נִחְלָקוּ אִם "כִּתְקוּעַ שׁוֹפֵר" מִשְׁמַעוֹתוֹ "כֹּאשֶׁר יִתְקַע
שׁוֹפֵר" או "כְּמוֹ תִקְיעַת שׁוֹפֵר", שֶׁהֵי "כְּנִשׁוּא נִם הָרִים" הוּא לְכָאוּ מִשֶּׁל וְדוּגְמָא, שֶׁלֹּא מִצִּאֲנוּ
שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא יְרִים הַקֵּב"ה נִם הָרִים. וְאִם כֵּן יֵשׁ לְלִמּוּד שֶׁגַּם מִשֶּׁל וְדוּגְמָא מִשׁוֹפֵר כֹּשֶׁר לְשׁוֹפְרוֹת.

שסה. ישעיהו פרק כו, יג

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאָרֶץ אֲשׁוּר
וְהַנְּדָחִים בְּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִיקְנוֹן בְּהָר הַקָּדֵשׁ בִּירוּשָׁלַם:
כשור. נאמר בנוסח התפילה שלנו.

שסו. ישעיהו פרק נח, א

קָרָא בְּגֵרוֹן אֶל־תַּחֲשׁוֹךְ כְּשׁוֹפָר הָרֶם קוֹלָהּ וְהִגִּד לַעֲמִל פְּשָׁעָם וּלְבֵית
יַעֲקֹב חַטָּאתָם: פסול. שופרות דפורענות.

שסז. ירמיהו פרק ד, ה

הִגִּידוּ בִיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם הַשְּׁמִיעוּ וְאָמְרוּ וּתְקַעוּ שׁוֹפָר בְּאָרֶץ
קִרְיָאוּ מִלְאוּ וְאָמְרוּ הָאֶסְפוּ וְנִבְרָאָה אֶל־עַרְי הַמִּבְצָר:
פסול. שופרות דפורענות.

שסח. ירמיהו פרק ד, יט

מַעֲזוּ מַעֲזוּ אַחֲוֵלָה אוֹחֵילָה קִירוֹת לִבִּי הִמָּה־לִּי לִבִּי לֹא אֶחְיֶה כִּי קוֹל
שׁוֹפָר שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְתִּי נִפְלְשִׁי תְרוּעַת מִלְחָמָה:
פסול. שופרות דפורענות [פסוק זה נזכר בירושלמי כפסוק של שופרות דפורענות. ומשמע
דבאל"ה הוי שופרות אע"פ שאינו שופר של הקב"ה, עיין לעיל אות שסא].

שסט. ירמיהו פרק ד, כא

עַד־מָתִי אֶרְאֶה־גַּם אֶשְׁמָעָה קוֹל שׁוֹפָר:
פסול. שופרות דפורענות.

שע. ירמיהו פרק ו, א

הַעֲזוּ בְנֵי בְנֵי־מִן מִקְרָב יְרוּשָׁלַם וּבִתְקוֹלֵעַ תְּקַעוּ שׁוֹפָר וְעַל־בֵּית הַכְּרָם
שָׁאוּ מִשָּׁאֵת כִּי רָעָה נִשְׁקָפָה מִצָּפוֹן וְשָׁכַר גָּדוֹל:
פסול. שופרות דפורענות.

שעא. ירמיהו פרק ו, יז

וְהִקְמַתִּי עָלֵיכֶם צָפִים הַקְּשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ לֹא נִקְשִׁיב:
פסול. שופרות דפורענות.

שעב. ירמיהו פרק מב, יד

לֹא־אֵמַר לֹא כִי אֶרְץ מִצְרַיִם נִבֹּא אֲשֶׁר לֹא־נִרְאָה מִלְחָמָה וְקוֹל שׁוֹפָר לֹא
נִשְׁמָע וְלִלְחָם לֹא־נִרְעַב וְשָׁם נִשְׁבַּח:
פסול.

שעג. ירמיהו פרק נא, כז

שְׂאֵי־נֶס בְּאֶרֶץ תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגּוֹיִם קִדְּשׁוּ עָלֶיהָ גּוֹיִם הַשְׁמִיעוּ עָלֶיהָ
מִמְלָכוֹת אֲרָרְט מִנִּי וְאַשְׁכֵּנֶז פִּקְדוּ עָלֶיהָ טַפְסֹר הַעֲלִי־סוּס כְּגִלְק סָמָר:
כשר. פורענות דגוים.

שעד. יחזקאל פרק לג, ג

וְרֹאָה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה עַל־הָאֶרֶץ וְתִקַּע בִּשְׁוֹפָר וְהִזְהִיר אֶת־הָעָם:
פסול. שופרות דפורענות. ועוד, שהוא משל בעלמא, וצ"ע.

שעה. יחזקאל פרק לג, ד

וְשִׁמַּע הַשְׁמָע אֶת־קוֹל הַשְׁוֹפָר וְלֹא נִזְהָר וַתִּבֹּא חֶרֶב וַתִּקְחָהּ דָּמָו
בְּרֹאשׁוֹ יְהִיָּה:
פסול. שופרות דפורענות. ועוד, שהוא משל בעלמא, וצ"ע.

שעו. יחזקאל פרק לג, ה

אֵת קוֹל הַשְׁוֹפָר שָׁמַע וְלֹא נִזְהָר דָּמָו בּוֹ יְהִיָּה וְהוּא נִזְהָר נִפְשׁוֹ מִלָּט:
פסול. שופרות דפורענות. ועוד, שהוא משל בעלמא, וצ"ע.

שעז. יחזקאל פרק לג, ו

וְהִצָּפָה כִּי־יֵרָאָה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה וְלֹא־תִקַּע בִּשְׁוֹפָר וְהָעָם לֹא־נִזְהָר
וַתִּבֹּא חֶרֶב וַתִּקַּח מֵהֶם נֶפֶשׁ הוּא בַּעֲוֹנוֹ נִלְקַח וְדָמָו מִי־הִצָּפָה אֲדָרְשׁ:
פסול.

שעח. הושע פרק ה, ח

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגְּבֻעָה חֲצֹצֶרֶה בְּרִמָּה הֲרִיעוּ בֵּית אֲנֹן אַחֲרִיד בְּנִימִין:
פסול. שופרות דפורענות. פסוק זה נזכר בגמרא כפסוק של שופרות דפורענות.

שעט. הושע פרק ח, א

אֶל־חֶכֶךְ שׁוֹפָר כְּנֹשֶׁר עַל־בֵּית יִקְנֹק יַעַן עֲבָרוּ בְּרִיתִי וְעַל־תּוֹרָתִי פָּשְׁעוּ:
פסול. שופרות דפורענות.

שפ. יואל פרק ב, א

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן וְהִרְיעוּ בָּהֶר קִדְשִׁי יִרְגָּזוּ כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי־בָא
יֹם־יִקְנֹק בֵּי קְרוֹב:
לכאור פסול, וצ"ע. כאן מדובר בשופר שבא להתרות על הפורענות, אבל המטרה שלו להחזיר
בתשובה, כמו שכתבו המפרשים. ואולי יש כאן שתי שופרות "תקעו שופר" "הריעו". אך פסוק
זה נכלל בפסוקי שופרות של רבי מישאל.

שפא. יואל פרק ב, טו

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קִדְשׁ־צֹמ קָרָא וְצָצְרָה:
לכאור כשר. זה שופר על התשובה כמו שופר של ר"ה. פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של ר"א
הקליר.

שפב. עמוס פרק ב, ב

וְשִׁלַּחְתִּי־אֶשׁ בְּמוֹאֵב וְאָכְלָה אֲרָמְנוֹת הַקְּרִיּוֹת וּמֵת בְּשָׂאוֹן מוֹאֵב
בְּתִרְעָה בְּקוֹל שׁוֹפָר:
כשר. פורענות דגוים הוי. ועיין כלל נב.

שפג. עמוס פרק ג, ו

אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יִחַדְדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר נִיִּקְנֹק לֹא
עֲשֶׂה:
לכאורה פסול. שופר דפורענות. רש"י אומר שהדברים הללו אין אלא דרך משל ודמיון, אך
אעפ"כ שייך לשופרות כנ"ל אות שסד.

שפד. צפניה פרק א, טז

יֹם שׁוֹפָר וְתִרְעָה עַל הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת וְעַל הַפְּנֹת הַגְּבוּהוֹת:
פסול. שופרות דפורענות. והוסיף זקני הגראי"ה רוט שליט"א דאף שתכלית היום הגדול היא
לטובה, מ"מ הוי כעין בחימה שפוכה אמלוח עליכם שפסול.

שפה. זכריה פרק ט, יד

וַיִּקְרָא עֲלֵיהֶם יְרֵאָה וַיֵּצֵא כַּכָּרָק חֶצְיוֹ וַאֲדָנָי יִקְרָא בַּשּׁוּפָר יְתִקֶּעַ וְהִלָּדוּ
בְּסַעֲרוֹת תִּימָן: כשר. פורענות דגוים. ויש אומרים שצריך להמשיך ולהזכיר תחילת הפסוק
הבא "ה' צבקות יגן עליהם", כדי להורות שיש כאן פורענות דגויים שמטרתה לטובת ישראל.
פסוק זה נזכר בעוסח התפילה שלנו.

שפז. תהלים פרק מז, ו

עֲלֵה אֱלֹהִים בְּתִרְעָה יִקְרָא בְּקוֹל שׁוּפָר:
כשר. נזכר בעוסח התפילה שלנו.

שפז. תהלים פרק פא, ד

תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוּפָר בַּכֶּסֶה לַיּוֹם חֲגֹנּוּ:
כשר. נזכר בעוסח התפילה שלנו, ונוסף גם הפסוק הבא "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב".

שפח. תהלים פרק צח, ו

בַּחֲצָצְרוֹת וְקוֹל שׁוּפָר הִרְיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יִקְרָא:
כשר. נזכר בעוסח התפילה שלנו. ועיין אות תנב.

שפט. תהלים פרק קנ, ג

הִלְלוּהוּ בַתִּקְעָה שׁוּפָר הִלְלוּהוּ בַנֶּבֶל וּבַנּוֹר:
כשר. נזכר בעוסח התפילה שלנו.

שצ. איוב פרק לט, כד, תיאור גבורת הסוס

בְּרַעֲשׁ וְרָגַז יִגְמָא־אֶרֶץ וְלֹא־יֵאֱמִין בִּי־קוֹל שׁוּפָר:
לכאו' פסול.

שצא. נחמיה פרק ד, יב

וְהַבּוֹנִים אִישׁ חֶרֶב וְאֶסוּגִים עַל־מִתְנָיו וּבּוֹגִים וְהַתּוֹקֵעַ בַּשּׁוּפָר אֶצְלֵי:
לכאו' כשר. אע"פ שאין כאן סיפור התקיעה אלא רק תיאור האיש.

שצב. נחמיה פרק ד, יד

בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ אֶת־קוֹל הַשּׁוּפָר שָׁמָּה תִּקְבְּצוּ אֲלֵינוּ וְאֵלֵינוּ יִלָּחֶם
לָנוּ:
לכאו' כשר.

שצג. דברי הימים א פרק טו, כח

וְכָל־יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרֹן בְּרִית־יְהוָה בַּתְּרוּעָה וּבַקּוֹל שׁוֹפָר
וּבַחֲצָצְרוֹת וּבַמִּצְלִתִּים מִשְׁמָעִים בְּנִבְלִים וְכַנֹּת:
כָּשֶׁר.

שצד. דברי הימים ב פרק טו, יד, מעמד כריתת ברית ה' בזמן אסא

וַיִּשָּׁבְעוּ לִיקְנוֹךְ בַּקּוֹל גָּדוֹל וּבַתְּרוּעָה וּבַחֲצָצְרוֹת וּבַשּׁוֹפָרוֹת:
כָּשֶׁר. ראה אות תכח.

תרועה

כדעת רבי יוסי שתרועות כשופרות

שצה. ויקרא פרק כג, כד

דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם
שִׁבְתּוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ:
כָּשֶׁר. פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של הריטב"א.

שצו. ויקרא פרק כה, ט

וְהָעֶבֶרֶתְ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרִי לַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים
תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם:
כָּשֶׁר.

שצז. במדבר פרק י, ה

וַתִּקְעַתֶּם תְּרוּעָה וַנִּסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲגִים קִדְמָה:
לכאו' כשר.

שצח. במדבר פרק י, ו

וַתִּקְעַתֶּם תְּרוּעָה שְׁנִית וַנִּסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲגִים תִּמְנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ
לְמַסְעֵיהֶם:
לכאו' כשר.

שצט. במדבר פרק כג, כא

לֹא־הָבִיט אֲנִי בְּנִעְקָב וְלֹא־רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יִקְנֹק אֶלֶה־יֹר עֲמֹו וּתְרוּעַת
מִלָּדָו בּוֹ: כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של הראשונים ב"ה לבב. נזכר בגמרא כפסוק
הכשר לשופרות לרבי יוס'. ויש לציין שרש"י ואונקלוס פירשו "תרועת" מלשון ריעות ולא מלשון
תרועה.

ת. במדבר פרק כט, א

וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ מִקְרָא־קִדְשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבָדָה
לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:
כשר. פסוק זה נכלל ברשימת השופרות של ר"א הקליר ור' מישאל אלסטל, ושל הטור בשם
ריצ"ג.

תא. במדבר פרק לא, ו

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִנְּשָׂה אֶלֶף לַמָּטָה לִצְבָּא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
לִצְבָּא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֻצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדָו:
לכאו' כשר. יש מקום לדון קצת שהרי לא נזכרה התרועה רק "חצוצרות התרועה". וגם תלוי
במחלוקת הראשונים על "ותקעתם בחצוצרות".

תב. יהושע פרק ו, ה

וְהָיָה בַּמָּשָׁו בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל בְּשִׁמְעֶכֶם כְּשִׁמְעֶכֶם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר יִרְעוּ
כָּל־הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלָה חֹמַת הָעִיר תַּחֲתֶיהָ וְעָלוּ הָעָם אִישׁ
נִגְדָו:
כשר.

תג. יהושע פרק ו, כ

וַיִּרַע הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיְהִי כְשִׁמְעַת הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְעוּ
הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחֹמָה תַּחֲתֶיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נִגְדָו
וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר:
כשר. פסוק זה נזכר בשופרות דתענית ציבור, עיין טור תקעט. ועיין אות שמח.

תד. שמואל א פרק ד, ה

וַיְהִי כְּבֹא אֲרוֹן בְּרִית־יְקֹנֶק אֶל־הַמִּחְנֶה וַיִּרְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל תְּרוּעָה
גְדוֹלָה וַתִּהְיֶה הָאָרֶץ:
לכאו' כשר. אך יש לדון שאולי הוא לשון הרמת קול ולא בכלי שופר או חצוצרה.

תה. שמואל א פרק ד, ו

וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֵּאמְרוּ מָה קוֹל הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה
הַזֹּאת בַּמַּחֲנֶה הָעֶבְרִים בִּיָּדָעוּ כִּי אֲרֹן יְקֹנָק בָּא אֶל־הַמַּחֲנֶה:
לכא' כשר. וצ"ע אם יש כאן שנים "את קול התרועה" "מה קול התרועה הגדולה הזאת". ולכא' "מה קול התרועה הגדולה הזאת" תלוי במחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי לגבי "מי הוא זה מלך הכבוד".

תו. שמואל ב פרק ו, טו

וְדוֹד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרֹן יְקֹנָק בַּתְּרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר:
כשר. מלבד מה שיוצא ב"קול שופר", כדלעיל אות שנט.

תז. ירמיהו פרק ד, יט

מַעֲיָן מַעֲיָן אַחֲלֶה אוֹחִילָה קִירוֹת לִבִּי הִמָּה־לִּי לִבִּי לֹא אֶתְּרִישׁ כִּי קוֹל
שׁוֹפָר שָׁמַעְתִּי שָׁמַעְתָּ נִפְשֵׁי תְרוּעַת מִלְחָמָה:
פסול. תרועת פורענות. עיין אות שסח.

תח. ירמיהו פרק כ, טז

וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא כְּעֶרְיָם אֲשֶׁר־הִפָּךְ יִקְוָק וְלֹא נָחָם וְשָׁמַע זַעֲקָה בַּבִּקָּר
וַתְּרוּעָה בַּעֲנַת צִהָרִים:
פסול. תרועת פורענות.

תט. ירמיהו פרק מט, ב

לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְקֹנָק וְהַשְׁמַעְתִּי אֶל־רִבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן תְּרוּעַת
מִלְחָמָה וְהָיְתָה לְתֵל שְׁמָמָה וּבִגְתִּיהָ בָּאֵשׁ תִּצְתַּח וְיִרְשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת־
יִרְשֵׁיו אֲמַר יְקֹנָק:
כשר. פורענות גוים.

תי. יחזקאל פרק כא, כז

כִּי־מִיָּו הָיְתָה הַקָּסֶם רוּשָׁלַם לְשׁוֹם פָּרִים לִפְתָּח פֶּה בְּרִצָּח לְהָרִים קוֹל
בַּתְּרוּעָה לְשׁוֹם פָּרִים עַל־שַׁעְרִים לְשַׁפֵּךְ סִלְלָה לִבְנוֹת דִּיקָ:
פסול. תרועת פורענות.

תיא. עמוס פרק א, יד, על פורענות בני עמון
והצמתי אש בחרומת רבֵּה ואֶכְלָה אֶרְמֹנֶתֶיהָ בַּתְרוּעָה בַּיּוֹם מִלְחָמָה
בְּסַעַר בַּיּוֹם סוּפָה: כשר. פורענות דגויים.

תיב. עמוס פרק ב, ב, פורענות מואב
וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמוֹאָב וְאֶכְלָה אֶרְמֹנֹת הַקְּרִיּוֹת וּגְמַת בְּשָׂאוֹן מוֹאָב
בַּתְרוּעָה בְּקוֹל שׁוֹפָר:
כשר. פורענות גויים.

תיג. צפניה פרק א, טז
יּוֹם שׁוֹפָר וַתְּרוּעָה עַל הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת וְעַל הַפְּנֹת הַגְּבוּהוֹת:
פסול. תרועת פורענות. ועיין אות שפד.

תיד. מיכה פרק ד, ט
עֲתָה לְמָה תִּרְיַעֲנִי רַע הַמֶּלֶךְ אֵין־בּוֹ אִם־יִוָּעַצֵּךְ אֶבְדְּ כִי־הִתְחַזְקָה חֵיל
כִּי־לָדָה:

פסול. תרועת פורענות. המפרשים נחלקו אם הוא מלשון ריעות, למה תבקשי לך ריע מקרב
האומות לעזרך, הרי את יכולה לבקש מהקב"ה המלך אשר בך. או שהוא מלשון תרועה, למה
תצעקי בתרועה, הרי את יכולה לשוב אל המלך אשר בך. ובכל אופן זוהי תרועת פורענות.

תטו. תהלים פרק כז, ו
וְעֲתָה יָרוֹם רֹאשִׁי עַל אֵיבֵי סְבִיבוֹתִי וְאֶזְבְּחָה בְּאֶהְלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה
אֲשִׁירָה וְאֶזְמַרְהָ לִיקְנוֹק:

כשר. אף שהיה מקום לחשוב שמתאר את הזבח ולא את עצם התרועה. ועיין לשון רש"י: זבחים
שאומר עליהם שיר, וברד"ק: זבחים עם תרועה ושבח והודאה שהצילני מאויבים רבים,
ובמצודות: אז אזבח זבחים ואריע בשמחה.

תטז. תהלים פרק לג, ג
שִׁירוּ־לִי שִׁיר הַדָּשׁ הַיָּטִיבוּ־נַגֵּן בַּתְרוּעָה:
כשר. זה כתוב בתוך מזמור "רננו צדיקים" שהולך על יום ראש השנה "היוצר יחד לבם המבין אל
כל מעשיהם".

תיז. תהלים פרק מז, ו
עֲלֵה אֱלֹהִים בַּתְרוּעָה יִקְוֶה בְּקוֹל שׁוֹפָר:

לכא' כשר. אמנם לפי דברי המהרש"א שאין משתמשים בלשון "אלקים" כמלכות משום שהוא מידת דין ופורענות, יתכן שגם "עלה אלקים בתרועה" אינו כשר, אלא יוצאים בזה מצד "ה' בקול שופר", כדלעיל אות שפו.

תיח. תהלים פרק סה, יד

לְבַשׁוּ כְּלִימָוִת הַצָּאֵן וְעִמְּקִים יַעֲטֹפוּ-בָּרֶךְ יִתְרוּעְעוּ אֶף-יִשְׁרָאוֹ:

כשר. כמו שפירש רש"י: אז יתרועעו הבריות תרועת שמחה וישירו מרוב הברכה, וכן במצודות: כל הבריות יריעו תרועת שמחה. וברד"ק כתב: שיבלי הבר יתרועעו אף ישירו, כי השבליים המלאים בנשוב בהם הרוח ישמיעו קול כאילו יתרועעו וישירו. או הוא דרך משל, כמו: וגיל גבעות תחגרנה (פסוק ג), וכל עצי השדה ימחאו כף (ישעיה נה, יב). ויש מפרשים: יתרועעו אף ישירו כל בני האדם עם הבהמות והחיות, עכ"ל. ולפי הפירוש השני שהוא דרך משל מסתבר דכשר לשופרות, אבל לפי הפירוש הראשון שהוא תרועת קול נענוע השיבליים צ"ע אם זה כשר.

תיט. תהלים פרק פט, טז

אֲשֶׁר־יִהְיֶה יוֹדְעֵי תְרוּעָה לְלֶזֶק בְּאוֹר-פְּנֵיהֶם יִהְיֶה-כֵּן:

כשר. פסוק זה נאמר לאחר התקיעות דמיושב. **פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של ר"א הקליר.**

תכ. תהלים פרק קח, י

מוֹאָב וְסִיר רַחֲצֵי עַל-אָדָם אֲשֶׁלֶּיהָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשְׁתִּים אֶתְרוּעָע:

כשר.

תכא. תהלים פרק קנ, ה

הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי-נֶשֶׁמָה הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:

לכא' כשר. יש לדון גם מצד שזאת תרועה של צלצלים ולא של שופר, ונוגע למחלוקת הראשונים גבי "תקעתם בחצוצרות", וגם מצד שהפסוק כאן לא מדבר על תרועה אלא על שם הכלי. וראה לעיל אות תא גבי "חצוצרות התרועה".

תכב. איוב פרק ח, כא, מענה בלדד שמנחם את איוב שלא יעזבהו ה' עד שיושיענו

עַד-יִמְלֶה שְׁחֹק פִּיהֶם וּשְׁפִתֵיהֶם תְרוּעָה:

לכא' כשר. וצ"ע האם תרועה שהיא בשופר או בחצוצרה נופל בה לשון "מילוי שפתיים בתרועה". אם לא, נמצא שכאן מדובר על "תרועה" בפה, וצ"ע אם לשון תרועה כזאת כשרה.

תכג. איוב פרק לג, כו, מענה אליהו על תשובה לאחר יסורים

יַעֲתֶר אֶל-אֱלֹהֵי וַיִּרְצֵהוּ וַיִּרְא פָּנָיו בְּתְרוּעָה וַיִּשָּׁב לְאֹנֹשׁ צַדִּיקָתוֹ:

לכא' כשר. **פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של ר"א הקליר.** יש מפרשים "בתרועה" לשון תפילה והכנעה, ויש מפרשים "בתרועה" לשון שמחה והודאה, ולכא' לכל הפירושים זה כשר.

פסוק זה נזכר בדברי רבינו יונה על התשובה: "ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם למחות כעב פשעיו וכענן חטאתיו, ושיחפז בו וירצהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא, כענין שכתוב בדברי אליהוא על בעל התשובה אחרי היסורים (איוב לג, כו): יעתר אל אלוך וירצהו, כי יתכן להיות העון נסלח ונפדה מן היסורים ומכל גזרה, ואין לה' חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו, ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפז בהם. ורצונו - החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות, כענין שנאמר חיים ברצונו". עכ"ל. ובזהר הקדוש הביאו פסוק זה לגבי יוסף, "וירצוהו מן הבור" שהוא לשון רצון כמו "יעתר אל אלק וירצהו", ואמר אאמו"ר שליט"א שהנה היה זה בראש השנה כמו שאנו אומרים "עדות ביהוסף שמו", ומתאים המשך הכתוב "וירא פניו בתרועה" שבראש השנה אנו מקיימים "יודעי תרועה באור פניך יהלכון".

תכד. איוב פרק לו, לג

יִגִּיד עָלָיו רָעוֹ מִקֵּנָה אָף עַל־עוֹלָה:

לכא' כשר, וצ"ע. האבן עזרא, המצודות והמלבי"ם פירשו "ריעו" = תרועתו, תרועת ה' שבאה ע"י הרעם מבשרת על בוא הגשם, ע"ש. (ואולי גם לזה כוונת רש"י שה' קורא לשוב בתשובה, "ידרוש להם לבדוק במעשיהם ולשוב אליו" רומז לדברי חז"ל על הרעמים שנועדו לפשט עקמומיות שבלב, שהוא לשון בדיקה בין כפלים נסתרים). ויש לעיין לשיטתם אם כשר, שהרי יש כאן תרועה שע"י הרעם.

תכה. עזרא פרק ג, יא

וַיַּעֲנוּ בְּהִלָּל וּבְהוֹדֹת לִיקְנוֹן כִּי טוֹב כִּי־לְעוֹלָם חֲסֶדוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכָל־
הָעָם הָרִיעוּ תְרוּעָה גְדוֹלָה בְּהִלָּל לִיקְנוֹן עַל הוֹסֵד בֵּית־יְקֹנָן:
לכא' כשר.

תכו. עזרא פרק ג, יב

וּרְבִים מִהִכָּהֵנּוּ וְהַלְוִים וְרָאשֵׁי הָאֲבֹת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר רָאוּ אֶת־הַבַּיִת
הָרָאשׁוֹן בְּיָסְדוֹ זֶה הַבַּיִת בְּעֵינֵיהֶם בָּכִים בְּקוֹל גָּדוֹל וּרְבִים בְּתִרְעוּעָה
בְּשִׁמְחָה לְהָרִים קוֹל:

לכא' כשר וצ"ע. המשמעות היא שגם החלק השני של הפסוק בא לתאר את הפורענות בכך שמרוב קול הבכי היו צריכים המריעים בשמחה לנסות להרים את קולם. אמנם אין כאן ממש פורענות חלילה, רק צער ואכזבה. [והוסיף אאמו"ר שבאמת זאת הצלה גדולה לאמונת ישראל, שלא חשבו שהבית השני הוא התקיימות נבואות הגאולה ואז היה מקום להקשות מדוע שוב גלינו, אחרי שהובטחנו כי אחרי גאולתנו לא נגלה שוב, ומוזה היו הגויים לועגים לנו שה' עזבנו לנצח, אבל באמת מלכתחילה כשנכנסו לבית השני הם ראו שאין זה אותו הבית עליו נאמר שיהיה כבודו גדול מן הבית הראשון, אלא בכו בקול גדול ועצום, שעדיין גזירת החורבן הראשון קיימת אלא שהומתקה בבניית בית קטן ממנו, ועדיין לא הגענו אל המנוחה ואל הנחלה בבית הגדול והקדוש שיהיה בנוי לנצח נצחים].

תכו. עזרא פרק ג, יג

וְאִין הָעָם מִפִּירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשְּׁמִיחָה לְקוֹל בְּכִי הָעָם כִּי הָעָם
מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקּוֹל נִשְׁמָע עַד־לְמִרְחֹק:

לכאן' כשר, וצ"ע. יש מחלוקת בין המפרשים האם "כי העם מריעים תרועה גדולה" מתפרש "אף על פי שהעם מריעים תרועה גדולה" מכל מקום "הקול" של הבכי "נשמע עד למרחוק", או שכוונת הפסוק כפי שאומר המלבי"ם: "בפשוט יאמר ששני הקולות בין קול השמחה בין קול הבכי לא הוכרו ע"י התרועות של השופרות שנשמע עד למרחוק והם החרישו את כל הקולות האחרים". ולפי"ז הפסוק לא בא לתאר את עוצמת קול הבכי, אלא להיפך את עוצמת קול תרועת השמחה שהחרישה את שאר הקולות ולא יכלו העם לשמוע את הבוכים ואת השמחים, ולפי"ז הפסוק כשר.

תכת. דברי הימים א פרק טו, כח

וְכָל־יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אָרְזוֹן בְּרִית־יְקֹנָק בַּתְּרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר
וּבְחִצְצָרוֹת וּבְמִצְלָתִים מִשְׁמָלִים בְּנִבְלִים וּבְנִפְרוֹת:
לכאן' כשר. וראה אות שצג לגבי "בקול שופר".

תכת. דברי הימים ב פרק יג, יב, דברי אביה מלך יהודה מול צבא ירבעם מלך ישראל

וְהִנֵּה עֹמְנוּ בְּרֹאשׁ הָאֱלֹהִים וְכִהְגִּיו וְחִצְצָרוֹת הַתְּרוּעָה לְהַרְיֵעַ עָלֵיכֶם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּלָּחֲמוּ עִם־יְקֹנָק אֱלֹהֵי־אֲבֹתֵיכֶם כִּי־לֹא תִצְלִיחוּ:
לכאן' כשר. במצודות כתב "להריע עליכם - להעלות זכרוננו לטובה, כמו שכתוב וכי תבואו מלחמה בארצכם והרעותם וכו' ונזכרתם וכו'". ואף אם נפרש "להריע עליכם" לצעוק אל ה' כנגדכם, מ"מ מסתמא זה פורענות של רשעי ישראל, צבא ירבעם שביקשו לבטל את עבודת המקדש, ע"י אות רפד.

תל. דברי הימים ב פרק טו, יד, מעמד כריתת ברית ה' בזמן אסא

וַיִּשָּׁבְעוּ לִיקְנֹק בְּקוֹל גָּדוֹל וּבַתְּרוּעָה וּבְחִצְצָרוֹת וּבְשׁוֹפָרוֹת:
לכאן' כשר. וראה אות שצד.

לשון "תריעו"

לשון "הרעה" שייך גם בתרועת-פה וגם בתרועת-כלי. וכנראה שלגבי פסוקי שופרות לא מחלקים ביניהם. שהרי הרבה פעמים לא מפורש איזה סוג הרעה זו, כמו "תרועת מלך ב'", ובכל זאת כשר.

ראה דברי תלמיד הרמב"ם מלמד התלמידים פרשת נצבים: ולפי זה הענין המפורסם בישראל אמר אשרי העם יודעי תרועה י"י באור פניך יהלכון ונאמר כי תרועה שם נופל על קול המון רבה פעמים הוא בלא כלי כמו שבא בזמירות נריעה לו קול העם ברעה ורבים כמותם. ופעמים שהוא בא בכלי כמו שבא בצלצלי תרועה. והרעותם בחצוצרות. וכשהקול הזה יוצא מן הכלי נשבר לא פשוט יאמר עליו תרועה וכשהקול פשוט יאמר עליו תקיעה כאמרו תתקעו ולא תריעו וכן הקול הנשבר שהוא בלא כלי יאמר עליו תרועה ופעמים שהקולות האלו לשמחה ופעמים ליללה ואנחה לפי שהוא קול מעורר הלבבות באשר הם בזמן ההוא ולפיכך יעשה הקול הזה בהתאסף עם בשמחתם או בצרתם.

וכעין זה כתב המאירי בחיבור התשובה משיב נפש מאמר ב פרק ו: ולסבת זה אמר לנו נרננה ליי, כלומר שיעתקו מן האמונות הרעות ויזהרו מתת חסרון בחקו ית', וישבו להודות לפניו ולקדמו בתודה ובזמירות, ואמרו נריעה לצור ישענו, וכן בזמירות נריע לו, הכל דרך מליצה על היותם עובדים בשמחה ובטוב לבב, כי התרועה הוא ענין משותף, וכלל ענין יאמר על כל המיה, פעם בכלי ופעם בלא כלי, בלא כלי כאמרו, את קול העם ברעה, וכן אמרו הנה בזמירות נריע לו, והיא התרועה המושאלת בענין התפלות והבקשות, ולפעמים היא על יד כלי כמו שבאו מזה רבים, וכל הקולות היוצאים מן הכלי אשר מלת התרועה מיוחדת לקולו יקראו תרועה דרך כלל, והוא שבמקומות לא יזכור בהם רק מלת תרועה, ולפעמים יפול חלוק בין תכונת הקולות כאמרו, תתקעו ולא תריעו, קרא קצת תכונת הקול בלשון תקיעה וקצת תכונתה בלשון תרועה, ופעמים יבא ענין הקול לשמחה, ופעם לזרוז ענין, ופעם לחרדה ולאנחה לעורר הלבבות לסור מהר מן הדרך אשר הלכו בה מתמול שלשם והיא הסבה לתקיעת היום, ר"ל ר"ה, ולכן קראו דרך כלל יום תרועה, וכבר קדם ענין ערבוב השטן בו והוא, שהכונה כלה לסדר בהערתו אפני התשובה כלם.

ברשימה כאן הבאתי את כל סוגי התרועות, אף שיתכן שחלק מהן נעשו בפה. ועוד צ"ע.

תלא. במדבר פרק י, ז

וּבִקְהִיל אֶת־הַקֹּהֵל תִּתְקַעְוּ וְלֹא תִרְיַעוּ:
פסול. ומצד "תתקעו" עיין אות תסד.

תלא. במדבר פרק י, ט.

וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֲרָצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְכֶם בַּחֲצִצְיֹת וּבְנִזְפָּרֹתָם לִפְנֵי יְקֹנֶק אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:
לכא' כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של ר"א הקליר ורבי פינחס הכהן ורבי מישאל. פסוק זה נאמר בזכרונות של תעניות כמו"ש השור סימן תקעט.

תלב. יהושע פרק ו, ה

וְהָיָה בַּמָּוֶל בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל בְּשִׁמְעֶכֶם כְּשִׁמְעֶכֶם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר יִרְיִעוּ כָל־הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלְאָה חֹמַת הָעִיר תִּחְתָּיָה וְעָלוּ הָעָם אִישׁ נֶגְדּוֹ:
לכא' כשר.

תלג. יהושע פרק ו, י

וְאֶת־הָעָם צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר לֹא תִרְיִעוּ וְלֹא תִשְׁמָעוּ אֶת־קוֹלְכֶם וְלֹא־יֵצֵא מִפִּיכֶם דְּבָר עַד יוֹם אֲמָרִי אֲלֵיכֶם הָרִיעוּ וְהִרְיִעְתֶּם:
לכא' כשר. ולכא' יש כאן שתי תרועות.

תלד. יהושע פרק ו, טז

וַיְהִי בַּפֶּעַם הַשְּׁבִיעִית תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הָרִיעוּ כִּי־נָתַן יְקֹנֶק לָכֶם אֶת־הָעִיר:
לכא' כשר. עיין אות שמז, תעא.

תלה. יהושע פרק ו, כ

וַיִּרְעוּ הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיְהִי כְשִׁמְעוּ הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְיִעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחֹמָה תִּחְתָּיָה וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדּוֹ וַיִּלָּכְדּוּ אֶת־הָעִיר:
כשר. לכא' יש כאן שתי תרועות, מלבד לשון "שופרות" "שופר" "תרועה גדולה". כמדומה שזהו הפסוק שיש בו הכי הרבה אזכרות בפסוק אחד. עיין אות שמח.

תלו. שופטים פרק ז, כא

וַיַּעֲמֵדוּ אִישׁ תִּחְתָּיו סָבִיב לַמַּחֲגָה וַיִּרְץ כָּל־הַמַּחֲגָה וַיִּרְיִעוּ וַיִּנְּסוּ:
לכא' כשר. מדובר על תרועת המנוסה של אנשי מדין.

תלו. שופטים פרק טו, יד

הוא-בא עד-לְחִי וּפְלִשְׁתִּים הָרִיעוּ לְקִרְאָתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו רֹחַ יְקֹנָק
וַתְּהִינָה הָעֵבֶתִים אֲשֶׁר עַל-זְרוּעוֹתָיו כַּפְשֵׁתִים אֲשֶׁר בָּעָרוּ בְּאֵשׁ וַיִּמָּסוּ
אֲסוּרֵי מַעַל יָדָיו:
פסול. תרועת שמחה לפורענות שמשון השופט.

תלח. ישעיהו פרק טו, ד

וַתִּזְעַק חֲשָׁבוֹן וְאֶלְעֵלָה עַד-גִּזְזַן נִשְׁמַע קוֹלָם עַל-כֵּן חֲלָצִי מוֹאֵב יִרְיעוּ
נַפְשׁוֹ יִרְעָה לוֹ:
כשר. פורענות מואב. ויש לעיין אם "נפשו ירעה לו" זוהי תרועה נוספת, כפירוש המצודות: "נפשו
ירעה לו - נפשו של מואב ירעה תרועת שבר על עצמו". ועיין לשון הרד"ק: ירעה מענין תרועה
ואף על פי שאינו משרשו. וצ"ע.

תלט. ישעיהו פרק מב, יג

יְקֹנָק בְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעֲרִיר קִנְיָהּ יִרְיעַ אֶף-יִצְרָיִים עַל-אֲיָבָיו
יִתְגַּבֵּר:
כשר. פורענות גויים. פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של ר"א הקליר.

תמ. ישעיהו פרק מד, כג

רָצוּ שָׂמִים כִּי-עָשָׂה יְקֹנָק הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אֲרִיץ פָּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר
וְכָל-עֵץ בּוֹ כִּי-גָאֵל יְקֹנָק יַעֲקֹב וּבִישְׁרָאֵל יִתְפָּאֵר:
לכאו' כשר. אע"פ ש"הריעו תחתיות ארץ" אינו אלא מליצה, מכל מקום מצאנו שגם מליצת
"תרועה" ו"שופר" נחשבת לשופרות, עיין אות שסד.

תמא. ירמיהו פרק נ, טו, נבואת חורבן בבל

הָרִיעוּ עָלֶיהָ סָבִיב נִתְּנָה יָדָהּ נִפְלֹא אֲשׁוּרִיָּהּ אֲשִׁיּוּרִיָּהּ נִהְרְסוּ חוֹמוֹתֶיהָ
כִּי נִקְמַת יְקֹנָק הִיא הִנֵּקְמוּ בָּהּ כְּאֲשֶׁר עָשָׂתָה עֲשׂוּ-לָהּ:
כשר. פורענות עכו"ם.

תמב. הושע פרק ה, ח

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּגִבְעָה חֲצֹצֶרֶה בְּרִמָּה הָרִיעוּ בֵּית אֲנֹן אֲחֵרִיד בְּנִימִין:
פסול. תרועת פורענות.

תמוג. יואל פרק ב, א

תקעו שופר בציון והריעו בקר קדשי ירגזו כל ישבי הארץ כי-בא
יום-יקנך כי קרוב:
לכאו פסול, וצ"ע. רש"י כותב רש"י "תקעו שופר - להשמיעם שישובו בתשובה בטרם תבואתם
הרעה הזאת", ויש לעיין אם נחשב לפורענות.

תמד. צפניה פרק ג, יד

רני בת-ציון הריעו ישראל שמחי ועלזי בכל-לב בת ירושלם:
כשר. ראה מצודות: ישראל הריעו תרועת שמחה.

תמה. זכריה פרק ט, ט

גילי מאד בת-ציון הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע
הוא עני ורכב על- חמור ועל-עיר בן-אתנות:
כשר. ראה מצודות: הריעי - תרועה של שמחה.

תמו. תהלים פרק מז, ב

כל-העמים תקעו-כף הריעו לאלהים בקול רנה:
כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של ר"א הקליר.

תמו. תהלים פרק סו, א

למנצח שיר מזמור הריעו לאלהים כל-הארץ:
כשר. ועיין מצודות דוד שבעת בוא מלך המשיח יריעו כל העמים תרועת מלך לקבל את ה' לאלוה,
עכ"ד, וזה כמו "תרועת מלך בו" שכשר.

תמח. תהלים פרק פא, ב

הרנינו לאלהים עוגנו הריעו לאלהי יעקב:
כשר. פסוק זה נכלל בפסוקי שופרות של ר"א הקליר ורבי מישאל.

תמט. תהלים פרק צה, א

לכו נרננה ליקנך נריעה לצור ישענו:
לכאו כשר.

תנ. תהלים פרק צה, ב

נקדמה פגיו בתודה בזמרות נריע לו:

לכא' כשר. אך אולי כאן מפורש ש"בזמירות" נריע לו ולא ע"י כלי. וראה בהקדמה לרשימה זו ("תריעו") וצ"ע.

תנא. תהלים פרק צח, ד

הִרְיֵעוּ לִיקְנוֹן כָּל־הָאָרֶץ פָּצְחוּ וְרָנְנוּ וְזָמְרוּ:
כשר.

תנב. תהלים פרק צח, ו

בְּחִצְצֹרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הִרְיֵעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יִקְנוֹן:
כשר. ועיין אות שפח.

תנג. תהלים פרק ק, א

מִזְמֹר לְתוֹדָה הִרְיֵעוּ לִיקְנוֹן כָּל־הָאָרֶץ:
לכא' כשר.

תנד. איוב פרק ל, ה, אודות הרשעים

מִן־גֹּיִם יִגְרְשׁוּ יִרְיֵעוּ אֲלֵימֹו כַּגִּבֹּ:

לכא' כשר, וצ"ע. בפשטות זה כעין פורענות דעכו"ם. ועיין מצודות שכתב כאן "יריעו - עניינו הרמת קול", וא"כ אפשר שאינו ככל לשון תרועה, אלא כאן המובן של צעקה.

תנה. איוב פרק לח, ז

בְּרִן־יָחַד כּוֹכְבֵי בָקָר וִירְיֵעוּ כָּל־בְּנֵי אֱלֹהִים:
לכא' כשר. מדבר על תרועת המלאכים.

תנו. עזרא פרק ג, יא

וַיַּעֲנוּ בְהִלָּל וּבְהוֹדָת לִיקְנוֹן כִּי טוֹב כִּי־לְעוֹלָם חֲסִדוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכָל־
הָעָם הִרְיֵעוּ תְרוּעָה גְדוֹלָה בְּהִלָּל לִיקְנוֹן עַל הַיּוֹסֵד בֵּית־יִקְנוֹן:
כשר. עיין אות תכה.

תנו. עזרא פרק ג, יג

וְאֵין הָעָם מְכִירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשְּׁמִחָה לְקוֹל בְּכֵי הָעָם כִּי הָעָם מְרִיעִים
תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקוֹל נִשְׁמָע עַד־לְמִרְחֹק:
לכא' כשר, וצ"ע. עיין אות תכו.

תנח. דברי הימים ב פרק יג, יב

וְהִנֵּה עֹמְדוֹ בְּרֹאשׁ הָאֱלֹהִים וְכַהֲנָיו וְחֻצְצָרוֹת הַתְּרוּעָה לְהַרִיעַ עֲלֵיכֶם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּלָּחֲמוּ עִם־יִקְנֹק אֱלֹהֵי־אַבְתִּיכֶם כִּי־לֹא תִצְלִיחוּ:
לכא' כשר. עיין אות תכח.

תנט. דברי הימים ב פרק יג, טו

וַיַּרְיֵעוּ אִישׁ יְהוּדָה וַיְהִי בְּהַרִיעַ אִישׁ יְהוּדָה וְהָאֱלֹהִים נִגַּף אֶת־
יִרְבְּעֵם וְכָל־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אֲבִיהָ וַיְהוּדָה:
לכא' כשר, וצ"ע. האם נחשב פורענות דיישראל או הצלת ישראל ובית המקדש מיד ירבעם
הרשע. אם תימצי לומר שכשר יש לדון אם יש שנים "ויריעו" "בהריע", או שזה חוזר ממש על
אותו הדבר (אבל גם ב"שאו שערים" חוזר ונחשב שתיים להלכה).

יתקעו

תס. במדבר פרק י, ג

וַתִּקְעוּ בָּהֶן וַנוּעְדוּ אֵלֶיהָ כָּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
לכא' כשר. ותלוי במחלוקת הראשונים על "ותקעתם בחצוצרות".

תסא. במדבר פרק י, ד

וְאִם־בְּאַחַת יִתְקַעוּ וַנוּעְדוּ אֵלֶיהָ הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל:
לכא' כשר. כנ"ל אות תס.

תסב. במדבר פרק י, ה

וַתִּקְעֶתֶם תְּרוּעָה וַנִּסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲגִים קִדְמָה:
לכא' כשר. כנ"ל אות תס.

תסג. במדבר פרק י, ו

וַתִּקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִיית וַנִּסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲגִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ
לְמִסְעֵיהֶם:

לכא' כשר. כנ"ל אות תס. ולכא' יש כאן שתי תקיעות (ועם התרועות - ארבע אזכרות לשופרות בפסוק אחד).

תסד. במדבר פרק י, ז

וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְיעוּ:

לכא' כשר. אמנם הגמרא בסוכה אומרת שלרבי יהודה שתקיעה ותרועה זה מצוה אחת, מכל מקום כאן אינו מצוה אלא לסימנא בעלמא, וחכמים אומרים שרחמנא שויה מצוה. וא"כ אולי לרבי יהודה אינו כשר לשופרות כיון שהוא רק סימן בעלמא.

תסה. במדבר פרק י, ח

וּבְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: לכא' כשר. עיין אות תס.

תסו. במדבר פרק י, י

וּבַיּוֹם שֶׁמִּחַתְתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּבְתַעֲנִיתְכֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלִיתְכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְקַנֵּן אֱלֹהֵיכֶם: כשר. נזכר בנוסח התפילה שלנו. הראשונים נחלקו האם כשר אע"פ שהוא בחצוצרות.

תסז. יהושע פרק ו, ד

וּשְׁבַעָה כְּהֻנִּים יִשְׂאוּ שְׁבָעָה שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי הָאָרוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִסָּבּוּ אֶת־הָעִיר לְשִׁבְעַת פַּעַמִּים וְהַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַשּׁוֹפְרוֹת: לכא' כשר.

תסח. יהושע פרק ו פסוק ח

וַיְהִי כִּאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם וּשְׁבַעָה הַכֹּהֲנִים נִשְׂאִים שְׁבָעָה שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי יְקֹנָק עֲבָדוֹ וּתְקַעוּ בַשּׁוֹפְרוֹת וְאָרוֹן בְּרִית יְקֹנָק הִלָּךְ אַחֲרֵיהֶם: לכא' כשר.

תסט. יהושע פרק ו, ט

וְהִחְלוּץ הַלֵּךְ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים תִּקְעוּ תִקְעֵי הַשּׁוֹפְרוֹת וְהַמַּאֲסָף הַלֵּךְ אַחֲרֵי הָאָרוֹן הִלָּךְ וְתִקְוֶה בַשּׁוֹפְרוֹת: לכא' כשר. ולכא' יש כאן שנים גם "תוקעי השופרות" וגם "תקוע בשופרות".

תע. יהושע פרק ו, יג

וּשְׁבַעָה הַפְּהָנִים נִשְׂאִים שְׁבַעָה שׁוֹפְרוֹת הַיְּבָלִים לִפְנֵי אֲרוֹן יְקֹנָק הַלְכִים
הָלוֹךְ וְתִקְעוּ בַּשּׁוֹפְרוֹת וְהִתְלוּלַת הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם וְהִמָּאֵסָף הַלֵּךְ אַחֲרֵי אֲרוֹן
יְקֹנָק הַיּוֹלֵךְ הָלוֹךְ וְתִקְעוּ בַּשּׁוֹפְרוֹת:
לכא' כשר. גם כאן יש חמש אזכרות לשופרות בפסוק אחד, ראה אות תלה.

תעא. יהושע פרק ו, טז

וַיְהִי בַּפֶּעַם הַשְּׁבִיעִית תִּקְעוּ הַפְּהָנִים בַּשּׁוֹפְרוֹת וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם
הָרִיעוּ כִּי־נָתַן יְקֹנָק לָכֶם אֶת־הָעִיר:
לכאורה כשר. עיין אות תלה, שמו.

תעב. יהושע פרק ו, כ

וַיִּרְעוּ הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפְרוֹת וַיְהִי כַשְׁמַע הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְיעוּ
הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נִגְדּוֹ
וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר:
לכאורה כשר. עיין אות תלה, שמח.

תעג. שופטים פרק ג, כז

וַיְהִי בְּבֹאוֹ וַיִּתְקַע בַּשּׁוֹפָר בְּהָר אֶפְרַיִם וַיִּרְדּוּ עִמּוֹ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָהָר
וְהָיָא לִפְנֵיהֶם:
לכא' כשר. עיין אות שמט.

תעד. שופטים פרק ו, לד

וַרוּם יְקֹנָק לְבָשָׂה אֶת־גְּדָעוֹן וַיִּתְקַע בַּשּׁוֹפָר וַיִּזְעַק אֲבִיעֶזֶר אַחֲרָיו:
לכא' כשר. עיין אות שנ.

תעה. שופטים פרק ז, יח

וְתִקְעַתִּי בַּשּׁוֹפָר אֲנֹכִי וְכָל־אֲשֶׁר אִתִּי וְתִקְעֻתֶם בַּשּׁוֹפְרוֹת גַּם־אַתֶּם
סְבִיבוֹת כָּל־הַמִּחְנֶה וְאַמְרַתֶם לִיקְנָק וּלְגָדָעוֹן:
לכא' כשר. עיין אות שנג.

תעז. שופטים פרק ז, יט

וַיָּבֹא גִדְעוֹן וּמֵאָה-אִישׁ אֲשֶׁר-אִתּוֹ בַּקֶּצֶה הַמִּחְנֶה רֹאשׁ הָאֲשָׁמֶרֶת
הַתִּיכוֹנָה אֹךְ הֵקֵם הִקִּימוּ אֶת-הַשְּׁמָרִים וַיִּתְּקֻעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַנִּפְּוֹץ
הַפְּדִים אֲשֶׁר בֵּינָם:
לכאו' כשר. עיין אות שנד.

תעז. שופטים פרק ז, כ

וַיִּתְּקֻעוּ שְׁלֹשֶׁת הָרֹאשִׁים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיִּשְׁבְּרוּ הַפְּדִים וַיִּנְחֲזִיקוּ בִיד-
שְׁמֹאזֶל בַּלְפָּדִים וּבִיד- יְמִינָם הַשּׁוֹפָרוֹת לַתְּקוּעָה וַיִּקְרְאוּ תָרֵב לִיקוֹן
וּלְגִדְעוֹן:
לכאו' כשר. עיין אות שנה.

תעח. שופטים פרק ז, כב

וַיִּתְּקֻעוּ שְׁלֹשֶׁת-מֵאוֹת הַשּׁוֹפָרוֹת וַיִּשְׁמְ יִקְוֹן אֶת תָּרֵב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ
וּבְכָל-הַמִּחְנֶה וַיִּנָּס הַמִּחְנֶה עַד-בֵּית הַשְּׁטָה אַרְבָּתָה עַד שְׁפַת-אֲבֵל
מְחוֹלָה עַל-טֶבֶת:
לכאו' כשר. עיין אות שנו.

תעט. שמואל א פרק יג, ג

וַיֵּד יוֹנָתָן אֶת נֹצֵיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בָּגְבַע וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים וַשָּׂאוֹל תִּקְעַ
בַּשּׁוֹפָר בְּכָל-הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ הָעֶבְרָיִם:
לכאו' כשר. עיין אות שנו.

תפ. שמואל ב פרק ב, כח

וַיִּתְּקֻעַ יוֹאָב בַּשּׁוֹפָר וַיַּעֲמֵדוּ כָל-הָעָם וְלֹא-יָרְדּוּ עוֹד אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא-יָסֻפוּ עוֹד לְהִלָּחֵם:
לכאו' כשר, וצ"ע. עיין אות שנח.

תפא. שמואל ב פרק יח, טז

וַיִּתְּקֻעַ יוֹאָב בַּשּׁוֹפָר וַיֵּשֶׁב הָעָם מִרְדֵּף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל כִּי-חָשָׁךְ יוֹאָב אֶת-
הָעָם:
לכאו' כשר, וצ"ע. ואת תקיעה להימנע ממלחמה עם מחנה אבשלום. ועיין אות שנח.

תפב. שמואל ב פרק כ, א

וְשָׁם נִקְרָא אִישׁ בְּלִיעֵל וְשָׁמוֹ שְׁבַע בֶּן-בְּכָרִי אִישׁ יְמִינִי וַיִּתְּקֵעַ בְּשׁוֹפָר
וַיֹּאמֶר אֵין-לָנוּ חֶלֶק בְּדָוִד וְלֹא נִחַלֶּה-לָּנוּ בְּבֶן-יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְאַהֲלָיו יִשְׂרָאֵל:
פסול. תקיעת פורענות.

תפג. שמואל ב פרק כ, כב

וַתְּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל-כָּל-הָעָם בְּחִכְמָתָהּ וַיִּכְרְתוּ אֶת-רֹאשׁ שְׁבַע בֶּן-בְּכָרִי
וַיִּשְׁלְכוּ אֶל-יְוָאָב וַיִּתְּקֵעַ בְּשׁוֹפָר וַיַּפְצוּ מֵעַל-הָעִיר אִישׁ לְאַהֲלָיו וַיּוֹאָב
שָׁב וַיְוֹשֶׁלֶם אֶל-הַמֶּלֶךְ: **לכאו' כשר, וצ"ע.** וזאת תקיעה להימנע ממלחמה עם אנשי
בנימין. ועיין אות שנח.

תפד. מלכים א פרק א, לד

וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ שָׁם צְדֹק הַכֹּהֵן וְנָתַן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל וַתִּקְעֵתֶם
בְּשׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה:
לכאו' כשר. עיין אות שסא.

תפה. מלכים א פרק א, לט

וַיִּקַּח צְדֹק הַכֹּהֵן אֶת-קָרְנוֹ הַשֶּׁמֶן מִן-הָאֵהָל וַיִּמְשַׁח אֶת-שְׁלֹמֹה וַיִּתְּקֵעוּ
בְּשׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעָם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה:
לכאו' כשר.

תפו. מלכים ב פרק ט, יג

וַיִּמְהָרוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ בְּגָדוֹ וַיַּעֲשִׂימוּ תַּחְתּוֹ אֶל-גִּגְרָם הַמַּעֲלֹת וַיִּתְּקֵעוּ
בְּשׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ מֶלֶךְ יְהוּא:
לכאו' כשר, וצ"ע.

תפז. מלכים ב פרק יא, יד

וַתֵּרָא וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ עֹמֵד עַל-הָעֶמּוּד כַּמִּשְׁפָּט וְהַשָּׁרִים וְהַחֲצָצְרוֹת אֶל-
הַמֶּלֶךְ וְכָל-עַם הָעָרִץ שָׁמָּה וַתִּקַּע בְּחֲצָצְרוֹת וַתִּקְרַע עֲמֻלָּהָ אֶת-בִּגְדֶיהָ
וַתִּקְרָא קֹשֶׁר קֹשֶׁר:
לכאו' פסול, וצ"ע. יש כאן פורענות של עתליה הרשעה. ומלבד זאת תלוי במחלוקת לגבי תקיעה
בחצוצרות.

תפח. ישעיהו פרק יח, ג

יִשְׁכְּבִי תִבֵּל וְשִׁכְנִי אֶרֶץ כְּנַעֲנִים הָרִים תִּרְאֶוּ וְכִתְלֵעַ שׁוּפָר תִּשְׁמָעוּ:
כשר. נוכר בנוסח תפילה שלע. וראה לעיל אות שסד.

תפט. ישעיהו פרק כז, יג

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוּפָר גָּדוֹל וְכָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר
וְהַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַשְׁתַּחֲוִי לִיקְנֹק בְּהָר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם:
כשר. נוכר בנוסח תפילה שלנו.

תצ. ירמיהו פרק ד, ה

הַגִּידוּ בִיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם הַשְּׁמִיעוּ וְאָמְרוּ וּתְקַעוּ שׁוּפָר בְּאֶרֶץ
קִרְיָאוּ מִלְאוּ וְאָמְרוּ הָאֶסְפוּ וְנִבְּוֹאָה אֶל־עַרְי הַמִּבְצָר:
לכאו' פסול. לפי רש"י זה כדי להזהיר לברוח מבבל ופסול (משום פורענות) ולפי הרד"ק לפרסם
את נבואת הפורענות הנ"ל ופסול. אבל לפי המלבי"ם זה כדי להלחם בבבל וא"כ צ"ע אם כשר.

תצא. ירמיהו פרק ו, א

הַעֲזֹאוּ בְּנֵי בְנֵימִן מִקֶּרֶב יְרוּשָׁלַם וּבִתְקוֹעַ תְּקַעוּ שׁוּפָר וְעַל־בֵּית הַכֶּהֱנִים
שָׁאוּ מִשְׁאֶת כִּי רָעָה נִשְׁקָפָה מִצָּפוֹן וְשָׁכַר גָּדוֹל:
לכאו' פסול. השופר עצמו לא של פורענות אבל הפסוק כולו על פורענות, וכן העיר זקני הגרא"ה
רוט שליט"א.

תצב. ירמיהו פרק נא, כז

שָׁאוּ־גַם בְּאֶרֶץ תְּקַעוּ שׁוּפָר בְּגוֹיִם קִדְּשׁוּ עַל־יָהּ גּוֹיִם הַשְּׁמִיעוּ עַל־יָהּ
מִמְלָכוֹת אֲרָרֵט מִנִּי וְאַשְׁכֵּנַז פִּקְדוּ עַל־יָהּ טַפְסֹר הַעֲלוּ־סוּס כִּגְלָק סָמָר:
לכאו' כשר. כי פורענות דגוים. עיין אות שעג.

תצג. יחזקאל פרק ז, יד

תְּקַעוּ בְּתִקְוֹעַ וְהִכִּין הַכֹּל וְאִין הַלֵּךְ לַמְלַחְמָה כִּי חֲרוּגִי אֶל־כָּל־הַמּוֹנֶה:
פסול. תקיעת פורענות.

תצד. יחזקאל פרק לג, ג

וְרָאָה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה עַל־הָאֶרֶץ וְתִקַּע בְּשׁוּפָר וְהִזְהִיר אֶת־הָעָם:
לכאו' פסול.

תצה. יחזקאל פרק לג, ו

וְהִצַּפְהָ כִּי־יֵרָאָה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה וְלֹא־תִקַּע בַּשּׁוֹפָר וְהָעָם לֹא־יִנָּזְקוּ וְתִבְּרֹא חֶרֶב וְתִקַּח מֵהֶם גִּפְשׁ הוּא בַּעֲוֹנוֹ נִלְקָח וְדָמוֹ מִיַּד־הִצַּפְהָ אֶדְרָשׁ: לְכֹאוֹ פֶּסוּל.

תצו. הושע פרק ה, ח

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגְּבֻעָה חֲצֹצֶרֶת בְּרִמָּה הָרִיעוּ בֵּית אֱלֹהִים אֲחֵרִיד בְּנִימִין: פֶּסוּל. תְּקִיעַת פֹּרְעֻנוֹת.

תצו. יואל פרק ב, א

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן וְהָרִיעוּ בְּהָר קְדֹשִׁי יִרְגָּזוּ כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי־בֹא יוֹם־יִקְנוּךְ בִּי קָרוֹב: לְכֹאוֹרָה פֶּסוּל, וצ"ע. עיין אות שפ.

תצח. יואל פרק ב, טו

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קְדֹשׁו־צֹם קִרְאוּ עֲצָרָה: לְכֹאוֹ כֶּשֶׁר. עיין אות שפא.

תצט. עמוס פרק ג, ו

אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיִּקְנוֹךְ לֹא עֲשֶׂהָ: לְכֹאוֹ פֶּסוּל. תְּקִיעַה דְּפוֹרְעֻנוֹת עיין אות שפג.

תק. זכריה פרק ט, יד

וַיִּקְנוּךְ עָלֵיהֶם יֵרָאָה וַיֵּצֵא כִּבְרֶק חֲצוֹ גֵּאֲדָגִי יִקְוֹךְ בַּשּׁוֹפָר יִתְקַע וְהִלָּךְ בְּסַעֲרֹת תִּימָן: כֶּשֶׁר. מִכֹּר בְּנוֹסַח הַתַּפִּילָה שְׁלֵנו. ועיין אות שפה.

תקא. תהלים פרק פא, ד

תִּקְעוּ בַתִּדְּשׁ שׁוֹפָר בְּכֹסֶה לַיּוֹם חֲגֹנוּ: כֶּשֶׁר. מִכֹּר בְּנוֹסַח הַתַּפִּילָה שְׁלֵנו.

תקב. תהלים פרק קג, ג

הִלְלוּהוּ בַתִּקְעַ שׁוֹפָר הִלְלוּהוּ בַּגִּבֹּרֶת וּבְכֹזֶר: כֶּשֶׁר. מִכֹּר בְּנוֹסַח הַתַּפִּילָה שְׁלֵנו.

תקג. נחמיה פרק ד, יב

וְהַבִּנְיָיִם אֵישׁ חֶרֶב וְאֶסֶרִים עַל־מִתְנָיו וּבֹנִים וְהַתְּקַע בַּשּׁוּפָר אֶצְלִי:
לכא' כשר. עיין אות שצא.

ירגזו עמים

הלכות אמירת פסוקי פורענות עכו"ם
בברכות מלכויות זכרונות ושופרות

מאתנו

אברהם משה בהגאון רבי אהרן יהודה הלוי שליט"א רוט

שמואל ברבי אברהם משה הלוי שליט"א רוט

תדפיס מתוך הספר הכולל "אמרו לפני"
על הלכות מז"ש לענפיהם ופארותיהם

יזכנו המקום לראותו שלם בשכלולו והדרו

הערות והוספות תתקבלנה בשמחה!

להשיג הקונטרס:

אברהם משה רוט

אליעזרוב 1 ירושלים

0527652027

A0527652027@gmail.com

טעם פסול פורענות

א. אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות¹. אף פורענות שמביאה לידי גאולה ואנו מצפים שתבוא, כמו "בחמה שפוכה אמלוך עליכם", מ"מ אין להזכירה לפי שאין מזכירים כעס בראש השנה, כמו שאמרו בגמרא ר"ה לבב, וצריך להבין מדוע באמת אין מזכירים את הכעס המקווה, הרי אנו מצפים לו. וכנראה שיש חשש שמחמת הזכרת הכעס יתעורר כעס גם באופנים אחרים שאין בהם גאולה.

ב. ונראה דזהו מחמת כוחם הגדול של פסוקי מז"ש - אשר בהם אנו זוכים להמליך את הקב"ה על עולמו ועלינו ולהכניס זיכרוננו לטובה ולשמוע קול שופר גדול - וממילא חששו פן יעוררו בהם כעס ודינים. ובפרט לפמש"כ רש"י הטעם שאסור ליחיד להתפלל מוסף של ראש השנה בג' שעות ראשונות "הואיל ואומר מלכויות זכרונות ושופרות מפקיד דינא טפי". הרי שאמירתם מעוררת את הדין עלינו. וכן מצאנו בריטב"א בשם הרשב"א שהמנהג לשוח בתפילת ראש השנה הוא דוקא במה שהוסיפו מפני הדין דהיינו מלכויות זכרונות ושופרות, ובתפילה וקראי בלחוד ולא בברכות, עכ"ל, כלומר שהזכרת הפסוקים היא מעוררת ומשפיעה את הדינים ולכן רק בשעת אמירת הפסוקים (והפתיחה להם, התקיעות) צריך לשחות כשעת הדין².

ג. אבל מלשון הגמרא משמע קצת שהוא מפני שהוא "ריש שתא" תחילת השנה ולא מחמת שהוא עומד בברכות מז"ש, שהרי לא אמרה שאין להזכיר בתפילה, אלא מצד שזהו "ריש שתא". ומשמע דזה כמו שאר סימני "ריש שתא" הנזכרים בהוריות ובכריתות. (ולפי"ז מבואר דגם יו"ט שני של ר"ה נקרא "ריש

¹ מתני' ר"ה לבא, וכבר עמדו כולם על לשון "זכרון מלכות ושופר" שאינו כפי הסדר. ובתוי"ט כתב שהתחיל ב"זכרון" כי הוא נופל על לשון "מזכירין". אכן הא גופא צ"ע, הרי לעיל תנן "אם אמר ג' מכולין ובגמ' "מניין שאומרים מלכויות זכרונות ושופרות", ומדוע כאן נקטו לשון "מזכירין". אכן נראה דבא התנא לרמוז לנו שעיקר הטעם שאין אומרים פורענות, לפי שאין כאן אמירה גרידא אלא "הזכרה", וחיישינן מלעורר זכר פורענות. ועפי"ז מדוקדק היטב שנקט לשון זכרון תחילה כי עיקר הזהירות בזה היא באמירת הזכרונות, שאז עיקר ה"הזכרה" להכניס זכרוננו לפניו.

² ואין כוונתו משום שדוקא בחלק התפילה המיוחד לראש השנה צריך לשוח, שהוא מענייני ראש השנה, דאם כן למה כתב ש"לא בברכות" הרי הברכות נתקנו גם הם על עניין ראש השנה.

שתא"ס³). וכן נזכר בפוסקים שלא לכעוס בראש השנה לסימן טוב⁴ (ולכאו' מקורם מכאן שאין ריתחא בריש שתא). ולפי"ז לכאו' אינו מעכב בדיעבד, אך בפוסקים משמע שהוא לעיכובא.

ד. אבל ברי"ף הגירסא "לאו אורח ארעא", משמע דאין זה דרך ארץ לכבוד המלכות להזכיר דין וכעס, כי כאשר נכנסים לפניו צריכים להיות בשמחה⁵, וכמבואר אצל נחמיה שביקש המלך להרגו משום שהיו פניו רעים, וכמו שהתנצל שר המשקים "את חטאי אני מזכיר היום, פרעה קצף על עבדיו", הרי שאין זה כבוד המלכות להזכיר לפניו חטא וכעס.

פסוק נוסף על הפסוקים

ה. לפי הטעמים הנ"ל נראה שגם אם אמר עשרה פסוקים שאין בהם פורענות, אסור להוסיף פסוק שיש בו פורענות. ובפרט לפי מה שכתב הרא"ש שגם הפסוקים שמסיימים הם בכלל המצוה (ולכן אין בזה הפסק), א"כ גם הם בכלל הפסוקים שמכניסים זיכרוננו ויש לחוש להזכיר בהם ריתחא⁶. ואם אין הם בכלל הברכה, שוב הוי הפסק כמ"ש הרא"ש.

³ יש שצידדו לומר שכל הקפידא שלא לידמך איניש בריש שתא אינה אלא ביו"ט ראשון, שאח"כ לא נקרא "ריש שתא" אלא "ראש השנה". כלומר, ד"ריש שתא" אינו שם המועד אלא תיאור המציאות של תחילת השנה, ויום ב' תשרי אינו "ריש שתא" אף שהוא "ראש השנה". אכן כאן הזכירה הגמרא "ריש שתא" גם על יו"ט שני דר"ה. יותר מזה מצאנו לגבי תפילת מוסף בג' שעות ראשונות דלשון הגמרא שם "יומא קמא דריש שתא" ואפ"ה נוהגין מזה גם ביו"ט שני של ר"ה, ואכמ"ל.

⁴ כמוש"כ המשנ"ב מהחיי אדם: משנה ברורה סימן תקפג ס"ק ה "והנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב ולכן פשיטא שיזהר מאד שלא יכעוס בימים האלו מלבד גודל האיסור כדי שיהיה לסימן טוב רק יהיה שמח לבו ובטוח בד' עם התשובה ומעש"ט".

⁵ וגם לפי דרך זו מובן מדוע הקדימה המשנה זכרון למלכות ושופר, משום שעיקר הקפידא היא בעת הזכרונות שאז הוא עומד לפני ולפנים "כיון דלזכרון - כלפנים דמי" וצריך להיזהר ביותר שאת מלבוא בלבוש שק ופנים רעות אל המלך.

⁶ ובשאר תפילות היום, שאינם בכלל ברכות מז"ש, לא מצאנו שחוששים לזה. ראה לקמן הערה 113 לגבי קרא דויזכור כי בשר המה. אמנם מצאנו שחששו להזכיר שום ענייני דין וחטא בר"ה, עד שאפילו אגו"ז אין לאכול, וכן מנהג ישראל שלא לשחוט חיה ועוף ביו"ט של ר"ה, שלא לצער שום בריה. סיפר לי הרב"ח רבי יעקב טייכמאן שליט"א שדודו נכנס בבריתו של אאע"ה על ברכי הגה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בעצומו של ראש השנה, כשבקש לקרוא את שם הנולד, שמע שהאבא רוצה לקרוא אותו ע"ש אביו שהיה שוחט בבעלזא, ולא הסכים רבי אהרן בשום פנים לזה כיון שהיה אביו שוחט, אין מזכירים שמו בר"ה.

ו. וכן כתב ערוך לגר לדקדק מלשון המשנה "אין מזכירין זכרון מלכות שופר של פורענות", ולא אמרו "אין אומרים", "דקמ"ל דאפילו אמר העשרה פסוקים כהלכתן ורצה להוסיף של פורענות ג"כ אעפ"י שמותר להוסיף על העשרה פסוקים כמש"כ הראשונים מ"מ לא יזכיר של פורענות דבזה שייך יותר לשון הזכרה כדאמרינן לקמן בגמרא אדכורא ריתחא לא מדכרינן".

ז. אם עבר והוסיף פסוק שיש בו פורענות, נראה שלא פסל את כל הברכה, אלא יוצא ידי חובתו בשאר הפסוקים הכשרים. ואע"פ שהפסיק באמצע הברכה מ"מ אינו פוסל בדיעבד⁷.

פסוק שחלקו פורענות

ח. פסוק שנזכר בו מז"ש שאין בו פורענות, אך בשאר תיבות הפסוק נזכר פורענות, יש לדון להכשירו לפי שיטת הריטב"א "שלאחר שאמר המלכות או הזכרון או השופר אינו צריך לגמור כל הפסוק", אך אפשר שכיון שאסור להפסיק בפסוק שלא הפסיקו משה, ומצד זה צריך לכאול להזכיר כל הפסוק⁸, שוב אסור להזכירו בברכת מז"ש⁹.

ט. והנה כתב המהרש"א הטעם שלרבי יהודה לשון "תרועה" אינו שופרות - אע"פ שבפרשת יום הזכרון לא כתוב כלל "שופר" אלא "תרועה" - משום "דמלת "תרועה" מורה על מידת הדין מלשון שבר, ואדכורי רתחא בר"ה לא מדכרינן כדאמרינן לעיל". ויש לדקדק בדבריו, שהרי לכו"ע יכול לומר "תרועת מלך בו" או

⁷ דלכאול לא דמי למי שהזכיר הזכרה שאינה מעניינו של יום, כגון שאמר יעלה ויבוא ביום חול, שצריך לחזור על תפילתו. ואכתי צ"ע.

⁸ אמנם מצאנו שמזכיר "ה" צבקות יגן עליהם" ואינו ממשיך עד סוף הפסוק, אבל כבר כתב החיי אדם דשם הוא דרך תפילה, עיין לקמן הערה 57.

⁹ ואין להוכיח ממה שאמרו בגמרא ד"ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו" נחשב פורענות דעכו"ם, אע"פ שלכאול "ה' מלך עולם ועד" הוא דבר לעצמו. משום שהמפרשים שם פירשו "ה' מלך עולם ועד - כאשר - אבדו גוים מארצו".

"זכרון תרועה" ולצאת בזה כמלכויות או זכרונות, הרי שאע"פ שיש בפסוק זה פורענות מ"מ כיון שאין זה במילת "זכרון" או "מלך" יוצא בזה¹⁰.

י. ולכאורה הדברים תלויים בטעמי פסול פורענות. אם החשש הוא מפני כוחם של מלכויות זכרונות ושופרות המעוררים את גזר דינו, הרי אין זה אלא בחלק הפסוק שזכר בו מז"ש, אבל מה שאומר בשביל שלא להפסיק במקום שלא פסקה משה אינו בכלל הדברים המעוררים את הדין. אבל לפי הטעם של כבוד המלכות, או שהוא עניין כללי בריש שתא, וכה"ג, יש לחוש בכל הזכרת פורענות, ובפרט בתוך ברכות מז"ש, אע"פ שאינו בכלל מצות אמירת מז"ש.

יא. אמנם נראה דבדיעבד אם אמר פסוק שחציו פורענות וחציו מז"ש, יצא ידי חובתו. דסו"ס יש לומר "דל מהכא" להאי פלגא, ויש כאן חצי פסוק הכשר למז"ש.

יב. מסתבר שלא בכל אופן אפשר לחלק את הפסוק, כגון "בחימה שפוכה אמלוד עליכם" שאמרו בגמרא שהוא פורענות ולא אמרין שיכול לומר רק "אמלוד עליכם" בפני עצמו¹¹.

יג. ראה פסוקים שברשימה ו שבהם הפורענות אינה נזכרת עם המז"ש אלא בחלק אחר של הפסוק ויש לצדד להכשירם בדיעבד כמוש"נ.

¹⁰ ובנדון דידן החידוש גדול יותר, כי קשה לומר "דל מהכא" על תיבת "תרועה" שבמילים "זכרון תרועה", שהרי תיבת "זכרון" היא נסמכת ל"תרועה" ואיך אפשר להפרידם. וכן ב"תרועת מלך בו" אי אפשר לו לדלג תיבת "תרועת" ולשייר "מלך בו". ועוד צ"ע בזה. שוב ראיתי פירוש הגר"ח"ק על הירושלמי שמפרש שו"ט דסוגיא על נידון זה בעצמו, עד כמה אפשר לחלק פסוק לשנים. ומסיק ד"כ מלך כל הארץ אלקים זמרו משכיל" אפשר להחשיבו לשנים (למ"ד דאלקים מלכות), אבל "מלך אלקים על גוים" נחשב מלכות אחת כי אין כאן ב' עניינים בפסוק. (וצ"ע הא ממש"ך "אלקים ישב על כסא כבודו", וזהו בודאי עניין נוסף בפסוק שנוכר בו אלקים. ואולי מיירי שאמר רק חצי הפסוק דמלך אלקים על גוים).

¹¹ אכן הריטב"א דקדק שאפשר לומר חצי פסוק ממה שפסוק שיש בו ב' אזכרות נחשב שתיים, והרי דין זה כתוב כאן חלק אחד של הפסוק הוא "מי הוא זה מלך הכבוד", הרי שגם זה מועיל אע"פ שאין לו שום משמעות לבדו. וצריך לברר גדר הדברים.

בזמנים אחרים

יד. יש להסתפק באמירת מז"ש ביום הכיפורים של יובל אם מותר להזכיר של פורענות, שהרי לכאורה אינו "ריש שתא". אך מצאנו בכמה מקומות שיוהכ"פ נקרא ראש השנה, כמו בפסוק "בראש השנה בעשור לחודש" (יחזקאל מ,א). ויש מהראשונים שהקפידו על סימני ראש השנה בכל עשרת ימי תשובה.

טו. במז"ש שאומרים בתפילת התעניות, לכאורה אין צריך להיזהר מפורענות. ולכל הפחות מפורענות של "חימה שפוכה אמלוח עליכם". אך לשון רש"י בתענית טו,א ד"ה זכרונות ושופרות "כל הפסוקים שאומרים בראש השנה" משמע שרק פסוקים שאומרים בראש השנה נאמרים גם בתענית. וכנראה חוזרים ומעוררים את זכות ראש השנה בחזרת העבודה הנשגבה של מז"ש, ולכן מקפידים שלא לשנות מפסוקי ראש השנה, וצ"ע.

פורענות של אומות העולם

טז. "אבל אם בא לומר זכרון מלכות ושופר של פורענות של נכרים - אומר".

יז. ממה שלא אמרה הגמרא "אבל אומר זכרון מלכות ושופר של פורענות של נכרים", אלא נקטה לשון "אם בא לומר - אומר", משמע דאין בזה חשש אבל גם אין בזה מעלה, כי איננו מבקשים בר"ה פורענות לעכו"ם, אלא שאנו מזכירים מלכות וזכרון ושופר ולא אכפת לן אם ממילא נכלל בזה פורענות עכו"ם, אבל לא יבקש לקרוא פסוק זה בשביל לעורר עליהם פורענות¹². אך לשון הרמב"ם "אבל יש לו להזכיר פורענות של אומות העולם" משמע שדבר ראוי הוא לעשות כן¹³.

יח. יש אומרים שאין היתר להזכיר פורענות של עכו"ם אלא במקום שמוזכר בה ג"כ איזה טובה לישראל¹⁴. אך הרמב"ם והפוסקים לא הזכירו תנאי זה.

¹² וכן מדוקדק מלשון הגמרא "אומר" ולא "מזכיר" כלשון המשנה "אין מזכירין", משום שבאמת איננו בא להזכיר את הפורענות דעכו"ם בראש השנה, אלא אינו חושש לומר פורענות דעכו"ם כאשר מזכיר את זכרון ה'. וראה הערה 5.

¹³ אכן לא נהגו להקפיד להזכיר פורענות של גויים גם בפסוקי מלכויות וזכרונות.

¹⁴ טורי אבן ר"ה לבב, שפירש בזה מדוע הוסיפה הגמרא את הפסוק 'ה' צב-אות יגן עליהם" לאחר שהזכירה את הפסוק 'ה' אלקים בשופר יתקע והלך בסערות תימן', כדי שיהיה עוסק גם בהטבה

יט. ראה בסמוך רשימת פסוקי פורענות עכו"ם, וציינו את הפסוקים שאין בהם טובה לישראל לחוש לשיטת הטורי אבן.

כ. יש להסתפק בפסוקים שיש בהם טובה לעכו"ם, האם נחשב כפורענות לישראל¹⁵. ראה פסוקים ברשימה ד.

כא. יש לדון מי נחשב "עכו"ם" לגבי פורענות. מה דין פסוקי פורענות העוסקים במושעי ישראל אשר רדפו את ירמיהו או את הנביאים או את עם ישראל. ראה פסוקים ברשימה ג.

כב. אאמו"ר שליט"א הסתפק האם המבול נחשב פורענות דעכו"ם. שהרי כל העולם נידון בכללותו ויותר רק נח. ראה פסוקים ברשימה ב. וכע"ז יש להסתפק בפסוקים העוסקים בכעס ה' ובאימת משפטו, אך אינם מתייחסים לא לעכו"ם ולא לישראל, אם נחשבים כפסוקי פורענות, ראה פסוקים ברשימה י.

כג. גוי המתפלל בראש השנה¹⁶, יש להסתפק אם יש לו להימנע מלהזכיר בתפילתו פורענות עכו"ם¹⁷.

דישראל. (וצ"ע אם כוונתו שלכך צריך להזכיר את הפסוק הבא "ה' צבקות יגן עליהם", כמנהגו, או שמפסוק זה מוכח ש"ה' אלקים בשופר יתקע" עוסק גם בטובתם של ישראל, אבל א"צ להזכיר בפועל).

בעניין התפילה על טובתם של אומות העולם בראש השנה, וראה בסידור יעב"ץ על ברכת זכרונות "להרבות זרעו כעפרות תבל – בכאן נראה בעליל חסידות חז"ל לבקש טובת כלל העולם, כמו"ש בלוח אר"ש, בברכת המינים, ותאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיקים עתק". וראה הערה 60.

¹⁵ עיין סנהדרין לו, ב לא פתחה הארץ את פיה לטובה, והקשו תוספות מקרא דתבלעמו ארץ ותרצו טובת המצרים אינה טובה. ויל"ע אם נחשבת לרעה לגבי ישראל. (ובקריאת התורה דר"ה מזכירים טובת ישמעאל כי לגוי גדול אשימנו).

¹⁶ לגבי תפילת נכרי, עיין אגרות משה או"ח ח"ב סימן כה.

¹⁷ שהרי פורענות עכו"ם מגיעה אל החוטאים והפושעים שבהם, ומה אכפת לו לעורר עליהם דינים. משא"כ בפורענות דישראל, שאע"פ שחטא ישראל הוא, ואינו רוצים לעורר דינים על שום אחד מישראל. ועוד, שישאל ערבים וחברים זה עם זה, כאברים שונים בגוף אחד, וכשמעורר דינים על החוטאים מתעורר בזה גם על עצמו, אבל הגוי הוא יחידי לעצמו ואין לו שום שייכות אל הגויים הפושעים שיענשו בפורענות.

מה נכלל בכלל "פורענות"

כד. יש לדון בהזכרת חטאים שאין בהם פורענות, האם הוא בכלל ריתחא. כמו "כי אותי מאסו ממלוך עליהם", "כי איש טמא שפתים אנוכי... כי את המלך ה' צבקות ראו עיני" "ארור נוכל ויש בידו... כי מלך גדול אני". ראה פסוקים ברשימה ז.

כה. והנה, במגן אברהם סימן קל, לגבי מה שאין מסיימים הקריאה בפורענות, דימה הנידון לעניינו (והוכיח מכאן שפורענות דעכו"ם איננה נחשבת פורענות), והוסיף שכמו"כ אין לסיים במי שעשה מעשה רע.

כו. המזכיר את הפחד מהפורענות נחשב כמזכיר פורענות, שהרי בגמרא אמרו ש"ה' מלך ירגזו עמים" הוי פורענות¹⁸.

כז. המזכיר שה' ממית ומחיה, צ"ע אי הוי הזכרת פורענותא. שהרי אנו אומרים בברכת זכרונות "ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות" ואיננו חוששים בזה משום הזכרת פורענותא¹⁹.

כח. יש לדון במי שמזכיר שהקב"ה מאריך אף ולא מעניש את החוטאים, האם נחשב שמזכיר ריתחא. ואאמו"ר שליט"א הוכיח מקרא ד"וינחם כרוב חסדיו", דמיירי בנחמה על הפורענות. וכן כיו"ב בפסוק "זכור לעבדיך... אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו". ראה פסוקים ברשימה ח.

¹⁸ ולפנ"ר צריך להבין מדוע הוי פורענות הרי הפסוק מתאר את פחד ה' והדר גאווה, ומדוע נחשב זה לפורענות. וכי מי שאומר "תן פחדך על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת" הוי פורענות, אתמאה. אבל המעיין ברש"י לתהלים שם "מדבר במלחמת גוג ומגוג, ואז ירגזו עמים כענין שנאמר (זכריה יד) וזאת תהיה המגפה וגו'", וכן באבן עזרא "ירגזו עמים הם הרשעים".

¹⁹ אך מאידך האם אומרים "לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם", והרי אאמו"ר הסתפק אם "כל בשר" נחשב פורענות דעכו"ם, ובפרט לדעת טורי אבן שאין בזה טובת ישראל, עיין הערה 65. הרי דאין חוששים להזכיר פורענות בברכות מז"ש.

כט. כאשר מזכיר זכרון רשעות העכו"ם שפרעו פרעות בישראל, איננו נחשב פורענותא דישראל אלא פורענותא דעכו"ם. כמבואר ממה שהכשירו את הפסוק "זכור ה' לבני אדם... האומרים ערו ערו עד היסוד בה".

ל. פורענות לפי פירוש אחד. פסוק שיש לו משמעות של פורענות לפי אחד הפירושים, נראה דאי אפשר לאומרו, שהרי גם פירוש זה אמת, וא"כ יש כאן הזכרת פורענות²⁰. ראה פסוקים ברשימה ט.

לא. פסוקים שאין בהם פורענות אך תכליתם לפורענות (דהיינו שלאחר שממשיכים ללמוד הפסוקים הבאים מבינים שמכאן התגלגלה הפורענות), יש לעיין אם נחשבים כפורענות. ראה פסוקים ברשימה יא.

לב. פסוקים שמעוררים לתשובה מאימת הדין, כגון שופרות של תענית בעת צרה. נראה שאינן נחשבים פורענות, שהרי שופר של ראש השנה זהו טעמו לכמה מן הראשונים. ראה פסוקים ברשימה יב.

²⁰ וזה להיפך ממש"נ בכת"י לגבי פסוק שהוא מז"ש לפי פירוש אחד, דכשר, משום דגם פירוש זה אמת הוא, ומה בכך שלפי הפירוש הנוסף אין משמעות של מז"ש. אבל בנידו"ד לא סגי שיש פירוש כשר, כי הפירוש השני יש בו ריעותא ופוסל.

רשימה א

פסוקי פורענות עכו"ם הכשרים (בדיעבד²¹) לברכה²²

מלכויות

ירמיהו מו, יח-יט. שבועת ה' על חורבן מצרים²³:

חִי־אֲנִי נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יִקְנֶה צָבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְתֹבֹר בְּהָרִים וּכְכֹרֵם בְּיָם יָבוֹא:
כָּלִי גֹלָה לְעֵשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בֵּת־מִצְרַיִם כִּי־נָף לְשִׁמְנָה תִהְיֶה וְנִצָּתָה מֵאֵין יוֹשֵׁב:

ירמיהו מח, טו, חורבן מואב על לעגם על ישראל בעת גלו לבבל:

שְׂדֵד מוֹאָב וְעַרְיָה עָלָה וּמִבְתָּר בְּחִנְרֵי יָרְדֵּן לְטִבַּח נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יִקְנֶה צָבָאוֹת
שְׁמוֹ:

ירמיהו נא, נו, חורבן בבל:

וְהַשְׁפַּרְתִּי שָׂרְיָה וַחֲכֻמָּיָה פַּחוּתֶיהָ וּסְגָנֶיהָ וּגְבוּרֶיהָ וַיִּשְׁנֻ שְׁנַת־עוֹלָם וְלֹא
יִקְצֹו נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יִקְנֶה צָבָאוֹת שְׁמוֹ:

²¹ "בדיעבד" משום שמסתברא שבזה"ז אין ראוי לשנות מנוסח הסיפורים המקובלים בידינו מדורות ראשונים. אאמו"ר שליט"א. ואחי רבי אלימלך שליט"א ציין לדברי קהלת "ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים, כי האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים". וראה עוד בהרחבה בפרקי המבוא (כת"י). וידידי רבי שליו לוי שליט"א ציין לדברי מוהר"ן מברסלב (שיחות הר"ן כא) "בראש השנה צריכין להיות חכם שיחשוב רק מחשבות טובות שייטיב השם יתברך עמנו וכו'. וצריכין להיות שמח בראש השנה. גם צריכים לבכות בראש השנה. בראש השנה ביום הראשון צריכין למעט בדיבור מאד מאד. ואמר שאדם גדול צריך לדקדק בזה ביותר ועל כן הוא אינו אומר ביום הראשון אפילו הפייט רק מה שיסד רבי אליעזר הקליר אבל שאר הפייט אינו אומר מחמת שאדם גדול צריך לדקדק אז ביותר לבלי לדבר שום דיבור שאינו מוכרח".

²² יש מהם שיש לדון על כשרותם מצד תנאים אחרים, וצויינו בהערות.

²³ הפסוק הראשון אין לו מובן מצד עצמו רק לשון שבועה: חי אני, כמו שהתבאר בהרים והכרמל עומד על הים כך... הפסוק הבא ממשיך את המשפט: כך תצאי בת מצרים לגולה. לכאורה בכה"ג יש לקרוא את ב' הפסוקים יחד, כמבואר בגמרא לגבי נידונים דומים, עיין לעיל (כת"י).

זכריה יד, יז²⁴. עונש האומות שלא יעלו לעתיד לבוא לחג הסוכות בירושלים:
וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחֹת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ
יִקְנֶה צְבָאוֹת וְלֹא עֲלִיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם:

תהלים י, טז. בתוך פרק "למה ה' תעמוד ברחוק" על הגויים והרשעים²⁵:
יִקְנֶה מֶלֶךְ עוֹלָם וְעַד אֲבִדוּ גוֹיִם מֵאֶרֶץ:

תהלים צט, א. תחילת פרק העוסק בגאולה העתידה²⁶:
יִקְנֶה מֶלֶךְ יִרְגֹזוּ עַמִּים יֵשֵׁב פְּרוּבִים תִּנּוּט הָאָרֶץ:

משלי כ, כז²⁷. על השמדת פרעה וחילו:
מִזֶּרֶה רְשָׁעִים מֶלֶךְ חָכֵם וַיֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם אוֹפֵן:

²⁴ ראה לעיל (כת"י) שיש מפרשים "למלך ה' צבקות": למלך ישראל בשור ודם שהוא שייך לה' צבקות, ולשיטה זו אין כאן מלכויות.

²⁵ הגמרא בסוגיין מביאה פסוק זה כדוגמא לפורענות עכו"ם. ולכא' יש להתבונן הא לכא' בתיבות "ה' מלך עולם ועד" אין שום פורענות, ומדוע איננו יכול לומר רק תיבות אלו, שהרי כתב הריטב"א שאפשר לומר חצי פסוק. אכן לכשנעיין ברש"י שם יובן היטב: "ה' מלך עולם ועד מאחר שיאבדו גוים מארצו", א"כ עסקינן כאן במלכות ה' המתגלית ע"י פורענות עכו"ם.

²⁶ הגמרא בסוגיין מביאה פסוק זה כדוגמא לפורענות עכו"ם. ולפום ריהטא תמוה, הרי "ירגזו עמים" אינו עוסק לכא' בפורענות אלא בפחד ה' והדר גאונו בהופעת ה' לעתיד לבוא, וכפי שאנו מתחננים "תן פחדך על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת" וכי זהו פורענות?! אכן לכשנעיין ברש"י שם יובן היטב: "ירגזו עמים - מדבר במלחמת גוג ומגוג, ואז ירגזו עמים כענין שנאמר (זכריה יד) וזאת תהיה המגפה וגו'".

²⁷ כפרשי"י שם: מזרה רשעים - פרעה וחילו. מלך חכם - הקדוש ברוך הוא. וישב עליהם אופן - גלגל, מותם השיב עליהם וינהגו בכבדות כנגד והכבד את לבו. וכפירוש האלשיך דקאי על הקב"ה שפיזר הרשעים בדור ההפלה. ועיין לעיל (כת"י) פירושים אחרים בפסוק זה.

יהושע ב, יא, בתוך דברי רחב אל המרגלים:

וְנִשְׁמַע וַיִּמָּס לְבָבֵנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם²⁸ כִּי יִקְנֹק אֱלֹהֵיכֶם
הוּא אֱלֹהִים בְּשִׁמְיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת²⁹:

זכרונות

וירא יט, כט. פרשת הצלת לוט:

וַיְהִי בְשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכֶּפֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם³⁰ וַיִּשְׁלַח אֶת
לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה³¹ בְּהַפֵּךְ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יֹשֵׁב בֵּהֶן לוֹט:

²⁸ מלבד דהוי פורענות דעכו"ם, עוד יש להכשיר גם מצד דאפשר לקרוא רק מחצית הפסוק השניה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקים וגו'" ללא שום פורענות. ואמנם לשון הריטב"א (שמכשיר אמירת חצי פסוק) הוא: "דכיון דאמר המלכות או הזכרון או השופר אינו צריך לגמור כל הפסוק", והיינו דסגי במחצית הראשונה של הפסוק, ולא הזכיר להדיא את האופן השני: שמוכיר רק את המחצית השניה של הפסוק, ומדלג על תחילתו. אך מסתבר שאין חילוק ביניהם.

²⁹ עיין לקמן (כת"י) אם לשון זו נחשבת מלכות, כמו פסוק וידעת היום, או שכיון שלא הוסיפה "אין עוד" או "לבדו" אינו מלכות.

³⁰ עי' לקמן (כת"י) אי הוי זכרון דיחיד.

³¹ עי' סעיף כח אם הצלה מפורענות הוי אזכרת פורענותא, ובזה תלי אם תיבות "וישלח את לוט מתוך ההפכה" הוי פורענות. אבל עכ"פ שאר הפסוק "ויהפוך את הערים" יש לדון בו משום פורענות דעכו"ם. (ומסתברא דכאן א"א לומר רק "ויזכור אלקים את אברהם" כי מוציא הפסוק מהקשרו לגמרי, וע"ע לקמן (כת"י)).

תהלים ט, יג. כהמשך לפסוק הקודם וְמִרְוֹ לִיקְנֹק יִשָּׁב צִיּוֹן הַגִּידוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתֶיהֶן:
כִּי דָרַשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכַר³² לֹא שָׁכַח³³ צַעֲקַת (עֲנִיִּים) עֲנָוִים:

תהלים פרק עד פסוק יח, יח. מזמור "למה אלקים זנחת לנצח... עד מתי אלקים יחרף צר":
זָכַר זֹאת³⁴ אוֹיֵב חֲרַף יְקִנֹּק³⁵ וְעַם נָבֵל נֶאֱצַו שְׁמָהּ:

תהלים עד, כב-כג. בתוך המזמור הנ"ל:
קוֹמָה אֱלֹהִים רִיבָה רִיבָה זָכַר חֲרַפְתָּהּ מִנִּי נָבֵל כָּל הַיּוֹם: אֶל־תִּשְׁכַּח³⁶ קוֹל
צִרְיָהּ שְׁאוֹן קִלְמֶיהָ עֲלֶה תִמְדָּה:

³² לפי רוב המפרשים "אותם זכר" היינו את דמי ישראל שנשפכו כמים ולפי"ז היינו זכרון חטא הגויים ופקידת עונשם. (ואף שמוזכר גם עונש ישראל, שפיכת דמיהם וצעקת הענווים, מ"מ אין זה נחשב פורענות דישאל, כמבואר לעיל סעיף כט).

והנה, בירושלמי אמרו ש"אותם זכר" נחשב פסוק של פורענות, ובמסורת הש"ס (דפוס ווילנא) ציינו לפסוק זה, אך כבר תמחו דכאן הוי לכאן פורענותא דעכו"ם ולכן פירשו דכוונת הירושלמי לפסוק בירמיה מד, כא "אותם זכר ה'" דקאי על חטאי ישראל. וליישב דעת המסורת הש"ס נראה עפיש"כ האלשיך שתיבות "אותם זכר" קאי על הגויים ששפכו דם ישראל ואפ"ה הקב"ה זוכר אותם לטובה: "הענין כי תשאו קל וחומר ומה אם הוא יתברך שהוא דורש דמים ששפכו העמים מישראל, שעם היותו דורש עם כל זה אותם זכר - הם העמים הנזכרים - זכרם לטובה בעולם הזה ומושלים בישראל, עם היות שדמים רבים שפכו מישראל, כל שכן שלא שכח צעקת ענוים הגולים אתם, מקל וחומר אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". ולשיטתו א"ש היטב דכאן הזכירה היא לטובת העכו"ם שהיא פורענותא דישאל.

³³ עי' כתי"י אם "לא שכח" הוא לשון "זכירה". וא"כ יש כאן ב' זכרונות (פורענות עכו"ם) בפסוק אחד.

³⁴ אף שלא כתוב כאן זכירה אלא בקשה לפני ה' שיזכור, מ"מ גם זה נחשב לזכרונות, כדמוכח ממה שאמרו שהפסוק "זכרני נא" פסול רק משום שהוא זכרונות דיחיד. הערת אזמור"ר.

³⁵ לפי רוב המפרשים תיבות "זכר זאת" מופנות אל הקב"ה שיזכור את זאת שאוייב חרף בקדוש, אבל לדעת האבן העזרא המילים "זכר זאת" פונות אל אותו אויב שמחרף שיזכור את זאת (הכתובה בפסוקים הקודמים) שהקב"ה מושל בכל, ולפי"ז אין כאן ענין לזכרונות כלל.

³⁶ יש לדון שיש כאן זכרון נוסף "אל תשכח", שהרי קיי"ל דלא בעינן דוקא לשון זכרון אלא גם פקדונות בכלל וא"כ אפשר שכל משמעות זכרון כשר, ובכלל זה "אל תשכח".

תהלים פט, נא-נב:

זָכֹר אֶדְנִי חֲרַפְתָּ עֲבָדֶיךָ שְׂאֵתִי בְּחִיקִי כָּל רַבִּים עַמִּים: אֲשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֶיךָ
יִקְנֶה אֲשֶׁר חָרְפוּ עֲקֹבוֹת מְשִׁיחֶךָ:³⁷
0

תהלים קט, יד. מזמור על נקמת אדום:

יִזְכָּרְךָ עוֹן אֲבֹתָיו³⁸ אֶל־יִקְנֶה וְחִטָּאת אִמּוֹ אֶל־תִּמְחָח:

תהלים קלז, ז. בתוך מזמור "על נהרות בבל":

זָכֹר יִקְנֶה לְבַנֵּי אֲדָוָה יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוֹ עָרוֹ עַד הַיְסוֹד בָּהּ:³⁹

שמואל א טו, ב. לפני מלחמת שאול בעמלק:

כֹּה אָמַר יִקְנֶה צָבָאוֹת פִּקְדָתִי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ
בְּדֶרֶךְ בְּעֵלְתוֹ מִמְצָרִים:

ישעיהו יג, יא. נבואת חורבן בבל:

פִּקְדָתֶיךָ⁴⁰ עַל תִּבְלִי⁴¹ רָעָה וְעַל רָשָׁעִים עֹנֶם וְהַשְׁפָּתִי גֵאוֹן זֵדִים וְגִגְאוֹת
עֲרִיצִים אֲשִׁפִּיל:

³⁷ לכאן יש כאן כמה זכרונות נפרדים: זכור חרפת עבדיך, שאתי בחיקי אשר חרפו אויבך ה', אשר חרפו עקבות משיחך. ועיין (כת"י) בפסוק "ויזכור אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב" האם הוא זכרון אחד או ג' זכרונות.

³⁸ פריש"י: "עון אבותיו - עון שהעוה על אבותיו, לאברהם שגרע חמש שנים מחייו ולאביו גרם כהיון עינים: וחטאת אמו - שהשחית רחמה ושגרם להעלים יום קבורתה מן הבריות שלא יקללוה שיצא מכריסה עשו".

³⁹ הגמרא בסוגיא מביאה פסוק זה כדוגמא לזכרונות של פורענות דעכו"ם. וראה לעיל הערה כט דאע"פ שזכור כאן יום חורבן ירושלים אינו נחשב גם פורענותא דישראל.

⁴⁰ רוב המפרשים לשון פקידה וזכרון, וכן בתרגום יונתן "אסער". אבל מלבי"ם פירש לשון מינוי, הפקדתי ומיניתי את הרעה למשול על בבל, ולפירושו אין כאן זכרון כלל.

⁴¹ ראה סעיה"כ בשם אמוז"ר שליט"א אם חורבן על כל העולם (כמו מבול) נחשב פורענות עכו"ם שאינה פורענות, או שזהו פורענות בחפצא. אבל כאן פירשו המפרשים "על תבל" - על מקום מושב ארץ בבל ולא על כללות התבל.

ישעיהו כו, כא. על מלחמת גוג ומגוג⁴²:

כִּי הִנֵּה יִקְנֶק יֵצֵא מִמִּקְוָמוֹ לִפְקֹד עֹן יֹשֵׁב הָאָרֶץ עָלָיו וְגִלְתָּה הָאָרֶץ אֶת דְּמִיָּהּ
וְלֹא תִכְסֶּה עוֹד עַל הָרוּגֶיהָ:

ישעיהו כז, א. על מלחמת גוג ומגוג:

בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יִקְנֹךְ בְּחֶרְפוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְדֹּלָה וְהַחֲזָקָה עַל לְוִיתָן נִתְּשׁ פָּרֹחַ
וְעַל לְוִיתָן נִתְּשׁ עַקְלָתוֹן וְהָרַג אֶת־הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם:

ירמיהו כה, יב. חורבן בבל.

וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד⁴³ עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נָאֵם יִקְנֹךְ
אֶת עֶוְנוֹם וְעַל אֶרֶץ כְּשָׂדִים וְשִׁמְתִּי אֹתוֹ לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם:

ירמיהו נ, כז. מיתת שרי בבל המשולים לפרים אבירים:

חֲרָבוֹ כָּל פָּרִיָּה יִרְדּוּ לְטֶבַח הוּי עֲלֵיהֶם כִּי בָא יוֹמָם עֵת פִּקְדָתָם:

יחזקאל לח, ח. פורענות גוג ומגוג:

מִיָּמִים רַבִּים תִּפְקֹד⁴⁴ בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תָּבוֹא אֶל אֶרֶץ מְשׁוֹבֶכֶת מִחֶרֶב
מְקַבֶּצֶת מַעֲמִים רַבִּים עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְחֶרֶבָה תָּמִיד וְהָיָה מַעֲמִים
הוֹצָאָה וַיֵּשְׁבוּ לִבְטָח כָּל־ם:

⁴² בפסוק הקודם כתוב "לך עמי בוא בחדריך וסגור דלתך בעדך, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" וממשיך כאן: "כי הנה ה' יוצא וגו'". א"כ משמע שיש כאן זעם ופורענות גם לישראל, כמו שלמדנו חז"ל על "חבלי משיח", עד שאמרו "ייתי ולא אחמיניה". וא"כ אפשר שגם זה בכלל פורענות, אף שאנו מתפללים על זה, כמו שאמרו עה"פ "בחימה שפוכה אמלוך עליכם", וצ"ע.

⁴³ יש לדון אם נחשב ג' פקידות: על מלך בבל, על הגוי, על ארץ כשדים. עיין כת"י.

⁴⁴ פירש רש"י: מימים רבים שחטאת לי תפקד עתה לפני לזכור עונותיך ולהשיב גמולך, וכ"כ רוב המפרשים. (ואאזמור"ו העיר שלא כתוב בפסוק מיהו הפוקד, אבל הנבואה מתחילה בפסוק ג: "כה אמר ה'"). אבל יונתן תרגם מלשון מינוי "תמוני משריתך" ע"ש, ולשיטתו אינו כשר לזכרונות.

זכריה י, ג:

עַל הָרָעִים תִּהְיֶה אִפִּי וְעַל הָעֵתוּדִים אֶפְקוֹד⁴⁵ כִּי פֶקֶד⁴⁶ יִקְנֶה צְבָאוֹת אֶת עֶדְרוֹ
אֶת בֵּית יְהוּדָה וְשָׁם אוֹתָם כְּסוּס הוֹדוֹ בְּמִלְחָמָה:

איכה ד, כב:

תָּם עֲוֹנָה בַּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהַגְלִיתָּהּ פֶּקֶד עֲוֹנָהּ בַּת אֲדוֹם גְּלָה עַל חַטָּאתֶיהָ:

ישעיהו י, יב. לאחר שישלים מלך אשור את העונות ישראל, ייענש הוא עצמו על גאוותו:

וְהָיָה כִּי יִבְצַע אֲדֹנָי אֶת כָּל־מַעֲשָׂהוּ בְּתֵר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם⁴⁷ אֶפְקוֹד עַל־פְּרִי־
גִדְלֵי לִבָּב מִלֶּךְ־אֲשׁוּר וְעַל־תַּפְאֶרֶת רוּם עֵינָיו:

ירמיהו י, טו. על הפסילים והאלילים:

הִבֵּל הָמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בַּעַת פִּקְדֹתֶם יֹאבְדוּ⁴⁸:

ירמיהו כז, ח. נבואה על המלכת נבוכדנאצר:

וְהָיָה הַגֹּאֵי וְהַמְּמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבְדוּ אֶת־נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וְאֵת
אֲשֶׁר לֹא־יִתֵּן אֶת־צִנְאָרוֹ בְּעַל מֶלֶךְ בְּחָרֵב וּבְרָעֵב וּבִדְכָר אֶפְקוֹד עַל־הַגֹּאֵי
הַהוּא נָאִם־יְקֹנֶה עַד־תָּמִי אַתֶּם בְּיָדוֹ⁴⁹:

⁴⁵ פרש"י ויונתן דקאי על מלכי הגויים, נבוכדנצר וסנחריב. ושאר מפרשים על מלכי בבל או ויון. אכן, מוסיף רש"י "והרוצה לפרש הענין שלא במלכי עכו"ם יאמר העתודים לשון שרים".

⁴⁶ זאת פקידה נוספת, שהיא על טובת ישראל.

⁴⁷ יש לדון אם תחילת הפסוק "והיה כי יבצע את כל מעשהו בהר ציון" הוא לשון פורענות לישראל. ודבר זה תלוי בשינוי דקדוק דברי המפרשים. רובם פירשו כדרכו של רש"י "שיגמור הקדוש ברוך הוא את כל מעשהו ונקמתו בישראל ובקצה ערי יהודה ומאותה יראה יכנעו בני ציון וירושלים לשוב אל"י ולשיטתם יש כאן לשון פורענות. אבל המלבי"ם פירש לשון סיום הזעם וכילוי הכעס "והיה כי יבצע ה' את כל מעשהו. עת יגמור ה' כל אשר בדעתו לעשות ע"י מלך אשור להעניש כל המורדים בו, ומתי יגמור מעשהו? מתי יאמר לצרת העמים די? בהר ציון ובירושלים. עת יבא סנחריב לכבוש את הר ציון שאז יהיה גמר הזעם" וא"כ יש כאן טובה לישראל.

⁴⁸ אמנם אין כאן טובה גשמית לישראל, מ"מ לכו"ע אין בזה פסול פורענות, שהרי זו הפורענות המקווה והמיוחלת "להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתו". אין לך ברכה גדולה מזו.

⁴⁹ לכא' יש כאן פורענות עכו"ם שאין בה טובה לישראל אלא לנבוכדנאצר, וא"כ אפשר שאין להכשירו לזכרונות, וכמש"נ בסעיף יח.

ירמיהו ל, כ: נבואת נחמה על הגאולה העתידה:

וְהָיוּ בְנֵי כְּקֹדֶם וְעַדְתּוֹ לִפְנֵי תִכְוֹן וּפְקֻדָּתִי עַל כָּל־לַחֲצִיו:

ירמיהו נא, יח.

הַבֵּל הָמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בַּעַת פְּקֻדָּתָם יֵאבְדוּ⁵⁰:

שופרות⁵¹

יהושע ו, ה. ציווי ה' על הפלת חומת יריחו⁵²:

וְהָיָה בְּמִשְׁנָן בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל בְּשִׁמְעֶכֶם כְּשִׁמְעֶכֶם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְעוּ כָּל־הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלָה חוֹמַת הָעִיר תִּחְתָּיָה וְעָלוּ הָעָם אִישׁ נֶגְדּוֹ:

יהושע ו, כ. הפלת חומת יריחו:

וַיִּרַע הָעָם⁵³ וַיִּתְּקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיְהִי כְּשִׁמְעַת הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה⁵⁴ וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תִּחְתָּיָה וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדּוֹ וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר:

⁵⁰ ראה הערה 48.

⁵¹ הנה בתרועה נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי אם כשרה לשופרות. וכבר תמהו הלא בר"ה לא כתוב בקרא שופר אלא יום תרועה, ואיך יתכן שתרועה לא מהני בר"ה. ופירש המהרש"א דמשום דתרועה הוא לשון שבר ומרמז על דין לכן אדכורי פורענותא לא מדכרינן. ולפי דבריו יש לומר דין חדש, שלשון תרועה בפורענות עכו"ם כשר לכו"ע, שהרי פורענותא דעכו"ם טובה היא לישראל, ועיין בזה.

⁵² בעיקר הדבר האם הפסוקים העוסקים בשופרות הפלת חומת יריחו כשרים לשופרות, ראה מה שנתבאר בעז"ה בכת"י.

⁵³ עיין הרחב דבר בשלח יד, טו אם "וירע" כאן הוא לשון תרועה או לשון תפילה. אכן נתבאר לקמן כת"י שכל לשון תרועה כשר אף תרועה של תפילה.

⁵⁴ לכאוי יש כאן כמה וכמה שופרות: וירע העם, ויתקעו בשופרות, קול השופר, ויריעו העם, תרועה גדולה. ועיין בפרקי המבוא כת"י איך מונים בכה"ג.

שופטים ז, כ. מלחמת גדעון במדין⁵⁵:

וַיִּתְּקֵנוּ שְׁלֹשֶׁת הָרָאשִׁים בַּשּׁוּפְרוֹת וַיִּשְׁבְּרוּ הַכִּדִּים וַיַּחֲזִיקוּ בִידֵי שְׂמָאוֹלָם בַּלְפָּדִים וּבִידֵי יְמִינָם הַשּׁוּפְרוֹת⁵⁶ לְתִקְוָע וַיִּקְרְאוּ תָרֵב לִיקְנָק וּלְגִדְעוֹן:

שופטים פרק ז, כא. מלחמת גדעון במדין:

וַיַּעֲמִדוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ סָבִיב לְמַחֲנֶה וַיִּרְץ כָּל־הַמַּחֲנֶה וַיִּרְעֻעוּ (ויניסו) וַיִּנָּסוּ:

ירמיהו נא, כז. נקמת ה' בבבל:

שְׂאוּ־נֶס בְּאָרֶץ תִּקְעוּ שׁוּפָר בְּגוֹזִים קִדְשׁוּ עֲלֵיהָ גּוֹזִים הַשְׁמִיעוּ עֲלֵיהָ מִמְּלֻכֹת אֲרָרְט מִנִּי וְאַשְׁכְּנָז פִּקְדוּ עֲלֵיהָ טַפְסֹר הַעֲלוּ־סֶס כִּי־לֵק סָמָר:

זכריה ט, יד. על מלחמת החשמונאים, או על מלחמת גוג ומגוג:

וַיִּקְנֹק עֲלֵיהֶם יְרָאָה וַיִּצָּא כְּפָרָק חֲצֹן וְאֵדְנִי יִקְוֹק בַּשּׁוּפָר יִתְקָע וְהָלַךְ בַּסַּעֲרוֹת תִּימָן⁵⁷:

⁵⁵ בעיקר הדבר האם הפסוקים העוסקים בשופרות גדעון כשרים לשופרות, ראה מה שנתבאר בעז"ה בכת"י.

⁵⁶ לכאן יש כאן שני שופרות: "ויתקעו בשופרות" וביד ימינם השופרות לתקוע."

⁵⁷ פסוק זה נזכר בגמרא, והוסיפה את מחצית הפסוק הבא: ה' צבקות יגן עליהם. וכן נוהגים לומר בברכת שופרות. וביארו המפרשים שהגמרא הוסיפה "ה' צבקות יגן עליהם" כדי להוכיח שאין בזה פורענות גם לישראל (ראה מה שעוררנו לעיל הערה 42 אודות סכנת חבלי משיח), והטו"א כתב שהוא כשביל שתהיה טובה לישראל, ראה עוד לעיל סעיף יח ובהערות שם. ואנו נוהגים להוסיף "כן תל על עמך ישראל בשלומך" והטעם לזה ראה בנשמט אדם ח"א ה, ב "המ"א בסימן תכ"ב כתב בשם הכל בו דדוקא בתורה ונביאים אסור לקרות חצי פסוק, אבל בכתובים אפשר דמותר... וצ"ע שהרי מעשים בכל שנה במוסף ר"ה בפסוקי שופרות שאומרים וה' אלהים בשופר יתקע כו', ומסיימים ה' צבאות יגן עליהם, וכן הוא הנוסחא בכל הסידורים, וכן הוא בר"ה ל"ב, והוא רק חצי פסוק בזכריה ט', הרי דאפי' בנביאים מותר לחלק. וכן מוכח דעת המקובלים, האר"י והביאו בשל"ה בסידור שלו בק"ש שעל המטה שיאמר שיר של פגעים מן יושב בסתר עד ה' מחסי והוא ס' תיבות, והזהיר על זה שלא יאמר יותר, ומשמע דהכי הגירסא בגמרא בשבועות פרק ב' (ובאמת בגמרא שלנו הגירסא עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך), וע"כ צ"ל דדוקא בדרך קריאת פסוקים אסור לחלק, אבל בדרך תפלה מותר, וכמ"ש המ"א ס' רפ"ב כעין זה. אך צ"ע דחצי פסוק זה ה' צבאות יגן, אינו תפלה, דאל"כ היה ראוי לומר יגן עלינו. ובאמת בגמ' לא מוכרח שיאמרו חצי פסוק זה, דהכי איתא שם אם בא לומר שופרות של פורעניות עו"ג אומרו כגון וה' אלהים בשופר יתקע, וכת"ב ה' צבאות כו'. והיינו דהגמ' מיייתי זה לראיה דפסוק וה' אלהים בשופר יתקע מיירי מפורענות עו"ג, ד"ל דהכי פירושו דקרא שילך בסערות תימן, היינו סערה הבאה מתימן, ולכן מיייתי מדסמך לו ה' צבאות יגן עליהם, וא"כ ע"כ פסוק ראשון שילך בסערה לארץ תימן. ואפשר דמש"ה אנו אומרים חצי פסוק זה, דבר"ה כיון דהוא יומא דדינא, צריך שיהיה דיבורו מבורר, כדכתבו הפוסקים גבי לחיים. ובזה מתורץ לי מה שהיה קשה לי כמה שנים למה

ירמיהו מט, ב. פורענות עמון:

לִכְן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֲם יְקֹזֵק וְהִשְׁמַעְתִּי אֶל־רַבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן תְּרוּעַת מִלְחָמָה וְהִיְתָה לְתֵל שְׂמֵמָה וּבִנְתֶיהָ בָּאֵשׁ תִּצְתָּנָה וְיָרֵשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת־יְרֵשׁוֹ אֶמֶר יְקֹנֵק:

עמוס א, יד. נקמה בעמון על חורבן גלעד:

וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּחוֹמַת רַבָּה וְאָכְלָה אֲרָמְנוֹתֶיהָ בְּתִרוּעָה בְּיוֹם מִלְחָמָה בְּסַעַר בְּיוֹם סוּפָה:

תהלים קח, י. מתאר איך הקב"ה השליט את ישראל על האומות מסביבו:

מוֹאָב| סִיר רַחֲצִי עַל־אָדָם אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי פְּלִשְׁת אֲתוּעָע⁵⁸:

ישעיהו מב, יג. מלחמת ה' לעתיד לבוא:

יְקֹנֵק בְּגִבּוֹר יֵצֵא כָּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעֲרִיר קִנְאָה יִרְעֵ אֶף־יִצְרִיחַ עַל־אִיְבּוֹ יִתְגַּבֵּר:

ירמיהו נ, טו. חורבן חומות בבל:

הֲרִיעוּ עָלֶיהָ סָבִיב⁵⁹ נִתְּנָה יָדָהּ נִפְלוּ (אשוּתִיָּה) אֲשִׁיּוֹתֶיהָ נִהָרְסוּ חוֹמוֹתֶיהָ כִּי נִקְמַת יְקֹנֵק הִיא הִנֵּקְמוּ בָּהּ כַּאֲשֶׁר עָשִׂתָה עֲשׂוֹ-לָהּ:

מסיימים "כן תגן על עמך ישראל", ובזה מתורץ, דאנו מוכרחים לומר חצי פסוק זה כדי לברר מתוכו דפסוק דלעיל מיירי מפורענות עו"ג, אך כיון דאסור לומר חצי פסוק בדרך קריאת פסוקים, ולכן אנו עושים מחצי פסוק זה תפלה, ר"ל כמו שהבטחת שתגן עליהם, ומסיימים כן תגן על עמך. עכ"ל הנשמת אדם.

⁵⁸ רש"י: אריע להם קול ליראם מפני. מצודות: אריע בקול להומם ולהפחידם.

⁵⁹ ברד"ק כתב שזה כמו שעשו ביריחו כן ייעשה לבבל, הרי שפירש "הריעו עליה סביב" בקרנות שופר כביריחו.

ישעיהו טו, ד. חורבן מואב⁶⁰:

וְתִזְעַק חֲשֹׁבוֹן וְאַלְעֵלָה עַד־יְהִי נִשְׁמָע קוֹלָם עַל־כֵּן חֲלָצִי מוֹאֵב יִרְיֵעוּ⁶¹
נִפְשֵׁי יִרְעָה⁶² לוֹ:

עמוס ב, ב. פורענות מואב "על שרפו עצמות מלך אדום לשיד"⁶³:

וְשַׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמוֹאֵב וְאֶכְלָה אֲרָמְנוֹת הַקְּרִיּוֹת וּמֵת בְּשֹׂאוֹן מוֹאֵב בְּתִרְעָה
בְּקוֹל שׁוֹפָר:

איוב ל, ה. איוב מתאר איך נהפך ללעג ולשחוק בעיני הפחותים ביותר, שמגורשים מן העיר⁶⁴:
מִן־גֹּי יִגְרָשׁוּ יִרְיֵעוּ עַל־יָמוֹ פַּגָּב:

רשימה ב

פסוקי פורענות על כלל הבריאה

(עיין סעיף כב אם זהו בכלל פורענות עכו"ם)

ירמיהו י, י.

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֲמֹת הָאֱלֹהִים חַיִּים וּמָלְךְ עוֹלָם מְקַצְפוֹ תִּרְעַשׁ הָאָרֶץ וְלֹא־
יָכִלּוּ גוֹיִם זַעֲמוֹ:

⁶⁰ המשך הכתוב בפסוק הבא: לבי למואב יזעק, ופרש"י: "נביאי ישראל אינם כנביאי אומות העולם. בלעם היה מבקש לעקור את ישראל על לא דבר ונביאי ישראל מתאוננים על פורענות הבאה על האומות". משמע שסגנון הנבואה כאן איננה כנקמה במואב בשביל ישראל, אלא כעונש על חטאי מואב. וא"כ לכאור' לשיטת הטורי אבן איננו כשר לשופרות.

⁶¹ תרועת מלחמה. ויש מפרשים תרועת בכי, גם הגיבורים יריעו בבכי.

⁶² גם זה לשון תרועה, לפי רוב המפרשים. שכל אחד מאנשי מואב יריע על הרעה שבאה לו.

⁶³ לשון רש"י: פעם אחת נפל מלך אדום ביד מלך מואב ושרפו עצמותיו וטחום בקירות הבית ותבע הקדוש ברוך הוא אונאת המלך שנהגו בו בזיון. נמצא שאין כאן פורענות שהיא טובה לישראל.

⁶⁴ גם כאן אין טובת ישראל בפורענות הרשעים. ועיין כת"י אם פסוק כזה נחשב כשופרות.

תהלים כט, י.

יִקְוֶה לַמִּבּוֹל יִשָּׁב וַיֵּשֶׁב יִקְוֶה מִלֶּךְ לְעוֹלָם⁶⁵:

רשימה ג

פסוקי פורענות על רשעי ישראל יחידים

שרדפו או החטאו את ישראל

(יש לדון אם נחשבים כפורענות ישראל, עיין סעיף כא)

זכרונות

תהלים נט, ו. דוד מתפלל להוושע מאויביו, חיילי שאול המקיפים את הבית ללכודו⁶⁶:וְאַתָּה יִקְוֶה אֱלֹהִים צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִקְיֹצָה לְפָקֹד פֶּל הַגּוֹיִם אֶל תַּחֲנוּן
כָּל בָּגֵדִי אֶזְנֶה:ירמיהו ח, יב. על כהני הבעל ונביאי השקר⁶⁷:הִבְשֹׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ גַם־בְּיָדָם לֹא־יִבְשׁוּ וְהַפְלִים לֹא יִדְעוּ לָכֵן יִפְּלוּ בַּנְּפִלִים
בְּעֵת פְּקֻדָּתָם יִפְּשְׁלוּ אָמַר יִקְוֶה:

⁶⁵ הסתפק אזמו"ר שליט"א האם המבול נחשב כפורענות עכו"ם, הרי היה שם חורבן על כל הברירה וזלת נוח, ואיך אפשר להחשיבו כטובה לישראל.

⁶⁶ בפסוק זה הפקידה היא על כל הגויים, "הקיצה לפקוד כל הגויים", אבל דוד מכליל בתוכם את היהודים שרודפים אותו "אל תחון כל בוגדי אוון". האם אפשר להחשיב זאת כפורענות ישראל? הרי דוד מחשיב את פורענותם בתוך פורענות כל הגויים.

⁶⁷ אמנם עיקר הפסוק עוסק ברשעים יחידים, נביאי השקר וכהני הבעל, אבל יש מפרשים שבתוך הדברים מוזכרת גם פורענות ישראל: "יפלו בנופלים" - הרשעים יפלו בתוך כל ישראל שיפלו בשעת החורבן ו"בעת פקודתם" של ישראל "יכשלו" גם הם.

ירמיהו יא, כב. "על אנשי ענתות המבקשים את נפשך"⁶⁸:

לִכְן כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פֹקֵד עֲלֵיהֶם הַפְּחֹזִים יָמָתוּ בַּחֲרֹב בְּנֵיהֶם
וּבְנֹתֵיהֶם יָמָתוּ בְּרָעָב:

ירמיהו יא, כג. על אנשי ענתות שרדפו את ירמיהו:

וּשְׂאִרֵּית לֹא תִהְיֶה לָהֶם כִּי־אָבִיא רָעָה אֶל־אֲנָשֵׁי עֲנָתוֹת שְׁנַת פְּקֻדָּתָם:

ירמיהו כג, ב. על רועי ישראל שייענשו הם וישראל ייושעו⁶⁹:

לִכְן כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־הָרָעִים הָרָעִים אֶת־עַמִּי אֲתָם הַפְּצִתֶם
אֶת־צִאֲנִי וַתִּדְחִינִי וְלֹא פֻקְדְּתֶם אֹתָם הִנְנִי פֹקֵד עֲלֵיכֶם אֶת־רָע מַעַלְלֵיכֶם
נָאִם יְהוָה:

ירמיהו כג, יב. על נביאי השקר:

לִכְן יִהְיֶה דְרָפָם לָהֶם פַּחַלְקָלְקוֹת בְּאֶפְלָה יִדְחוּ וַנִּפְּלוּ בָּהֶם כִּי־אָבִיא עֲלֵיהֶם
רָעָה שְׁנַת פְּקֻדָּתָם נָאִם יְהוָה:

ירמיהו כט, לב. על שמעיה הנחלמי "יען אשר נבא לכם שמעיה ואני לא שלחתי ויבטח אתכם על
שקר"⁷⁰:

לִכְן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי פֹקֵד עַל־שְׁמַעְיָה הַנְּחֻלְמִי וְעַל־זִרְעוֹ לֹא־יִהְיֶה לוֹ
אִישׁ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָעָם הַזֶּה וְלֹא־יִרְאֶה בְּטוֹב אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה לְעַמִּי נָאִם־
יְהוָה כִּי־סָרָה דְּבַר עַל־יְהוָה:

⁶⁸ ולעיל מינה מתחנן ירמיהו "אראה נקמתך מהם כי אליך גיליתי את ריבי". וא"כ יתכן שהנבואה על מימוש תחינתו איננה נחשבת כפורענות לישראל אלא כהצלה לישראל שנוקם הקב"ה את נקמת נביאי ישראל.

⁶⁹ הפסוקים הבאים עוסקים בגאולת ישראל שיוכו לקיבוץ גלויות ולרועים נאמנים ולמלך המשיח ולא ייאמר עוד חי' ה' אשר העלה ממצרים כי אם מארץ צפון. הרי שאין נבואה זאת עוסקת בפורענותם של ישראל אלא אדרבה בפורענותם של מחטיאי ישראל, רועיהם הרעים.

⁷⁰ נראה שאין לפסול הפסוק מצד "פקדון דיחיד", וכמו שכאשר הקב"ה פוקד על פרעה אין זה נחשב פקדון דיחיד אלא פקדון דישׂראל, שהקב"ה נוקם את נקמתם מרודפם, כמו"כ כאשר הקב"ה פוקד על נביא השקר אשר החטיא את עמו.

רשימה ד

פסוקים שיש בהם טובת עכו"ם

(יש לדון לפוסלם כפסוקי פורענות, משום שטובת גויים רעה לישראל, ראה לעיל סעיף כ)

ישעיהו כג, טז. נבואת פורענות צור ושיבתה לאחר שבעים שנה:

קָחִי כְּנֹזֶר סִכְּי עִיר זֹנָה נִשְׁכָּחָה הֵיטִיבִי נֶגֶן הָרְבִי־שִׁיר לְמַעַן תִּזְכְּרִי⁷¹:

ישעיהו כג, יז. שיבת צור לאחר שבעים שנה:

וְהָיָה מִמָּוֶל הָאָרֶץ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. רֶשׁ"י מְבַאֵר שֶׁהַמִּיָּלִים בַּפְּסוּקִים: "הַרְבֵּי שִׁיר" מִתְּפָרְשִׁים "הַרְבֵּי תַחֲנוּנִים וְהַשְׁפִּילִי גְאוּתָךְ", לְפִי"ז הַמִּשְׁחָךְ "לְמַעַן תִּזְכְּרִי" הֵינּוּ שֶׁתִּזְכְּרִי לְטוֹבָה ע"י הַקֶּב"ה וּפְקוּדֵי אוֹתָךְ. וְכֵן מְבֹאֵר בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן "מֵאִים יִיעוֹל דּוֹכְרָנָא" אוֹלִי יִבּוֹא זְכוּרָנָה [לְפָנֶי ה'] לְפִי פִירוּשֵׁם פְּסוּקֵי זֶה עוֹסֵק בּוֹכְרוֹן לְטוֹבָה שֶׁל צוּר.

⁷¹ הכתוב ממשיך בפסוק הבא: וְהָיָה מִמָּוֶל הָאָרֶץ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. רֶשׁ"י מְבַאֵר שֶׁהַמִּיָּלִים בַּפְּסוּקִים: "הַרְבֵּי שִׁיר" מִתְּפָרְשִׁים "הַרְבֵּי תַחֲנוּנִים וְהַשְׁפִּילִי גְאוּתָךְ", לְפִי"ז הַמִּשְׁחָךְ "לְמַעַן תִּזְכְּרִי" הֵינּוּ שֶׁתִּזְכְּרִי לְטוֹבָה ע"י הַקֶּב"ה וּפְקוּדֵי אוֹתָךְ. וְכֵן מְבֹאֵר בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן "מֵאִים יִיעוֹל דּוֹכְרָנָא" אוֹלִי יִבּוֹא זְכוּרָנָה [לְפָנֶי ה'] לְפִי פִירוּשֵׁם פְּסוּקֵי זֶה עוֹסֵק בּוֹכְרוֹן לְטוֹבָה שֶׁל צוּר.

⁷² אכן יש לדון שאולי אין זה נחשב "טובת עכו"ם" כי המשך הכתוב הוא: "וְהָיָה סִחְרָה וְאַתְנָנָה קִדָּשׁ לִיקְנוֹק לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחַסֵּן כִּי לִישָׁבִים לְפָנֶי יְקִנוֹק יִהְיֶה סִחְרָה לְאֹכֵל לְשִׁבְעָה וְלִמְכֹּסָה עֲתִיק" וּפְרָשׁ"י שְׁבִימוּתֵי הַמִּשְׁחָךְ יִהְיֶה כֹל אוֹצְרָה שֶׁל צוּר עֹבֵר הַצְדִּיקִים. וְא"כ בְּסוּף דְּבַר תְּכִלִּית טוֹבָת צוּר הִיא לְטוֹבָת יִשְׂרָאֵל, וְאֵין זֶה נִחְשָׁב פּוֹרְעָנוּת.

תהלים ט, יג. כהמשך לפסוק הקודם וּמְרוּ לִיקְנוֹק יִשְׁבַּע צִיּוֹן הַגִּידוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתֶיהָ:
כִּי דָרַשׁ דְּמִים אוֹתָם וְזָכַר⁷³ לֹא שָׁכַח⁷⁴ צַעֲקַת (עֲנִיִּים) עָנִוִּים:

ירמיהו כו, ח. נבואה על המלכת נבוכדנצאר⁷⁵:

וְהָיָה הַגֹּיִּים וְהַמְּמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּ אֶת־נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וְאֵת
אֲשֶׁר לֹא־יִתֵּן אֶת־צִנְאָרוֹ בְּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל בַּחֲרֵב וּבְרָעַב וּבִדְבַר אָפֶקֶד עַל־הַגֹּיִ
הַהוּא נָאִם־יְקֹנֶק עַד־תִּמְנִי אֹתָם בְּיָדוֹ: [כשר כי פורענות דגוים] {פ"ע בלי טובת ישראל}

רשימה ה

פסוקי פורענות הפסולים לאמירה בראש השנה

(ויש לדון להכשירם בתעניות, עיין סעיף טו)

מלכויות

ירמיהו ח, יט. נבואת החורבן:

הִנֵּה־קָוָל שׁוֹעֵת בַּת־עַמִּי מֵאַרְצֵי מִרְחָקִים הִיקְנוֹק־אֵין בְּצִיּוֹן אִם־מִלְפָּה אֵין
בָּהּ⁷⁶ מִדּוֹעַ הַכְּעִסוֹנִי בְּפִסְלֵיהֶם בְּהַבְלֵי נֹכַר:

⁷³ לפי רוב המפרשים "אותם זכר" היינו את דמי ישראל שנשפכו כמים ולפי"ז היינו זכרון חטא הגויים ופקידת עונשם. (ואף שמוזכר גם עונש ישראל, שפיכת דמיהם וצעקת הענווים, מ"מ אין זה נחשב פורענות דיישראל, כמבואר לעיל סעיף כט).

והנה, בירושלמי אמרו ש"אותם זכר" נחשב פסוק של פורענות, ובמסורת הש"ס (דפוס ווילנא) ציינו לפסוק זה, אך כבר תמזה דכאן הוי לכאן פורענותא דעכו"ם ולכן פירשו דכוונת הירושלמי לפסוק בירמיה מד, כא "אותם זכר ה" דקאי על חטאי ישראל. וליישב דעת המסורת הש"ס נראה עפ"מש"כ האלשיך שתיבות "אותם זכר" קאי על הגויים ששפכו דם ישראל ואפ"ה הקב"ה זוכר אותם לטובה: "והענין כי תשא קל וחומר ומה אם הוא יתברך שהוא דורש דמים ששפכו העמים מישראל, שעם היותו דורש עם כל זה אותם זכר - הם העמים הנזכרים - זכרם לטובה בעולם הזה ומושלים בישראל, עם היות שדמים רבים שפכו מישראל, כל שכן שלא שכח צעקת ענוים הגולים אתם, מקל וחומר אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". ולשיטתו א"ש היטב דכאן הוזכרה היא לטובת העכו"ם שהיא פורענותא דיישראל.

⁷⁴ עי' כת"י אם "לא שכח" הוא לשון "זכירה". וא"כ יש כאן ב' זכרונות (פורענות עכו"ם) בפסוק אחד.

⁷⁵ הזכרון שבפסוק הזה הוא פורענות עכו"ם שאין בה טובה לישראל, ראה לעיל הערה 49, אבל כאן אנו דנים מצד כללות לשון הפסוק שעוסק בטובת נבוכדנצאר שמי שלא יעבוד אותו יכרת, ואפשר שמטעם זה איננו ראויה להזכרה בריש שתא.

⁷⁶ התמיהה "אם מלכה אין בה" מבטאת את ההנחה: הרי מלכה יש בה! א"כ מדוע הכעסוני כו'. לפי"ז יש כאן אזכור של מלכות ה'. ראה לשון אלשיך: "אם מלכה - היא שכינה - אין בה? בתמיהה.

יחזקאל כ, לג.

חִי־אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָיִי יְקֹנֶק אֶם־לֹא בְיָד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׂפֹכָה
אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם⁷⁷:

זכרונות

נשא ה, טו. פרשת סוטה⁷⁸:

וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִפָּה
קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצַק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה כִּי־מִנְחַת קִנְיָתָהּ הִוא
מִנְחַת זָכָרֹן מִזִּכְרָתָהּ עוֹן:

נשא ה, יח. פרשת סוטה:

וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְקֹנֶק וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כִּפֶּיהָ
אֶת מִנְחַת הַזָּכָרֹן⁷⁹ מִנְחַת קִנְיָתָהּ הִוא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיֶה מִי הַמָּרִים הַמְּאַרְרִים:

נשא ה, פסוק כו. פרשת סוטה:

וְקִמֹץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִיכָרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם:

ירמיהו יד י.

כֹּה־אָמַר יְקֹנֶק לָעַם הַזֶּה כֵּן אֶהְיֶה לְנוֹעַ רַגְלֵיהֶם לֹא חֲשָׁכּוּ וַיִּקְנֶק לֹא רָצָם
עֲתָה יִזְכָּר עוֹנָם וַיִּפְקֹד חֲטָאתָם:

כלומר הלא לא זה מכותל מערבי ולמה יסבול גוים מרקדים בהיכלו". לכאורה זהו עדיף מהפסוק
"מי הוא זה מלך הכבוד" שאיננו מזהה את המלך אלא שואל שאלה בשביל להסמיך לה את
התשובה. [אכן יש לדון לרבי יהודה הפוסל מלכות על אומה אחת, ראה כת"י]. אכן יש מפרשים
ש"מלכה" היינו מלך ישראל בשר ודם, ראה מלבי"ם, ולשיטתם אין כאן מלכות.

⁷⁷ הגמרא בסוגיא מביאה פסוק זה כדוגמא למלכות שיש בה פורענות.

⁷⁸ בפסוקים אלו יש לדון גם מצד זכרון יחיד. ראה כת"י.

⁷⁹ אכן המלבי"ם כתב "ופה הקדים זכרון לקנאות כי הכהן מכין יותר שיהיה זכרון לטובה ולזכות"
ולשיטתו אין זה זכרון לרעה.

ירמיהו מד, כא.

הֲלוֹא אֶת־הַקָּטֹר אֲשֶׁר קִטַּרְתֶּם בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם אַתֶּם
וְאַבְוֹתֵיכֶם מִלְכִּיכֶם וְשָׂרֵיכֶם וְעַם הָאָרֶץ אַתֶּם זָכַר יְקֹנֶק וַתַּעֲלֶה עַל־לְבָן⁸⁰:

יחזקאל כא, כט.

לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְקֹנֶק יַעַן הִזְפַּרְכֶּם עֲוֹנֵכֶם בְּהַגְלוֹת פִּשְׁעֵיכֶם לְהִרְאוֹת
חַטֹּאוֹתֵיכֶם בְּכָל עֲלִילוֹתֵיכֶם יַעַן הִזְכַּרְכֶּם בַּכֶּף תַּתְּפֹּשׁוּ⁸¹:

הושע ז, ב.

וּבִלִּי־יֵאמְרוּ לְלִבָּבָם כָּל־רַעְתֶּם זָכַרְתִּי עֲתִיד סִבְבוּם מִעַלְלֵיהֶם נִגַּד פָּנֵי הָיוּ:

הושע ח, יג.

זָבַחְתִּי הַבֶּהֱבִי יִזְבַּחַו בָּשָׂר וַיֹּאכְלוּ יְקֹנֶק לֹא רָצָם עֲתִידָה יִזְכָּר עֲוֹנָם וַיִּפְקֹד
חַטֹּאוֹתָם הִמָּה מַצְרִים יִשְׁוּבוּ:

יתרו כ, ה.

לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְקֹנֶק אֱלֹהֶיךָ אֵל קִנְיָא פֹקֵד עֲוֹן אָבִת
עַל־בָּנִים עַל־שְׁלִשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָאִי:

ואתחנן ה, ט.

לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְקֹנֶק אֱלֹהֶיךָ אֵל קִנְיָא פֹקֵד עֲוֹן אָבוֹת
עַל־בָּנִים וְעַל־שְׁלִשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָאִי:

⁸⁰ פסוק זה הביא הירושלמי (לפי נוסחאות מדוייקות) כדוגמא לזכרון שיש בו פורענות.

⁸¹ רש"י מפרש ש"הזכרכם" היינו שהזכרתם לפני את עוונותיכם: "יען הזכרכם עונכם - שאתם מחדשין עבירות מיום אל יום ועונותיכם הראשונים נזכרים על ידיהם: בהגלות פשעיכם - החדשים: להראות חטאתיכם - הישנים:

יען הזכרכם - לפני לרעה לפיכך: בכף תתפשו - ביד מלכא דבבל תתמסרון".

קרח טז, כט. דברי משה על עדת קרח:

אִם-כַּמּוֹת כָּל-הָאָדָם יִמָּתֶנּוּ אֵלֶּה וּפְקֻדֹת כָּל-הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יִקָּח שְׁלָחַנִי⁸²:

ישעיהו י, ג.

וּמִה־תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם פְּקֻדָּה וּלְשׂוֹאָה מִמֶּרְחֶק תִּבָּא עַל-מִי תִנּוּסוּ לְעִזְרָה וְאִנּוּה תַעֲזֹבוּ כְּבוֹדְכֶם⁸³:

ירמיהו ו, טו.

הַבִּיִּשׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עֲשֹׂן גַּם-בְּיֹשׁ לֹא-יִבֹּשׁוּ גַם-הַכְּלִים לֹא יִדָּעוּ לָכֵן יִפְּלוּ בִּנְפְלִים בְּעֵת פְּקֻדָּתִים יִשְׁלָלוּ אָמַר יְקֹנָק⁸⁴:

ירמיהו ח, יב. על נביאי השקר:

הַבִּיִּשׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עֲשֹׂן גַּם-בְּיֹשׁ לֹא-יִבֹּשׁוּ וְהַכְּלִים לֹא יִדָּעוּ לָכֵן יִפְּלוּ בִּנְפְלִים בְּעֵת פְּקֻדָּתֶם יִשְׁלָלוּ אָמַר יְקֹנָק:

ירמיהו כג, לד.

וְהַנְּבִיא וְהַפֹּהֵן וְהָעֵם אֲשֶׁר יֹאמַר מִשָּׂא יִקְנֹק וּפְקֻדָּתִי עַל-הָאִישׁ הַהוּא וְעַל-בֵּיתוֹ⁸⁵:

⁸² יש לדון אם נחשב זכרון שהרי לא נאמר כאן שה' יזכור אלא שאם ה' יפקוד אותם ככל האדם לא ה' שלחו. אך עכ"פ נזכרת כאן "פקודת כל אדם". לדעת תרגום יונתן אין זה לשון זכרון אלא לשון מניין. אבל בפשטות זהו לשון זכרון, וכמו שכותב בכתב וקבלה שיום המוות נקרא יום זכירה כי נזכרים בו כל המעשים. ובעל הטורים אומר ש"פקודת כל אדם" זהו זכרון לטובה, שה' מאריך אפו לכל אדם, ולפי"ז יש כאן זכרון לטובה, אבל כללות הפסוק לפורענות, עיין סעיף ח.

⁸³ ראה בפסוק הסמוך.

⁸⁴ ראה סעיף כא שיש לדון להחשיב פורענות נביאי השקר כפורענות עכו"ם. אבל מאידך גיסא מוזכר בכללות הפסוק נפילת כל ישראל, נגזר על הנביאי שקר שיפלו "בנופלים" בתוך ישראל שנופלים. ומצד זה הוי פורענות.

⁸⁵ אמנם מזכיר את נביאי השקר וכהני הבעל אבל מדבר גם על כללות "העם" אשר יאמין לנבואת השקר.

ירמיהו לו לא.

וּפְקַדְתִּי עָלָיו וְעַל-זֶרְעוֹ וְעַל-עַבְדָּיו אֶת-עֹנֶם וְהַבְּאֵתִי עָלֵיהֶם וְעַל-יִשְׁבִּי
יְרוּשָׁלַם וְאֶל-אִישׁ יְהוּדָה אֶת כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ:

הושע א, ד.

וַיֹּאמֶר יִקְנֹק אֵלָיו קָרָא שְׁמוֹ יִזְרְעֶאל כִּי-עוֹד מַעֲט וּפְקַדְתִּי אֶת-דָּמִי יִזְרְעֶאל
עַל-בֵּית יְהוּא⁸⁶ וְהִשְׁפַּתִּי מִמְּלָכּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל:

הושע ב, טו.

וּפְקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת-יָמֵי הַבָּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם וַתַּעַד נִזְמָה וְחִלִּיתָה וַתִּלְךְ
אַחֲרֵי מַאֲהֲבֶיהָ וְאֵתִי שָׁכְחָה נָא-יִקְנֹק:

הושע ד, ט.

וְהִגָּה כָּעַם כִּפְתָּהּ וּפְקַדְתִּי עָלָיו דֶּרְכָּיו וּמַעַלְלָיו אֲשִׁיב לוֹ:

הושע ט ז.

כָּאוּן יָמֵי הַפְּקֻדָּה כָּאוּ יָמֵי הַשָּׁלֶם יִדְעוּ יִשְׂרָאֵל אֲנִיל הַנְּבִיא מִשְׁגַּע אִישׁ הָרוּחַ
עַל רֶבַע עוֹנָה וְרֶבֶה מִשְׁטָמָה:

הושע יב, ג.

וְרִיב לִיקְנֹק עִם-יְהוּדָה וּלְפָקֵד עַל-יַעֲקֹב כִּדְרָכָיו כִּמַּעַלְלָיו יָשִׁיב לוֹ:

עמוס ג, ב.

רַק אַתֶּכֶם יִדְעֵתִי מִכֹּל מִשְׁפַּחּוֹת הָאָדָמָה עַל-כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם⁸⁷ אֶת כָּל-
עוֹנֹתֵיכֶם:

⁸⁶ אילולי חסרון פורענות, נראה דאין כאן חסרון של "זכרון יחיד" כי "בית יהוא" הוא בית מלכות יהודה ואינו נחשב יחיד.

⁸⁷ פקידה זו נובעת מאהבה כמו שהקדים "רק אתכם ידעתי" וכפי שפירשו חז"ל במסכת ע"ז ד, א: "אמשול לכם משל, למה הדבר דומה? לאדם שנושה משני בנ"א, אחד אוהבו ואחד שונאו, אוהבו - נפרע ממנו מעט מעט, שונאו - נפרע ממנו בבת אחת". אך מ"מ לא גרע מ"בחימה שפוכה אמלוח עליכם" שאע"פ שאנו מקווים לזאת מ"מ אין מזכירים בר"ה כדאיתא בגמרא בסוגיא.

עמוס ג, יד.

כִּי בַיּוֹם פִּקְדֵי פִשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל עָלָיו וּפִקְדֹתַי עַל־מִזְבְּחוֹת בֵּית־אֵל וְנִגְדָּעוּ
קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְנִפְלְוּ לָאָרֶץ:

מיכה ז, ד.

טוֹבָם כַּחֲדוֹק יֵשָׁר מִמִּסּוּכָה יוֹם מִצְפִּיָּה פִקְדֹתָהּ בָּאָה עֲתָה תִהְיֶה מְבוֹכָתָם:

ירמיהו ה, ט.

הַעֲלֵ־אֵלֶּה לֹא־אֶפְקֹד⁸⁸ נָאִם־יְהוָה וְאִם־בְּגוֹי אֲשֶׁר־כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי:

ירמיהו ו, ו.

כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּרְתּוֹ עֲצָה וְשִׁפְכוּ עַל־יְרוּשָׁלַם סִלְלָה הִיא הָעִיר
הַפִּקְדֹּנִי⁸⁹ כָּלָה עֲשָׂק בְּקִרְבָּהּ:

ירמיהו ט, כד.

הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם־יְהוָה וּפִקְדֹתַי עַל־כָּל־מוֹל בְּעָרָהָ⁹⁰:

ירמיהו יג, כא.

מִה־תֵּאֱמָרִי כִי־יִפְקֹד עָלַי⁹¹ וְאֵת לַמִּדֶּת אֶתֶם עָלַי אֲלֵפִים לְרֹאשׁ הַלּוֹא
חֲבָלִים יֵאָחֲזוּךָ כִּמֹּן אִשֶּׁת יִלְדָּה:

ירמיהו כא, יד.

וּפִקְדֹתַי עָלֵיכֶם כְּפָרִי מַעֲלֵיכֶם נָאִם־יְהוָה וְהִצַּתִּי אֵשׁ בִּיעֲרָהּ וְאָכְלָה כָּל־
סִבְיָתָהּ:

⁸⁸ אין לפסול מצד שנאמר "לא אפקוד", כיון שזו שאלה רטורית: וכי על אלה לא אפקוד? הרי בוודאי שאפקוד! ולכן יש כאן לשון פקידה. ולא גרע מלשון "מי הוא זה מלך הכבוד" שנחשב מלכות לפי רבי יוסי.

⁸⁹ לרוב המפרשים "הפקד כולה" שנפקד עוונה. אבל דעת האלשיך הוא לשון מינוי, שנבוכדנאצר הופקד על ירושלים להחריבה, ולפי"ז איננו שייך לזכרונות.

⁹⁰ "כל מול בערלה" כל נימול וכל ערל, כלומר, ישראל וגויים. עיין בפסוקים הבאים שם. ואמנם יש כאן גם פורענות עכו"ם אך סו"ם גם פורענות ישראל ולכן פסול.

⁹¹ רש"י מפרש "כי יפקוד - הקב"ה עלייך", ולפי"ז יש כאן פקדונות של פורענות. אבל יש מפרשים "כי יפקוד" מלשון מינוי, שימנה את האוייב עלייך.

ירמיהו מד, יג. נבואת עונש בני ישראל היושבים במצרים:

וּפְקֻדָּתִי עַל הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּאֲשֶׁר פָּקֻדְתִּי עַל יְרוּשָׁלַם בְּחֶרֶב בָּרָעַב וּבִדְבָר:

ירמיהו מד, כט.

וְזֹאת לָכֶם הָאוֹת נְאֻם יְהוָה יִקְנֹךְ כִּי פִקֹּד אֲנִי עֲלֵיכֶם בְּמָקוֹם הַזֶּה לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי קוֹם יִקְוֹמוּ דְבָרִי עֲלֵיכֶם לְרָעָה:

צפניה א, ח.

וְהָיָה בַּיּוֹם יִגְבַּח יְהוָה וּפְקֻדָּתִי עַל הַשָּׂרִים וְעַל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְעַל כָּל הַלְבָּשִׁים מִלְּבוּשׁ נָכְרִי:

צפניה א, ט.

וּפְקֻדָּתִי עַל כָּל הַדּוֹלֵג עַל הַמִּפְתָּן בַּיּוֹם הַהוּא הַמִּמְלָאִים בֵּית אֲדֹנֵיהֶם חֲמָס וּמְרָמָה:

שופרות

ישעיהו נח, א.

קָרָא בְּגִדוֹן אֶל־תַּחֲשׁוֹן כְּשׁוֹפֵר הָרֶם קוֹלָהּ וְהִגִּיד לַעֲמִי פִשְׁעֵם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטָּאתָם:

ירמיהו ד, ה.

הִגִּידוּ בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם הַשְּׂמִיעוּ וְאָמְרוּ (וּתְקַעוּ) תִּקְעוּ שׁוֹפֵר בְּאֶרֶץ קְרָאוֹ מִלְּאוֹ וְאָמְרוּ הָאֶסְפוּ וְנִבְרָאָה אֶל־עָרֵי הַמִּבְצָר:

ירמיהו ד, יט.

מִעֵין מִעֵין (אחולה) אוֹחִילָה קִירוֹת לְבִי הִקְמָה־לִּי לְבִי לֹא אֲחַרִּישׁ כִּי קוֹל שׁוֹפֵר (שמעתי) שְׁמַעַת נַפְשִׁי תְרוּעַת מִלְחָמָה⁹²:

⁹² פסוק זה נזכר בירושלמי כדוגמא לשופרות של פורענות. ומשמע דבלא"ה היה כשר לשופרות אע"פ שלא מדובר כאן על שופר של הקב"ה. ועיין בפרקי המבוא (כת"י).

ירמיהו ד, כא.

עד־מַתִּי אֶרְאֶה־נָס אֲשַׁמְעָה קוֹל שׁוֹפָר⁹³:

ירמיהו ו, א.

הָעִזּוֹן בְּנִי בְנִימָן מִקֶּרֶב יְרוּשָׁלַם וּבִתְקוֹעַ תִּקְעוּ שׁוֹפָר וְעַל־בֵּית הַכֶּהֱנִים שְׁאֵנוּ מִשְׁאֵת כִּי רָעָה נִשְׁקָפָה מִצָּפוֹן וְשֹׁבֵר גְּדוֹל:

הושע ה, ח.

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגְּבֻעָה חֲצֹצֶרֶת בְּרִמָּה הָרִיעוּ בֵּית אֹן אַחֲרֶיךָ בְּנִימִין⁹⁴:

הושע ח, א.

אֶל־חֶפְזָה שׁוֹפָר⁹⁵ כִּנְשָׁר עַל־בֵּית יִקְנָק יַעַן עָבְרוּ בְּרִיתִי וְעַל־תּוֹרַתִּי פָשְׁעוּ:

צפניה א, טז.

יֹם שׁוֹפָר וּתְרוּעָה⁹⁶ עַל הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת וְעַל הַפְּנֹת הַגְּבוּהוֹת:

ירמיהו כ, טז. ירמיהו מקלל את לידתו "ארור האיש אשר אשר בשר את אבי לאמר נולד לך בן זכר":
וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא כְּעָרִים אֲשֶׁר־הָפְזוּ יִקְנָק וְלֹא נָחֵם וְשָׁמַע זַעֲקָהּ בַּבִּקְרוֹ
וּתְרוּעָה בְּעֵת צָהָרִים:

יחזקאל כא, כז. על מלך בבל:

בְּיָמֶינִי הִיָּה| הַקֶּסֶם יְרוּשָׁלַם לְשׁוֹם כָּרִים לִפְתָּח פֶּה בְּרִצָּח לְהָרִים קוֹל
בְּתְרוּעָה לְשׁוֹם כָּרִים עַל־שְׁעָרִים לְשַׁפֵּךְ סִלְלָה לְבָנוֹת דִּיק:

⁹³ קול שופרות הגויים המתאספים להלחם על ישראל. מפרשים.

⁹⁴ פסוק זה נזכר בגמרא בסוגיין כדוגמא לשופר של פורענות. גם כאן רואים שבשופרות נכללים ענייני שופר כלליים כמו בפסוקנו.

⁹⁵ פירש רש"י: אל חכך שופר - שכונה אומרת לנביא השמע קול חכך וקרא כשופר ואומר עופו ומהרו האויבים כאשר ידאה הנשר ובא אל בית ה' אל חכך שופר כאילו השופר נתון אל חכך:

⁹⁶ אמנם פסוק זה עוסק ביום ה' הגדול והנורא, אך סו"ס הוא פורענות. וכמו שאמרו בגמרא לגבי "בחמה שפוכה אמלוך עליהם".

דברי הימים ב יג, יב. דברי אביה מלך יהודה אל מלך ישראל והשבטים שעמו:
וְהִנֵּה עֹמְנוּ בְּרֹאשׁ הָאֱלֹהִים | וְכִהְנִיּוּ וְחִצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה לְהָרִיעַ עֲלֵיכֶם⁹⁷ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּלְחַמְנוּ עִם־יִקְנֹק אֱלֹהֵי־אֲבֹתֵיכֶם כִּי־לֹא תִצְלִיחוּ:

דברי הימים ב יג, טו.
וַיִּרְעוּ אִישׁ יְהוּדָה וַיְהִי בְּהָרִיעַ אִישׁ יְהוּדָה וְהָאֱלֹהִים נָגַף אֶת־יָרֵבְעָם וְכָל־
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אֲבִיהַ ויהוּדָה:

יחזקאל ז, יד.
תִּקְעוּ בַתִּקְוָע וְהִכִּין הַכֹּל וְאִין הַלֵּךְ לַמִּלְחָמָה כִּי חֲרוּגִי אֶל־כָּל־הַמּוֹנֶה:

עזרא ג, יג. חנוכת הבית השני:
וְאִין הָעָם מִכִּירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשִּׁמְחָה לְקוֹל בְּכֵי הָעָם כִּי הָעָם מְרִיעִים
תְּרוּעָה גְדוֹלָה⁹⁸ וְהַקּוֹל נִשְׁמָע עַד־לְמִרְחוֹק:

רשימה ו

פסוקים שהפורענות שבהם איננה בתוך הזכרת מז"ש

(ראה סעיף ח האם רשאי לומר רק את החלק שאין בו פורענות)

שמואל א יב, יב⁹⁹.
וַתֵּרָאוּ כִּי־נָחַשׁ מִלֶּךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ
וַיִּקְנֹק אֱלֹהֵיכֶם מִלִּפְנֵיכֶם:

⁹⁷ חצוצרות התרועה מזכירים את בני לטובה בשעת המלחמה. אבל בפסוק זה יש גם משמעות של פורענות ביחס אל השבטים שעם ירבעם בן נבט.

⁹⁸ אמנם התרועה היא תרועת שמחה, אבל בכללות הפסוק על הצער מחסרונו של הבית הראשון.

⁹⁹ על גדרי הפורענות שבפסוק זה ראה הערה 109.

ישעיהו ו, ה¹⁰⁰.

וְאִמָּר אוֹיְי־לִי כִי־נִדְמִיתִי כִי אֵישׁ טָמֵא־שִׁפְתַּיִם אָנֹכִי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא
שִׁפְתַּיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יִקְנֶה צָבָאוֹת רָאוּ עֵינַי:

ירמיהו י, י.

וַיִּקְנֶה אֱלֹהִים אֱמֶת הוּא־אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם מִקְצָפוֹ תִרְעַשׂ הָאָרֶץ וְלֹא־
יָכְלוּ גוֹיִם זַעֲמוֹ:

מלאכי א, יד.

וְאָרוּר נוֹכַח וְיֵשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר וְנָדָר וְזִבְחַת מִשְׁחַת לְאֹדְנִי כִּי מֶלֶךְ גָּדוֹל אֲנִי אָמַר
יִקְנֶה צָבָאוֹת וְשָׁמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם:

איוב יד, יג.

מִי יִתֵּן בְּשֹׁאֹל תִּצְפְּנֵנִי תִסְתִּירֵנִי עַד־שׁוּב אִפְּךָ תִּשְׁתִּית לִי חֹק וְתִזְפְּרֵנִי¹⁰¹:

נחמיה א, ח. תפילת נחמיה אל ה':

זָכַרְנָא אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוִּיתָ אֶת־מֹשֶׁה עַבְדְּךָ לֵאמֹר אַתֶּם תִּמְעָלוּ אֲנִי אֶפְיֹץ
אֶתְכֶם בְּעַמִּים¹⁰²: וְשִׁבְתֶּם אֵלַי וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוֹתַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אִם יִהְיֶה
נִדְחֶכֶם בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשֶּׁם אֶקְבְּצֶם (והבואתים) וְהִבִּיאֹתִים אֶל הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי לְשֹׁכֵן אֶת שְׁמִי שָׁם:

¹⁰⁰ על הפורענות שבפסוק זה, ראה הערה 110.

¹⁰¹ עי' הערה 101 שתיבות "תשית לי חוק ותזכרני" אינם פורענות, וא"כ יש לשאול האם הפורענות שבחלק הראשון שבפסוק פוסלת את כולו.

¹⁰² יש כאן נידון מעניין: אם יאמר רק את הפסוק הראשון המשמעות שלו תתפרש כפורענות, אבל באמת לא ביקש נחמיה להזכיר לפני ה' את הגזירה אלא להמשיך ולומר "ושבתם אלי..." והביאותים אל המקום..." א"כ לכאורה בשביל להכשיר פסוק זה צריך לומר גם את הפסוק הסמוך. ומצאנו כע"ז בדברי המהרש"א על סוגיית הגמרא גבי 'מי הוא זה מלך הכבוד', עיין לעיל (כת"י).

ירמיהו כו, כב.

בְּכֶלֶה יִבְאֹוּ וְשָׁמָּה יִהְיֶה עַד יוֹם פְּקֻדֵי אֲתֶם נְאֻם יְקֹזֵק וְהַעֲלִיתִם וְהַשְׁבִּיתִם
אֶל־הַמִּקְוֶה הַזֶּה¹⁰³:
ישעיהו י, יב.

וְהָיָה כִּי־יִבְצֹעַ אֲדֹנָי אֶת־כָּל־מַעֲשָׂהוּ בְּתֵר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם אֶפְקֹד עַל־פְּרִי־גִדְלֹ
לִבָּב מִלֶּךְ־אֲשׁוּר וְעַל־תַּפְאָרֶת רוּם עֵינָיו¹⁰⁴:

ירמיהו ו, יז.

וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם צָפִים הַקְּשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ לֹא נִקְשִׁיב¹⁰⁵:

בפסוקים הבאים המשיל הקב"ה מושל ליחזקאל הנביא, לעיר שמינו שומר לתקוע בשופר כשיראה את האוייב, אם הוא תקע והזהיר והעם לא ברח - דמם בראשם, אך אם הוא לא תקע - דמם בראשו. כך הנביאים שלא נבאו והזהירו את העם - ייענשו. בפסוקים הללו קול השופר עצמו מזהיר ומציל מהפורענות, אבל כללות הפסוק עוסק בפורענות:

יחזקאל לג, ג.

וְרָאָה אֶת־הַחֲרִיב בָּאָה עַל־הָאָרֶץ וְתִקַּע בַּשּׁוֹפָר וְהִזְהִיר אֶת־הָעָם:

יחזקאל לג, ד.

וְשָׁמַע הַשְׁמִיעַ אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִזְהָר וַתִּבְּוֹא חָרֵב וַתִּקְחֶהוּ דָּמֹן בְּרֹאשׁוֹ
יְהִיֶּה:

יחזקאל לג, ה.

אֵת קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמַע וְלֹא נִזְהָר דָּמֹן בֶּן יְהִיָּה וְהוּא נִזְהָר נִפְשׁוֹ מִלָּט:

¹⁰³ תחילת הפסוק פורענות, סוף הפסוק פקידת ישועה ורחמים.

¹⁰⁴ ע"י הערה 47 אם תחילת הפסוק פורענות דישראל.

¹⁰⁵ תחילת הפסוק אין בו פורענות, שליחת נביאים לישראל לקרוא לתשובה. סוף הפסוק - פורענות.

יחזקאל לג, ו.

וְהִצַּפְהָ כִּי־יִרְאֶה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה וְלֹא־תִקַּע בְּשׁוֹפָר וְהָעָם לֹא־נִזְהָר וַתִּבְנוּא חֶרֶב וַתִּקַּח מֵהֶם נֶפֶשׁ הוּא בַּעֲוֹנוֹ נִלְקָח וְדָמּוֹ מִיַּד־הַצַּפָּה אֲדָרָשׁ:

עמוס ג, ו.

אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יִחַרְדּוּ¹⁰⁶ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיִּקְנֹק לֹא עֲשָׂה:

יואל ב, א.

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן וְהִרְיעוּ בְּהַר קֹדֶשׁ¹⁰⁷ יִרְגְּזוּ כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי־בָא יוֹם־יִקְנֹק בִּי קָרוֹב:

עזרא ג, יב. חנוכת הבית השני בתרועות שמחה ובבכי הזקנים על הבית הראשון:

וּרְבִים מִהַפְּתִינִים וְהַלְוִים וְרֵאשֵׁי הָאֲבֹת הַזְּקִנִים אֲשֶׁר רָאוּ אֶת־הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן בְּסִדּוֹ זֶה הַבַּיִת בְּעֵינֵיהֶם כָּכִים בָּקוֹל גָּדוֹל וּרְבִים בְּתִרְעָה בְּשִׂמְחָה לְהָרִים קוֹל:

עזרא ג, יג.

וְאִין הָעָם מִכִּירִים קוֹל תִּרְעוֹת הַשִּׂמְחָה לְקוֹל בְּכִי הָעָם כִּי הָעָם מִרִיעִים תִּרְעוֹהָ גְדוֹלָה וְהַקּוֹל נִשְׁמָע עַד־לְמִרְחֹק:

דברי הימים ב יג, יב.

¹⁰⁶ תחילת הפסוק שתקיעת השופר - דהיינו התראת הנביאים - צריכה להביא לחרדה ותשובה. בזה לכאור' אין פורענות. אבל המשך הפסוק עוסק כבר ב"רעה בעיר שעשה ה'". וכמו שמפרש רש"י: "כך היה לכם להיות חרדים אל דברי הנביאים שהם צופים לכם למלט אתכם מן הרעה שלא תבא, וכשתבא לכם הרעה הלא תדעו כי הקדוש ברוך הוא עושה לכם על שלא נזהרתם בנביאיו".

¹⁰⁷ השופר עצמו איננו עוסק בפורענות, אלא כלשון רש"י "להשמיעם שישובו בתשובה בטרם תבואתם הרעה הזאת", מסתבר שזה איננו פורענות, הרי כך הוא גם שופר של ראש השנה או של תעניות לפי הרבה ראשונים, ואנו מזכירים שופרות אלו בברכה. אלא שהמשך הפסוק "כי בא יום ה' כי קרוב" מזכיר את יום הדין הגדול. אבל אם יאמר "תקעו שופר בציון והריעו בהר קדשי" לכאורה לא הזכיר פורענות.

וְהָיָה עִמָּנוּ בְּרֹאשׁ הָאֱלֹהִים | וְכִהְיֶינּוּ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה לְהַרְיֵעַ עֲלֵיכֶם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּלְחַמְנוּ עִם־יִקְנֹק אֱלֹהֵי־אַבְתֵּיכֶם כִּי־לֹא תִצְלִיחוּ¹⁰⁸:

רשימה ז

פסוקים שנזכר בהם חסרונותיהם של ישראל

(ויש לדון לפוסלם משום פסוקי פורענות, עיין סעיף כד)

שמואל א יב, יב. תוכחת שמואל על בקשת בני ישראל להמליך עליהם מלך:
וַתֵּרֶאוּ כִּי־נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ
וַיִּקְנֹק אֱלֹהֵיכֶם מִלִּפְנֵיכֶם¹⁰⁹:

ישעיהו ו, ה.

וְאִמַּרְ אֲנִי־לִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אֵישׁ טָמֵא־שְׁפָתַיִם אָנֹכִי וּבִתּוֹךְ עִם־טָמֵא
שְׁפָתַיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יִקְנֹק צְבָאוֹת רָאוּ עֵינַי¹¹⁰:

קהלת י, כ.

גַּם בְּמַדְעָךְ מֶלֶךְ אֶל־תִּקְלַל¹¹¹ וּבַחֲדָרֶי מִשְׁכַּבְךָ אֶל־תִּקְלַל עֲשִׂיר כִּי עוֹף
הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת־הַקּוֹל וּבַעַל הַכִּנּוּפִים כְּנָפָיִם יִגִּיד דְּבָר:

¹⁰⁸ עיין לעיל הערה 97 האם הלשון "להריע עליכם" הוא לשון פורענות או הזכרה לטובה. כאן אנו דנים מצד שכללות הפסוק מזהירה מפורענות "אל תלחמו עם ה' כי לא תצליחו".

¹⁰⁹ אאזמו"ר שליט"א הוסיף שגם בלא חסרון דפורענות דבר זר הוא לומר בתפילה "ולעולמי עד תמלוך בכבוד ככתוב: "ותאמרי לא כי מלך ימלוך עלינו".

¹¹⁰ ועיין סעיף ח אם יש לפסול גם כאשר הפורענות נמצאת בחלק אחר של הפסוק. יש כאן חשיש פורענות גם מצד שנזכר גנותם של ישראל, וגם מצד שישעיה נתבע על מה שאמר זאת.

¹¹¹ לפי המפרשים (עיין רש"י ואלשיך) דקאי על הקב"ה. אך אפשר שנחשב פורענות מצד "כי עוף השמים יוליך את הקול" - יקטרג ויספר על ברכת ה'.

תהלים ח, ה.

מָה־אֲנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֵנוּ וּבֶן־אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ¹¹²:

תהלים עח, לט.

וַיִּזְכֹּר פִּי־בָשָׂר הַמָּה רֹחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יִשָּׁוֵב¹¹³:

תהלים קלו, כג.

שִׁבְשֵׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ¹¹⁴ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

איכה ג, יט.

זָכַרְעֲנִי וּמְרוֹדִי לַעֲנָה וְרָאִשׁ¹¹⁵:

¹¹² עיין סנהדרין לחב, שכך טענו המלאכים קודם יצירת האדם "אמרו לפניו: רבונו של עולם, מה מעשיו? אמר להן: כך וכך מעשיו, אמרו לפניו: רבונו של עולם מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו". הרי שפסוק זה מתייחס לפחיתותם של בני האדם ומעשיהם הרעים.

¹¹³ הגמרא בסוגיא מביאה פסוק זה כדוגמא לזכרונות של פורענות. הרי שזכירת חסרונות ישראל נחשב לפורענות. אמנם המעיין בפרק עח שם יראה שפסוק זה יכול להתפרש כסיום ל"והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו" מפני ש"בשר המה רוח הולך ולא ישוב", אך הוא יכול להתפרש גם בפתיחה לחלק השני של הפרק: "כמה ימרוהו במדבר", ולכן מעניש אותם, עיי"ש היטב. הנפק"מ היא האם יש ללמוד מהגמרא שגם כאשר החסרון של האדם נאמר כסיבה לרחמים - הוא נחשב כפורענות. ואאזמו"ר שליט"א ציין לדברי הטור הלכות ר"ה תקפ"ב "מי כמוך יש בו ח' תיבות עד 'ונאמן אתה' כנגד 'ויזכור כי בשר המה' שיש בה ח' תיבות". ופירש בית יוסף: "נראה שהוא סובר דהאי קרא שייך למי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו [לחיים] ברחמים כלומר מפני שזוכר כי יצוריו בשר המה ובטבע הם חוטאים לפיכך מרחם עליהם". והקשה הדרישה הרי אין לומר פסוק זה בראש השנה משום דהוי פורענות, ותירץ "שמא יש לחלק בין היכא דאומרין אותו בפירוש להיכא דתקינו נוסח נגד מנין תיבותיו אי נמי שאני הכא דעשרה פסוקים הללו נתקנו נגד עשרה מאמרות ועשרת הדברות כמו שכתבתי לעיל". הרי עכ"פ ששורש פסוק זה הוא לרחמים ואפ"ה נחשב פורענות לעניין פסוקי מז"ש.

¹¹⁴ אם הכוונה לשפלות רוחנית שאפ"ה הקב"ה זכר אותנו לטובה, הרי יש לחשוש משום זכרון דפורענות. עיין פירוש החיד"א: "אפשר לפרש עפ"י הפשט שבשפלנו כי אין בנו תורה ומעשים זכר לנו שקבלנו התורה".

¹¹⁵ רוב המפרשים פירשו "מרודי" לשון יסורים, אבל חז"ל דרשו במדרש שם: "אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע, זכור ענויין שעוניתי ומרודי שמרדתי בך ויסורין שהרויני לענה וראש - יצאו אלו באלו". וא"כ יש כאן זכרון חטא ומרידה. ועיין פלגי מים לבעל התיבות.

איוב ז, יז-יח.

מִה־אֲנוּשׁ כִּי תִגְדָּלְנִי וְכִי־תִשֵּׁית אֵלָיו לִבִּי: וּתְפַקְדְּנִי לְבִקְרִים לְרִגְעִים
תִּבְחַנְנִי¹¹⁶:

איוב י, ט.

זָכַרְנָא כִּי־בַחֲמֹר עָשִׂיתָנִי וְאֶל־עֶפֶר תִּשְׁכַּנִּי¹¹⁷:

איוב ז, ז. פניית איוב לקב"ה:

זָכַר כִּי־רוּחַ חַיִּי לֹא־תָשׁוּב עֵינִי לְרֵאזֹת טוֹב¹¹⁸:

ירמיהו ו, יז.

וְהִקְמַתִי עָלֵיכֶם צָפִים הִקְשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפָר¹¹⁹ וַיֹּאמְרוּ לֹא נִקְשִׁיב: [פסול כי
פורעות]

רשימה ח

פסוקים בהם נזכר אריכות-אף או ישועה מן הפורענות

(יש לדון לפוסלם משום דסו"ס נזכר בהם פורענות, עיין סעיף כח)

מלכויות

האזינו לב, לט

רְאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הִנֵּה אֵלֵהֶם עֲמִדִי¹²⁰ אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה מִחֲצִיתִי
וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל¹²¹:

¹¹⁶ ראה כע"ז לעיל הערה 112 עה"פ "מה אנוש כי תזכרנו".

¹¹⁷ ויש לצדד שכאן אין כוונת איוב לשפלות האדם, אלא לכך שהוא בידו של הקב"ה. עיי"ש.

¹¹⁸ עיין רש"י: "כאן כפר איוב בתחיית המתים", וצ"ע אם זה עצמו נחשב פורענות.

¹¹⁹ "קול השופר" היינו קול הנביאים, עיין במפרשים, אבל כללות הפסוק יש בה חסרונם של ישראל.

¹²⁰ ראה לקמן (כת"י) שנחשב מלכות מפני לשון האחדות "אין אלהים עמדי".

¹²¹ המפרשים מבארים "אני אמת" "מחצתי" את ישראל, וא"כ יתכן שנחשב כהזכרת פורענות.

זכרונות

נח ט, טו.

וְזָכַרְתִּי אֶת־פְּרִיְתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחֵת כָּל־בֶּשֶׂר¹²²:

נח ט, טז.

וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרֵאִיתִיהָ לְזִכָּר פְּרִיַת עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ¹²³:

עקב ט, כז.

זָכַר לְעִבְדֶּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֶל־תַּפֶּן אֶל־קִשְׁיֵהָעַם הַזֶּה וְאֶל־רִשְׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ:

ישעיהו סג, יא.

וַיִּזְכֹּר יְמֵי־עוֹלָם¹²⁴ מַשֶּׁה עָמְוָן אֵיחָה | הַמַּעֲלֵם מַיִם אֶת רַעֲי צֹאנֹו אֵיחָה הַשָּׁמַיִם בְּקִרְבּוֹ אֶת־רוּחַ קָדְשׁוֹ:

ישעיהו סד, ד. על פטירת הצדיקים:

פָּגַעְתָּ אֶת־שֵׁשׁ וְעֵשָׂה צֶדֶק בְּדִרְכֶּיךָ יִזְכָּרוּךְ¹²⁵ הֵן־אֶתָּה קִצְצִיתָ וּנְחָטָא בָהֶם עוֹלָם וְנוֹשָׁע:

¹²² ראה בירושלמי סוטה ג, ג (והביאווה התוספות סוטה כ, ב ד"ה הא) שאין בתורה זכרון שאינו לטובה חוץ ממנחת סוטה, וא"כ משמע שזכרונות הללו נחשבים לטובה.

¹²³ יש לצדד דהוי פורענות גם מצד מה שכתב האלשיך: אך אם לא תתראה, שלא ישימו לב בני אדם לראות ולהביט לשוב, שעם היות הקשת בענן לא יראה, רק וראיתיה אני ולא הם, לא אמיש מלזכור, אלא שאז יחיה אדם בזכות בהמה, שמן הבהמות אעשה עיקר. וזהו בין אלהים ובין כל נפש חיה, שהם בעלי חיים. בכל בשר שהוא בשביל כל בשר תועיל זכירת הבעלי חיים.

¹²⁴ לדעת תרגום יונתן "ויזכור" קאי על הקב"ה, אבל רבים מפרשים באופ"א, ראה לקמן (כת"י). אך גם לשיטתו יש כאן זכרון פורענות.

¹²⁵ רש"י והמפרשים מבארים שמדובר כאן "בדרכיך יזכרוך" על הזכרת י"ג מידות של רחמים ע"י הצדיקים כדי לסלק קצף וחרון אף מיישראל. ויל"ע אם זהו פורענות. אך בלא"ה יש לדון מצד עצם עניין הפסוק שעוסק במיתת הצדיקים.

ירמיהו יד, כא.

אַל־תִּנְאֹץ לְמַעַן שְׁמֹךְ אֶל־תִּנְבֹּל כִּסֵּא כְבוֹדְךָ זָכַר אֶל־תִּפְרֹר בְּרִיתְךָ אֶתָּנוּ:

ירמיהו יח, כ. תפילת ירמיהו:

הַיְשָׁלֶם תַּחַת־טוֹבָה רָעָה כִּי־כָרוּ שׁוֹחָה לְנַפְשִׁי זָכַר עָמְדִי לְפָנֶיךָ לְדַבֵּר
עֲלֵיהֶם טוֹבָה לְהָשִׁיב אֶת־חַמַּתְךָ מֵהֶם¹²⁶:

תהלים כה, ז.

חֲטָאוֹת נְעוּרַי וּפִשְׁעֵי אֶל־תִּזְכֹּר כַּחַסְדְּךָ זָכַר־לִי־אַתָּה¹²⁷ לְמַעַן טוֹבֶכָה יִקְוֶה:

תהלים עח, לט.

וַיִּזְכֹּר כִּי־בָשָׂר הֵמָּה רוּחַ הָאֱלֹהִים וְלֹא יִשׁוּב¹²⁸:

תהלים קו, מה.

וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנָּחֵם כְּרַב (חסדו) חֲסָדָיו¹²⁹:

איוב יד, יג. תקוות איוב למות עד שיסור ממנו חרון אף ה' וישוב ה' לזכרו לטובה:

מִי יִתֵּן בְּשִׂאוֹל תִּצְפֶּנִּי תִסְתִּירֵנִי עַד־שׁוּב אִפְּךָ תִּשְׁתִּית לִי חֶק וְתִזְכְּרֵנִי¹³⁰:

¹²⁶ פסוק זה פסול מצד שהוא זכרון דיחיד, אך יש לדון אם פסול גם מצד פורענות כי מזכיר "להשיב את חמתך מהם". ונפק"מ שמצד זכרון דיחיד אפשר שאינו פוסל אם מוסיף בו על מניין עשרה פסוקים, אבל פסוק פורענות פוסל גם כשיש בלעדיו פסוקים אחרים כשרים, וצ"ע.

¹²⁷ אמנם בלא"ה הוא זכרון דיחיד, אך הנידון כאן מצד פורענות וכנ"ל בהערה הסמוכה.

¹²⁸ ראה על פסוק זה לעיל הערה 113 האם עצם מה שהם "בשר המה" זהו מורה על פחיתותם וחסרונם, אבל כאן הנידון אם יש לפסול מצד שהזכרון אינו לטובה אלא להבליג על הרעה.

¹²⁹ פסוק זה אנו אומרים בתפילה. הקשר הפסוק הוא: "וַיִּחַר אֵף יְקִיָּה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב אֶת נַחֲלָתוֹ: וַיִּתְּנֵם בְּיַד גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם: וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּכְנְעוּ תַּחַת יָדָם: פְּעָמִים רַבּוֹת יִצְאִילָם וְהֵמָּה יָמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: וַיֵּרָא בָּצָר לָהֶם בְּשִׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם: וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנָּחֵם כְּרַב (חסדו) חֲסָדָיו: וַיִּתֵּן אוֹתָם לִרְחֻמִּים לְפָנָי כָּל שׁוֹבֵיהֶם". הרי שעוסק כאן בנחמה על הפורענות, וגם לא הפך לגמרי לטובה אלא נתנם לרחמים בעיני שוביהם ואפ"ה נחשב זכרון לטובה.

¹³⁰ וראה באלשיך ש"תשית לי חוק ותזכרני" היינו בזכרון תחיית המתים. וא"כ אפשר שאין כאן גם חסרון של "זכרון דיחיד".

קהלת ב, יב.
וּפְנִיתִי אֲנִי לְרֵאוֹת חֲכָמָה וְהוֹלָלוֹת וְסִכְלֹת כִּי מִהָּאָדָם שֶׁיָּבוֹא אַחֲרַי
הַמֶּלֶךְ אֶת אֲשֶׁר־כָּבַר עֲשֹׂהוּ¹³¹:

רשימה ט

פסוקים שיש בהם פורענות רק לפי אחד המפרשים

(ראה סעיף ל)

מלכויות

מיכה ד, ט.

עֲתָה לָמָּה תִּרְעִי רַע הַמֶּלֶךְ אֵין־בּוֹ אִם־יִוָּעֶצֶךָ אָבֹד כִּי־הִחֲזִיקְךָ חַיִּל
כִּי־לִדְהָ¹³²:

תהלים פד, ד.

גַּם־צִפּוֹר | מְצָאָה בַּיֵּת¹³³ וְדֹרֹר | קֵן לָהּ אֲשֶׁר־שָׁתָה אֶפְרַתִּיהָ אֶת־מִזְבְּחוֹתֶיהָ
יִקְנֶק צְבָאוֹת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל¹³⁴:

¹³¹ פירש רש"י: "ופניתי אני לראות חכמה - פונה אני מכל עסקי להתבונן בתורה והוללות וסכלות עונש עבירות: כי מה האדם שיבא אחרי המלך - להתחנן לו על גזרה שגור עליו וכבר עשאוהו למעשה הגזירה לגזירה, טוב לו להתבונן תחלה במעשיו ולא יצטרך לבקש".

¹³² יש מפרשים "המלך אין כך" במובן של נחמה, אין לך סיבה לבכות ולהריע כי מלךך בתוכך, וכלשון רד"ק "הלא מלךך ויועצך האל יתברך ואעפ"י שישתיר פניו האל יתברך עתה ממך עדיין הוא מלךך ויועצך, ואם יגלה עתה מארצו עוד יגאלך מגלות בבל ויבא זמן שיגאל כל ישראל הנפוצים והנדחים באפסי הארץ". וכע"ז באבן עזרא. ועיין אברבנאל (ספר משמיע ישועה מבשר טוב העשירי - נבואה א'): "ואחרי שזה כן עתה למה תריעי רע, רוצה לומר עתה ירושלים למה תריעי תרועת אבלות, והוא מלשון את קול העם ברעה (שמות לב, יז), המלך אין כך אם יועצך אבד ר"ל האם חשבת שהוא ית' מלךך ויועצך הסתיר פניו ממך בהחלט ואינו כך ואבדה השגחתו כיון שהחזיקך חיל כיולדה בגלותך, חולי וגוחי בת ציון כיולדה ר"ל ראוי לך שתתחלחלי כיולדה ותאנח, כי גוחי ענין הוצאה ר"ל תתחלחלי על יציאתך מציון, ע"ש. אבל יש מפרשים במובן של פורענות כמו "הצרי אין בגלעד".

¹³³ פירש רש"י: "גם צפור מצאה בית - בחורבנו קננו בו הצפרים, ומדרש אגדה - בבנינו מדבר, והצפור היא כנסת ישראל". נמצא שיש כאן מחלוקת האם מדובר על פסוקי נחמה או פסוקי פורענות.

¹³⁴ בעיקר הנידון האם יש חסרון במלכויות דיחיד כמו בזכרונות דיחיד, עיין בפרקי המבוא (כת"י).

שיר השירים א, יב.

עד־שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדִּי נִתֵּן רִיחוֹ¹³⁵:

זכרונות

תהלים פט, נא.

זָכַר אֲדֹנָי חֲרַפְתָּ עַבְדֶּיךָ שְׂאֵתִי בְּחִיקִי כָּל־רַבִּים עַמִּים¹³⁶:

כי תשא לד, ז.

נִצֵּר חֶסֶד לְאֵלֶּפִים נִשָּׂא עֹן וּפֶשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פִקְדָן עֹן אָבוֹת
עַל־בָּנִים¹³⁷ וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבָּעִים:

שלח יד, יח.

יִקְנֶה אֶרֶץ אֶפְרַיִם וְרַב־חֶסֶד נִשָּׂא עֹן וּפֶשַׁע וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פִקְדָן עֹן אָבוֹת עַל־
בָּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבָּעִים¹³⁸:

¹³⁵ במדרש רבה מפרש בדברי שבח: עד שהקב"ה במסבו ברקיע נתנו ישראל ריח טוב לפני ה' **סיני** ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, דבר אחר, עד שהקב"ה במסבו ברקיע כבר ה' סיני מותמר באור, דבר אחר, עד שהקב"ה במסבו ברקיע כבר וישכן כבוד ה' על ה' סיני. ועוד: עד שהמלך וגו' - עד שהקב"ה במסבו ברקיע ירד והציל לאברהם אבינו מתוך כבשן האש, שנאמר אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים. ועוד: ר' הושעיא אמר, עד שהקב"ה במסבו ברקיע כבר הקדים הוא, דכתיב (פ' יתרו) ויוצא משה את העם לקראת האלהים". וכן עוד מפרשים ש"נרד"י לשון בשמים משובחים. אבל רש"י מפרש בפורענות: עד שהמלך במסיבו - בעוד שהשכינה בסיני **קלקלתי בעגל**. וכן מבואר בגמרא גיטין לו, ב "עלובה כלה שזינתה תחת חופתה, מאי קרא? עד שהמלך במסבו נרד"י נתן ריחו". ולפי"ז פסול למלכויות.

¹³⁶ לפי רוב המפרשים "חרפת עבדיך" החרפה שמחרפים האוייבים את עבדיך, ולפי"ז הוי פורענות עכו"ם. אבל האלשיך מפרש: ומה היא חרפתם שאתי בחיקי כל רבים עמים, שמתיקיימים בזכותי ואת בני לא אוכל להושיע, כי תמה זכות אבות ואין חרפה גדולה מזו. עכ"ל. ולפי"ז "חרפת עבדיך" היינו החרפה של עבדיך, וא"כ הוי פורענות ישראל.

¹³⁷ לפי פשוטו זהו ממידות הרחמים, וכן כתבו בדעת זקנים, ריב"א, ספורנו, ועוד שיש כאן מידת ארך אפיים ששומר את פקידת העוון ואינו מעניש עד דור רביעי, כי ממתין שישובו בתשובה. אבל יתכן שאפ"ה נחשב כפורענות כי סו"ס לשון פקידת עוון. ואמנם בעשרת הדברות בוודאי לשון פורענות כי שם הלשון "קל קנא, פוקד עוון אבות... לשונאי".

¹³⁸ כנ"ל בפסוק הקודם.

תהלים יז, ג.

בְּחַנְתָּ לִבִּי | פָּקַדְתָּ לִילָה¹³⁹ צִרְפַּתְנִי בַל־תִּמְצָא זְמוֹתִי בַל־יַעֲבֹר־פִּי:

רשימה י

פסוקים העוסקים בכעס ה' בכללות

(ואין מפורש בהם אם על ישראל או על אומות העולם, ראה סעיף כב)

תהלים צט, ד.

וְעַז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אֶהְיֶה¹⁴⁰ אַתָּה כּוֹנֵנֶת מִיִּשְׂרָאֵל מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּיַעֲקֹב | אַתָּה עֹשִׂיתָ:

משלי טז, יד.

חֲמַת־מֶלֶךְ מְלָאכִי־מָוֶת וְאִישׁ חָכָם יִכְפָּרְנָה¹⁴¹:

משלי יט, יב.

נָהֵם כְּפִפִּיר זַעַף מֶלֶךְ וּכְטֹל עַל־עֵשׂוֹב רְצוֹן¹⁴²:

משלי כ, ב.

נָהֵם כְּפִפִּיר אֵימַת מֶלֶךְ מִתְעַבְּרוּ חוֹטֵא נִפְשָׁן¹⁴³:

¹³⁹ רש"י מפרש בלשון פורענות: "פקדת לילה - לעת הערב בעון בת שבע שנאמר ויהי לעת ערב ויקם דוד", וכע"ז ברד"ק "בל תמצא" אותי נקי במעשי. אבל במצודות דוד "בחנת לבי - לדעת מחשבותי והשגחת בי בלילה והוא עת שמחשבת האדם צלולה: צרפתי - כצורף הזה הצורף כספו לדעת הטובה היא כן בחנת אותי ולא מצאת בי מחשבת רשע". ולפי"ז אינו לשון פורענות. [אלא שיש לדון מצד זכרון דיחיד, עיין כת"י].

¹⁴⁰ צ"ע אם יש בזה משום הזכרת דין וריתחא בריש שתא.

¹⁴¹ פסוק זה ממשיך את הקב"ה למלך שחמתו כמלאך המוות אבל איש חכם יודע להשקט כעסו, ומזה נלמד על אחת כמה וכמה להקב"ה. (רבינו יונה). עיין כת"י האם נחשב זה לשון מלכות לאמירת מז"ש. אך כאן הנידון האם נחשב כפורענות, שהרי לא כתוב על מי חמת המלך האם על ישראל או על אומות העולם. וא"כ אפשר דאין זה נחשבת הזכרת פורענותם של ישראל.

¹⁴² גם כאן אין מבואר בפסוק על מי "אימת מלך", וא"כ אפשר שאין כאן פורענות ישראל.

¹⁴³ כנ"ל הערה קודמת.

משלי כ, ח.

מִלֶּךָ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דִין מְזַרְהָ בְּעֵינָיו כָּל־רָע¹⁴⁴:

משלי כט, ד.

מִלֶּךָ בְּמִשְׁפָּט¹⁴⁵ יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמֶנֶת יִהְרֶסֶנָּה:

איוב לא, יד. איוב מתאר את צדקותו, איך לא עשה עוול אפילו עם החלשים ביותר, כי חשב לעצמו:

וּמָה אֶעֱשֶׂה כִּי־יִקְנוּ אֵל וְכִי־יִפְקֹד¹⁴⁶ מָה אֲשִׁיבָנוּ:

רשימה יא

פסוקים שתכליתם פורענות

(ראה סעיף לא)

שמואל א ד, ה.

וַיְהִי כְּבֹא אַרְוֹן בְּרִית־יִקְנוֹק אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיִּרְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתֵּהֶם הָאָרֶץ¹⁴⁷:

¹⁴⁴ עיין מצודות "כאשר יושב ה' על כסא דין אז מפוזר ושטוח בעיניו כל רעות בני האדם אף אם עשאוהו בסתר". וא"כ יש לדון גם מצד סוף הפסוק "מזרה בעיניו כל רע", וגם מצד תחילת הפסוק האם עצם הזכרת כסא דין נחשבת הזכרת ריתחא בראש השנה, אף שלא מתפרש שזהו על ישראל.

¹⁴⁵ ע"י (כת"י) אם קאי על הקב"ה או על דיין בשר ודם.

¹⁴⁶ היינו שמפני מורא המשפט פקידת ה' ברח איוב מהחטאים והעוולות. יש כאן הזכרת פקידת ה' בלא שיהא בה בפירוש פורענות לישראל. אבל יתכן שעצם הזכרת קימת ה' לפקוד על החטאים נחשבת פורענות.

¹⁴⁷ עצם התרועעה איננה פורענות, אלא תרועת שמחה לחזרת הארון. אך הנביא מתאר איך ע"י תרועה גדולה זו התעוררו הגויים לשכות את ארון הברית מישראל.

שמואל א ד, ו.

וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מַה קוֹל הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת
בַּמַּחֲנֶה הָעִבְרִים וַיַּדְעוּ כִּי אַרְוֹן יִקְנֹק בָּא אֶל־הַמַּחֲנֶה¹⁴⁸:

רשימה יב

שופרות של תשובה

(ראה סעיף לב)

יואל ב, טו.

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קִדְשׁו־צֹם קִרְאוּ עֲצָרָה¹⁴⁹:

עמוס ג, ו.

אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיִּקְנֹק לֹא
עֲשֶׂה¹⁵⁰:

¹⁴⁸ כנ"ל הערה קודמת.

¹⁴⁹ המישך הפסוקים: אספו עם קדשו קהל קבצו זקנים אספו עוללים וינקי שדים יצא חתן מחדרו וכלה מחפתה: בין האולם ולמזבח יבכו הכהנים משרתי יקנך ויאמרו חוסה יקנך על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למושל בם גוים למה יאמרו בעמים איה אלהיהם: לכאן שופר של צעקה ותפילה ותשובה איננו פורענות, הרי גם שופר של ר"ה הוא מעניין זה כמבואר בדברי הראשונים.

¹⁵⁰ אכן יש לדון מצד החלק השני של הפסוק "אם תהיה רעה בעיר", ראה הערה 116.